M. J. CRUSENSTOLPE

HANS GALLERI AF SAMTIDA OCH HANS
LITERÄRA KORRESPONDENS.

LEFNADSTECKNING OCH URVAL

AF

ARVID AHNFELT.

II.

STOCKHOLM
IVAR HAEGGSTRÖMS BOKTRYCKERI
1881.

Pris: 3 Kronor.

M. J. CRUSENSTOLPE.

Efter ritning af A. J. Salmson, Litografierad i Nordstjernan 1843.

M. J. CRUSENSTOLPE

HANS GALLERI AF SAMTIDA OCH HANS
LITERÄRA KORRESPONDENS.

LEFNADSTECKNING OCH URVAL

AF

ARVID AHNFELT.

II.

STOCKHOLM
Z. HÆGGSTRÖMS FÖRLAGSEXPEDITION.

IVAR HÆGGSTRÖMS BOKTRYCKERI
1881.

SENARE AFDELNINGEN:

LITERÄRA INTERIÖRER.

I.

Inledning. Crusenstolpe i hemmet. Brudins "akademi".

Öfver källorna till detta arbete har utgifvaren redan i förordet till första häftet meddelat uppgifter, till hvilka, hvad det hittills otryckta angår, egentligen ingenting är att tillägga, i det de nu införda brefven från Braun, Sturzen-Becker, Palmær m. fl. ryktbara personligheter äro hemtade ur förut nämnda arkiv. Deremot anser sig utg. böra egna några ord åt planen för sin framställning.

Af allmänheten har utg:s arbete redan haft att glädja sig åt ganska mycken uppmuntran, och äfven från kritiken hafva flera välvilliga uttalanden öfver första häftet kommit utg. till godo. Men derjemte har han dock äfven fått höra, dels att han medtagit sådant som icke stått i vederbörligt sammanhang med ämnet, dels att han företagit omotiverade uteslutningar ur sina materialier. Dessa båda anmärkningar ber utg. att få i all anspråkslöshet bemöta.

Nu, liksom i föregående fall, har utg. uppstält som sitt mål att låta fakta tala, d. v. s. gifva läsaren tillfälle att sjelf kontrollera de omdömen som fällas, hvaremot utg. aktat sig att genom fria kombinationer fylla de luckor som företett sig i källorna. Deraf den stundom jemförelsevis stora vidlyftigheten i utdrag och citat — hvilken de i den hithörande literaturen redan förut bevandrade kunna för sin del finna onödig, men som för allmänheten icke torde vara ovälkommen — deraf ock den stundom mötande knapphändigheten.

Hvad beträffar de förmenta »stympningarna» af bref och andra handskrifter, vågar utg. föreställa sig, att de mot honom allt emellanåt framkastade anklagelserna härför icke äro befogade, redan derför att hrr kritici i detta fall utlåta sig om saker som de *icke sjelfva sett* och hvilkas värde de följaktligen, i sin helhet betraktadt, omöjligen kunna bedöma. Utg. har till regel att blott upptaga hvad han anser vara af intresse för en större läsarekrets, och endast härigenom torde han ock kunna hoppas att få behålla den samma under en fortsatt verksamhet.

Med ett ord, om utg:s arbeten icke motsvara den plan, som kan efter behag uppgöras af andra skriftställare, torde kritiken *derför* icke hafva rätt att klandra utg. Frågan torde snarare böra ställa sig så: om föreliggande bok motsvarar den plan, som verkligen blifvit för den samma uppgjord, samt huruvida planen kan i och för sig godkännas.

Meningen med det nu fullständigt utkomna arbetet om Crusenstolpe har hufvudsakligen varit att i en serie bilder framlägga för läsaren hvad Crusenstolpe verkat för, hvad han tänkt i de vigtigaste frågor och i hvad förhållande han stått till sina ryktbaraste samtida. Ur hans författarskap hafva sålunda i båda häftena en betydande mängd utdrag blifvit intagna. Särskildt ber utg. få påpeka den titel han gifvit sitt arbete: deri angifves tydligt, att ett passande urval ur Crusenstolpes skrifter och samlingar varit utg:s ögonmärke lika mycket som lefnadsteckningen.

Innan vi nu öfvergå till framläggandet af nya aktstycken ur Crusenstolpes korrespondens, torde några ord rörande hans lynne och hemseder lämpa sig till en öfvergång i framställningen, för att ej komma, så att säga, hufvudstupa in i hans brefvexling.

Hvarje tänkande individ, eller rättare hvarje med känsla begåfvad, har för sitt inre öga skapat ett ideal, vare sig på det offentliga, estetiska eller enskilda området. Statsmannen, politikern, tondiktaren, målaren, skalden, författaren, sträfva alla efter en urbild sammansatt af de högsta fullkomligheter, allt efter hvars och ens högstämda fantasi. Crusenstolpe, såsom sangviniker och entusiast, hade mera än de flesta med

hela hänförelsen af en glödande inbillningskraft för sig äfven uppstält ett sådant. Om han icke fann det på samhällets höjder, lika litet som i det vanliga lifvets kretsgång, fick han så mycket mera röna dess närvaro på känslans område. Aldrig doldes en ädlare karakter, en starkare spänstighet i motgången eller ett mildare hjerta under en skönare yta än *den* hos hans adertonåriga brud, hans trogna följeslagarinna genom vexlande öden. Också erkände han denna lycka — om än hans lynne stundom kunde vara svårt — och uppskattade den efter sin högsta uppfattning. I ett bref, dateradt Vaxholm årsdagen af denna hans lyckliga förening, skrifver han till sin fru, hvilken för tillfället i affärsangelägenheter vistades i Stockholm: »Ett par rader, min engel; får jag väl lof att skrifva dig till på den kära årsdagen af den enda *osvikliga* sällhet, som blifvit mig beskärd här i lifvet — —»

Crusenstolpe kände sig så lycklig och trifdes så väl i sitt husliga lif, att han understundom tyckte en beröring med den yttre verlden vara en verklig plåga, sedan han under loppet af flera dagar icke varit utom dörren, endast delande sin tid mellan skrifbordet, arkivet och sällskapsrummet. Ofta, medan en sida af manuskriptet torkade, gick han in till sin hustru och dotter, hvilka, antingen läsande i något nyligen utkommet arbete, meddelade honom dess innehåll, sina tankar och åsigter deröfver, eller också, sysselsatta med handarbeten, åhörde något af hvad han nyss slutat författa.

Sant musikalisk; kände Crusenstolpe stundom en oöfvervinnelig längtan efter musik, och det hände derför emellanåt att han bad dottern för ögonblicket lägga bort boken eller broderiet och i stället intaga platsen vid pianot. Det blef då under inflytelsen af dessa toners ömsom långsammare eller hastigare rytm, hans inspirationer alstrades, fingo lif och form. Författaren brukade derunder vandra af och an öfver golfvet med än långsamma, än hastiga steg. Men allt efter som idéerna blefvo mera bestämda, mera klart framträdande, ökades farten af promenaden: han gick icke längre, han nu nästan flög öfver golfvet tills han med ens hastade till skrifbordet, der raspandet af pennan då omedelbart till-

kännagaf att idéerna mognat till skörd. När sedan den angenäma thétimmen slog, som tillika var familjens supé — thé var Crusenstolpes älsklingsdryck — syntes han åter, glad, meddelsam, skämtande, allt efter de mer eller mindre vigtiga frågor han haft att utarbeta. Nu i kretsen af sina närmaste, utvecklade Crusenstolpe de intressantaste resonnemanger, och från allvarligare ämnen öfvergick man till mera lätta och nöjsammare, tills klockån, hvilken man icke sällan råkade glömma, utvisade den framskridna timmen emellan 2—3 på morgonen.

I motsats till åtskilliga både stora och små män, ansåg Crusenstolpe icke under sin värdighet, hvarken såsom skriftställare eller politiker, att utbyta tankar och åsigter med sina fruntimmer. Tvärtom kände han behof att meddela sig med dem i alla ämnen som upptogo hans själ. Om Crusenstolpe var en ifrig beundrare af det täcka könets yttre företräden, var han det icke mindre i afseende på dettas inre egenskaper. Han satte den bildade qvinnan högt, ja *så* högt att han ansåg en ung mans uppfostran ej fulländad innan denne genomgått en kurs i belefvenhet och god ton i kretsen af aktningsvärda och bildade damer.

Emellertid ratade Crusenstolpe ingalunda herrsällskap. Han förde ett gästfritt hus, och äfven ganska splendida tillställningar förekommo hos honom, hvilka af ännu lefvande personer skildras såsom ett non plus ultra i det angenäma. För öfrigt tillbragte han mången timme i glada samqväm utanför den husliga härden.

Vandraren, som för några årtionden tillbaka passerade den vid Storkyrkobrinken och Stadssmedjegatan belägna, oansenliga boklådan, under firma J. L. Brudin, hade föga aning om att dess inre ofta illustrerades af den tidens mest framstående literatörer. Det var här en Vilh. von Braun, en Crusenstolpe, en Palmær, en Herman Bjursten, J. G. Carlén m. fl. stämde möte, antingen för utbyte af tankar och åsigter om dagens on dit, eller också för att under flödande skämt efterhöra, huruvida deras förläggare, egaren af »lådan», för tillfället vore vid kassa. Det var vid ett sådant, i kretsen af nyssnämnda lysande klientsamling, Brudin uppläste

ett från Vilh. von Braun nyligen till honom ankommet bref, hvari skalden i följande spirituela quatrain skildrar sina penningebekymmer:

"Jag länge saknat vin —
Och har ej mera kläder,
Men se min vän Brudin
Han står i alla väder" *.

* Synnerligen karakteristiskt för Vilh. von Brauns förhållande till Brudin är ett bref dateradt Grundsborg den 19 maj 1853, hvarur vi meddela följande utdrag:

»Redlige Brylläng! Jag hoppas du märker ändå, att man någon gång kan hålla ord? Gud skall veta, att det också är hög tid dertill, du gamle tålmodige vän! En ganska angenäm underrättelse kan jag äfven lemna dig, nämligen den att jag verkligen återfått min arbetsförmåga, tack vara det välsignade vattnet, som jag aldrig bort öfvergifva för den förbannade toddyns skull! Så väl i förrgår, som i går och i dag, har jag suttit vid skrifbordet från 8 till 1 f. m., sedan jag förut tagit »afrifning» och bad i sjön, samt dertill druckit en massa med vatten. Förtvifla således icke längre om mig, när jag icke gör det sjelf! — —

Jag känner mitt lynne tusenfaldt lättare. Detta är en naturlig följd af min förändrade diet, som icke gerna kan vara mera rigorös. Mjölk och bröd till frukost, 1 portion mat och soppa (*utan* aqua vitæ och endast kostande 20 sk. rgs) till middag, och om qvällarne åter igen mjölk och bröd. Se der huru jag lefver samt tänker att lefva, om ej alltid, som vore det klokaste, åtminstone tills jag fått din lunta färdig. — —

Min kassa är så klen, att jag icke törs röra de stackars styfrar som äro qvar. Törs jag derför bedja dig att med budet sända mig följande små effekter, hvaraf jag är i behof:

1:o. 1/2 ℔ godt snus.

2:o. 1/2 ℔ röktobak af Gyllenhaals blandning (finnes i Tjäders bod vid Riddarhustorget).

3:o. 1/2 bok skrifpapper.

4:o. 1 bok godt och tjockt brefpapper.

5:o. En bit lack och litet oblater.

Så ringa äro mina behof nu för tiden, sedan jag lade af det fördömda supandet.

Får jag äfven besvära dig med att låta laga mina glasögon. Fjedern är af och ena glaset löst.

Adjö med dig nu, min hedersvän! Lita på, att jag skall hålla i mig, och helsa på mig så snart du får tid, beder

Din redlige vän och skinnare
Brn.

P. S. Om du träffar Blanche, så bed honom komma hit. — Jag

En annan gång, då skalden personligen infann sig, för att sammanträffa med sina kolleger, möttes han af underrättelsen om, att hans vän och själsfrände M. J. Crusenstolpe betänkligt insjuknat i blodstörtning. Utan att yttra ett ord, ryckte Braun till sig en pappersremsa och nedskref under den dubbla rörelsen af känsla och inspiration följande i sitt slag briljanta utkast:

„Spotta galla
Icke blod!
Du att falla
Är för god.
Låt den svarta
Djefvulen
Ej så snart ta
Bort sin vän!

Lef att skälla
På din kung!
Lef att gnälla
Om din pung!
För skandalen
Lef och skrif!
Jemmerdalen
Sätt i kif!

Lef för magen,
För din gud!
Domedagen
Glöm — och bjud
Mig på sexa
Snart igen,
Att få lexa
Upp dig än!

Ljug "historiskt"
Än en gång
Illusoriskt
Dagen lång!
Lef i tråkets
Verld bland folk,
Svenska språkets
Störste tolk" *.

Brudin sjelf var kanske icke den minst anmärkningsvärde i hela denna samling af glänsande namn**. En väldig Nimrod i kroppsbyggnad, med ett jovialiskt utseende, och med ett par öfver glasögonsbågarna slugt blinkande ögon som gjorde honom till en verklig typ af den fördomsfria förläggarekategorien; alltid med ett skämt på läppen, hvars träffande

har hittat på ett rätt passande motto till Tobiæ resa, ur en gammal dum bok, som jag kommit öfver. Låt trycka det med mycket små stilar, helst kursiv, tror jag, eller hur? Visa ingen det medsända manuskriptet. Det angår dem ej.

* Dessa verser äro tryckta af Carlén i andra upplagan af Vilh. von Brauns samlade skrifter (första delen, sid. XXXVII), men med det för meningen alldeles vanställande felet, näst sista raden: *svenska folkets* i st. f. *svenska språkets*.

** Hans »akademi». För sin Miniatyralmanacka erhöll han nämligen regelbundna bidrag af aderton celebra författare, hvilka för sin del ock årligen undfägnades med en ståtlig »Miniatyralmanacksmiddag».

humor något mildrade, om än icke öfverskylde det burleska i framställningen. Hans menniskovänliga hjerta har Herman Bjursten ganska träffande målat i ett längre poem vid en åt Brudin egnad festlighet, hvaraf vi anföra en stans, så lydande:

„Och mången fattig f-n, då nöden skymmer,
Stod med sitt lilla häfte vid hans bord
Och klagade sin nöd och sitt bekymmer
Och huru skalden svälta får i nord,
Om björnars mängd och allt det satans släpet —
Då ljöd en röst: 'Tag hit, jag köper skräpet!'"

Ej blott män af facket, stilister med den skarpslipade udden, skalder med den klingande lyran, funno här sitt nöje af att sammanträffa. Personer med mera vanliga själsgåfvor försummade ej att infinna sig den stund de visste, att nämnda genialiska naturer brukade med frikostig hand kringströ några guldkorn, hvilka de i sin tur hastade att tillegna sig och såsom en god pris medföra till hemmet.

Omständigheterna hafva satt oss i tillfälle att nu omedelbart införa läsaren i en hel guldgrufva af detta slag: *Vilhelm von Brauns bref till Crusenstolpe,* hvaraf hittills endast några smärre utdrag varit tryckta, nämligen i Crusenstolpes »Karakteristiker», i hans biografi öfver Braun i »Svea», samt uti ett i Ny Illustrerad Tidning intaget referat öfver ett i sällskapet Idun hållet föredrag af utg.

II.

Crusenstolpe i vänkretsen.

1.

Humoresker af Vilhelm von Braun.

Lidköping den 17 april 1837.

Högtärade Broder Crusenstolpe!
Herre till Aspnäs!

Åtskilliga gånger har jag ämnat vara nog envis att besvära »Sveriges störste prosaist» med några kråkfötter, för att aflägga min pligtskyldiga tacksägelse för alla de oförgätligt trefliga stunder, som k. brors intressanta sällskap beredde mig under mitt vistande i hufvudstaden och synnerligast på — Barnhuskällaren, der den sillbemängda sexan födde törsten och törsten födde glädjen och glädjen det fria, skämtande meddelandet. Ofta har jag, som sagdt är, ämnat detta, men resor, tjensteförrättningar och på sistone en kort, men häftig sjukdom hafva alltid lagt hinder i vägen för detta beslut, som jag dock aldrig kunnat vara nog djerf att fatta, om ej du vid min afresa varit god och lofvat genomtråka några rader från den »obekanta» storheten Brn, och kanhända till och med besvara dem. Detta löfte mindes jag till och med genom den täta florshufvan, som de myckna våtvarorna då dragit öfver mitt sneda hufvud, med inneboende smågryn af förnuft.

Kanhända jag ännu icke, till k. brors stora båtnad, kommit att skrifva på några postdagar; ty »min guddom lätjan är» — om jag ej i Aftonbladet för den 23 sistl. mars

kommit att fästa ögonen på följande strof: »Den länge till bortlottning annonserade egendomen Aspnäs i Dalarna bortspeltes i går oåterkalleligen och tillföll — — — — — — — — Assessor Crusenstolpe!!!!»

Med den hedersmannen gubben Filén måste äfven jag utbrista: »Det var faen!» Med de mest blandade känslor af — — dock nej! här duger ej längre den obundna stilen — jag måste försöka mig i den *klafbundna* för att framkrysta någonting »rätt utomordentligt». Efter en kort, men brinnande bön om rim och tankar till min höge stjuffader, solkusken Apollo, skrider jag således till mästerverkets fullbordan:

Beständigt dröjde, tjust mitt öga
På Aftonbladets sista spalt.
Jag bad: "Fortuna i det höga!
Ack, hör en fattig syndapalt!
Hvad dessa hus, med löfverk öfver,
I hågen leka underbart!
En *fastighet* jag väl behöfver;
Ty allt mitt *lösa* går väl snart.

Hur locka mig ej dessa träden!
I deras skugga, glad och säll,
Jag skulle dikta herdeqväden
Och vända åter till mitt tjäll,
Der mig till mötes på dess trappa
Den englasköna "Laura" går.
Ack, hvad jag henne skulle klappa
Och fästa blommor i dess hår!

Ej något språk förmår beskrifva
Behaget af idylliskt lif.
Ett Eden skulle Aspnäs blifva
Och kärlek blott mitt tidsfördrif.
Vid Lauras arm till ladugården
Jag skulle med förtjusning gå:
Om lammen toge Laura vården
Och jag om kalfvarna, de små.

Vi stora ostar skulle ysta;
De fattiga all vasslan ge.
I höga stjerneqvällen, tysta
Vi skulle upp mot himlen se,

Och under kyssar, många tusen,
Bekräfta ljuft en evig tro,
Och sist — vid sken af himlaljusen —
Begifva oss till salig ro.“

Så var det luftslott, som sig höjde
På hoppets grundval, bräckligt svag.
Men nu — fastän det länge dröjde —
Kom dragningen en vacker dag,
Men ack! min långa näsa skildra
Den *store skildraren* blott kan.
Dock skulle det min sorg förmildra
Att just den lycklige var — Han.

Från Aspnäs jag med Laura drager
Och tackar dig för godt qvartér.
Af hoppet blir man bara mager,
Och aldrig skall jag hoppas mer.
Men icke längre vill jag tjura:
Jag har ju “konterfejet“ qvar.
Hell dig! som eger in natura
Hvad endast jag i träsnitt har! *

---

* Med Crusenstolpes vinst af Aspnäs egde det sin riktighet, men han var icke ensam om sin lott, och possessionen smälte genom åtskilliga omständigheter tillsammans till en obetydlighet. För öfrigt spelade Aspnäs en roll i en mystifikation, hvarmed åtskilliga af Crusenstolpes vänner kort derefter roade sig. Härom upplyser följande bref från Mellin till Crusenstolpe, dateradt 24 maj 1837:

»Härjemte följer ett exemplar af »*Det sista Aftonbladet*», som i detta ögonblick är färdigt. Du finner deraf, huru Aspnäs i en förnyad gestalt uppträder för svenska publiken. Att du roar dig deråt, är jag öfvertygad, emedan du är road af allt roligt. Försvara dig för Hierta i afseende på träsnittet huru du vill, men skulle du kunna leda Lasse åtminstone från den förmodan, att jag haft ett finger med i spelet, vore det roligt. Vill du, sedan du nu ser hemligheten öppen för dina ögon, njuta af Lasses min, så gå till honom kl. 5—6, då ett exemplar kommer att till honom öfverlemnas.»

Härvid böra vi upplysa, att i den humoristiska flygskriften »Det sista Aftonbladet», som till det yttre fullständigt liknade sin namne, fans bland andra klichéer äfven en plansch öfver någonting som i öfverskriften benämndes »Farbror Mårtens hotell på Brunkebergs torg» och som förklarades komma att öppnas för allmänheten nästkommande Mårtensmessoafton, »uppfördt af det förlag som Aftonbladets utgifvare förskjutit». Denna plansch förestälde i sjelfva verket — Aspnäs, och

Detta var således allt hvad de nio mus-menniskorna hade att hviska mig i örat — men ack! det är icke med mig som kastraten, hvilken är klippt och skuren till sångare. Är produkten dålig, kan jag dock trösta mig med att tiderna äro lika dåliga, och jag nästan rädes att den mytiska vintren Fimbulveter, som i Eddan kallas »vind»- eller »vargtid», nu inträffat; ty det är sannerligen ett bedröfligt tecken när man i *gräs*månaden har 3 alnars djup snö. Men jag har nu nebulistiskt utsväfvat från centralidéen (som salig fosforisterna sade). Fortsättande min gamla tankegång, gratulerar jag dig af hjertans grund och med innerligt nöje till den afundsvärda slängkyss som gumman Fortuna, efter en länge bevisad köld, ändtligen gifvit dig. — — På samma gång måste jag dock kondolera Aftonbladet, som i all sin magerhet nu på köpet blifvit beröfvadt en kolossal munsbit — men så går det alltid här i verlden: den enes bröd är den andres död. Det idylliska lif, som jag i fantasien börjat på Aspnäs, kan du nu, om du så behagar, fortsätta och skapa en liten landtlig tafla, som i likhet med fru Lenngrens — »bräker». Din lilla dotter skulle blifva en förtjusande Chloe, och gerna skulle jag taga herdeskräppa i hand för att få blifva hennes Damon; ty utan en Damon kan ju ingen Chloe lefva. Ack! Virgilii ekloger »gripa med underlig makt min håg» och jag börjar redan att skanderande trumma på bordet: Tityre! tu patulæ recubans etc. etc. — —

Nu har k. bror troligen hunnit att blifva ledsen vid mitt idliga nonsens; »ty vill jag med amen ända» — som det står i barnabönen. Några manuskripter har jag ännu ej varit nog lycklig att finna i denna andefattiga provins; men väl ett par märkvärdiga och sanna afskrifter, nämligen ett bref från »stackars Karl» — den XIII — till general Kaulbars, deri han viftar med räfsvansen och talar i det ämablaste språk i verlden om sin höga åtrå att godtgöra de förföljelser som nämnde general lidit under förra regeringen m. m. Likaledes har jag anträffat några franska bref från Gustaf

man tyckes hafva skaffat sig »stocken» till låns af Crusenstolpe. Se vidare: »Ur Karl af Kullbergs portfölj», lefnadsteckningen, samt jemför ock C. A. Adlersparres anteckningar om bortgångna samtida.

den III till Lovisa Ulrika (också afskrifter), deri han notificerar henne sin käralskelige sons födelse, hvarpå följer hennes svar och återigen några svar och återsvar, deri L. U. i ett temligen mystiskt språk talar om brist på sonlig kärlek, misskännande och missaktning m. m. Om du har någon sorts begärelse till dessa handlingar, så skall jag göra mig ett nöje af att sända dem.

Jag vågar väl icke utbedja mig några rader från dig? men skulle du vara nog god att hedra mig dermed skulle det bereda mig en oändlig fägnad. I detta djerfva hopp har jag äran framhärda

En fast vän och mjuk tjenare
V. A. D. von Braun.

Lidköping på Gotthardsdagen 1838.

Min lille, söte bror!

Vill du naturens väg till verklig sällhet veta,
Se här dess första bud: arbeta!

Utan koncepter, utan kontanter och utan humör (godt), fattar jag dock pennan för att icke längre uppskjuta en så kär skyldighet som den, att låta dig höra huru jag befinner mig och huru tråkigt jag har. Den träaktiga vers jag uthängt som skylt, här ofvanföre, är endast en sann »skildring» på trögheten i min tankegång för närvarande. Sådan jag var på »De remmare trenne» den oförgätliga aftonen i vintras, sådan är jag ännu: lika älskvärd, lika munter och i allo förtjusande. Du skulle bara se mig — pannan träskdimma, munnen surkart och ögonen fuktiga som fånghvalf. Je suis perdu. Är icke jag *bra* rolig? Men skämt å sido!

Tack för all vänskap och allt nöje under min sista tråkiga Stockholmssejour. Om icke alla mina känslor, goda och onda, voro bortflugna — f-n vete hvart — skulle jag nu hafva det dråpligaste tillfälle att börja en poetisk utgjutelse, behörigen afredd med vänskap, tro etc. etc. — men poesien är också åt h—e — allt, allt är borta, och

för närvarande finnes icke mera qvar utaf Vilhelm von Braun än 9 ½ lisp. svensk viktualievigt färskt kött. — År jag icke *bra* rolig? Egentliga orsaken hvarför jag nu skrifver dig till är (oberäknadt på andra sidan tecknade komplimenters riktiga framkrystande) den, att jag hört det vederbörande vilja hafva dig förpassad till Vaxholm. Dit vill äfven jag komma, för att få framlefva mina återstående dagar i ett filosofiskt lugn, ostördt af allt verldsbuller, undantagande vakternas melodiskt-entoniga gevärsrop. Vi skola formera bunkalag. Ack, hvad vi skola ha roligt! — Låt mig höra dina tankar och huruvida ej du, som jag, finner någonting obeskrifligt tjusande i detta perspektiv. Kommer du dit, hvilket jag likväl icke vågar hoppas, söker jag mig äfven en plats som »pauvre honteux». Sic itur ad astra! —

Ditt tredje bref har jag genomläst och får härmedelst framföra min, likasom alla *illasinnades* här i orten, oskrymtade tacksägelser till den snillrike författaren. Vive Mr. Krysangstolp!

Fram broder! på din vida bana fram,
Ryck huden af de dumma lejonlam!

Så långt kom jag i går. På rimmet »lejonlam» ser du att jag *då* var ganska uppfinningsrik. Nu är jag verkligen bättre i »sjelfva verket», och börjar återfå mod och hopp. Detta föranleddes deraf att jag i dag på morgonqvisten erhöll en runa från »Becker i studsen» — den gamle hedersvännen **. Till min outsägliga förtjusning erfor jag derutinnan, att du är lika glad, oaktadt repet sitter om halsen och att du till och med uppdragit honom att bedja mig *vara så god* att hedra dig med en skrifvelse — mycket munter. I går var jag ju också *bra* rolig? Men, allvarsamt, du måtte väl icke hotas af någon fara? De *kunna* ej, de *våga* ej dumma sig så etterskt förb. Göra de det, så ..... (punkterna tala).

Hur mår du annars, min lille, söte bror? Jag hoppas att du icke mår *efter omständigheterna*, som man säger; ty då mådde du som en —. *Stora* själar resa sig just

---

** O. P. Sturzen-Becker.

under *stora* faror, och du fruktar troligen ej att se 5 kap. (Missgerningsbalken) i *syn*. Dessutom — som Shakespeare säger — »kan deras vilda lusteld ej räcka länge». I *södern* finnas många *judar*, som med otålighet vänta att återse sina omskurna anhöriga i ett visst nordiskt land — och som säkert mottaga dem med öppna armar och — en stekt gris. Sat sapienti! —

Hur befinner sig den makalösa . . .

Nej, jag måste vidare politisera! Politik är väl eljest ej min sak, men då en af mina vänner hotas att blifva dess offer, blifver jag vred som ett ungt lejons rytande. Skulle något »ledsamt» hända dig, lofvar och svär jag vid etc. att uppbjuda alla de svaga krafter ödet mig förlänat för att »göra visor» derom och om . . . den store hjelte, som, under sin berömliga 20-åriga regering, eger sådana glanspunkter att uppvisa, som bedrifterna i och angående Moss, Åbo, skeppshandeln, engelska subsidierna, Trollhättefrågan, och sist det *Kruserliga* målet — många andra vackra *streck* att förtiga. Bevare Gud vår kung! . . . st! st! — Dessa »visor», skrifna på kända folkmelodier, borde t. ex. kallas: Sångens »fyrande» på den »allena styrande» — Gud låte det bara träffa! —

Nu till något mycket obetydligt — till mig sjelf! Jag har nederstigit till helvete, d. v. s. jag är i Lidköping. I stället för en occidentaliskt doftande Jamaika nödsakas jag vräka i mig en vestrogotiskt stinkande bränvinstoddy, der potatisskalen flyta *ofvanpå*, liksom, och lika smakliga som de första grefvarne i vårt vattenbemängda fosterland. Vive Robespierre! — I stället för att njuta och lära i Crusenstolpianska och Sturzenbeckerianska m. fl. geniers törstiga umgänge, har jag måst inskränka mig till att jemnt sällskapa med en förb. tölp — nämligen moi même. Sic transit gloria mundi! — Beklaga mig — jag är redan civiliter mortuus.

F-n till värme vi hafva fått! Jag har svettats som en hund i dag — och det är likvisst endast den 5 maj. Det lofvar således att bli en *het* »blomstermånad» — både för dig och mig.

Huru befinner sig den makalösa, vinglösa och menlösa engelen, som kallar sig din dotter och *min* utkorade och utlofvade brud? Sök dagligen och mildeligen att »skildra» mina dråpliga tänkesätt och — framför allt — min förtjusande Apollobild för hennes unga, för alla intryck ömma själ, på det jag måtte slutligen varda en lycklig herde i sjelfva verket. Gör det, så är du *snäll!*

Tid, tankar och papper förbjuda mig nu att vara mångordigare eller, rättare sagdt, besvärligare. För vänskapens skull, om just icke för mina koncepters skull, beder jag dig att med görligaste första beära och hugsvala mig med ett långt, långt bref, som upplyser dina iråkade »ställningar och förhållanden». Var öfvertygad att jag innerligt intresserar mig för din person och att jag beder för ditt väl — på mitt vis.

I det jag anhåller om framförandet af min ödmjuka komplimang för din älskvärda fru, omfamnar jag dig i tankarne och förblifver till domedags-tuppens galande

Din trogne vän

Brn.

P. S. En *Olof Trätälja* skall jag sända dig i nästa bref. Den lär vara mycket rar.

Lidköping Karlsdagen 1842.

Käre!

Dertill drifven af både böjelse och skyldighet, skyndar jag att på det uppriktigaste tacka dig för all den hjertliga godhet, jag under min olyckligtvis alltför långa Stockholms-sejour åtnjöt i ditt gästvänliga hus — äfvensom för många andra oförgätligt trefliga stunder på åtskilliga krogar — Stallmästaregården och »Tre liljor» i första rummet. Hade jag din fina och diplomatiska penna, skulle jag nu utgjuta min tacksamhet på minst fyra sidor; men, som du vet, bär

jag mig aldrig otympligare åt, än då jag vill vara söt; anser derför bäst att icke tvinga en obändig natur. Således endast: tack! tack! tack! —

Min nedresa »gick som den kunde». Saknad, tuppar och kopparslagare äro på intet vis angenäma reskamrater. Första natten hvilade jag mina trötta leder i S. Telge, sedan jag förut intagit en toddy, som jag dock olyckligtvis ej fick behålla. Denna otacksamhet af en lymmel till mage, som säkert kostat mig 10,000 rdr, gjorde mig både rasande och bedröfvad, helst som det icke var första gången jag märkt stark håg för rabulism hos bemälte medlem. Sträckt på det hårda lägret, började jag derför allvarligen att filosofera, och slutföljden af mina betraktelser blef en bestämd föresats att aldrig mera truga mina välgerningar på en ovärdig. Denna föresats har jag äfven, vid Gud! troget hållit. Sedan den 19 januari har derför herr Estomacus ej fått en enda droppa spirituosa. Väl har hans mod nu betydligen lagt sig och han börjar att dagligen alltmer ödmjuka sig inför sin herre, men jag glömmer icke så lätt en så beskaffad oförrätt; och hvarje gång han ångerfullt ropar på bränvin ger jag honom vatten. Gånge så alla förrädare! —

Vid min ankomst till Örebro pågick Hindersmessomarknad som bäst. Jag gjorde der tvänne goda kupper! Först och främst upplät en förtjusande »ståndsperson» sina fördolda skatter åt min fria disposition och sedan bortbytte jag en medhafvande lår, innehållande 400 ex. af 4:de delen, mot stångjern, i *pundighet* motsvarande låren. Att detta icke blef litet, hoppas jag du inser, och nu är jag, Gud ske lof! karl till att när som helst köpa det rysligt tillämnade tryckeriet. Från Örebro hade jag det allra yppersta slädföre, och utan vidare äfventyr anlände jag till denna eländiga by den 24 vid middagstiden. Här ligger jag nu, hängsjuk till kropp och själ — tack vare mina Stockholmsvänner, som med punschen i förbund, utan uppehör sökte att undergräfva min bräckliga hydda. Icke en gång Hilmas söta leende förmår att borttaga den magsyra, som plågar mig. Je suis perdu! —

— — — — — — — — — — — — — — —

Men hvilken glömska! Ack, förlåt mig, store konung,
Att ej min sångmö än har bringat dig sin honung!
O, våra Karlars dag, för alla hjertan kär!
En årets ädelsten, *en äkta* just den är.
Hör hur de *puttra* högt, ditt Lidköpings nickhakar!
Se hur fiskalen far och knutna näfven skakar,
I underdånigt nit han svär som sjelfva f-n,
Och ljudligt hurrar då hvar gatpojke i stan.
Till dagens ära, hör! hur dansmusiken skrålar
Och huru vid din skål hvarenda bracka vrålar!
Det är ett ljud mer skönt, än turturns uti skog!
Den kärlek vunnit har — ack, han har *lefvat nog!*

— — — — — — — — — — — — — —

Sedan jag nu ofullkomligt utgjutit mina lojala känslor, kan jag med litet mera lugn fortsätta min epistel. Jag är säker om, att äfven du på denna heliga dag känt dig genomgripen af en stilla glädje och en oförminskad tacksamhet, så väl för ledaren af verldens som af Sveriges öden.

Hur mår du sjelf nu för tiden, gamle rojalist?

Går du än, så mörk som hösten,
Till "Tre Liljor", din filur!
För att lyss på *englarösten,*
Följande en kåt natur?
Far du än med Lind, den *svaga*,
Bort till hedersgubben Pierre,
För att vräka i din maga
Kostlig biff med "pommes de terre"?
Struttar du i stadens gränder,
Stolt i spetsen för *en* man,
Hvilken bär i starka händer
Grisar, orrar, om hvarann? — — —
Ja, du gör det! Du fått vanan,
Och du kan ej låta bli.
Rosenströdd är syndabanan — — —
Kom, vi skola följas, vi!

Jag skall resa ut på landet om en liten stund, hinner derför icke att vara vidlyftig. Dessutom vantrifs jag så oerhördt i denna förb. provins, att jag alldeles förlorar koncepterna. Gif mig ett råd, huru jag på hederligt sätt må komma härifrån!

Helsa min vän och bror, din förträffliga hustru, tiotusendefaldt från mig. Säg henne att jag skall låta en troll-

kärring, som bor i Sparlösa, *läsa* bort hennes gikt i rappet. Framför äfven mina med oinskränkt hyllning blandade helsningar till din älskvärda dotter och den aktningsvärda fru Rosenborg. Pira, Adolf* och den kärvänliga jungfrun får jag ej heller glömma.

Om du visste huru mycket ett bref från dig skulle fröjda mitt sorgsna hjerta, är jag säker om att du icke länge skulle dröja med besvarandet af en så tråkig skrifvelse som denna. Tänk derför på mig i nåd.

Sist ett råd: sup ej så förbannadt!

Och nu farväl, hjertans vän! Helsa alla fyllhundar från

din och deras verklige vän

Brn.

P. S. Jag har kommit öfver en stor bundt af de allramärkvärdigaste autografer, som jag vid tillfälle skall sända dig. Se här en del: 1:o) Ett bref till biskop Henrik ifrån Kettil Okristen — samma dag han gick i högen. 2:o) Två bref från Arvid Smålänning till unge junker Birger. 3:o) Harald Hildetands egenhändigt uppsatta testamente. 4:o) Tio kärleksbref vexlade mellan Sigurd Favnesbane och sköldmön Brynhilda m. m. m. m.

Lidköping (utan annat datum än den 23 hujus).

Utomordentliga talang!

Det skulle vara rätt kuriöst att veta huru *svart* du i tankarne *skildrat* den aktningsvärda personligheten Brn — derför att den så länge dröjt att låta dig höra — icke sin egen — men de finska manuskripternas höga välmåga. Jag hoppas dock, att du har nog sens commun för att inse det tiden, för en så hög tjensteman som undertecknad, är för mycket dyrbar att förspillas i och för det enskilda. Hvarje minut af min ärofulla lefnad tillhör fäderneslandet, för hvars skull jag måste åsidosätta alla hjertats ljufvare fordringar.

* Crusenstolpes kattor.

Hinsidan grafven väntar mig lönen för dessa uppoffringar, och derför bör jag också oafbrutet verka och strida för stora ändamål, liksom hittills. Så hafva mensklighetens ädlaste tänkt, och jag sluter mig till dem, som en ingalunda ovärdig medlem. Dixi! —

Nu — under en helig aftonstund, då jag hvilar ut efter otaliga ansträngningar i mina offentliga värf — nu, då dagens buller och bekymmer tystnat, börja småningom mina minnen att vakna ur sin långa slummer och för min själs öga framställer sig i något otydliga konturer en blåskäggig figur, som jag för »korthets skull» vill kalla *Crusenstolpe.* Jag påminner mig att någonstädes hafva sett denne man med den genialiska blicken och det *dråp*liga skrifsättet. Hvar? Det är en fråga som ej så lätt låter besvara sig. Mitt händelserika, mångskiftande lif har satt mig i beröring med en sådan mängd märkvärdiga individer, att jag har svårt att rymma dem alla i minnets helgedom. Dock tyckes det mig som om vi druckit månget »Gläschen» tillsammans, som vi genomvakat mången natt i hvarandras sällskap, som — — — men allt detta är fördunkladt af årens slöja, och jag ser ingenting i — i — »sjelfva verket». —

Men — »samlom våra ord och tankar!» God dag, min hjertans söta broder! Tusende tack för sist och för alla trefliga stunder vi hade tillsammans! Hur mår du? Bra, vill jag hoppas. Hur mår jag? Bra, vill jag hoppas — — —.

Långt för detta hade jag väl beärat dig med en *autograf* af egen fabrik, om jag ej först velat afvänta svar från Finland angående Anjala-papperen. För några postdagar sedan erhöll jag slutligen detta, och går nu att meddela dig det bedröfliga resultatet:

Luntan lär vara till egaren återsänd, och jag vet icke om det kan vara något hopp för dess *återfående.* Min kommissionärs bref i ämnet sändes dig innelyckt, på det du må sjelf komma i tillfälle att se sakens sammanhang. I händelse du ännu vill göra ett acqvisitionsförsök erbjuder jag mig gerna till ditt ovärdiga redskap. — Som egaren har tagit den, bör brefskrifvaren naturligtvis veta hvar strunten finnes.

Ack, hvad jag längtar till Stockholm! till dess flickor, punsch, sexor m. m.! — Efter jul kommer jag också troligen upp, försedd med ett par böcker *papper* till kostpenningar. Då beordras du strängeligen att möta mig med en rykande halfstopsjamaika vid Hagalund, Norrbacka eller Stallmästaregården; ty mig törstar jemmerliga här i thessa vestrogotiska landsändar och jag har intet hopp att blifva lisad förr än jag åter anländer till det stolta Ilion. Mina dagar här i det trefaldt förbannade Lidköping gå lika långsamt som för brudgummen en bröllopsqväll — fast Gud må veta att han har ett bättre perspektiv — — —. Min prosaiska, tråkiga och snåla småstadsomgifning gör att jag börjar blifva »förintad» — som Plattergom säger. Den enda njutning jag eger är att stundom, när det blifver alltför djefligt, sända mina tankar till Holmia. Då gör jag först ett slag på Norrbro för att få en styf herre förödmjukad. När detta är gjordt lunkar jag af åt Ladugårdslandet till, för att besöka en »ovärdig riddarhusmedlem», som benämner sig »Krysangstolp». Sedan jag der pratat en myckenhet blanksmörja, tar jag denne snart förledde herre med mig till någon krog — — — tills drömmen upphör — och då lider jag af en dubbel tomhet i — det stora hela. Det är ta mig fan synd om mig! —

I dag har jag sändt Hierta den omtalta recensionen — du vet — hos honom kan du få se den. Kanske han ej törs låta införa densamma. Du kan emellertid sporra honom. Men »tyst, tyst tala aldrig om det» — som det står i visan.

Skrif nu snart till mig ett långt bref — och låt mig höra huru det går i stora verlden. — Visan om apostlarna skall du få nästa gång. Den bofven Sturzenbecker har aldrig svarat på mitt bref — månne den sötungen är sjuk ännu? — Adjö! Helsa alla Lebensbrüder och glöm aldrig

din i sjelfva verket tillgifne vän

Brn.

Visby den 24 nov. 1842.

Svarte, förfärlige man, som stört all endrägt i norden,
Som af ett lyckligt folk gjort rabulister och pack!
Dig min straffande sång jag sänder. O, måtte den väcka
Upp till ånger din själ, drägtig af hat och af hämnd!
Säg, hvi äflas du jemnt att svärta den herrlige hjelten,
Som på Germaniens fält krossat allherskarens ok?
Allt hvad lifvet har högt, har ädlast, han räddat åt folken:
Tankefrihet och ljus, ära och fäderneslaud.
Från förnedringens djup han lyftat det lyckliga Sverige,
Mild och vis som en gud, håller han spiran i hand —
Men hvad har blifvit hans lön? — Jo, "skildringar", lögner och otack.
Sveas ovärdige son! Blyges du ej för ditt dåd?
I hans grånande lockar du flätat din stingande kardborr,
Lagren, som satt der förut, frätes af taggarne opp.
Du en syndare gjort af den Ponte-Corviske guden
Och hans storverk du sökt måla som fuskverk utaf.
Arge skildrare rys! Vaxholm kan öppnas igen!

Sedan jag nu, som en sannskyldig konungens *trotjenare,* visat mina högst lojala tänkesätt — hvilka väl snart skola förvärfva mig ett *kungligt* postkontor — skyndar jag att fatta din eldbrand-svingande hand, för att på det varmaste tacka dig för all bevisad vänskap under mitt sista korta vistande i det punschrika Stockholm. Jag vet ej, huru det kommer sig, men du liksom ligger mitt hjerta många tum närmare än största delen af andra skapade varelser på två ben. Vi förstå hvarandra så väl. Vi trifvas så förträffligt tillsammans, det goda punschglaset blir dubbelt nektariskt, då vi tömma det med hvarandra, »så hemma i smyg, som offentligt på krogen». De andra rimtussarne, dagbladsskrifvarne eller dagdrifvarne äro visst ofantligt präktigt folk, men jag är aldrig så välbelåten i deras sällskap, som i ditt — det brister några gran i sympati, men det hafva vi i rågadt mått, och detta är hela hemligheten. Derför räknar jag ock till mina ljufvaste orgier dem, i hvilka du varit deltagare, du gamle, svarte skildrare!

Min hemresa gick lyckligt, men i samma stund jag satte foten i land for dj—n i min bräckliga kroppshydda. Om du vore i mitt ställe, du allt uppslukande gastronom, skulle

du dö som en hund. Vill du höra min matsedel: 8 lod halstradt kokött, 10 lod hvetebröd och en butelj vämjelig dekokt om söndag, d:o måndag, tisdag, onsdag, fredag och lördag. Dertill får jag, likt en afgrundsande, våndas och vrida mig i *svafvelbad* tvänne gånger i veckan. Detta senare rekommenderar jag äfven till dig, på det du må kunna blifva litet *van* dervid.

Om du vill hafva några autografer af Severin Norrby och Erik XIII af Pommern, så skall jag kunna sända dig några högst märkvärdiga. Äfvenså af Valdemar den IV, som förstörde Visby på 1300-talet.

Helsa alla vänner. Bed Blanche icke skälla så förb. på de stackars knektarne, som slogos på Malmens. Det är alltid hederligare att slåss, än att spotta folk i syn' *. Men sådana äro de usla tidningsskojarne — pöbeln får göra allting, men om blott en uniformerad slaf förgår sig, ropa de strax: *korsfäst! korsfäst!* Våra *fria* tidningsskrifvare arbeta verkligen på pressens undergång. Sådana herrar som Blanche, Kullberg, Rosén och Sandström hafva verkligen för grofva händer att hålla frihetens palladium. Skalden Malm — vore den ende ... Detta unter Uns, förstår du.

Gubbängen den 19 april 1849 **.

»*Skaldebref.*»

Svarte skildrare, med törnekrona,
Dina synder får du nu försona:
Som hyenan glupsk, du ej får äta,
Törstig, som en svamp, ej tanden väta,
Och hos täcka könet kan en snöping
Mer än du. O, far till Söderköping!

Om du lyder doktor Lagbergs lagar
Kan du blifva som i fordna dagar,
Då från krog till krog vi båda drogo
Och ett dussin af likörer togo, —
Läto korkarna i taket hoppa
Samt föråto oss på — — "sköldpaddsoppa".

* Anspelning på den bekanta skandalen mellan Blanche och Almqvist.
** Braun var vid denna tid bosatt vid *Barnängen*.

"Clos-Vougeot", Lafitte och Léoville
Stärkte *då* och lifvade vårt snille ...
Nu dekokt du sörplar blott i natten,
Och på Barnängen fins bara vatten.
Ack, min bror, vår bästa tid har farit,
Vi ej äro hvad vi fordom varit ...

Under skuggan af den "gamla Linden" *
Sutto vi och läto friskt för vinden
Gula fåglar flyga, som vi *lockat*
Fram ur gröna kistan, eller *pockat* ...
Nu är kistan sluten som en snäcka
Och kassörn vill icke mer "försträcka".

Det är . . . med oss, min gamle broder!
Sköldpaddsoppan, vinets purpurfloder
Rimma icke mer för oss. De *gula*
Fåglarna sig bytt till *hvita,* fula ...
Ja, vår tid är ute, och jag nu, som svanen,
Sjunger öfver Kalle och Morianen.

Hjertats skatter ej, likt "medel", tryta
Och vår vänskap skall sig ej förbyta,
Hur allt annat än sig bytt, du gamle!
"Ställningarna" fritt i putten ramle,
Men "förhållandena" skola *blifva*
Derpå törs jag nästan fan mig gifva.

Tuus ex imo pectore
Vilh. von Braun.

P. S. Lördags middag den "von Braunska soppan"
Här serveras. *Lind* är fan till kropp, han,
Att den finna smaklig. I hans skugga
Nu, som förr, dig sätt, och kom att tugga
Hvad jag än har qvar af lyckans lotter. — —
Tusen helsningar till fru och dotter!

* Kassören på Aftonbladets kontor.

Eriksdal den 29 dec. 1855.

Svarte, förfärlige man, som ändtligen grånat i synden!
Djupt förkastade själ, skildrare! lyssna och hör!
När i mörkret i går jag trefvade fram till din boning
Såg jag din dotter och strax glömde jag ärendet af...
Sådan är skönhetens makt på naturer så ömma, som min är!
Du, som den aldrig förstått, gerna må undra derpå.

Egentliga ärendet, utom att få se dina husgudar, var emellertid det att få lemna dig svar på herr Frans Sjöbergs mig, genom dig, framstälda anhållan att mot något visst honorarium få aftrycka en af mina berättelser i miniatyralmanackan. Detta må han gerna få, helst nu sedan det aktningsvärda »Fäderneslandet» börjat göra detsamma, utan att jag hvarken vill eller kan deröfver besvära mig. Om du således träffar herr Sjöberg, så säg honom att han har mitt tillstånd. Hvad betalningen beträffar, låter jag detta bero på honom sjelf. Ett vilkor fästes likväl vid aftryckningen, nämligen att *källan* citeras.

Godt nytt år önskas dig och din älskvärda familj af

Din vän och rummelbroder

Brn.

(Utan datum.)

Du man, som lefver blott på lögner och på skällning!
Blygs djupt för ditt "förhållande, din ställning"!
Du upprorsfanan höjt mot Aftonbladets kung
Och på ditt hufvud snart skall hämnden falla tung.
Skäll fritt på *Charles quatorze*, men kryp för LARS den *förste*,
Ty han är, fan ta mig! i makt ändå den störste.
Han dräper dig som . . ., allt med en alnslång spalt,
Och som en plockad gås du står, din syndapalt.
Bed derför strax om nåd! Läs tiotusen ave,
Ty annars är du såld, som söta *kusin* Grave*!

Thetta rätta och packa thig efter!

Mannen af guld och jag hedrade dig i går afton med ett besök, men, som vanligt är, var du ute för att supa.

* En af Karl Johans öfvergifna tjenare.

Icke förty hafva vi i vår oändliga mildhet beslutat att draga en liten vira hos dig i eftermiddag, om du nämligen icke har något förhinder. Som jag embellerat ofantligt under min krankhet, ville jag gerna visa mig för dina fruntimmer innan jag ännu hunnit att erhålla den gamla, vanliga punsch-teinten — »en nordisk sångarfärg, en sorg i rosenrödt». Om svar med budet anhåller

Din välbevågne

Brn.

"Tidsbilder"

tecknade på sjuksängen och tillegnade den Svenske statsfångens dotter, af en kärlekens fånge och martyr*.

Ett gladt, ett näpet barn jag sist dig såg
Med dina dockor än förstulet leka.
Knapt krusad då var barmens liljevåg,
Och fria lockar sågos skuldran smeka.
Hur mycket kan dock ändras på ett år!
En hög, en bildskön jungfru *nu* du står.
Tomt är ditt dockskåp. Sjelfvaste *husaren*
Du skiljt dig vid. Du ledsnat vid *den* karlen.

Din lilla rosenmun, som log alltjemt,
Fått en högtidlig min, som allvar bådar;
Men kindens täcka grop är full af skämt,
Och mången liten skalk ur ögat skådar.
Ack ja! nog är du än för lekar böjd,
Fast icke dockor göra mer din fröjd.
Nu kan du roa dig åt Adams söner,
Åt deras suckar, tårar, knäfall, böner.

En farlig fiende i dig växt opp
Till våra sprättar. Redan sucka flera.

---

* Detta poem till fröken Charlotte Crusenstolpe finnes infördt i kalendern »Calle» (1843), men under annan rubrik och med åtskilliga förändringar. Af emottagarinnan hafva vi erhållit den ursprungliga texten. »Lemna detta åt min nya sångmö», skref Braun i det bref som åtföljde poemet.

Men smickra aldrig deras platta hopp,
Ty om du blifvit skön, blif god dessmera.
Tro ingen enda af de falske män
Med undantag af löjtnant Brn —
Han är en kärnkarl af den gamla stammen,
Han ber för dig och slutar nu med Amen.

2.

Ett par kulinariska epistlar.

Af Blanche och Hierta.

Paris den 22 oktober 1850.

Broder Crusenstolpe!

Som det sedan gammalt varit min vana att ha mina vänner i godt minne, äfven om jag förmodar att de glömt mig, så bjuder jag dig på några rader, hvilkas förnämsta värde måste sökas mera hos orten, der de skrifvas, än hos skrifvaren. Hvarje dag mera i Paris är en fröjd mera för mitt lif. Jag tror på nya döpelsens bad, men då måste dopfunten heta Paris. Ja, det är en herrlig verld, hvaruti jag nu andas, och om jag hade hundra gap på min kropp, jag skulle njuta med dem alla. För att icke göra dig ursinnig, förtiger jag den njutning, det herrligaste af alla jordens kök (det fransyska) fräser fram åt menniskomagen. Jag tiger med dessa gödda kapuner, som äro smälta, innan de ens vidrört strupens öfversta ring; jag säger aldrig ett ord om dessa omeletter, hvilka, en gång slukade, man önskar ge opp igen, för att få sluka dem för andra gången; och dessa frukter, dessa päron, dessa aprikoser, stora och blomstrande som barnahufvuden! Att gapa öfver dem är detsamma som att smälta dem. De dö för blotta lungans värme, liksom snöbollen för majsolen och lemna ingenting annat

efter sig än denna aromatiska ljufhet, som hela timmen efteråt firar sabbat i hvarje körtel, i hvarje por. Det vore orätt af mig att genom dylika beskrifningar håna din kända glupskhet. Helt annat vore, om jag i ditt väldiga gap kunde kasta några skålpund drufvor, än gula och skimrande som topasen, än röda och gnistrande som rubinen, på en gång värmande och läskande, hälften helvete, hälften himmel, — med ett ord just sådana som erfordras för tillfredsställandet af ovanliga själars njutningslust. Och denna sällhet, min bror, efter 2 à 3 sous per skålpundet! — Ännu mera orätt vore af mig att beskrifva dessa små af sylfiderna stulna fötter, som, knappast snuddande vid boulevarderna och knappast skönjbara, likväl uppbära sådan ofantlig massa af tjusande behag, börjande med en vad, vid hvars åsyn man medlidsamt ler åt målarens pensel och bildhuggarens mejsel, fortsättande i ett par ron, hvilkas fylliga konturer och graciösa rörelser kjortlarnas och klädningarnas rika draperier förgäfves söka dölja; vidare ett lif, smalt och verkligen vådligt svigtande, men likväl starkt nog att uppbära ett par skuldror och en barm, så fin och hal att en fluga skulle bryta af sig benen på densamma, och så yppig och varm, att den kunde räcka till för tre döttrar af vårt välsignade norden; slutligen ansigtet med dess breda, runda purpurfållar kring silfverglänsande perlrader; med dess smala något krökta näsa, oupphörligen vädrande upp manliga begär, som ögonblickligen saliggöras, med dess, o himmel, med dess tvänne ögon, mörka som natten, men betydelsefulla som den, och hvars djupa skuggor med lågor på sina hufvuden, liksom de svarte riddarne i Trollflöjten, störta sig ned från de längsta och tätaste ögonfransar och försvinna och dö bland kindernas rosenrabatter, hvilka, alltid plundrade, alltid bjuda nya blommor i de plundrades ställe, ty tropiken i fransyskans bröst löper parallelt med hennes lif. Att upphöra njuta och njutas är för henne detsamma som döden. Ack jag hade mycket mer att beskrifva; med det är så mycket jag måste hoppa öfver för att ej väcka ditt vanmäktiga raseri. Kanske har jag redan gjort för mycket och hastar derför att skölja öfver dig en skopa politik.

Republiken är bra och, oaktadt den, till följd af reaktionens hämnd, fått en temmeligen absolutistisk anstrykning, vinner allt flera anhängare. Massan af nationen finner att samhället ganska väl kan bära sig utan kungliga emblemer och hoppas på den tid då reaktionen, utmattad af inre strider, skall nödgas återgifva hvad den förut småningom tilllurat sig genom sin majoritet inom nationalförsamlingen. De kungliga och kejserliga partierna vandra kring republiken, som katten kring het gröt, viljande gerna sluka den, men mycket rädda för att bränna tassarna. Under tiden stadgar sig gröten och får sin tillbörliga, allt starkare skorpa, som en dag skall trotsa kattornas tänder, hvilka förut dessutom bitit sig slöa under nafsandet sins emellan. Med ett ord, min oförgripliga tanke är, att republiken skall varda beståndande för framtiden. Napoleon vill gerna hafva förlängning på sitt presidentskap; men detta torde möta ett starkt motstånd från sjelfva majoritetens sida, ty det finnes knapt någon af dess chefer, som icke anser sig vuxen presidentskapet och derpå undrar jag intet, när en sådan stofil som Napoleon kan vara president. Nu tycker t. ex. Changarnier mycket om Napoleon och detta tycke varar säkert till den 10 december 1852; men sedan tycker han säkert mest om sig sjelf och skulle säkert med mycket nöje intaga presidentstolen, om han också nödgades knuffa sin förre vän och gynnare derifrån. Sak samma med alla de öfriga herrarne. Emellertid talar man redan om de blifvande kandidaterna, hvilka anses vara 1:o Napoleon (i fall nämligen han kan bli kompetent dertill), 2:o Cavagnac, 3:o Changarnier, 4:o Thiers, 5:o Prins Joinville, 6:o Lamartine samt 7:o Emile Girardin, och dermed nog om politiken för denna gång.

Jag hoppas att du är rask i alla afseenden, att din skicklighet i porträttmåleriet är lika stor som förr, att din tur i spel är lika lycklig som förr, så att ordet »hårdt» sällan kommer från dina läppar, samt att Karl XIII:s torg, liksom förr, icke har någon brist på 12- och 13-åringar. Du skulle se de 12- och 13-åringar som blomma här.

Helsa innerligt din fru och din dotter samt Sandströms

och Carléns m. fl. från mig. Vill du vara tacksam, så kan du gerna sända mig några rader. Men du är lat och skrifver ej, om du inte får betaldt för hvad du skrifver af den hederlige Brudin, till hvilken jag äfven ber dig på det hjertligaste helsa. Säg honom att han snart skall få något skriftligt ifrån sin och din vän *August Blanche.*

Stockholm den 5 januari 1859.

Broder Crusenstolpe!

Jemte uppriktig tillönskan om en god helsa på det nya året, ber jag att få på detta sätt uppvakta dig å direktionens för det s. k. matlagningsaktiebolaget vägnar, för att tillkännagifva att det är tillfälle, om du så behagar, att i middag i dag onsdag taga kännedom om inrättningen i huset n:r 82 vid Regeringsgatan samt äfven smaka på maten, som nu ett par dagar profkokas efter de uppgifna recepterna.

Direktionen skulle vara förbunden, om du sedan täcktes med din utmärkta pennas medverkan nästkommande lördag i den tidning, som i dig har sin egentliga illustration*, vilja uppmuntra allmänheten till besök på måndagsmiddagen, och sålunda för den lofliga afsigtens och det goda ändamålets skuld vilja befordra en anstalt, som icke är beräknad på någon vinst utöfver vanlig ränta.

Skulle du vilja jemte dig sjelf äfven taga *någon annan gourmand* för att profva huru det må låta sig göra att med ångans tillhjelp vid matlagning tillfredsställa äfven kännares fordringar för 25 öre i ett för allt, så äro sådana välkomna, ehuru jag får på förhand säga att det endast bjudes på två rätter hvardagsmat, men åtföljda af ett gästfritt och hyggligt bemötande från värdfolkets sida. Fruntimmer kunna också komma.

Gammal vänskap tecknar tillgifvet

L. J. Hierta.

P. S. Observeras, att det icke är meningen att detta bref skall tryckas i spalten till läsare i landsorten. Honny soit qui mal y pense.

---

* *Folkets röst,* som i sitt nummer för den 8 januari 1859 innehåller den begärda rekommendationen.

3.

En autograf-petition.

Crusenstolpe till Sturzen-Becker.

Stockholm $^{31}/_{10}$ 63.

Gamle vän och politiske trätobroder!

Det är egennyttan som förestafvar detta bref: 1:o min egen autografsvurm; 2:o hustrus och dotters önskan att göra sig påminta hos dina dito dito och allas vår gemensamma önskan att få höra något om och från värderade vänner.

Kanske har du på nykter mage glömt det löfte du gaf mig i fyllan på Hasselbacken, att skaffa mig vissa autografer. Tillåt således, att jag erinrar derom. De voro: grefvinnan Danner (beledsagad af sin höge gemål, blefve hon mig så mycket kärare), kammarherren, f. d. riksmarskalken Berling, baron Blixen v. Finecke och Orla Lehmann. Skulle du sjelf innehafva eller eljest kunna skaffa mig några flera af »stamförvandterna», blefve min tacksamhet så mycket större — ja, den skulle uppnå kulminationspunkten, om genom dina bona officia jag kunde komma i besittning af tvänne svenska — till och med skånska — autografer, efter hvilka jag i åratal förgäfves slagit, nämligen: kongl. rådet Rutger Ascheberg och kanslirådet Sven Lagerbring. Deremot befriar jag dig alldeles från besväret att forska efter Odins, Ingiald Illrådas, Ragnar Lodbroks med flere dylika notabiliteters autografer, med hvilka du, i kompani med Wilhelm von Braun, ärnade begåfva mig för 20 år sedan.

Jag har tvänne vänner i ditt grannskap, som jag ber dig hjertligen helsa, om och när du råkar dem. Den ene är vår gemensamme vän Gustaf Henrik Mellin, som — snillet, Nordstjernan och Dannebrogen oberäknade — är en af de trefligaste umgängesmenniskor jag under min långa lifstid lärt känna och som det skulle vara en högtid att kunna återbörda till Stockholm, hans, liksom din egentliga plats. Den andre: prosten i Quistofta — icke Rosenschöld likväl,

utan den lifslefvande Schönbeck, hvars bekantskap jag rekommenderar dig, i fall den ej redan är gjord.

Mina fruntimmer helsa hjertligen dina, och jag längtar efter din autograf, beledsagad af dem jag »haft äran» här ofvan påpeka.

Vännen

M. J. Crusenstolpe.

Sturzen-Beckers svar.

Helsingborg den 4 november 1863.

Gamle skämtare!

Visserligen voro vi senast på Hasselbacken

"litet mosiga
af nektar och ambrosia" *,

dock icke värre, än att jag för min del fullkomligt erinrar mig hvad der afhandlades både på vers och prosa. Att jag icke förr än nu visat dig detta i handling (åtminstone i »gamla handlingar»), derför har jag att förebära en ursäkt, som jag hoppas du skall acceptera. Det är icke mer än 14 dagar sedan min afflyttning från Köpenhamn afslutades, det har ännu icke i detta ögonblick varit mig möjligt att åter ordna mina icke så alldeles obetydliga samlingar af *allehanda skrifter.* Emellertid har jag ständigt haft dig i tankarne, var viss derpå! och för att med svart på hvitt låta dig se, att detta är mera än en fras, skickar jag dig i dag *till att börja med*, tvänne små bidrag, tagna ur min samling enskild korrespondens, nämligen en liten biljett från Blixen och en från Berling (från hans villa Ordrupshöi vid Kphmn). Det blir mig ej så lätt att få grefvinnans och Fredrik d. VII:des, dock skall jag göra allt för att åtkomma dessa handskrifter; sjelf eger jag intet deraf, enär jag specielt till »Hendes höie Nåde» märkligt nog, aldrig har stått i något, ens det mest platoniska, förhållande. Lehmann skall du

---

* Citat ur »Gluntarne».

allt få vid tillfälle. Med afseende på Ascheberg och Lagerbring är jag mera bekymrad; skulle ej Alex. Bréant Rappe kunna skaffa dig dessa? Åtskilliga andra *danska* handskrifter, än de uttryckligt begärda, vore mig förmodligen ej omöjligt att tillhandahålla dig; eger du Plougs, Balth. Christensens o. s. v.?

Dina helsningar till Melitta* och Schönbeck skall jag icke underlåta att framföra, så snart jag träffar någon af dessa våra gemensamma vänner.

Du framkastar i parentes den tanken, att Stockholm vore »rätta stället» för mig. Jag tror det ej. Mitt lynne ligger numera åt den största möjliga tillbakadragenhet. Jag söker inga menniskor och väntar intet af någon på jorden, icke ens full rättvisa. Jag hoppas att jag ej skall helt och hållet försvinna ur det offentliga, hvar helst jag än befinner mig, men för mitt enskilda stänger jag helst dörren. Redan Helsingborg är mycket för stort för mig, jag nödgas bli här denna vintern öfver, men hoppas till den nästa hafva hunnit bygga mig en liten hydda (»cottage», om du så vill) *utanför* detsamma, der jag kan få vara i fullkomlig fred och ro. Räcka icke mina stora kapitaler dertill, lånar jag mig fram i en eller annan »Credit mobilier»**. Jag är för närvarande sysselsatt med att plantera poppelträd och akacier på den lilla jordlapp jag lyckats förvärfva för ändamålet; det är nästan som jag hölle på med ett poem.

Min hustru och dotter helsa hjertligen till de dina. Sjelf tecknar jag icke blott utan är

din gamle oföränderlige

Sturzen-Becker.

Obs. Det är icke utan sitt intresse, att Blixens biljett är på *svenska*. Han skrifver detta språk lika bra som danska. I »praktisk skandinavisk» mening är han onekligen en ganska märklig företeelse och nästan *unik.*

---

* G. H. Mellin.

** Bygnadsförslaget kom till stånd under benämningen »Villa canzoneta», på hvilken plats Orvar Odd tillbragte sina senaste lefnadsår.

4.

H. B. Palmær och hans gudinna.

Också en kärlekshistoria, biktad för Crusenstolpe.

Den som skrifver dessa rader sammanträffade för några år sedan med en af Palmærs ungdomsbekanta, en numera afliden gammal herre, hvilken för öfrigt icke på något sätt tillhör literaturhistorien och hvars namn alltså icke här är af någon betydelse. Dock kunna vi omtala att det var en broder till den person, som i Brinkmans, Crusenstolpes med fleras brefvexlingar förekommer under benämningen »urkundsjuden», af den anledningen att han dref affärer med förmenta autografrariteter, dem han emellertid icke sällan sjelf tillverkat.

Det var några erotiska drag af svenska prosaliteraturens störste satiriker, denne ungdomsvän hade att skildra: H. B. Palmær hjertnupen, omsorgsfullt friserad, kuttrande för en ung vacker stockholmska! Detta lät nästan fabulöst, med den kännedom vi egde om P:s toalettförhållanden och vanor i öfrigt, och vi fäste ingen egentlig vigt vid uppgifterna, förr än vi nu funnit dem bestyrkta i några egenhändiga bref af Palmær, befintliga ibland Crusenstolpes korrespondens. P. hade, som nu visat sig, verkligen sin lilla idyll, han som andra; men likväl skulle detta faktum knappast varit någonting att inlåta sig på, så vida icke de Palmærska brefven vore äfven i andra afseenden rätt intressanta, belysande hans förhållande till L. J. Hierta och mera sådant.

Från Vimmerby, i hvars närhet Palmær hade sitt fädernehem, skrifver han till Crusenstolpe i slutet af november 1835: »Anledningen, hvarför jag nu skickar dig en liten breflapp, i stället att hemsöka dig med en lång epistel, är ett bref från min beskedlige (gifve Gud att jag kunde säga: förståndige) vän Abraham».

I förbigående anmärka vi, att Abraham var äfven en broder till samme person, som fyrtio år senare muntligen för oss skildrade P:s kärleksäfventyr. »Bemälte vän Abraham» — fortsätter P. — »har nämligen till den man, som sökt mig för diskontlånet, sagt att jag väntat pengar från

Örebro, att dessa ej ankommit och att jag i följd deraf rest f-n vet hvart. Denna välmenta osanning kan, så vidt jag förstår, snart skaffa mig en efterlysning på halsen. Min vänliga begäran är derför, att du för Guds skull är god och underrättar vederbörande (t. ex. diskontens ombudsman) hvar jag befinner mig, på det att en sådan, hela min framtid dräpande, skandal må undvikas.»

Enligt ett senare bref från P., inlöste L. J. Hierta diskontlånet. Det heter nämligen här: »Hierta har skrifvit mig till och bland annat underrättat mig att han betalt mitt diskontlån. Brefvet är dessutom ganska märkvärdigt, och jag har gömt det för sin märkvärdighets skull. I hvarannan rad uppmanar han mig att resa mig, och i hvarannan bevisar han mig omöjligheten deraf. Språket är sådant, som en för tredje resan stöld straffad korrektionist kan påräkna.»

För öfrigt kände sig Palmær vid detta laget synnerligen lycklig öfver att hafva sluppit undan sin tjenstgöring så väl i Aftonbladet som vid Karolinska institutet. »Jag lefver i frid», skrifver han, »och ingen björn knackar på min dörr. Min fars julöl och Jean Pauls estetik hålla mig sällskap. — —» Han invaggade sig nu ock i förhoppningar att erhålla bibliotekarietjensten i Linköping, och han gaf Crusenstolpe uppdrag att verka för hans bästa. »Konsistorium», tillägger han, »uppsätter enligt vanliga grunder förslag, och detta kan aldrig disputeras mig. Men utnämningen sker af en viss Piper (en excellens med förnamnet C. C.*) enligt hvad jag fått i mina avisor. Hur skall jag få kanal till *det* högdjuret, och om en sådan kan fås, hur skall jag segla derpå? Jag önskar kunna komma i en tremastare och icke i en roddarbåt. — Du som förstår allt och utfunderar allt och känner alla de krokvägar, som blixten går i molnet och ormen på hälleberget — säg mig vägen till denne excellensen och bana mig den, om du kan och gitter; du banar med det samma en ung mans väg till ena pigo. Den förre bibliotekarien var gift, och får jag tjensten, så går jag och gör sammaledes.»

* Grefve Carl Claës Piper. Det nämnda förhållandet berodde på Piperska donationer till Linköpings bibliotek.

Det vitnar just icke om något synnerligt »praktiskt» sinne hos P., att han med begäran om en dylik rekommendation vände sig till Crusenstolpe, som då nyligen utgifvit sina »Skildringar ur det inre af dagens historia», och som derigenom troligen stod allt annat än väl hos excellenserna. Men det praktiska var aldrig Palmærs starka sida — med sin lysande begåfning skulle han eljest icke slutat sitt lif som en fattig landsortsliteratör. I samma bref, der han utber sig en kanal till Piper, lyckönskar han Crusenstolpe att hafva sändt af stapeln ett nytt arbete: »Hvad tidningarna» — skrifver P. — »i anledning deraf skola få brådtom; wenn die Könige bauen, so haben die Kärrner zu thun, säger Schiller». Vidare gratulerar han Crusenstolpe till det i samma vefva inbrytande nya året, »och ej blott dertill» — bifogar han — »utan till hela ditt lif, och måtte du efter detsammas slut icke blifva en mask, som kryper, eller en höna, som letar korn i sanden, utan en ljungande örn eller en sjungande svan, eller en ande, som styr en komet, eller något dylikt — du ser att jag alluderar på själavandringen.»

Vi återgå emellertid till erotiken. Abraham befans vara lika tarfligt ombud i detta afseende, som hos fordringsegarne, och detta fastän den ömma lågan gälde Abrahams egen syster. »Jag har redan uppskickat några styfver», berättar Palmær för Crusenstolpe, »till liqviderande af småskulder, och flera remisser skola oförtöfvadt följa. Min kommissionär är dumbomen Abraham, i hvars sigill bokstäfverna A och S icke af gravören blifvit genom punkt eller komma åtskilda. Jag har anledning att vara ond på Abraham, i synnerhet derför att han (så vidt jag nu kan förstå) hindrar all kommunikation med systern.»

På grund af det ofvan nämnda samtalet, som vi år 1876 haft med Abrahams broder, äro vi böjda för den uppfattningen att Palmær utan skäl misstänkt äfven Abrahams goda vilja att vara P. nyttig. Om föremålet för sin tillbedjan samt slutet på hela idyllen meddelar emellertid Palmær följande åt Crusenstolpe i det redan flera gånger citerade långa brefvet, af 30 december 1835, dateradt Hjorted (faderns prestgård):

»Sista aftonen jag var i Stockholm fick jag ej tala ensam vid henne. Öronen omkring oss voro för många och för långa, och jag så af stridiga rörelser i kokning, att den lilla smula besinning, som hade behöfts för att på godt d. v. s. svalt manér locka henne in i förmaket, till och med fattades mig. Åtskilligt mumlades dock emellan tänderna t. ex. *Jag:* Jag skall skrifva till Abraham. — *Hon:* Hvarför det; är just *han* så rar? — *Jag:* Så skrifver jag till dig. — *Hon:* Gör det. — *Jag:* Svarar du? — *Hon:* Det kan du lita på. — *Jag:* Men jag vill hafva brefvet läst af ingen utom dig. — *Hon:* Jag lofvar att ingen skall få se det.»

Ankommen till Norrköping, skref Palmær på gästgifvaregården derstädes tio à tolf rader till den tillbedda, *förseglade* dem, men inlade dem oförsigtigt nog i bref till brodern. Några postdagar derefter erhöll han svar icke från *henne*, utan från Abraham, som berättade att »gubben» (fadern) var missnöjd deröfver att P. börjat korrespondens med flickan, och önskade att den skulle upphöra. Hvarjehanda gissningar kunde uppställas rörande anledningen, men P. ansåg sig hafva kommit underfund med åtminstone *en* sak, att nämligen, som hans ord falla sig, »bankruttsperioden är den minst förmånliga för frieri, enkannerligen i judehus», och för öfrigt ansåg han *sannolikt*, att han i all sin höglärdhet, såsom fil. magister o. s. v., hade »förvexlat G med J, Gudinna i stället för Judinna». Omöjligt hade väl icke varit, enligt P:s åsigt, att »genom Apelles-Confucius taga reda på härfvan», men den vägen föreföll honom alltför krokig, och han ville icke gå den. — Med »Apelles-Confucius» åsyftar P. säkerligen den andre brodern, sedermera autograf-artisten, hvilken i sina yngre år utvecklade talang som porträttmålare.

Hela romanen stannade, när allt kom omkring, i första eller andra kapitlet. »Ske Guds vilje!» — skref älskaren helt lugnt till Crusenstolpe — »Jag lär väl förblifva ogift i alla mina lifsdagar.» Denna spådom slog dock icke in, ehuru det dröjde mer än ett årtionde innan den vederlades. — Äfven gudinnan fick, i en annans armar, smaka Hymens fröjder. Hon afled i augusti 1880.

5.

Strödda bref från åtskilliga celebriteter.

Baron von Brinkman *.

Den 12 april 1838.

Det kan man kalla dugtiga 25. Alla sist ankomna herrar och fruar äro mer eller mindre vigtiga; flere af mina bekanta, men som ej velat *bosätta* sig hos mig. Alla hafva den stora förmån, att vara försedda med *orlofsedlar*, hvilka blott kunnat förväntas af en gifvare, som har så väl reda på »*Ställningar och förhållanden*». Också har jag troget riktat sjelfva originalerna med dessa »*testimonia vitæ*», hvilka, ty värr, alltför ofta saknas i mina större samlingar.

Sjelfva lilla *Engeströmskan* ** är inte så obetydlig, såsom ett qvinligt bihang till h. excellens' slägt; också utmärker sig hennes *rättskrifning* genom vissa *egenheter*, likasom sal. statsministerns i lifstiden. Så är t. ex. härledningen af ordet *afsked*, ifrån *sjö*, alldeles egen: »*ta af sjö*».

Riksdagstalarne voro alla välkomna, särdeles också *Aftonbladets* utgifvare, af hvilken jag väl eger mycket *i tryck*, men intet i *handskrift*. Af *denne* hoppas jag, att något af *Cronhjelm* lätteligen torde kunna utbekommas. Men mycket mera efterlängtadt vore ett bref ifrån hans älskvärda *gemål*. Om *hon* skrifver, som hon *talar*, och det gör hon visst, så måste hennes bref vara af dem, som högeligen pryda en *autografsamling*. Jag har blott *en* gång varit i sällskap med henne, men det var nog för att lära mig känna hennes plats bland våra utmärkta fruar. Hon anmäldes medan jag var ensam hos en af hennes ungdomsväninnor, som då strax sade mig: »Nu tag vara på ert hjerta». Huru då? — »Jo! hon är täck, mycket bildad, qvick, rolig och intagande.» Således

* Några af Brinkmans bref äro tryckta af Crusenstolpe i »Karakteristiker». Den rätt intressanta episteln om Braun liksom det ofvan stående brefvet m. m. är hittills otryckt.

** Möjligen åsyftas härmed en dotter af häradshöfdingen Johan Mathias von Engeström.

måste hr asessorn skaffa mig något *skriftligt* af henne, som för *efterverlden* kan rättvisa min *olyckliga passion.*

Hvad Mårten Sturzen-Becker beträffar (jag förmodar att det är densamme jag känt i ungdomen), så må han väl vara litet *galen;* men det gör ingenting; allraminst hos mig, som har ett slags svaghet för alla *spekulativa galningar,* hvilka ej sällan dock äro *snillets frillobarn,* och som sådana vanligtvis mera riktbegåfvade än de af ett *hvardagligt förstånd* med någon *Collibradosdygd* i äkta samlag aflade och födde tankekrymplingar. Det skulle ej bli så särdeles svårt att ganska försvarligt *öfversätta* på *förnuft* hvad St. alltför högtidligt predikar om *tak, väggar* och *grundval.* Jag, som en grånad dyrkare af *konungastyrelsen,* har långt enfaldigare sagt ungefär detsamma uti följande 6 rader:

Statsbygnad.

Länge var staten ett torn, skyhögt, men på svigtande grundval,
Af jordbäfning och storm skakadt, det trotsiga sjönk.
Vi bland ruinerna lefva *i tält;* för en sällare framtid
Dock på den jemnade grund visheten bygger ett *hvalf.*
Der, ej ett prakttorns spets, en med kraft inträngande *slutsten,*
Konungamakten på nytt binder ett *folk* till en *stat.*

Gerna må hr asessorn också förhåna detta såsom en tankekrympling, vi förblifva lika goda vänner för det; och i alla fall kan den dock tjena till en jemnbördig återskänk för M:e Engeströms menlösa prosa.

Till besvarande af hennes nåds *egen* helsning bilägges särskildt detta röda blad, *enskildt till henne.* Ty ehuru det visserligen kunde anses innehålla något tillhörande »*det inre af vissa dagars historia*», så hafva dessa *gamla dagar* dock ingen gemenskap med *nutiden,* för hvilkens anspråk de väl torde vara fredade genom *urminnes häfd.*

Helsning och högaktning!

v. B.

Den 12 april 1838.

Till hennes nåd!

Som Ers Nåd nu haft den godheten, att sjelf så vänligt låta helsa sin skrytsamma slägting, kan denne ej förneka sig den stolta glädjen, att derför omedelbart betyga sin tacksamhet genom detta blygsamt rodnande blad *. Nog inser jag nämligen, att den genealogiska slägtskapen knapt ger mig rättighet, att personligen jäfva mig, om jag uti någon Ers Nåd rörande angelägenhet skulle kallas till vitne; men deremot vill jag försöka om jag ej genom en andelig slägtskap torde kunna nalkas målet litet närmare. Väl till märkandes, att den barnsliga bekännelsen, jag nu på mina gamla dar går att aflägga, endast bör anses såsom en öronbikt inför den älskvärda *qvinnan;* ty *gifta män*, i synnerhet när de äro lärda och verldskloka som Cr., hafva sällan sinne för sådana föråldrade barnsligheter.

Ers Nåd deremot skall gerna förlåta, om jag ännu med ömma och lifliga känslor omtalar huruledes min *första kärlek* i verlden, märkvärdig genom sin tidiga uppspríckning, sin heliga oskuld och sin poetiska ståndaktighet under ombytliga skiften, varit egnad åt er fars äldre syster, fröken *Jeannette Palmstruch.*

Vi voro i det närmaste jemnåriga, omkring 7 eller 8 år, när hon med sin mor ofta tillbragte flera veckor i sender uti mina föräldrars hus; och till allas förlustelse blef vår ömsesidiga kärlek så liflig, att vi lofvade hvarann *trohet i lif och död,* och jag en gång helt allvarsamt frågade min lärare, om det ej skulle gälla för framtiden, i fall jag kunde öfvertala vår sockenprest, att nu redan sammanviga oss. — Emellertid bortskickades jag kort derpå till Tyskland, för att uppfostras uti en herrnhutisk skola; men så djupt var intrycket af denna lekande kärlek, att mitt *samvete* ålade mig, att ännu flera år derefter *bikta* den för min själasörjare, såsom störande min andliga renlefnad. Men som dervarande klosterinskränkning bevarade mig för allt umgänge med fruntimmer, återförde jag, efter 12 års frånvaro, min obrottsliga

* Biljetten är skrifven på *rödt* velin.

trohet för Jeannette; och som jag ånyo träffade henne i samma husliga förhållanden, kan Ers Nåd lätteligen föreställa sig, att min tillgifvenhet fick ännu mera färg och allvar än förut. Fromma och oskyldiga voro vi ännu begge, som man sällan är det på vår dåvarande ståndpunkt af utbildning. *Hon* som en *hvitsippa*, och jag sannerligen, intet stort mindre än en blåsippa. *Kärlek* nämndes aldrig oss emellan; men den innerligaste, förtroligaste *vänskap* skänkte mig då en njutning, som sedermera sällan den mest glödande kärlek. Huru *hon* då hemligt af mig firades, i vers och prosa, bevitna mina ännu qvarlefvande dagböcker från denna tidpunkt. Korta voro likväl äfven dessa sötebrödsdagar; ty inom 8 månader lemnade jag åter Sverige. Men äfven under de 4 år jag då tillbragte vid högskolor, på resor, i den stora verldens mångskiftande förhållanden, förblef Jeannette för mig urbilden af all qvinlig fullkomlighet, och gjorde skäl för namnet *Laura*, under hvilket hon, både ömt och allvarsamt, finnes besjungen uti mina då utgifna tyska dikter. — När jag ändtligen återkom för att gå i tjenst, började min salig far att finna detta orubbliga vänskapsförhållande betänkligt, och gjorde mig allvarsamma föreställningar öfver äfventyrligheten af ett giftermål, hvilket *han* af verldsliga och kloka skäl aldrig skulle gilla. Icke dess mindre användes alla mina lediga stunder till små utflygter till Djurgården, der edra farföräldrar då bodde. Det sista året af hennes lefnad bortskickades jag åter till Pomern, och vid min återkomst 1792 mötte mig i första ögonblicket underrättelsen om hennes sorgliga öde*, hvilket jag ännu aldrig utan svidande tårar kan påminna mig. — Medgif, emellertid, min nådigaste! att en sådan anhängighet ej är hvardaglig, och att mannen har troget uppfylt sitt barnalöfte: — »*i lif och död!*» Bör då inte *denna* slägtskap ge mig en liten rättighet, att äfven *personligen* få förnya min hyllning åt Palmstruchska namnet inför den ädla, som nu innehar detsamma?

v. Brinkman.

---

* Hon afled svagsint.

Stockholm den 21 maj 1838.

Sedan jag en gång tagit mig den friheten, att genom Crusenstolpe med Ers Nåd börja — jag vågar ej säga en bref*vexling*, men dock ett slags bref*skrifning*, har jag nu, vid förbättrad helsa, blifvit litet djerfvare, och vågar således att omedelbart vända mig till min lilla *älskvärda kusin* med en ödmjuk begäran. — Jag önskar och hoppas, att Ers Nåd täckes med *anboren* ynnest och välvilja förlåta en förtroligare benämning, hvilken jag uti mitt första bref sökt förklara genom dubbla anspråk på ett för mig så smickrande slägtförhållande.

Vid mina år blir man ju vanligtvis barn på nytt, hvilket hos mig bör vara så mycket förlåtligare, som jag ej så bestämdt kunde uppgifva *när* jag *upphört* att vara barn, eller att blifva hvad man kallar rätt förnuftig. Nu vet Ers Nåd redan, att det just var i barndomen, som jag hade den lyckan att lefva i nära förbindelse med hela er faderliga slägt, och att således blott en förändrad tideräkning synes försvaga mina äldre rättigheter till er nedlåtande ynnest och välvilja. Min hulda kusin torde följaktligen småleende förlåta *mitt* oförsvagade minne, när jag helt förtröstansfullt anhåller om en dyrbar skänk af Ers Nåd.

Crusenstolpe har redan ganska ädelmodigt ökat mina samlingar af bref och handskrifter. Till *honom* vågar jag således näppeligen framkomma med några anspråk, som kunna synas förråda både otacksamhet och snålhet; deremot smickrar jag mig, att Ers Nåd väl torde vilja följa Crusenstolpes efterdöme och skänka mig bref eller någon *egenhändig* uppsats af sin herr far. Denne kan omöjligt vara mig likgiltig; ty redan som lärd och utgifvare af *Svensk Botanik* saknas han ogerna i mina rika, åt efterverlden bestämda, samlingar och jag behöfver ej tillägga huru stort värde han för mig personligen eger, både som ungdomsvän och såsom — *Jeannettes bror!* —

Nog inser jag, att mina anspråk, såsom en alldeles *okänd* tiggare, torde synas något oförsynta; men tiggeri hör ju i

närvarande stund alldeles till dagens ordning*; och utom dess ämnar jag sannerligen ej länge tillhöra de af Ers Nåd alldeles okända varelser, utan, som min helsa och en någorlunda mensklig väderlek nu åter tillåta mig att lemna mitt fängelse, önskar jag ingenting högre, än att snart få personligen kyssa den hand, till hvilkens välgörenhet jag redan i förväg sätter ett så stort förtroende. Crusenstolpe torde väl genom ett par ord låta mig veta, *när* ett besök af mig minst besvärar herrskapet.

Helsning, djup vördnad och tillgifvenhet!
von Brinkman.

Den 14 juni 1838.

Må min älskvärda kusin ej anse mig för *otacksam*, då jag så sent besvarar dess angenäma och vänskapsfulla skrifvelse. Jag hade smickrat mig med den förhoppning, att långt för detta personligen få uppvakta; men vågade ej *sjelfmant* aflägga ett besök, emedan Ers Nåd uttryckligen sagt mig, att Crusenstolpe väl torde hafva den godheten att underrätta mig, *när* herrskapet skulle hafva bästa tid och lägenhet att skänka mig en liten sqvallertimme. Jag begriper emellertid, att Crusenstolpe under den senare tiden varit *ovanligt* sysselsatt, och, tyvärr, ej med roliga och muntrande arbeten**. Jag borde således utan otålighet afbida den utlofvade kallelsen.

Icke dess mindre skulle det vara dubbelt påkostande för mig, om jag just *i detta ögonblick* möjligtvis skulle kunna synas otacksam*** för den godhet, vänskap och uppmärksamhet herrskapet behagat visa mig; och derför må ännu

* Insamlingar för nödlidande i landsorten fortgingo då som bäst i hufvudstaden.

** Biljetten är skrifven 2 dagar efter sedan svaret på aktors slutpåståenden var afgifvet och juryn blifvit vald i det ryktbara högmålet 1838.

*** Samma dag juryn fälde och svaranden inmanades i häkte, skickade baron Brinkman 3 visitkort till fångens förra boning: ett till hans svärmor, det andra till hans hustru, det tredje till honom sjelf.

pennan tolka min uppriktiga tacksägelse för Ers Nåds *dubbla*, eller rättare *tredubbla* skänk; ty Edert eget så smickrande bref bör väl i alla fall intaga det första rummet. Men att tillika erhålla, ej blott en handskrift, utan äfven en så utmärkt vacker handteckning af sal. Palmstruch, var mer än jag vågat påräkna. Jag visste ej att den *lärde* äfven var en verklig konstnär. Någon har i dessa dagar sagt mig, att Ruckman stuckit ett litet porträtt af Palmstruch. Jag har ej sett det; men om det kanske hör till någon bok, så torde det väl ännu vara att få, hvaröfver jag väl framdeles en gång skall rådfråga min nådiga kusin. Det vore mig så mycket vigtigare, som jag bland mycket annat skräp också eger en samling af nära 1,000 porträtter.

Skulle uti Ers Nåds gömmor något skriftligt finnas af fröken Jeannette, så skulle jag knapt tveka att tigga derom, med åberopande af det första bref jag haft den äran att skrifva till den förklarades älskvärda brorsdotter.

Helsningar och uppriktiga välönskningar till Crusenstolpe.

Med utmärkt vördnad och tillgifvenhet Ers Nåds

ödmjukaste

von Brinkman.

Stockholm den 24 december 1842.

Som jag ännu ej haft den lyckan att insläppas uti det allraheligaste af min nådiga frökens enskilda boning, vet jag icke heller, om der ett *eget* bibliotek finnes, som naturligtvis har ingen gemenskap med Pappas. Jag skulle visserligen finna mig mycket smickrad, om jag kunde öka *det förra* med närlagda små häften, som då endast skulle tillhöra fröken Charlotte*. Ty si! Pappa är en *lärd*, och skrifver *dugtiga* böcker, och med sådana herrar har det allt sina sidor, i synnerhet när dertill kommer, att Pappa är god vän med Orvar Odd och andra den oskyldiga vitterhetens skarprättare,

* Utanskriften på paketet är karakteristisk för Brinkmans artighet mot damerna; den lyder nämligen: *Fröken Charlotte Crusenstolpe, född Skön.*

och för dessa går *min* sångmö gerna så långt ur vägen som möjligt. Skulle nu Pappa vilja titta in i frökens bok, så öfvertyga honom för allting genom »*Förordet*» att dessa blott ihophäftade stamboksblad för vänner och bekanta ej äro någon bok, och att ingen Aftonbläddrare med heder i sig har någon rättighet att recensera dem. Men si nu kunde Pappa också vara så illparig, att trycka af dem i *Portefeuillen*, »i fall han skulle anse dem som *manuskripter*». Men då ber jag min nådiga fröken, att åberopa Deléen såsom vitne att de verkligen redan äro *tryckta*. I alla fall var försigtig med Pappa, och låna honom inte mina lapprisrim, utan emot revers, att de ej skola meddelas någon Orvar Oddian. — För öfrigt är inte heller min oblygsamma begäran att fröken skall läsa hela denna tvåbenta samlingen. Jag skall vara nöjd, om ni vill kasta en blick på de tre stroferna i andra delen sid. 28—29:

»Här min 7 års älskarinna — barndomsvän»*; ty derpå beror min längtan att få vara litet slägt med Mamma. Denna *älskarinna* var nämligen hennes *faster:* Jeannette Palmstruch.

---

* »Här min sjuårs älskarinna
bakom häcken gömde sig,
att vårt kärleksmöte hinna
på en genstig före mig:
dock förgäfves! re'n i lunden
väntar hennes vapensven
med en krans af sippor bunden,
och en kyss betalte den.

Ack! en kyss — *Så* ofvan jorden
Edens syskon kyssa dig;
så du sjelf, en engel vorden,
sent i drömmen helsar mig.
Än som vålnad bygdens flicka
tjusar Minnets Elysé:
»ingen har jag sett så blicka,
och så rodna och så le!»

Många stjernor såg jag brinna,
lyste natten ljus och klar,
såg i molnen dem försvinna,
Hesperus blott dröjde qvar.

Medgif också att det var en trogen älskare, som började i sitt 7:de år, och ännu så ömt besjunger henne i sitt 77:de!

Min vördnad till Mamma och rätt vänskapsfulla helsningar till Pappa; ty allt det ofvanstående blir naturligtvis oss emellan. Ödmjukast

von Brinkman.

Den 22 mars 1844.

Någon har frågat mig, »om *skalden Braun* har säte och stämma på Riddarhuset?» Jag har derpå ej kunnat ge något bestämdt svar; ty visserligen ega vi der en familj *Braun*, men som ej skrifver sig *v. B.* och som är alldeles *svensk*. Jag förmodar deremot, att skalden *v. Braun* är tysk *adel* *. Så mycket *bättre;* då kan han inte förlora några *adeliga rättigheter*, om det också skulle lyckas *Bergfalken* att hacka ut adelsögonen på oss andra.

Men hvad som är vigtigare, är, att *skalden* v. Braun verkligen har säte och stämma på snillets riddarhus; och det är der *jag* ämnar göra närmare bekantskap med honom. Vid sådana tillfällen plägar jag alltid genomläsa ifrån perm till perm *allt* hvad en författare skrifvit, eller åtminstone låtit *trycka*. Som nu *Morianen* onekligen vet *mycket*, som hvarken jag eller någon annan vet, så anhåller jag ödmjukligen, att på en liten lapp få antecknadt:

1) huru det förhåller sig med B:s *svenska adelskap*. Den som frågat mig, syntes frukta att han på riddarhuset torde sjunga *betänkliga* rabulistvisor.

2) titlarne på *alla* hans i bokhandeln tillgängliga skrifter.

Så din stjernblick aldrig bleknat,
ja! din hårlock dyrkas än,
med en blomma, som du tecknat,
skrinlagd af din barndomsvän. —»

Vitterhetsförsök af C. G. von Brinkman. Aftryck för vänner och bekanta. Tryckt hos Carl Deléen 1842.

* Vilh. von Braun tillhörde en med sköldebref förlänad, men ej på Riddarhuset introducerad ätt, härstammande från Österrike.

Jag har väl nyligen läst i en recension, att hans *lättsinniga sångmö* borde hållas på afstånd ifrån *ungt folk;* men som *jag* nu smickrar mig, att redan ha uppnått en *stadigare ålder*, så torde *jag* väl utan särdeles fara kunna blottställa mig för *sinlighetens* retelser, och i all oskuld blott förtroliga mig med qvickhetens behag, äfven när dessa visa sig utan halsduk eller förkläde.

Min vördnadsfulla helsning till den älskvärda fru Crusenstolpe, och till *min skönälskeliga fröken.*

För Guds skull behandla denna lapp inte såsom en autograf.

Ödmjukligen
v. B.

Kungamakaren Otto Mörner.

Linköping den 15 december 1847.

Min bästa broder Crusenstolpe!

Förlåt att jag besvärar dig med dessa rader, men ingen kan lättare och bättre vederlägga hvad som man beskylt dig hafva irrat dig uti dina uppgifter i dina skrifter, nämligen då du yttrat att jag varit verkliga upphofvet till tronföljarevalet i Örebro år 1810, och det utan minsta inrådan af någon.

Uti det tredje häftet, 14:e bandet af Lexikon öfver namnkunnige svenske män (hvilket nyligen utkommit) finnes följande å pag. 350. »Aldrig var ett dylikt val mera uttryck af allmänna rösten, och det är blott af *ira* Crusenstolpe sökt framställa detta val som en följd af en förflugen idé af löjtnant Otto Mörners hufvud. Hvar förnuftig menniska ser i Otto Mörner blott en statsmannen Wetterstedts svåger» etc.

Du finner häraf lätteligen, att skrifvaren af allt detta är föga hemma uti förhållanden som han bort undersöka, innan han bjöd till att göra dig till lögnare, då du anfört hvad du känt om tronvalet 1810, således anhåller jag att du så väl för din, som min skull, med din utmärkta skrifvarförmåga, måtte bringa denne skriftställare, som man säger till reson — någon sade mig att han tecknar sig med N., det måste således förestå honom att blifva ansedd som en nolla.

Om du blott påminner dig Wetterstedts bref af den 19 augusti 1810 ifrån Örebro, som lyder sålunda: »Af närlagda dokument ser du att din på egen hand började underhandling i Paris tagit allvarsam vändning» etc., och af hvilket bref jag tror du har tagit en afskrift, synes klarligen huru föga Wetterstedt samt hans kamrater kände mina förehafvanden i Paris; och detta kan till en del August Anckarsvärd intyga, som äfven naturligtvis icke kände något derom, ehuru vi följdes hela vägen i samma vagn som kuriren ifrån Stockholm till Paris.

Nu har jag ordat nog om allt detta; var god fägna mig med några rader ifrån dig, och då kunde du väl tillägga några nyheter ifrån hufvudstaden, ty här veta vi endast hvad som omtalas i tidningarne, och du är kännare af de hemliga naturens krafter m. m.

Din gamle uppriktige vän
C. Otto Mörner.

Öfverstelöjtnant Gustaf Hierta.

Den 31 maj 1844.

Min k. broder!

Jag skall helsa dig från L. Hierta, som varit i Paris, men nu torde vara på hemvägen. Han har fästat vår uppmärksamhet här, på att en öfversättning af »Catilina-Crusenstolpe» blifvit på tyska utgifven; och vi tro att man ej bör underlåta att af denna omständighet, samt af de Catilinariska brefvens utgifvande, med alla deras lögner och skällsord anställa betraktelser öfver *hvem eller hvilka,* som på det viset grassera. Ja vi tro att en detaljerad recension af dessa bref, för att följa lögnerna på spåren, skulle göra godt. Sens moralen blir, att visa ett nytt prof på det konservativa partiets demoralisation. Men — öfversysselsatt och ej så lätt som du i stånd att minnas, när och i hvilka skrifter de tusen nu upprepade osanningar redan befinnas vederlagda, frågar jag dig, om ej du, äfven för din egen

skull, ville göra en artikel härom, med din stora förmåga att näpsa och dräpa.

Har du ej brefven, skall jag sända dig dem; men låt mig veta om du vill härmed lätta vårt göra.

En vän
Gust. Hierta.

---

*A. I. Arwidsson**.

10 febr. 1848.

Välborne herr assessor!

»Endast Crusenstolpe och jag kunna skrifva *svenska* i Sverige», hette det fordom, och med skäl. Se den förres, *i detta hänseende,* mästerliga, senaste romaner. Nu utkommer 12:te häftet af *Brefven,* och jag är åter ensam, med den ende försökaren I. Wrangel vid min sida. Det var illa. Huru kan Crusenstolpe, med sitt silfverrena svenska språkanlete, t. ex. i »Två Äktenskap», åter nedlåta sig till en fransysk *lappskata*** i det 12:te brefvet? Kanske, emedan fransyska skägg nu äro på modet, för våra lejonanleten från fönstren af våra skräddarbodar? Skall det offentliga anletet besudlas, likasom den enskilde narrens? Förlåt, men jag är förargad öfver en *mästare* i sin sak, som ej vill då han kan!

Med personlig, men tills vidare utan språkhögaktning.

Sveriges mest befängda språkrenhets fantast, näst den »förpiltade och förpigade» pastor *Danelius* i Sorunda***.

---

* När man erinrar sig att Arwidsson var författare till den här ofvan af G. Hierta omtalade broschyren Catilina-Crusenstolpe, så har Arwidssons bref ett särskildt intresse.

** Huruvida detta ord kan vara någon motsvarighet till det danska *lappkous* och dess vanliga svenska återgifning: *lappskoj*, i bemärkelsen af »Olla potrida», äro vi ej i tillfälle att afgöra.

*** En fantastisk språkforskare, som uppgjorde en besynnerlig grammatik med sådana participformer som de ofvanstående.

Professor Palmblad.

Upsala den 8 okt. 1837.

Välborne herr assessor!

Det på mitt förlag utkommande Biografiskt Lexikon är ämnadt att upptaga bekanta och utmärkta författare, utan åtskilnad på politiska färger och vittra sekter, samt hvad lefvande personer angår, utan tillägg af hvarken tadel eller beröm. Emedan detta Lexikon icke vill sakna hr assessorns namn, samt jag icke känner någon annan källa, än Tit. sjelf, tager jag mig friheten att vända mig till hr assessorn sjelf, med anhållan om benäget meddelande af fullständiga biografiska data, förteckning på utgifna arbeten, äfven de anonyma o. s. v., hvilka underrättelser jag utber mig erhålla antingen direkt eller i kuvert, inlemnadt i Bergs boklåda. Arket honoreras med 10 rdr bko.

Har den äran teckna ödmjukast

Vilh. Fr. Palmblad.

Biskop Heurlin.

Högtärade broder*!

Det var oväntadt, men likväl angenämt, att se mig ihågkommen af en gammal värderad ungdomskamrat. Inga yttre ställningar och förhållanden kunna komma mig att glömma äldre förbindelser eller förändra tänkesätt och känslor.

Mitt svar har blifvit fördröjdt, emedan jag behöfde upplysningar från prosten Berlin. På en af honom d. 4 juli 1849 utfärdad subskriptionslista tecknade jag 10 rdr banko till ett monument öfver vår hädangångne vän Askelöf. Hvad Berlin samlat uppgick till 108: 32, hvilka öfverlemnades till och qvitterades af expeditionssekreteraren Walheim — som åter deponerat dem hos Sucksdorff, hos hvilken alla medel skulle samlas. Du torde vara god kontrollera dessa uppgifter. Walheims qvitto har jag i handom.

Med högaktning har jag äran framhärda min högtärade broders ödmjuke tjenare

C. I. Heurlin.

* Årtalet uteglömdt, troligen 1850 eller 1851.

Biskop Studach.

Utan datum (1861).

Till författaren af »Ställningar och förhållanden».

I aprilhäftet af St. och förh. omnämnes ett »katolska presterskapets i Stockholm yrkande, att rena och på nytt inviga Riddarholmskyrkan innan dessa andans fäder kunde der hålla en messa vid enkedrottning Desiderias begrafning». — Denna beskyllning är oförtjent, och till författarens upplysning vill undertecknad meddela, att ett sådant yrkande, i fall nämnda messa varit i fråga, aldrig skulle hafva blifvit gjordt ifrån katolska presterskapets sida, så mycket mindre som detsamma har sig välbekant, att allt ifrån reformationstiden intill i dag funnits och finnes i Tyskland, Schweiz m. m., så kallade *simultankyrkor*, i hvilka katoliker och protestanter ömsom, på öfverenskomna timmar, året igenom, hållit och hålla sin gudstjenst, utan att en rening eller ny invigning af kyrkorna från någondera sidan någonsin kommit eller kan komma i fråga. Undertecknad är ett lefvande vitne derom, ty jag har fått min döpelse och gjort min första nattvardsgång uti en dylik simultankyrka. Sålunda har till min ledsnad en af Sveriges mest utmärkta författare varit utsatt för och trott på ett falskt rykte rörande ofvannämnda yrkande, som likväl icke hindrar mig att be honom anse denna min rättelse af misstaget såsom ett uttryck af min högaktning.

Vicarien Studach.

Riksdagsmannen Svartengren.

Karlstad & Sållden den 17 juni 1839.

Välborne herr assessor!

Igenom en vän har jag fått mig tillskickad herr assessorns »Vidräkning och reform». Ålderdomen — jag har nästan ett decennium märkt det — ser sitt loford snarare med längtan, än med en stolt sjelfbeherskning, eller kanske rättare: med en inbillad eller låtsad liknöjdhet, och i båda fallen en rubbning, som ock må tillräknas mig.

Att komplimentera för det jag genom herr assessorns oefterhärmliga penna nästan blifvit framföst bland de historiske*, lönar likväl ej mödan; utan afsigten med detta bref är: att tillbjuda — om jag ej får säga testamentera herr assessorn de papper, bref och anteckningar, som i något afseende angå politiska och allmänna ämnen och ej uteslutande tillhöra mitt husliga. Oordnadt, är väl det mesta odugligt och ofullständiga occasionsanteckningar, men ej utan partikulariteter och hvaribland kan räknas hvad herr häradshöfding J. Hagander begärde för att öfverskickas till herr assessorn och som den 4 mars 1835 afgick från mig till Hagander. Det hufvudsakliga i denna uppsats angår tiden för och efter 1809 jemte min sejour i Stockholm. Allegaterna härtill finnas qvar hos mig. Mina söner borde ej vara oförmögne att redigera hvad jag önskar lemna i herr assessorns vård, men de äro — jäfvige. Bevärdigas jag med uppmärksamhet uti detta mitt erbjudande är jag tillfredstäld; och önskas — åtminstone — på min graf undergå sträng räfst.

Om jag ej gillar allt, eller i allt är af lika tankar med herr assessorn, förhindrar det mig ej att hafva den djupaste högaktning för den talang, hvarigenom herr assessorns frisinnade sjelfständighet så högligen gör sig gällande, och som hos mig vinner så mycket mera sympati genom minnet af den personliga bekantskap jag 1796 hade äran förvärfva med herr assessorns farfar i Jönköping och vid samma tillfälle blef presenterad för herr assessorns far. Brefvexlingen med farfadern tror jag skall finnas bland mina papper in på 1800-talet.

Är ej viss om *detta* får komma herr assessorn tillhanda**; men är förnöjd att hvem som helst må veta att jag med hänryckning och vördnad framhärdar

Herr assessorns ödmjukaste tjenare

P. Svartengren.

---

* Jemför Skildringar ur det inre af dagens historia. De närvarande, sid. 152.

** Adressen på brefvet är *Vaxholms fästning.*

III.

Arkivets tillgodogörande. Galleriet af samtida. "Ställningar och förhållanden."

Våra läsare skulle vinna en blott ofullständig föreställning om Crusenstolpe, så vida icke äfven hans egenskap af samlare blefve föremål för särskild belysning. Ur denna synpunkt hafva flerfaldiga utdrag ur hans arkiv blifvit i vårt arbete intagna. På samma gång detta varit en väsentlig sida i Crusenstolpes verksamhet, äro vitnesbörden derom ofta äfven i och för sig så roande och intressanta, att de torde väl försvara sin plats.

Redan i förra häftet hafva vi nämnt något om innehållet i »Portföljen», det verk som Karl Johan ville inköpa sig rättighet att i handskrift öfverlemna åt lågorna. Det samma fortgick i fem delar, bland hvilka vi nu ärna uppehålla oss något blott vid den senaste. En exposé af det hela skulle nämligen, såsom lätt inses, blifva alltför vidlyftig. Femte häftet är det minst omfångsrika, men icke det minst intressanta.

Crusenstolpe meddelar här först och främst några bref från Gustaf Vasa och Karl .den elfte. Den gamle Gustaf tillskrifver sin son Erik året före sin död och beklagar sig öfver att underhandlingen om hans älskliga kära dotter med hundratusen gyllen skulle vara den gode grefven och hans råd så besvärlig att afsluta, »*efter Gud vare lof hon hvarken är halt eller blind*». Han kan icke dölja sitt bekymmer, den ytterst ekonomiske gamle mannen, deröfver att de främmande herrarne under tiden lefva nog friskt och slösande på hans bekostnad, och han säger sig frukta, att när det en gång komme så vidt som till bröllop, hade man icke mer qvar, »*hvarken vin eller annat godt, som man då skulle hafva att förtära*». I ett annat bref till hertig Magnus förmanar den förträfflige konungen denne sin son, att icke låta

sig förleda af hertig Frans, med hvilken han rest ned till Östergötland, och om hvilken hertig kung Gösta icke synes hafva hyst de allra bästa tankar. »Vi kunna väl tänka» — skrifver kungen — »att han håller starkt på att dricka och att han förer samma lefverne som vanligt, deraf du, som äst en ung person, mer tilläfventyrs försämras än förbättras; vilja vi dig derför faderligen och kärligen hafva förmanat, *att du icke må slå dig på dryck och annat slöseri.*» En i sanning patriarkalisk och nästan rörande naivitet under konungamanteln.

De härefter förekommande Karl den elftes bref, trenne till antalet, tillhöra en annan genre. I ett af dem uppmanar konungen sina rådsherrar att icke tillåta någon, eho det vara må, att afpruta något af dem tillkommande hederstitlar, särskildt titeln af excellenser, »emedan embetet är vårt, och de, som dermed af Oss bevärdigas, aktas och äras böra såsom förnäma lemmar uti vårt regementes kropp». I ett annat bref ger kungen sitt statskontor befallning att låta förfärdiga en förgyld silfverkanna på 216 lod, samt dessutom hafva i beredskap 60 dukater, hvilket allt konungen vill förära sin hofpredikant för ett liktal öfver en afliden hofmästarinna. Det ser, med andra ord, ut som om man den tiden lät betala sig hederligt för att säga någonting vackert öfver en hofdam. I våra artigare tider behöfves visst icke en sådan »kontant» uppfordran dertill. I alla fall är det nu för tiden icke silfverkannor, majestäterna förära, men snusdosor; vi veta i Sverige från en icke aflägsen period att det går till och med an med litografierade porträtter.

Utgifvaren flyger nu öfver till adertonde seklet. En guvernör för den unge Tessin skrifver från Paris till sin Telemaks herr fader med anledning af Ludvig XIV:s död 1715: »Det kan jag i sanning säga, att *jag aldrig hört en konung af sina undersåter i lifstiden mer upphöjas och berömmas, än som denne, och derhos efter döden mindre beklagas;* ty på de åtta dagar, som han nu varit död, har jag hvarken här i staden eller i Versailles hört någon menniska beklaga sig deröfver, utan det synes likasom han för 200 år sedan vore död».

Härefter förekomma åtskilliga förtroliga bref från svenske ministern i Dresden vid midten af sjuttonhundratalet, hvari man erhåller en och annan kuriös anekdot från Fredrik II:s vistelse i nämnda stad år 1745, en liten korrespondens från Tessin den yngre rörande mordbranden i Stockholm 1751, några bref mellan ett par andra grefvar om ett och annat från hofvet och riksdagen, samt ett par dokument angående franska subsidier. Bland annat beskrifver Tessin huruledes det lägre folket i hufvudstaden efter den stora branden på flerfaldiga sätt visade ett ganska betänkligt ondt humör emot de förnäma. »Tänk dig — så berättar han — att lilla Falkenberg för fem eller sex dagar sedan blef anhållen af några gummor; då de undersökte hans fickor, stötte de på en flaska *eau de lavande.* Aha! — ropade den ena käringen — lukta, mor! det är förskräckligt, det är till att förpesta staden och att bränna upp den ofvanpå, ty det är så starkt! Rör icke vid den! Hvem är ni, min vän? — »*Konungens kammarherre.*» — *Så mycket värre!* Helvetes brand! Se hvilka missfoster hofvet föder i sitt sköte!» Herr grefven låtsar sig visserligen raljera öfver det hela, men det är dock uppenbart, att dessa »*dames de la halle*» satt vederbörande i en viss liten oro. — I en förtrolig och öppenhjertig epistel från en baron Sparre till hans morbror heter det: »På riddarhuset har bildat sig ett parti, som kallar sig »eqvilibrister». (Det var ännu under Frihetstiden.) I spetsen för dem synes Jan Abraham Hamilton, men det är grefvinnan Ulrika Posse, som enligt hvad man påstår är dess hufvudsakliga lederska. Det utgöres af omkring 80 personer. Man vet att *en häftig förtrytelse, hvaraf Ulla Wrangel blifvit intagen mot grefvinnan Bjelke, gifvit första anledningen till denna brytning*» o. s. v. Ett ämne för en scribesk komedi, för ett nytt »Glas vatten»!

Intressanta äro några ej förut utgifna »Thorildiana» — intressanta såsom allt hvad som flutit ur Thorilds penna, emedan de med starka drag nästan i hvarje ord måla denna ursprungliga, gigantiska ande och ställa honom lifslefvande för oss. I synnerhet är ett versifieradt stycke, kalladt »Harmen» (sedermera tryckt af Atterbom i »Siare och skalder»)

af mycken märkvärdighet så till form, som innehåll: det uttalar — säger Orvar Odd i en anmälan af Portföljen — i verser af ofantliga slungstenar en protest mot dumheten och tyranniet, och man läser der sådana våldsamma ting som t. ex. det följande, om huruledes de *lärde* i ljuf yra utkasta tankfullt i rymden:

linier, cirklar, paraboler, hyperboler,
ofantliga ord, magiska ljud, färgade bloss,
för att af evig grund oss visa
lögnens och våldets, heliga åsnors
och tyranners heliga rätt.

Särdeles egendomlig är en serie bref från en svensk krigare vid midten af det adertonde seklet, en Lars Hjerta, död som generalmajor och baron mot slutet af samma århundrade. Crusenstolpe anmärker med rätta, att hela tidens skaplynne och anda uttalar sig i dessa bref, äfven då de för öfrigt angå hvardagligheter utan vidare vigt. De flesta äro ute från krigsteatern i Tyskland stälda till Hjertas öfverste och affattade i en stil, full med ordlekar, svordomar, citater och anekdoter om hvartannat. Bataljer liknar han öfver allt vid »konserter» och »kontradanser». »Slåss är vårt dagliga bröd» — skrifver han — »och vi fasa hvarken för Todtenköpfer eller de röda djeflarne» (preussiska husarerna). På ett annat ställe talar han om att taga sin äldste son ut i kriget, »för att under husarernas inseende bli educerad i moralen, bokliga konster, tyska visor, ridande och alla adliga öfningar», och på ett tredje utbrister han med anledning af en till krigshären väntad remiss af ett antal regementsmössor i följande kraftiga ordalag: »Hvad 1000 millioner djeflar skall jag med 568 nattmössor! De hvarken duga i paraden eller brukas på hufvudet, när det bär af mot fienden. Regementet både slåss och sofver i hattarne och har ändock ej fått någon snufva. Nej, tro mig, vi äro ej så frusna om hufvudet! Men skicka oss hattar, så skola vi tacka generalen och slita ut dem med heder! Och kort sagdt, tage mig 1000 djeflar om regementet, så länge jag kommenderar det, någonsin skall paradera i nattmössorna, men hellre rida

barhufvade och slåss så det skall knaka i bergen». — Det hör till saken, att gamle Hjerta sjelf tillhörde hattpartiet.

För att nu gifva våra läsare ett helgjutet prof, huru Crusenstolpe tillgodogjorde sina brefsamlingar, välja vi hans på dem grundade karakteristik öfver en af våra ryktbaraste politiska skriftställare. Denna uppsats är af i viss mån annat slag, än de nekrologer och minnesbilder, hvilka Crusenstolpe under en följd af år tecknade i »Miniatyralmanach», »Svea» m. fl. periodiska publikationer. Dessa små stilistiska mästerstycken lära komma att i en särskild samling framdeles utgifvas. Hvad vi nu anföra är, såsom redan antydt, icke så mycket en af Crusenstolpe författad minnesruna, som fastmera ett lyckligt grepp i arkivet.

1.

Anders Lindeberg.

(1850)

Både som författare och medborgare tillhör kapten *Anders Lindeberg* Sveriges annaler. Sällsamt nog träffar man dock icke, hvarken de väsentligaste och värderikaste, eller ens de flesta frukterna af hans tankekraft i de »Samlade skrifter», hvilka han i tvänne starka band offentliggjort, med påtryckt insegel af sitt namn. Lika litet är det på tjenste- och krigarbanan man spårar ursprunget till de anspråk han obestridligen förvärfvat på landsmäns erkänsla och minnets ära, ehuru han, både hvad mod och strapatser angår, med heder bestått helt andra prof, än öfningslägrens och lustmanövrernas. Det är sålunda icke sorgspelet »Demostenes», sammanskrifvet i stadshusfängelset, med stoiskt lugn, under det bilan i Damoklestråden hängde öfver Lindebergs hufvud, men väl de demosteniskt vältaliga försvarsskrifterna i det ryktbara högmålet, hvilka ur hans trånga häkte funno genljud äfven i främmande länder, som hänfört samtiden och ännu af en efterverld skola läsas med bifall. Hans *vittra* penna, fastän formerad af Svenska Akademien i hennes bättre dagar, af henne flera gånger lagerkrönt och nästan uteslu

tande egnad åt hennes tjenst, ådrog honom merendels endast förtret och hån utom det akademiska kotteriet, tills styrkan och framgångarna af hans *politiska* skriftställeri bragte bespottarne på skam och gjorde Lindeberg dyrbar för nationen.

Viljans kraft och ihärdighet var den mest utmärkande, äfvensom den öfvervägande egenskapen i Lindebergs skaplynne och driffjedern ej mindre till företag och handlingssätt, hvarmed han förvånat verlden, än till den ensidighet i åsigter och omdömen, som han i vissa afseenden låtit falla sig till last. Ur synpunkten af sin jernvilja var Lindeberg i oppositionens leder hvad Platen varit i spetsen för ministèrens. Lindeberg hade från barndomen vant sig, att i den af Tredje Gustaf stiftade areopag för snillets idrotter se på en gång urbilden af och den ofelbara domaren öfver svensk vitterhet; och en senare tids bemödanden, att från den stela formen emancipera känsla och fantasi, betraktades af honom som ett majestätsbrott af vida eftertänkligare art än det, för hvilket han sjelf blef sakfäld. Också var Lindeberg under striden mellan gamla och nya skolorna en bland den förras mest nitiska, mest blottstälda kämpar, och bibehöll, äfven efter det striden längesedan blifvit utkämpad och den andefattiga akademiska riktningen oåterkalleligen var utmönstrad af allmänna tänkesättet och en högre lyftning inträngt till och med inom akademiens eget sköte, oförminskad passion för den literära ståndpunkt, som begreppen innehaft *före* den stora brytningen.

Tidigt uppstod mellan Lindeberg och själen bland den tidens Aderton — Leopold — ett till den senares död fortfarande förhållande af inbördes förtrolighet och vänskap. Ordspråket säger, att denna vidmakthålles af små gåfvor. Mellan dessa begge personer uppfriskades tillgifvenheten af ömsesidiga artigheter, sagda både på vers och prosa. Det var vid ett tillfälle, under det Lindeberg var medarbetare i Journal för Litteraturen och Teatern, som han, i anledning af ett rimmadt lofqväde till Leopold, från denne erhöll följande svar, dateradt Stockholm den 19 januari 1817:

„Jag svarar sent på en skrifvelse af så smickrande innehåll som den, hvarmed Tit. för tre fyra dagar sedan hedrade mig och

jag skulle svara ännu tre fyra gånger senare, om jag ville försöka att göra det i lika så vackra verser, som dem jag funnit i Tit. poem (!). Vid ett sådant försök skulle jag dessutom vara säker att misslyckas (! ! !). Men då jag väntar att dömas till mina tänkesätt med samma vänskap som i anseende till mina skrifter, har jag nyttjat en sjuklings rätt, och afbidat något drägligare ögonblick än dem jag egt sedan åtta dagar. Jag har under denna tid varit angripen af en häftig snuffeber, som är för mig alltid en ganska allvarsam sjukdom.

Man säger i sann poesi ej alltid sanning, och Tit., som har sällan orätt, har det likväl deri att jag ännu lefver. Om lif är själens förmåga och uttrycket deraf, så tillhör detta beröm icke mera ämnet för det poem jag nyss läst, utan författaren deraf, äfvensom författaren till ett visst stycke i ett visst dagblad, som blifvit icke längesedan hos mig inlemnadt, tillika med prenumerationssedeln, och hvarför jag ännu ej egt tillfälle att afbörda min erkänsla. Man skall ej kunna säga, att Tit. smickrar de lefvande. I anseende åter till de döda, eller så godt som döda, kunde tadlet deremot finna någon anledning till ett olika omdöme.

Under den förnedring, hvari vår vitterhet hotar att falla genom galenskapen af en yrande sekt, och publikens likgiltighet dervid, är det likväl för mig en mindre tillfredsställelse att finna mitt eget fordna bemödande prisadt af en prisvärd författare, än att se nya talanger uppkomma och stadgas, som synas mig i stånd att motarbeta förderfvet, och, om de öka och förena sig, äfven i stånd att, i literärt afseende, rädda nationens förnuft och heder. Då det är ur denna synpunkt som jag isynnerhet betraktar Tit. poem och dess öfriga skrifter, kan Tit. ej tvifla om de fullkomligt motsvarande tänkesätt af högaktning och lifligt deltagande, äfvensom af enskild förbindelse, hvarmed jag har den äran att vara Tit. ödmjukaste tjenare

Leopold".

Så vida icke det sökta och konstlade, eller rent ut sagdt: det krystade i Leopolds uttryck innebure en väckelse, att icke förvexla det glittrande smickret med öfvertygelsens gedigna guld, var det ursäktligt om de superlativa loforden af en sådan bjesse i vitterheten alstrade superlativt sjelfförtroende hos berömmets unga föremål, och kanske förklarligt att denna tillit till sig sjelf ej heller svigtade på äldre dagar.

Mera bevisande är det bifall Lindeberg rönte af Franzén, emedan uppriktigheten deri framstår omisskännelig. Om ett bref från honom, dateradt Kumla den 23 augusti 1822 (Lindeberg var då, sedan föregående året, utgifvare af Stock-

holms-Posten), yttrar Lindeberg sjelf i egna ord: »Som en kuriositet medföljer också ett bref från Franzén, så ytterligen oläsligt, att jag ej kunde komma längre än till andra sidan, utan måste bedja Rutström* hjelpa mig med dess dechiffrerande. Han kunde det icke heller genast, utan måste behålla det, och gaf mig, några dagar senare, medföljande afskrift».

I denna heter det:

"Jag har läst Blanka, om icke med fullkomlig tillfredsställelse i afseende på den föreställning jag gjort mig om detta ämne, i fall det behandlades i den engelsk-tyska stilen, jag vill ej säga Shakespeariska eller Schillerska, som hvardera utgör en särskild oefterhärmlig art deraf — dock med mycket nöje i afseende på versifikationens särskilda kraftfulla ställen och det lif, som stycket har, såsom på en gång framkommet genom en sällsynt förmåga att i hast finna uttryck för tanken. Denna förmåga röjer sig så väl i de prosaiska som versifierade artiklar, jag af Tit. haft tillfälle att se. De synas mig alla utmärkta genom en lika ledig och flytande som elegant skrifart. Hvad Blanka för öfrigt och dess brister angår, så har Tit. sjelf i sitt företal bedömt dem, som mig synes, lika riktigt som oväldigt. Skulle ej, i en ledig och lycklig stund, de kunna afhjelpas? Ibland annat, som jag tror skulle öka den tragiska effekten på teatern, vore om förgiftningen skedde inför åskådarenas ögon. (Leopold låter ju Virginia icke endast dödas, utan sofvande få det länge hotande dödshugget. Om det blifvit endast berättadt, huru svagt skulle icke intrycket varit. Intresset för Erik, vid hans död, skulle varit mycket lifligare om scenen passerat inför åskådarena. Också ville jag, att hans gemål blifvit, enligt historien, jemte honom förgiftad. Att döda sig sjelf med ett svärd, är icke enligt kostymen i tiden och landet. Också inser jag icke, hvarför hennes namn skulle ändras. Det är ju en historisk person, hvars namn vi kände ända ifrån vår första bekantskap med vårt fäderneslands historia? Dessa anmärkningar äro obetydliga. De stora har författaren sjelf gjort.) Författarens räddhåga, att låta sådant ske på teatern, är utan tvifvel öfverdrifven, om ock engelsmännen gå för långt på den andra sidan. Att härom förklara mig närmare, tillåta ej gränserna af ett bref, helst min stils oläslighet bör göra mina bref så korta som möjligt är. Också fruktar jag, att våra åsigter i ett och annat äro för mycket skilda, att kunna bringas till någon fullkomlig sammanstämmighet. Detta undfaller mig i anledning af omdömet om judarne. Ehuru myc-

* Karl Birger Rutström, medicinalråd.

ket jag gillar det för öfrigt, så förtryter det mig likväl, att äfven Tit., hvars ljusa och fria sätt att se och tänka jag eljest värderar, låtit några tyska neologer förleda sig till det påstående, att Jehovah varit endast en nationalgud . . ."

Med den fullkomligaste högaktning har jag den äran att framhärda Tit. ödmjuke tjenare
F. M. Franzén".

Af sympati för den literära penna, som Kellgrens och fru Lenngrens pennor frejdat, inköpte Lindeberg Stockholms-Posten och fortsatte dess utgifvande. Åfven under denna sista period af nämnda dagblad uppträdde här, höljda i anonym slöja, skriftställare af första ordningen. »Medföljande bit» — skref Franzén i en apostille till nyss åberopade bref — »lär ej för allmänheten hafva det intresse och för dem den intresserande nyhet, det hade för mig, då jag läste det i Litterary Gazette. Emellertid skickar jag det åtminstone till Tit. genomläsning».

I missivet med en uppsats af Leopold (tisdagen den 26 september 1826) heter det:

"Döm deröfver; jag sjelf kan det icke nu genast. Med rätt god vilja, synes jag mig dock ej ha kunnat skänka stycket någon särdeles förtjenst, antingen derför, att ämnet har så ringa värde, eller jag sjelf icke mera något. Non sum qualis eram: det märkes väl. Att Tit. eger fullkomlig halsrätt förstås af sig sjelf. Men upptages stycket, ber jag om tre ting: 1:o absolut tystnad rörande auktorn; 2:o omedelbar succession af bladen, i fall allt ej kan rymmas i ett, och att delningen då göres som manuskriptet utvisar; 3:o att sista § fördrages såsom *mitt* tänkesätt, om det ock ej skulle vara Tit. Denna oväld skall göra heder åt Stockholms-Posten . . . Då rubriken "insändt" förmodligen kommer att nyttjas, kunde man ju sätta till: "insändt från landet", för att litet deroutera gissningen. Dock efter behag. Ytterligare: jag balanserar ännu, äfven i den stunden då smörjan afsändes, huruvida det lönar mödan, att den gamle blinde*, som sitter i ro på stranden, ger sig ut derifrån; och att han säger nu mera sin mening om något, förr än han är död. Innan stycket brukas, säg mig en sann väns mening derom".

General Lefrén är en af dem, som icke försmått att begagna publicitetens häfstång.

* Hela brefvet är skrifvet med främmande hand, och endast den darrande namnteckningen derunder är gjord af Leopold sjelf.

"*Några gånger*" — yttrar han sjelf i ett bref till Lindeberg (från Karlberg den 7 juni 1827) — "har Tit. visat mig den benägenheten, att i Posten intaga insända artiklar öfver ämnen som intresserat mig. Nu kommer jag åter med en sådan. Saken är den, att konsistorium i Stockholm förbigått en af krigsakademiens lektorer (lektor Een) vid förslagets uppsättande till pastor i S:t Katarina, hvaröfver Een klagat, och hvilket mål redan varit före i allmänna beredningen, der pluraliteten gillat konsistorii åtgärd. Målet förekommer snart i statsrådsberedningen, och några mina vänner hafva uppmanat mig att begära ett rum för denna korta artikel. Lektor Een, sjelf en högst fredlig man, har ej velat tvista i tidningarna; men jag, såsom chef för läroverket härstädes, måste nödvändigt intressera mig för saker, som så nära röra lärarne, hvilkas befordringsrätt konsistorium äfven sökt förringa . . ."

Vid öfversändandet af justitierådet Bloms arbeten tillägger professor Enberg:

"De torde förtjena din uppmärksamhet, såsom jag vet att du intresserar dig för det som är godt och redbart i vår literatur, och vet att appreciera det. Åtskilliga stycken torde du ej hafva läst förut: och säkert skola sången öfver fäderneslandets försvarare och minnesteckningen öfver Oxenstierna vinna ditt bifall. Närvarande arbete torde vara en ej obetydlig skänk åt vår literatur, i synnerhet som jag tror att det förmodligen är det sista af ren klassisk halt från vår vitterhets gyllne tid".

Herr Enberg »torde» ej anat, att Nils v. Rosensteins samlade skrifter några år senare skulle utkomma, hvilka *han* åtminstone ej »torde» vilja frånkänna äran att räknas till den gyllne tiden och att vara af klassisk halt.

Innan fiendskapen på lif och död inträdde mellan Lindeberg och baron v. Beskow, stodo dessa begge herrar till hvarandra i det bästa förhållande.

"En af mina literära vänner" — förmäler B. i en biljett till L. — "har anmodat mig, såsom egande den äran att vara af Tit. känd, att anhålla om en plats i Stockholms-Posten för en granskning af Järtas nyligen utkomna tidskrift Odalmannen, hvilken granskning han erhållit uppdrag att författa. Jag uppfyller så mycket hellre hans begäran i detta fall, som Stockholms-Posten är känd såsom det mest opartiska af våra dagblad, och dess gamla häfd samt vidsträckta publicitet måste för närvarande afhandling göra ett rum i denna tidning begärligt. Ehuru härvid egentligen intet kan vara att fördölja, anhåller jag dock, med

kännedom om tidens begär för det offentliga i hvarje småsak, att denna min begäran får förblifva *oss emellan.*

Med fullkomligaste högaktning har äran framhärda Tit.

ödmjukaste tjenare
Bernh. v. Beskow".

Lindeberg umgicks med planen att, i svensk-akademisk anda, tillvägabringa en kalender, som skulle fördunkla och bringa i förgätenhet den, som af Atterbom utgafs i Upsala. Planen gick upp i rök; men på Lindebergs begäran om bidrag af v. Beskow svarade denne från Örby den 11 oktober 1830:

"Jag har haft äran att mottaga den biljett, Tit. behagat tillskrifva mig; och jag skyndar att derå svara. Det är mig för närvarande alldeles omöjligt att kunna åstadkomma någon poesi. Jag har under hela sommaren varit och är ännu så fördjupad i förberedelserna af den tillämnade tidskriften*, att jag alldeles tagit min hand från vitterheten. Det gamla rimförrådet är uttömdt till bottnen, och det prosaiska författarelif, jag nu ämnar börja, öppnar för mig ingen utsigt, att för det första åter plöja in på poesiens fält. Genom uteblifvandet af mina bidrag gör kalendern visserligen ingen förlust, men jag är ledsen att ej bättre kunnat svara mot det förtroende, som mig på ett smickrande sätt blifvit lemnadt.

Hvad Tegnér angår, så föreser jag, att han blir svår att få något utaf. Jag har sjelf underhandlat med honom ett helt år, innan jag lyckats erhålla det bidrag för tidskriften, som han nu aflåtit.

Med utmärkt högaktning framhärdar Tit.

ödmjukaste tjenare
Bernh. v. Beskow".

Hvilket svalg mellan dessa artigheter och den beryktade »Flugsmällan» samt den lika ryktbara tryckfrihetsprocess, som deraf föranleddes!

Lindeberg hade den tillfredsställelsen, att, såsom utgifvare af Stockholms-Posten, uppamma åt literaturen doktor Wetterbergh, hvilken sedermera, under pseudonymen »Onkel Adam», vunnit ett så omtyckt romanförfattarenamn; och att, såsom recensent i Aftonbladet och i en under samma tid

* Förmodligen Svea eller Skandia.

förd enskild brefvexling med vår frejdade landsmaninna, fru Emilie Flygare-Carlén, bidraga att bilda och stadga den stora romanförfattarinnans smak.

»Onkel» tecknar sjelf sin individualitet i följande utdrag af ett bref till »Farbror» (så kallade W. L.) den 12 september 1833:

"Jag har ej skrifvit på länge, och orsaken är den, att så få händelser inträffa, som förtjena postporto och besväret att berätta dem. Nog af, jag har haft många resoner till tystnad, hvaribland får räknas: 1:o. Kurtis, en sak som rentaf tillintetgör författarelusten; ty då man tycker sig väl städ i verkligheten, försvinner lusten att imaginera sig saker, dem man tror den utkorade ur stånd att uppfatta. 2:o. Penningebrist, som är samhällslifvets *vis inertiæ* och som gör hvar och en, äfven den allra sublimaste, till en eländig hvardagsmenniska. 3:o. Rädslan att skrifva något alltför odugligt, något som, gudnås eller gudi lof, nu är starkare än den tiden jag skref i Posten; och 4:o. Vräkningslusten, den jag gerna ville dela med mina bröder i Apollo. Således ser farbror, att jag ej skrifver något utom då och då några ömma verser i en minnesbok, eller några gratulationer på födelsedagar. Jag reser om 14 dar till Lund, och der i tråket, till ett ombyte med kirurgi och medicin, låter jag min själ flyga ut på fantasiens gebit, för att dra honung ur de derstädes sig frodande ljungblommorna . . ."

I Stockholms-Posten nedskref Lindeberg sin ryktbara afhandling: »Sverige 1809 och 1832», hvilken sedermera särskildt utgafs som broschyr och gjorde ovanligt uppseende. Å ena sidan blef Karl Johan så förtörnad öfver denna uppsats, att han indrog en Lindeberg förunnad pension på handkassan, oaktadt dennes både muntliga och skriftliga framställningar till statsrådet grefve Gustaf Lagerbjelke om det föga kungliga i ett sådant förfarande — framställningar gjorda i så allvarliga uttryck, att Lagerbjelke ansåg dem vida vägnar eftertänkligare, än det så kallade majestätbrott, för hvilket Lindeberg ett par år derefter antastades. Å den andra sidan väckte hans uppsats sådana sympatier och de bittra anfallen mot hans person (företrädesvis i »Flugsmällan») sådan ovilja, att »*En förening af sanna fosterlandsvänner*» i Skånska Posten den 27 mars 1833 uppmanade allmänheten till en subskription för någon äreskänk åt uppsatsens för-

fattare. Den kom honom till handa i rekommenderadt bref julaftonen samma år och bestod i en briljanterad ring, med inskrift utvändigt: »*Till författaren af Sverige 1809—1832*», samt inuti »*Af lika sinnade fosterlandsvänner*».

Sedan Lindeberg med en festlig måltid, till hvilken han inbjudit en mängd dignitärer både i staten och inom literaturen, firat Stockholms-Postens 50-åriga tillvaro, nödgades han upphöra med utgifvandet af denna tidning, som ej längre bar sig. »Jag har riktigt sörjt» — skref Franzén till honom i anledning häraf — »och sörjer ännu öfver Stockholms-Postens död. Den var mig kär ända ifrån min barndom; och vanligen läste jag den nu hvar afton på sängen, så snart jag ej om morgonen haft tillfälle att göra det.»

Teatern var städse ögonmärket för Lindebergs sträfvanden. Han satte för densamma på spel sitt lif, gaf till spillo sitt välstånd, bröt sig underbart genom hindren och uppnådde, segrande, sitt föresatta mål: konstens emancipation från makten. Det var ett storverk af enskild person med Lindebergs inskränkta utvägar. Men

"vid sig han skulle ej den vinsten fästa,
som krämarns vishet räknar för den bästa" *.

Det var för sina »upplysningar rörande kongl. teatern», ingifna 1834 till justitieombudsmannen och af denne (Törnebladh, slutligen justitie-statsminister) fegt utlemnade, som Lindeberg anklagades för majestätsbrott och dömdes till döden både af Svea hofrätt och högsta domstolen. I stället att begära nåd, bragte Lindeberg regeringen, som skydde att ådraga sig en blodskuld, i yttersta förlägenhet genom sitt bestämda förklarande, att han ej mottoge något gunstbevis och ej underkastade sig någon förvandling af eller mildring i det straff, honom blifvit ådömdt. Det var icke ett skrytsamt hot, det var en fast föresats, som icke lät skämta med sig. Karl Johan och hans rådgifvare, hvilka åsyftat att qväsa motståndet, men blygdes att träda inför häfdernas tribunal, fläckade med ett politiskt mord, våndades, att kunna utan

* Carlén på Anders Lindebergs begrafningsdag den 20 december 1849.

allt för stor skam slippa ifrån saken, under det deras i häkte instängda offer med orubblig sinnesköld begärde, att dödsdomen måtte verkställas den 8 november, Lindebergs födelsedag, som genom ett sällsamt händelsernas sammanträffande tillika är årsdagen, så väl af Stockholmska blodbadet, som af drottning Desiderias födelse. Ändtligen hjelpte grefve Lagerbjelke konseljen ur klämman, genom påhittet att utfärda ett amnestidekret på årsdagen af Karl Johans första ankomst till Sverige. På detta sätt tillintetgjordes dödsdomen och Lindeberg återfick friheten.

Han hade förut icke inskränkt sin jagt efter författaren af »Flugsmällan» till det tryckfrihetsåtal, som af motsidan förvandlades i ett kolossalt juridiskt begabberi, hvartill icke ett sidostycke kan uppletas i något lands rättegångsannaler: han förföljde auktorn inom Svenska akademiens eget sköte, satte myror i hufvudet på de 17 och utpekade den 18:de som pasquillant, yrkande, att antingen denne måtte rentvätta sig från författarskapet, eller ock akademien frälsa sin egen heder genom att offentligen skilja sin sak från hans och högtidligen ogilla smädeskriften. Konvolutet, innehållande Lindebergs bitande anklagelse, öppnades vid ett enskildt sammanträde, och lotten att uppläsa den föll just på den anklagade ledamoten. Lindeberg blef sålunda hämnad äfven för det hot med *handgriplig* tillrättavisning, som en morgonstund blef honom gjordt i en anonym biljett, hvilken han tillskref samma ursprung som »Flugsmällan».

Under baron Åkerhjelms öfverstyrelse af skådespelen uppfördes på Kongl. teatern den mycket omordade »*Blanka*» såsom en återtjenst förmodligen för det biträde Lindeberg lemnat friherren och hans första husfru vid författandet af sorgespelet »Engelbrekt». Ingendera af dessa teaterprodukter gjorde lycka, men Lindeberg lät icke publikens köld afskräcka sig från nya försök. Flera år senare sammanskref han »Midsommaraftonen», och umgicks med planen att få stycket gifvet på Stora teatern. Kriget var då redan förklaradt mellan baron Beskow och Lindeberg, hvarför han lade stor vigt på anonymiteten. Likväl hade han gifvit sina gynnare i akademien, under tysthetslöfte, förtroende af sin plan,

och tillskref Franzéns indiskretion, att den misslyckades och gaf hans fiende nya vapen i händerna. Följande biljett från den älsklige skalden, afspeglande hans samvetsgranna uppriktighet, upplyser närmare förhållandet:

"På det ingen misstanke må falla på någon annan af Svenska akademien, och för att icke öka mitt fel med en osanning, bekänner jag, att ehuru jag *då*, när pjesen låg hos teaterdirektionen, var på min vakt, att ej på något sätt röja författaren, jag likväl *långt efteråt*, då Beskow redan var skild från teaterstyrelsen, genom ett ovarsamt ord, som i ett samtal med Beskow om teaterpjeser undföll mig, gaf honom anledning att misstänka författaren. Genast deröfver brydd och ängslig, tog jag af honom det löftet, att för ingen yppa hvad jag oförsigtigtvis röjt. Men det är ett naturligt, ett billigt straff för min förseelse, att *han ej hållit ord.* Jag har ingenting annat att till min ursäkt förebära, än att det skedde af en hastig obetänksamhet. Sedan felet var begånget, sökte jag trösta mig med den tanken, att jag dermed ej kunde göra Tit. någon verklig skada, då pjesen var återtagen, och dess uppförande i alla fall ej berodde af Beskows bifall. Men Tit. biljett har beröfvat mig denna undanflykt. — Den förebråelse jag sjelf gör mig förbittras än mer af den föreställningen, att i en tidpunkt, då jag velat, om det stått i min makt, undanrödja de obehagligheter, som samlat sig i vägen för en literatör af utmärkt förtjenst, sjelf hafva ökat dem genom ett förhastadt ord. Dess följder kunde jag väl då så mycket mindre betänka, som jag icke trodde det ligga mer makt på "Midsommaraftonens" än på "Demostenes'" anonymitet (hvilken senare pjes Beskow utan mitt förvållande kände). Men jag kände dock genast deröfver en oro, som nu bittert förnyas och förökas, ehuru Tit. på ett så ädelmodigt sätt derom yttrar sig, utan att ens förebrå mig min förseelse".

Sedan Lindeberg långliga tider skrifvit *om* och *för* teatern, grep han sig an med uppförandet af en sådan. Det var i hans belägenhet ett jätteföretag, och utfördes med den förvånande ihärdighet och drift, att teaterhuset, till hvars grund första spadtaget togs våren 1842, redan den 1 november *samma år* invigdes med den första representationen, hvartill Lindeberg *gratis* utdelade biljetter, så väl åt sina enskilda vänner, som åt vänner och gynnare af literatur och teater i allmänhet. Efter representationens slut gaf han på sjelfva teatern dem och artisterna en gouter. Med en sådan hade han redan den 2 september på stället firat den då fär-

digblifna bygnaden, och årsdagen af teaterns öppnande undfägnade han ytterligare der (den 1 november 1843) artisterna och sina vänner.

Nya — eller den sedermera så kallade Mindre — teatern * öppnades med Lings sorgespel »Agne» och ett lustspel af doktor Wetterbergh. Om prologens författande hade Lindeberg anmodat tvänne literära notabiliteter, hvilkas svar lydde sålunda:

1:o.

Upsala den 14 september 1842.

"Å Tit. ärade skrifvelse af nästlidne gårdag skyndar jag att lemna det ärliga svar, att jag ej kan, eller ens bör, uppfylla Tit. för mig utan tvifvel smickrande begäran. Såsom sjuklig, förlegad och på köpet spektakelhatare, saknar jag både skicklighet och lust att erinra allmänheten om min redan glömda tillvaro, och i sanning, Tit. teater skulle knapt kunna öppnas under sämre auspicier, än med en prolog af den, om ej svagaste, åtminstone mest urmodige bland svenska författare, numera dessutom så främmande för scenen, att han på de sista åren blott sett en enda representation, och sådant icke utan fara att insomna. — Reglementet, som jag flygtigt genomläst, tar jag mig friheten att behålla. Det tyckes mig väl öfvertänkt och tillika liberalt.

Med all högaktning har jag äran framhärda Tit.

ödmjukaste tjenare

J. D. Valerius".

2:o.

Helsingborg och Ramlösa den 6 september 1842.

"Återkommen från en resa, möter mig Tit. angenäma bref, hvilket redan länge haft att fordra de förbindligaste tacksägelser. Det förslag Tit. behagar göra mig, kan jag icke betrakta annorlunda än som en mycket stor hedersbevisning, *så* stor att jag icke vågar tillegna mig den. Det gifves sällsamt nog en lag, som föreskrifver en menniska att hon skall vara lycklig: den gäller dock lyckligtvis icke alla menniskor, utan blott konstnärerna; jag hörer icke till antalet af dessa lycklige, och är således på dennna väg, så väl som på alla andra, afskuren möjligheten att grunda min förtjenst på lagens gerningar. Bjuder jag någon gång till att framafla något, så kasta sig strax Biet, Minerva och andra vänner af en god uppfostran öfver det magra

* N. v. Dramatiska teatern.

fostret med blodhundars glupskhet. Detta kan vara för mig ganska nyttigt, men skulle icke vara det i samma mån för ett konstinstitut, hvars framgång all anledning är att önska så ostörd som möjligt. Skulle jag i stället för ett poem, som är begärdt, här våga en prosa, ett prosaiskt omdöme, som icke är begärdt, så skulle jag vilja påstå, att om det varit jag, som vunnit Tit. segrar, så kunde jag icke begagna dem med samma måtta, som nu synes vilja ske: hade jag en gång, i trots af så mycket motstånd af alla slag, vunnit så mycken framgång i att göra sjelfva *sakerna,* så skulle jag icke låta tillfället gå mig ur händerna att sjelf göra orden. Tit. förmåga har pröfvat sig på större företag, har gjort större eröfringar än den, och kan hysa det anspråk att hafva redan bevisat sig tillräckligen inspirerad för saken. Det är visserligen något tidigt att redan recensera den blifvande prologen; men jag vet icke hvarför konung Ludvigs af Bayern Als ich König wurde, härvid rinner mig i hågen, ett af de bästa styckena i hans samlade skaldestycken. Kanhända uppstår denna idéassociation derigenom, att jag anser hvar och en, som förmått bringa i verket en idé, för hvilken han lefvat och arbetat, derigenom vara i besittning af sitt konungarike.

Med fullkomligaste högaktning har jag äran framhärda Tit.
ödmjukaste tjenare
Joh. Henr. Thomander."

Under den tid Lindeberg var i besittning af detta sitt eröfrade konungarike, egnade han en minnesfest åt vår store skådespelare Lars Hjortsberg, till hvars ära Lindeberg lät pregla en skådepenning. Sjelf nödgades han kort derefter abdikera, ej blott den tron han grundlagt, men tillika eganderätten till hela sitt bo i fast och löst. Till dräggen tömde han den bittra kalken af ett ekonomiskt obestånds förödmjukelser. Det var *så* han lemnades i sticket af enskilda vänner, af politiska trosförvandter, af invånarne i en hufvudstad, som har honom — och honom *ensamt* — att tacka för sin första prydliga privatteater. Andra skörda deraf vinsten och nöjet — ansträngningarna, uppoffringarna, umbärandena tillföllo uteslutande *honom.* Men *äran* af företaget är också *hans* och ingen annans . . .

Lindeberg var en af våra fruktsammaste författare och arbetade med lika mycken lätthet som flit. Hans verksamhet var outtröttlig. Under det Aftonbladets långa spalter togo hans trägenhet i anspråk, räckte hans tid icke desto

mindre till att sammanskrifva de värderika »Bidragen till Sveriges historia efter den 5 november 1810», och bland mycket annat den bekanta broschyren »Revolution och Republik». Som medarbetare i tidningan *Dagen* författade han den ryktbara uppsatsen: »Två år af konung Oskars regering».

I sina lefnadsvanor var Lindeberg måttlig, i sitt lefnadssätt regelbunden, i sitt umgänge fryntlig och angenämt belefvad. Själens mödor bräckte i förtid kroppens krafter och gåfvo honom ett tiotals äldre utseende än hans lefnadsår. Döden såg han med samma sinnesköld stint i ansigtet från sjuksängen, som han gjort i fält, der kulorna hveno, och i häktet, då bilan blänkte. När hotande sjukdomssymptom angrepo honom sistl. oktober månad, var hans första fråga till läkaren: om denne trodde att Lindeberg kunde upplefva sin födelsedag den 8 november? Och då läkaren dertill svarat »ja», återtog Lindeberg förnöjd: »det är blott detta jag önskar, sedermera är det mig likgiltigt».

Den 12 december 1849 blef hans dödsdag, och den 20, Svenska akademiens högtidsdag, återförenades hans stofthydda med jorden.

1779, de europeiska hvälfningarnas födelseår, var äfven Lindebergs.

2.

Geijer såsom politisk skriftställare.

Vi skola nu, likaledes ur Ställningar och förhållanden, upptaga några sådana Crusenstolpes uppsatser, i hvilka han eldigt utlåtit sig om samtida eller med sin oefterhärmliga talang tecknat någon märklig tilldragelse. Början göra vi med hans kritik öfver Geijer såsom politisk skriftställare (1855). Såsom våra läsare torde från förra häftet erinra sig, hade Crusenstolpe skäl att vid tillfälle hämnas för en sträng recension. Ur denna synpunkt må kanske den nu följande belysningen i någon mån bedömas, men det kan dock icke nekas att den merendels håller sig till sakförhållanden och innehåller åtskilliga obestridliga anmärkningar. Crusenstolpe skrifver som följer:

De ömsesidiga sympatier och ganska förtroliga inbördes förhållanden, som i begges lifstid egde rum mellan Karl Johan och Geijer — mellan stiftaren och förfäktaren af 1812 års politik — hafva, medelst ödets underbara föranstaltande, fått en stor historisk betydelse och en prägel af ovansklighet för alla framtider, derigenom, att inom loppet af ett år offentliga minnesvårdar blifvit resta åt dem båda, och att under *samma år* — det innevarande 1855 — bevisen för bevekelsegrunderna till begges handlingssätt blifvit i tryckta arbeten af en föga skarpsinnig välmening lagda under allmänhetens ögon. Den 4 november i fjol aftäcktes med mycken högtidlighet den bildstod, som konung Oskar låtit i hufvudstaden uppresa till sin framlidne herr faders minne, och den 2 i denna månad aftäcktes i Vermland den minnesvård, som genom subskription är rest åt Geijer af hans slägtingar, beundrare och vänner. Svärdet i det ena snillets hand, pennan i det andras, hade beredt dem dessa hyllningar, så mycket naturligare hvad det förra snillet angår, som det utomordentliga dödsprånget från soldat i ledet till regerande

konung intill sin död, redan innefattar en ärestod, den hvarken förändrade omständigheter eller vexlande omdömen mäkta att nedrifva. Inkasten mot hyllningarnes rättmätighet hade ock sannolikt småningom blifvit bortsköljda af glömskans flod, derest icke blindheten hos innehafvarne af begges moraliska qvarlåtenskap förledt desse, att framleta ur portföljernas gömmor och offentliggöra just de handlingar, hvilkas tillvaro de frejdade hädangångnes anhängare förut med häftighet bestridt, enständigt påstående, att på dem grundade uppgifter och omdömen vore idel lögner och smädelser. *Sjette* delen af Bergman-Schinkels minnen och *åttonde* bandet af Geijers Samlade Skrifter äro nu i allmänhetens händer. Den der kan, han läse! Den der har tankeförmåga, han göre slutsatserna!

De äro också redan utan all förskoning och nästan enhälligt uttalade af pressen hvad Karl Johan angår. Våra egna föregåenden befria oss från obehaget att åter fördjupa oss i ett ämne, som vi tillförne mer än en gång vidrört, utan att vid detta tillfälle vårt handlingssätt må kunna rimligen misstydas, vare sig som slummer eller dagtingan. I öfrigt äro Karl Johans politik och Geijers tjenstfärdighet i dess försvar så oskiljaktigt sammanflätade med hvarandra, att kritiken öfver verktyget måste i sin mån, med eller mot vår vilja, stundom uppstiga till den ledande kraften.

Våra publicister hafva *con amore* kastat sig öfver och bearbetat de Schinkelska Minnenas fynd, utan att bekymra sig om dem, som finnas i de Geijerska brefven med tillhörande anteckningar. Och likväl äro de senare af samma upplysande halt (med undantag af det enda Familjfördraget i Åbo, hvilket står ensamt och ur viss synpunkt ovärderligt i Sveriges tideböcker) och samma inflytande på tänkarens omdöme, som de förra. Dessutom kan brefafdelningen i Geijers 8:de band betraktas som bilagor till 6:te delen af Bergman-Schinkel, och begge som *pièces justificatives* till den *series* af politiska skrifter, hvarmed början gjordes i skildringar ur det inre af dagens historia.

Redan i dessa sina förtroliga bref framstår den store författaren som kommissionär eller sakförare för det nu rege-

rande konungahuset. Visserligen är det ursprungliga motivet till denna roll, i det nakna skick Geijer sjelf yppade det för en af sina närmaste (fru B. Löwenhjelm. Brefvet till henne af den 13 januari 1839) icke särdeles smickrande, då han yttrar: »Jag var en ibland dem som förtviflade, *då det nya* (ölet) *framsattes.* Men är det framsatt, så tänker jag *vi skola tära't»;* dock, hans oförtrutna bemödanden att göra drycken njutbar, om icke just alltid smaklig, måste snart bringa det obevakade uttryckets sälta i förgätenhet.

Djupt känd tacksamhet i ett ädelt bröst förklarar nöjaktigt Geijers nit för hvad dynastien ansåg vara sina lifsfrågor, utan att likväl rättfärdiga hvarken hans politiska blick eller hans historiska oväld. Godhet och utmärkelser mötte honom städse hos både Karl Johan och Oskar, och detta måste hänföra en själ så öppen för intryck som Geijers. Aldrig förgäfves klappade han på deras hjertan, och det hedrar hans eget, att första gången det skedde, var det icke åt sig, utan åt en vän och broder i Apollo han sökte understöd. Härom skref han till Atterbom under dennes vistande utrikes den 12 juli 1818: »Att T** (Tannström) är för dig uppriktigt välsinnad, det vet jag. Och emedan du högre upp redan kan påräkna åtminstone mera välvilja än motvilja, så skulle jag ega det bästa hopp — om ej en hufvudolycka vore. Prinsens egna tillgångar äro ännu mycket inskränkta; och konungens frikostighet, i många mål mera obegränsad än vis, har gjort tronen så ordentligen belägrad af hela lycksökare- och tiggareslägtet i nationen, att man må förlåta de styrande om de tänka att de egentligen regera midt i ett hospital. Detta gör — särdeles i härvarande svåra finansställning — tillgångarna af en så ofta usurperad nåd verkligen otillräckliga, då någonting konungsligt i litterär understödsväg behöfde ske.»

Häruti hade Geijer, ty värr! alldeles rätt. Karl Johan, under sin tronföljareperiod och första stadiet af sin regering, strödde håfvor omkring sig utan urskilning, dels af en i botten öm känslas drift, dels i afsigt att köpa anhängare, och det med så föga framgång, att intet spår skönjes af de begåfvades hvarken utmärkta egenskaper och berömliga verk

eller ens den tacksamhet, hvartill de bort känna sig förpligtade. Karl Johan lärde derigenom känna, icke gräddan af nationen på karakterens vägnar, men afskummet, och han missleddes i sitt omdöme om det folk, som anförtrott honom ledningen af sina öden; ty, som det heter i en fransk komedi:

dans ce rencontre
l'honnête homme se retire et le
faquin se montre.

Lika värdigt använde Geijer sin förbön, lika ädelmodigt bönhördes han af konungen, i afseende på en behöfvande enka i Upsala (brefvet till hans hustru den 16 februari 1829), för hvilken han anhöll om 2 eller 3 hundra riksdaler, till afhjelpande af de första behofven. Karl Johan skänkte genast 200 riksdaler, utfäste ytterligare 100 under vårens lopp och sedermera en lifstidspension på stat. »Man måste erkänna — utbrister i anledning deraf Geijer — att denne kung har någonting kungligt i sig.»

Detta tilldrog sig under brinnande riksdag, och en riksdag, som ej var att skämta med. Geijer stod då ännu på den konservativa sidan, men med några liberala modifikationer, hvarigenom han egde en viss autoritet i begge partiernas läger. Fördelarne för konungamakten af denna en bland dess varmaste vänners ställning på riksdagen undföll ej Karl Johans uppmärksamhet, och han uttalade sin belåtenhet i följande bestämda ordalag: »Hör på, Geijer, jag känner er. Ni har uppfört er så ädelt vid så många tillfällen; ni har gifvit en så helsosam impuls åt den sanna friheten (jag älskar denna frihet, jag, som ännu på tronen är republikan), att det icke är ni, som är mig förbunden, *det är jag, som är er förbunden*. Således säg hvad som är er angenämt. Jag skall göra det».

Det var dock vida mindre i egenskap af riksdagsman än som skriftställare med stor förmåga och stort rykte, som Geijer förvärfvat anspråk på konungens erkänsla. Genom en besynnerlig ödets skickelse är det just med året 1812, som han sjelf allvarsamt föll på den tanken att skrifva historien *för dynastiens räkning.* Derom heter det i bref till Tegnér (den 31 mars 1812):

"Man har sagt mig, att Engeström (excellensen) i ett samtal med dig yttrat, att man önskade finna någon, som kunde och ville sysselsätta sig med att arbeta på svenska historien. Du lär vid detta tillfälle haft godheten att nämna mig. Hvad som i synnerhet intresserar mig veta är, om man med allvar umgås med ett förslag att få svenska historien skrifven, *och om NB. det kommer från prinseen sjelf eller är af honom omfattadt.* Förtroendet är så högst ärofullt, att det platt icke kan sökas; men om jag visste att förslaget med allvar vore å bane, så skulle jag så mycket snarare söka att utmärka mig genom något historiskt arbete, och derigenom åtminstone kunna komma i fråga vid ett val af person. Bäste du, säg mig allt hvad du vet i den saken".

Samma tema förekommer, nästan utan variationer, i brefvet till föräldrarne (den 7 april 1812):

"Jag har ännu ej fått någon säkerhet angående förslaget om historieskrifningen. Jag har skrifvit till Tegnér och väntar svar. Det kunde ha varit ett blott löst ord af Engeström, hvarefter ej är att rätta sig. Det *enda* intressanta i saken vore att få veta, om det verkligen är *kronprinsens* önskan att finna någon, åt hvilken arbetet i svenska historien kunde uppdragas. *Jag skulle då göra allt mitt till för att bringa mig i åtanke* — ej genom ansökning — ty ett så ärofullt förtroende kan platt icke sökas — utan genom någon skrift i historien: ett fält der jag ännu ej försökt mig, och på hvilket länge min håg lekt. Detta är det enda möjliga medel att söka, och jag känner mig ganska benägen att fresta det. Emellertid kan jag vara lugn att förtroendet ej snart bortges; ty jag erkänner att jag ej vet någon att välja dertill".

Icke osannolikt var det genom en historia om Karl X Gustaf — härförare och stiftare af en dynasti lika som Karl Johan — Geijer ämnade speciminera för det höga förtroende han eftersträfvade; ty härom skref han till sin dåvarande fästmö (den 14 december 1812): »I dessa dagar blir min öfversättning af Macbeth färdig att läggas på trycket. Derefter tänker jag *med all möjlig ifver* företaga Karl den 10:des historia: *ett arbete som jag genom Guds nåd hoppas skall göra min och din lycka*».

Under tiden sonderade statsministern v. Engeström också genom Tegnér, och på eget bevåg, om Geijer skulle vilja blifva arfprinsens (Oskars) lärare? Geijer ansåg sjelf sig ej vara passande för denna befattning; och i alla fall hade han

ej fått den, enligt hans eget yttrande i bref till A. E. Lilljebjörn (den 4 november 1813). På fältmarskalken v. Stedingks förord föll förtroendet på Tannström, som i Petersburg varit hans sons informator, och som i stället för framtiden tog Geijer under sitt beskydd. På den fot Karl Johan just i denna vefva kom till ryska hofvet bidrog det att bestämma hans val af sin sons lärare, att Tannström var hemmastadd med ställningar och förhållanden i östra grannriket.

Med instinkten och påpassligheten af en hofman iakttog Geijer tillfällena att genom sitt författareskap göra sig angenäm hos dynastien och främja dess planer. I ett bref till Atterbom (den 17 juni 1817) förekommer:

"En okänd har till Götiska förbundet inlemnat 50 dukater, såsom pris åt artister för de bästa behandlingar af figurer och scener ur nordiska mytologien. Flera ämnen dertill äro uppgifna i en medföljande uppsats, som kommer nu in i tidningarna. Ändamålet är att medverka för Skandinaviens sjelfständighet äfven i afseende på konsten. Efter all sannolikhet är den okände ingen annan än Oskar sjelf. Detta drag visar, bland mycket annat, hvad man af honom har att vänta. Den högste Guden vare tack derför! Han lofvar allt godt. Det behöfs; och jag tänker med glädjetårar på den unge fursten. *Detta ger mig anledning att för nästa Iduna-häfte, som snart lägges under pressen, skrifva en uppsats om nordiska myternas användbarhet för konsten; och jag begynner den i morgon dag*".

Ännu mera bjert framstår detta bemödande, att genom skriftställeri behaga, i Geijers svar till kronprinsens hofmarskalk, grefve C. F. Posse, som till honom öfversändt en silfverpokal, förärad af de uppvaktande hos h. k. h., hvilka jemte honom afhört Geijers föreläsningar, då prinsen 1819 uppehöll sig vid Upsala universitet. Geijer skref nämligen (juli 1820):

"Med djup rörelse har jag af herr grefvens bref förnummit, att h. k. h. kronprinsen på en dag, då alla svenskar med bön och lofsång buro hans namn på sina läppar (den 4 juli), värdigades ihågkomma mig och sjelf inviga den skänk som mig blifvit gifven. Hos mig finner han ingenting mer än hos alla de tusende, som i dessa ögonblick med den glädjefullaste tacksamhet omfattade honom, — ingen större trohet, ingen renare tillgifvenhet. Det är jag som härvid erfar, att det är i den fullkomliga oförmågan att kunna förtjena och vedergälla, som man

först rätt finner att tacksamheten är en guddomlig känsla. Den höjes i sådana fall med detsamma till den högste, alltid ovedergälde belönaren. Måtte Gud välsigna den ädle fursten och uppehålla honom för fäderneslandet! — Jag anhåller att herr grefven täcktes säga h. k. h., att jag ej annorlunda kan tacka — ej annorlunda kan tacka honom än i och med de tacksägelser som jag hvarje dag får hembära för oförtjenta välgerningar. — Jag anhåller slutligen och begär såsom en heder, att de herrar som jag har att tacka för en så dyrbar skänk, täcktes välja någon epok ur Sveriges krigshistoria eller allmänna historia, hvilken jag efter förmåga ville försöka att värdigt beskrifva. *'Skulle jag få anse detta val såsom af h. k. h. kronprinsen godkändt, så vore det för mig en stor ära'*".

Det nya öl, som Geijer yrkade att vi skola tära, smakade honom sjelf förträffligt, och förtjusningen deröfver genomströmmar hela hans brefvexling. Till Atterbom skref han, först den 1 juli 1817: »En deputation af professorer och studenter afgår i denna vecka till Stockholm, att öfvervara högtidligheterna då Oskar blir myndig. Den anföres af Åkerman såsom rektor; han lyckönskar med en oration på gotländska språket. Jag vet ej ännu, om jag kommer att bli en af deputationen. *Men ehvar jag ock är, säger jag af hjertat: Gud välsigne Oskar!*»; och sedan den 10 april 1818: »Hos oss äro stora förändringar inträffade. Den gamle Karl är i grafven, och Karl Johan är med hjertligt allvar af nationen helsad för konung. Den anda, som folk och ständer vid detta tillfälle visat, är mycket god. I maj skall kungen krönas. Oskar vinner folkets hjertan allt mer, och är alla goda svenskars förhoppning. I anledning deraf att han åtagit sig kancelleriatet, kommer jag att denna termin här vid akademien att tala. *Det gläder mig att då få uttrycka hvad jag af honom för fäderneslandet hoppas*».

I ett annat bref till densamme (12 juli 1818) heter det: »Riksdagen är slutad. Det säkra är, att vi snart få en ny. (Puder!) Konungen har nationens uppriktiga tillgifvenhet. Han kan endast förderfvas af sig sjelf. (Naiv sanning!) Men detta skall med Guds hjelp *icke* ske». (Men skedde kanske till någon del genom herr Geijers allt för lojala tjenstaktighet).

»Välkommen nu till Upsala — skref Geijer till Atterbom den 17 sept. 1819 — som inbjuder på gammal vänskap

och gamla gemensamma intressen! I höst blir det dessutom lifligt genom närvaron af *vår älsklige prins Oskar*».

Nåden och glädjen öfver denna var i jemnt stigande. Så berättar Geijer (brefvet till öfverstinnan M. S. Silverstolpe den 17 maj 1825): »Ett bref från Brinkman öfverraskar mig med ett *i de nådigaste ordalag* af kungen lemnadt bidrag af 200 riksdaler banko till min resa, och med löfte af understöd äfven från prinsen, och det senare bekräftas genom ett bref med dagens post från Tannström! Intetdera har af mig blifvit sökt, väntadt eller förhoppadt».

Oss synes oförgripligen, att både kungen och professorn »*förhoppade*» sig, då den förre gaf *en sådan* man, och den senare mottog, en allmosa af 200 riksdaler. För kronprinsens, till beloppet icke uppgifna bidrag, fans deremot ett dem begge värdigt skäl: »Prinsen vill» — säges vidare i brefvet — »att jag för den tillkommande revisionen af svenska läroverken skall inhemta kännedom af universitetet i Köpenhamn».

För Atterbom berättade Geijer (den 19 maj 1828): »I går f. m. voro jag och Grubbe hos kronprinsen på afskedsuppvaktning. *Han var mycket nådig — jag kan väl säga vänlig*».

Och deröfver kan en frejdstor man falla i exstas!

Geijer hade ändtligen hunnit målet för sina sträfvanden: det, att få skrifva historien för dynastiens enskilda räkning och på dess anmodan — huruvida denna meddelades af konungen eller kronprinsen, framstår ej riktigt klart ur de offentliggjorda brefven; men deremot synes ganska tydligt att Geijer i afseende på andan och syftningen af sitt föresatta verk erhållit vinkar, om icke rent af föreskrifter, som besvärade honom och *måste* besvära hvarje *sjelfständig* skriftställare.

Derom öppnar Geijer sig för Atterbom (den 26 mars 1820) på följande sätt:

"Med *mitt kungliga historiska uppdrag* går det förtvifladt långsamt. Jag sitter ännu fast i portlidret. Jag måste i arbeten, *som ej äro immediata uttryck af känslor och idéer,* alltid taga ett förskräckligen mödosamt anlopp. Först när jag hunnit så

långt, att skalet är brutet och någon inre halt kan åtkommas, går det annorlunda".

Vidare (till Atterbom den 16 mars 1821):

"Helsa och tacka Tannström för de lugnande ord han låtit mig tillföras angående det sista arbetet, *för hvilket jag ännu alltid har en hemlig fruktan.* Det är ett öde, att jag aldrig kan göra någonting såsom jag vill; det blir alltid som det kan. Af ditt sista bref skulle jag draga den slutsats, att *det bestälda* arbetet häftvis öfversatt skickas ut, och att en del således redan är afgången. Är det så? Det betager mig väl förmånen att revidera öfversättningen. Emellertid är jag så i skuld, *att jag måste låta mig allting behaga.* Kan du säga mig hvem som öfversätter? Äfven önskade jag veta titeln på den fransyska kollektion, hvari mitt arbete (eller ett utdrag deraf) skall införas. Bror min skrifver, att Tannström kallat den *Histoire Universelle*".

Vidare (till densamme april 1821):

"En opasslighet har i mina historiska sändningar till Tannström vållat ett afbrott, hvars orsak jag ber dig för honom förklara. Jag har i åtta dagar, antastad af vissa förebud till feber och frossa, måst hålla mig inne. Lyckligtvis blef ingen sjukdom på allvar af. Under påskferierna tänker jag komma ett godt stycke framåt".

Vidare (till densamme april 1821):

"Då jag nu fått bekräftelse derpå, att det är endast för *l'art de vérifier les dates* som jag skrifver, så begriper jag ej hvarför jag ej gjort ifrån mig alltsammans på några ark och inom fjorton dagar. Du blir det en *bok; mig till föga fromma.* (! ! !) Men det hvilar ett olycksöde öfver mig då jag skrifver. I fall Tannström tror att någon ny otålighet förestår *hos vederbörande,* så bed honom skicka den redan öfversatta första hälften (intill Gustavianska familjen) för pocker i våld, d. v. s. åt Frankrike, så är något undangjordt. Vill han åtaga sig besväret att genomse öfversättningen, så är jag dermed fullkomligt nöjd. Låt se'n fransosen göra deraf hvad han vill och kan! Jag vore nästan mest nöjd, om han (nämligen fransosen) gjorde för *sin* bok en *extrait;* ty det *hela* passar ändå väl ej till en diktionärartikel. *Gud gifve jag vore det väl qvitt!* Det återstående kommer så fort ske kan; men förmodligen ändock alltid för långsamt".

Det är smärtsamt att en författare af stor förtjenst och ännu större rykte nödgats åtaga sig ett skriftställeri, hvaraf han känt sig så djupt nedtryckt, och som han sjelf funnit lända sig till föga fromma.

Om detta arbete heter det slutligen (till densamme den 24 april 1821): »Helsa Tannström, att jag hoppas kunna snart och på en gång skicka något ansenligare stycke af min historia, samt endast derför upphört med de postdagliga skickningarna».

Emellertid innefattar dessa af Geijer sjelf meddelade historiska upplysningar om ursprunget till hans historia nyckeln till hans ryktbara slutsats: att »svenska folkets historia egentligen är *dess konungars*».

När snaran kommit kring foten är icke lätt att hoppa ur ringen. Geijer skref till landshöfding Järta (januari 1835): »Sistlidne lördag var jag befald *till en verklig familjdiné hos prinsen* (vi voro inalles 11 personer), som var särdeles treflig (prinsen? eller dinén?). Prinsen önskar att jag skall skrifva en artikel för Stats-Tidningen, och har sjelf uppgifvit ämnet: Polens öde. *Jag kan ej neka*, ehuru jag är en dålig både officiel och halfofficiel skribent. Herr landshöfdingens artiklar i Correspondenten omtalas med tacksamhet».

Det uppgifna temat »Polens öde» hänsyftade ofelbart afskräckande på oppositionsrörelserna och regeringens misshag med dem under då pågående riksdag (1834—1835), när vederbörande misslyckades i försöket att utvotera Crusenstolpe på Riddarhuset, brukspatron Petré utvisades från den kungliga taffeln och gardeskaptenerna Klingspor och v. Stedingk efter riksmötets slut exilerades till Karlsten och Karlsborg.

Geijer fann likväl nämnda uppdrag kinkigt och skref till Järta (24 februari 1835): »Jag har vändt det polska ämnet för Stats-Tidningen på alla sidor i mitt hufvud, och skulle väl kunna göra åtskilligt deraf, men omöjligt för denna tidning. Jag tänker bedja om nåd, eller i nödfall skrifva mig sjelf *ur* den».

Till Geijers lycka — eller olycka för hans ära! — behöfdes ej denna kraftyttring, och han fick uppdrag i författareväg, som på ett vida eftertänkligare sätt komprometterade både hans omdömen och hans sjelfständighet. Men hörom till en början några af hans politiska åsigter!

Mot grundlagar hyste han agg. »Jag har» — skref han till Atterbom i februari 1821 — »i ljufheten af dessa (mina)

faderliga reverier betänkt, att det *konstitutionsmakeri* för att uppfostra folken, som i våra dagar med sina anspråk *ofta förargat mig*, likväl — subjektivt betraktadt — kan också ha en hjertlig mening. Vårt förnämsta nöje här i verlden är i sjelfva verket att litet få fuska i vår Herres verk.»

Af sammanhanget må läsaren sjelf sluta, om Geijer vid detta tillfälle med »vår Herre» menat Gud eller konungen.

I bref till Järta (21 november 1828) berättar Geijer: »Jag är ledamot i konstitutionsutskottet med *alla* elektorers röster, utom min egen. Endast Jak. S. (Svedelius, th. dr. prost i Köping), en ganska måttlig karl och egentligen *en konstitutionel käring*, hade så många röster. — Oppositionen (på Riddarhuset) har försprungit sig vid debatten om riddarhusordningen och stängt för sig sjelf».

Den 13 mars 1829 skref han till densamme: »Herr landshöfdingens tankar om *revisorernes tillvällade makt* senterar jag af allt mitt hjerta, och skall ej underlåta att hemta upplysning ur den meddelade anvisningen, då frågan om deras instruktion snart förekommer. Min hufvudsats i svenska författningen är att protestera mot alla mellanmakter. Ministerstyrelsen är en sådan, men lyckligtvis ett hjernspöke i Sverige. Mer verklig är revisionsmakten mellan riksdagarna, som under täckmanteln af rikets ständers rättigheter snart lyckats att etablera en vådlig mellanmakt mellan konung och folk. Principalens rätta intresse är här att hålla sin commis inom skrankorna. Men okunnigheten om Sveriges författning till anda och bokstaf är gräslig och högst bedröflig. Här är förblindelsen så allmän, att man med en smula *sens commun* i dessa saker prompt är och heter fantast».

I sjelfva verket tycks Geijer hafva lagt sig vinning om att rättfärdiga deras omdöme, som kallat honom så, då han på följande sätt far ut mot realisationen (bref till Järta den 24 februari 1835): »Det är realisationen, hvars sorger nu fräta på högre ort: det enda förvägna och (såsom den beslöts) obetänkta steg i en regering, hvars hufvudgrundsats har varit försigtighet. Också förnekade sig ej konungens gamla politiska blick. Han lät sig öfvertalas, nästan tvingas af kalkylerande fanatici och hela den liberala kärntruppen. Vid

denna riksdag står han af den förrådd och öfvergifven, under det hans fiender och förstörelsens vänner med raseri rusa in i breschen. Derpå äro både lycka och lif förlorade. Det är lärorikt och rysligt».

Svea hofrätt, som i politiska, särdeles tryckfrihetsmål och i afseende på politiska personer, nästan alltid haft den lyckan att döma högsta makten till behag, kunde naturligtvis ej undgå att vara i besittning af Geijers oinskränkta förtroende. Under riksdagen 1828—1830, då han var ledamot af konstitutionsutskottet, skref han till landshöfding Järta (d. 8 april 1829): »I går var jag kallad till h. ex. Wetterstedt, som ville höra min tanke angående en af regeringen påtänkt proposition om indragningsmakten, som skulle upphöra mot det att tryckfrihetslagen underginge några förändringar. Juryn upphörde, och tryckfrihetsbrott dömdes af domstolarne. Jag svarade att jag hade ingenting emot förändringen, *blott Svea hofrätt — den enda som ej är under den juristiska faktionens välde — blefve allmän domstol i tryckfrihetsmål*».

Om Geijer med »den juristiska faktionen» menat domare, dem högsta makten ej kan tubba, lika litet locka som skrämma, så lyckönska vi till den smickrande komplimenten den konungens högsta nämnd, som genom sina »juristiska» mandater i de ryktbara tryckfrihetshögmålen på 1830-talet ådagalade att Geijer icke på densamma »förhoppats» fåfängt.

Det kunde icke fallit oss under tanken att intränga på det fridlysta området af Geijers enskilda affärer, derest icke de genom ett bref i hans Samlade skrifter blifvit delgifna allmänheten. De hafva i så måtto intresse, som det visar lofvärd, ganska liflig och högst ovanlig benägenhet på samhällets höjder att taga en betryckt förtjenst under armarna, och ställer Geijers politiska ombudsmanskap under tacksamhetskänslans egid. För Järta berättar han följande (i bref januari 1835):

"Jag var med den öfriga deputationen hos hans maj:t, men hade ej med honom något särskildt samtal. Efteråt hade han ett sådant enskildt med erkebiskopen och Kræmer, hvarunder han äfven yttrade, det *han önskade göra mig något agrement*. Då han med detta yttrande vände sig till landshöfding Kræmer, var

denne så god och sökte mig, med den frågan, om jag i sådant afseende hade någon önskan? Jag nämnde *hvad hans maj:t redan för mig gjort samt ytterligare lofvat, i afseende på tillökadt anslag samt de minas försäkrade lott efter mig;* att jag hade ingenting mer att begära, och önskade ingen utmärkelse genom titel eller orden; att visserligen en stor tjenst mig kunde göras, om min skuld kunde placeras på *en* hand med fördelaktiga betalningsvilkor, men att detta ej vore en sak för konungen, som allt för mycket blifvit anlitad i sådana angelägenheter. Till min fägnad var Kræmer fullkomligt af samma mening, men tillade att detta kunde enskildt rangeras. Han slutade med att tillbjuda mig ett lån ur sin egen kassa. Derjemte förnyade han sin fråga, om jag intet hade att begära i anledning af hans maj:ts nådiga tillbud. Jag nämnde då att Hartmansdorff nyss förut sagt mig, att han gerna föredroge för hans maj:t äfven en större tillökning än 400 riksdaler banko åt mig, då i ett sådant fall staten borde ej räkna på ett par hundra riksdaler mer eller mindre, och att jag således kanske kunde våga att begära 600 riksdalers tillökning, helst detta ungefär svarade mot inkomsten af rikshistoriografsysslan, som jag sökte, men man låtit indraga. Innan Kræmer for ur staden i går morgons, skickar han mig sitt bref, af innehåll: att han om denna tillökning vidtalat Hartmansdorff och exc. Brahe, samt erhållit både kungens och kronprinsens bestämda löften. Han tillägger, att mina affärer skola bli uppgjorda enligt öfverenskommelse, och detta utan att jag kommer i någon obligation, vare sig till hvem som helst. Man kan ej mer göra för en menniskas välfärd; och jag är djupt tacksam. I allmänhet förnimmer jag på flera sätt, att jag förvärfvat ett kapital af välvilja, som det hädanefter får bli mitt högsta bemödande att ej missbruka. Med min brors tillhjelp och råd hoppas jag nu kunna draga nytta af de mig gjorda anbud på bästa sättet. Jag vet att detta skall fägna herr landshöfdingen".

Baron Kræmers vackra handling och ännu mer ädla granlagenhet att för densamma frikänna Geijer från allt slags moralisk förbindelse innefatta sitt eget beröm.

I Skildringar ur det inre af dagens historia hade författaren trampat Geijers ömmaste liktornar: Karl Johans regeringssystem i allmänhet och i synnerhet 1812 års politik; och Geijer gaf sin förbittring luft i en dundrande recension, som inflöt i Upsala Literatur-Tidning*.

Sina inspirationer om 1812 års politik hade Geijer fått

---

* Utdrag derur äro anförda i förra häftet af detta arbete sid. 155 o. f.

af Karl Johan personligen, mellan hvilka ett dyrbart historiskt samtal finnes af Geijer berättadt den 12 mars 1835. I denna hans anteckning heter det:

»Om kriget mot Napoleon. *Utan mig* hade deraf blifvit annat, sade kungen. *Utan mig hade Alexander troligen gjort fred.* — — — Då fransmännen voro indrifna i Leipzig, begärde Napoleon ett stillestånd af Alexander, *som beviljade det* och lät underrätta kungen derom. *Kungen nekade dertill* och lät svara, att med stilleståndet segren vore förlorad. Derpå stormades Leipzig. — Om hans politik sade jag: ers maj:ts politik har varit vishetens och varsamhetens politik. — Han tog mig hårdt i armen och sade: Ni har följt mig. — Om Norge sade jag, att hans uppförande var admirabelt. — *Åtminstone kristligt* och politiskt, svarade han.»

Den sista strofen är ett ytterligare bevis på Geijers totala brist på politiskt omdöme, äfvensom att Karl Johan ganska väl insåg, att hans uppförande i denna punkt ej kunde bestå hvarken inför samvetets eller historiens domstol. I ordet *åtminstone (au moins)* ligger en hel syndabekännelse. Geijer sjelf hade vid ett föregående tillfälle uttalat *alla* sina landsmäns åsigt (i bref till Atterbom den 27 augusti 1814), då han med värme yttrar: Innan stilleståndets slut är säkerligen allt arrangeradt, *och Norge vårt*».

Att Norge *icke* blifvit »vårt» genom föreningen visste han så mycket säkrare nu, då han lofordade konungens söndringspolitik, som han i ett bref många år efter det förra skref (den 19 maj 1828) till densamme: »För öfrigt berättas en nyhet från Norge. Stortinget säges beslutit att *icke* fira den 17 maj. Hvad tycks.»

Geijers ryktbara »*affall*», som genom Literaturbladet förkunnades verlden, var en helt och hållet frivillig handling, icke föranledd af någon vink ofvanifrån, ehuru gjord i den *bestämda* afsigten, som han *efter* affallet låtit öppet förstå, att på denna nya väg så mycket mera verkande kunna utföra sin roll af dynastiens högste ombudsman inom publiciteten. Sjelf yttrar han i bref till Järta (d. 13 januari 1838): »Jag förnimmer, ehuru få ännu veta något om företaget med Literaturbladet, att det redan misstydes såsom en salarierad

politisk anstalt. *Jag kunde vänta mig det.* Men hoppas att ärlig mening skall föra mig *through good and bad report*».

Att en man med Geijers stora namn *kunde vänta sig* att bli ansedd för salarierad politisk skriftställare, bevisar i hvilka förhållanden han befann sig till maktens innehafvare.

I ett senare bref till landshöfding Järta (d. 24 februari 1838) förklarar Geijer: »För konungamakten — och jag är sjelf i själ och hjerta en svensk *rojalist* — ser jag hos oss ingen fara, nämligen af dessa principer, men väl af deras motsats, den till undergång lutande ståndsregeringen, — ingen fara, om nämligen konungamakten vill *uppriktigt* basera sig på sitt gamla svenska och tillika sitt enda *nya* stöd, som är lagen».

Rojalisten antager således till utgångspunkt för sin nya operationsplan, att konungamakten dittills *icke* stödt sig på lagen. Månne en afsvuren fiende till gamla systemet kunnat apostrofera detsamma mera dräpande? Det är samma välmening, ledande till samma resultat i omdömet öfver den hädangångne konungen, som öfverste Bergman-Schinkels, hvilken genom offentliggörandet af hvad Karl Johan, hvars adjutant han varit, dels för honom dikterat, dels anförtrott honom, ansett sig åt monarken resa en moralisk ärestod.

Slutligen heter det i samma bref: »I allmänhet synes det nya muvementet så vida verka godt, att det bryter kotteriandan, mot hvilken ett uppror i alla fall eljest utan tvifvel utbrutit».

Oaktadt det ostörda goda förståndet mellan dynastien och Geijer, och Karl Johans visshet derom, att Geijer ämnade tjena honom lika trofast i sin nya riktning, oroade honom hvarje företeelse inom pressen, då den gjorde uppseende, hvartill ej ringa bidrogo följderna, som just vid denna tidpunkt började mer och mer utveckla sig, af ett affall från person, hvilket föregått Geijers från system och grundsatser. Begge hade behof att förklara sig med hvarandra; och huru det tillgick då detta skedde, derom förtäljer Geijer sålunda i bref till sin hustru (d. 18 maj 1838):

"Audiensen hos h. maj:t är väl för sig gången. Jag blef stämd till honom onsdags e. m. kl. 8. Han mottog mig vänligt

som förr, *med ett famntag,* satte sig åter vid sitt skrifbord, der han oklädd befann sig, bad mig sitta midt emot, och åhörde tåligt mitt försök att framställa mina åsigter *och afsigter.* Han talade sedan sjelf, gjorde invändningar, utvecklade dem, och yttrade några farhågor att jag skulle våga mig för långt på det politiska fältet, och varnade mig att angripa hvad han ansåg som grundvalarne för vår författning. På det hela lugnt, vänligt, nästan faderligt; och om jag ej i allt är af samma tanke, så måste jag dock erkänna att hvad han sade är det förnuftigaste jag hört i ämnet. — Midt under detta samtal inträdde kronprinsen med sina tre äldsta söner. Det var en verkligen rörande och skön anblick att se den gamle kungen famntaga sin son och sina barnbarn. Samtalet slöts i deras närvaro, så nådigt och välvilligt jag kunde det önska. Han sade sig ytterligare vilja se mig, *och bad helsa dig.* Hans varningar *skall jag låta hos mig gälla,* och kan det utan att uppoffra mina grundsatser".

Huru Geijer gick i land med lösningen af detta problem, visar hans recension i Literaturbladet för december 1838 af skriften: »Om allianstraktaten mellan Sverige och Ryssland 1812». Hans ifver att försvara denna del af Karl Johans politik i sammanhang dermed, samt att han kastade i nässlorna Sveriges önskan och hopp att genom hans förfoganden, vare sig i underhandlingsväg eller med svärdet i handen, återfå sitt då nyligen frånröfvade, städse djupt saknade Finland — detta bemödande att måla ett osvenskt system i rosenrödt, sårade svenska känslor och tänkesätt till den grad, att Geijers närmaste, äfven bland fruntimmer, öppet klandrade att han i sådan riktning begagnade sin penna. Af högt intresse, äfven ur denna synpunkt, äro ett par hans svar till fru B. Löwenhjelm, hvilka tillika låta ana skärpan och vemodet i hennes honom gjorda förebråelser. Af henne förmodligen uppmanad att söka försvara sitt försvar för Karl Johan, lyder detta hans sjelfförsvar sålunda (d. 9 januari 1839):

»Finlands återvinnande var, såsom jag sagt, en framtidsfråga; hvarvid jag anmärker att framtiden har sin rot i det förflutna och det närvarande. — Se vi på det förflutna, så är ingen förlust högre förskyllad än Finlands, genom vår egen dålighet; och jag önskar att vi ej nu, enligt dålighetens vana, måtte endast på omständigheterna skjuta skulden för en allt för verklig förlust, och derjemte af omständig-

heterna fordra en lika oförtjent som osannolik vinst, hvilken vi fordra nästan såsom om en rättighet genom dess uteblifvande hade blifvit oss beröfvad. Det passar bra att ondgöras för det man ej genom ögonblickets oförtjenta gunst återfått, hvad man i 100 år hållit på med att förlora!»

Här måste vi afbryta. Den »dålighet» (ett i sjelfva verket dåligt ord), hvaröfver Geijer beskärmar sig, återfaller på våra *dynastier* och drabbar hvarken vår nation eller våra statsmän. Karl XII är urkällan till Sveriges förluster och Fredrik I drog ett streck öfver beräkningarna att godtgöra dem. Vi hafva långt för detta i en på Vaxholms fästning författad ströskrift — »Vidräkning och Reform» — framhållit huru skeft, lösligt, kontradiktoriskt och en häfdaforskare föga värdigt Geijer behandlat frihetstiden och dess verkande personer i den »Teckning» deraf, hvarigenom han eröfrade de 100 dukater, som Karl Johan genom Svenska akademien betalte, men visserligen icke det rykte som berättigat honom till en minnesstod*. — För öfrigt ådagalade Geijer uti den anförda strofen af brefvet till fru Löwenhjelm, att politik var för honom rent af slipstenar. Den består nämligen just uti att veta begagna omständigheterna, ögonblicket och dess gunst, denna må vara förtjent eller oförtjent.

Geijer fortfar i brefvet till fru Löwenhjelm:

»Vidare torde det tillåtas mig att anse Napoleon för hufvudaktören i hans egen tragedi. Omständigheter ha ej heller störtat honom (som bar sitt öde inom sig) — och Sverige med sina små omständigheter skulle ej uppehållit honom, ehuru det alltför lätt kunnat invecklas i hans fall».

Denna tankegång är också vår; och det är icke vi som någonsin yrkat att Sverige bort slå näsan i sten för upprätthållandet af Napoleons välde. Det var ett *öfvergående* ondt, begränsadt af denne beherskares lifstid, och som åt oss erbjöd »ett ögonblicks gunst», hvilken Karl Johan, af *enskilda* bevekelsegrunder, gaf till spillo. Czarväldet, hvilket han tjenade och befästade, blef åter, hvad redan *då* bort kunna förutses, ett *stadigvarande* ondt, hvilket först *innevarande*

* En redogörelse för hufvudinnehållet i denna broschyr af Crusenstolpe hafva vi meddelat i förra häftet sid. 210 o. f.

ögonblick, *om* det behörigen begagnas, kan bryta. Det vore ett ytterligare gravamen mot Karl Johans statskonst, om, *sedan det blifvit för sent*, han laborerat med en frontförändring, hvilken *då* ganska lätt, på sätt Geijer anmärker, kunnat inveckla oss i Napoleons fall, såsom det i sjelfva verket skedde med Danmark.

Det heter vidare i samma bref:

»Jag har visat att hvarken i det förflutna eller det närvarande (den tidens närvarande) funnos några grunder för den förutsättning man så gerna vill göra. Jag har likväl till öfverflöd ponerat, att Finlands återtagande ett ögonblick varit möjligt, och visat med detsamma att de förhållanden, under hvilka vi skulle återfått det, varit sådana, att vi hade haft svårare än någonsin att behålla detsamma».

Om så varit (hvad vi likväl äro långt ifrån att tro) hvems är felet, om icke *hans*, genom hvars förvållande czarväldets makt tillväxte i så kolossala dimensioner?

Geijer tillägger: »Och mot denna så osäkra möjlighet har man att sätta säkerheten af Sveriges och Norges förening, som, enligt min fulla öfvertygelse, bör göra en ny epok (äfven mot Ryssland) i Skandinaviens framtid».

Ja, så hade det visserligen *bort* vara, och hade ock så blifvit, om det besannats hvad Geijer skref till Atterbom 1814: »Norge *är vårt*»; men 1839, då Geijer skref det nu ifrågavarande brefvet, var detta luftslott redan helt och hållet försvunnet, så att mera oro än säkerhet är för Skandinaviens framtid att motse, innan Sveriges förhållande till Norge, som för *svenskt* blod lösköptes från danska enväldet, kommit på redig och fast fot.

Slutorden i brefvet till fru Löwenhjelm: »För min del önskar jag att hvad som skett må väl bekomma den svenska högfärden», äro en handske kastad åt nationaliteten, vitnande mera om elakt lynne än om fosterlandskänsla.

I djupet af sin själ erfor Geijer att han försatt sig i en falsk ställning genom apologien för ett politiskt system, som uteslutande var personligt och dynastiskt. Det svårmod som genomgår ett senare bref till fru Löwenhjelm (den 13 januari 1839) väcker medlidande i läsarens bröst, under det

Geijers här uttalade åsigter och läror uppväcka nästan lika stor förvåning som förtrytelse.

"Enslig, såsom jag i sjelfva verket för närvarande är — så begynnes detta bref — ty utom ett och annat ord med min hustru existerar ingen innerlig kommunikation *angående mina senare bemödanden* mellan mig och hela min, ehuru, som jag tror, mot mig likväl välvilliga omgifning, och jag hör endast på afstånd sorlet af blandadt tadel och bifall (*bifall?*) — enslig, säger jag, såsom jag är, äro mig sådana också ensliga röster som din både betydande och välkomna. Jag lyssnar dertill såsom den ensliga vandraren till fåglalåten i skogen, hvilken låt forntiden räknade bland förbetydelser. Jag är ej utan superstition i detta afseende, men säger dock med den gamle Homér: en fågel, förbetydelse, är bäst, att värna fäderneslandet, och i detta mitt ödmjuka (kanske hellre: underdåniga) kall lyder jag inga andra tecken än mitt eget förstånd och mitt eget hjerta".

På denna melankoliska inledning följer i mera bitter ton sjelfförsvaret, åsyftande tillika att rättfärdiga Karl Johans politik. Geijer skrifver:

"Att jag skulle blottat ett annat hjerta, för att visa huruvida detta är *svenskt* eller ej, är din fordran. Primo är jag ingen hjertans ransakare öfver de lefvande, som sjelfva ej ännu afslutat sin räkning; secundo, om jag också i förevarande fall skulle kunnat, i följd af en närmare personlig kännedom — af hvilken jag dock ej kan berömma mig — bringa något ljus i de skuggor som hätskheten här hopat, så är personligheten alltid ett så vanskligt fält, att man på alla sidor der är utsatt för misstydningar. Då låter jag hellre misstyda min tystnad, som du gjort, än mitt tal. Just derför har jag endast på sakförhållandet i frågan grundat hela min framställning. Låt saken tala! är det valspråk jag i allt bemödar mig att följa. Efter offentliga handlingar är min rätt och pligt att döma. Jag har gjort det. Må man neka dem, om man kan, och beställa om sina sentimenter bäst man gitter. — — — Konung och folk skiljer jag ej åt, såsom man allt för ofta gjort. Men just derför vill jag att folket skall ha i rådslag och representation en stämma för konungens som för landets välfärd, *den förres individuella meningar må vara hvilka som helst.* Sådant har ej skett af våra ståndsintressen, som alltför ofta uppoffrat både konung och land. Detta står nu skrifvet. Den som skrifvit det, vet att han derigenom gjort sig flera fiender än han både kan och bryr sig om att räkna; men han har *gjort sin skyldighet*".

Det råder mycken oreda i dessa den frejdade professorns

slutsatser. Han skiljer icke konung och folk. Bra! Men han skiljer konungens och landets *välfärd* och yrkar att *hvardera* skall hafva en stämma, det vill säga: olika röster, förespråkare, anhängare, målsmän. Det hänger tillsammans som ler och långhalm! Och sedan han stält konungens och landets välfärd på skilda linier, yrkar han iakttagandet af *den förres,* hvars individuella meningar må vara *hvilka som helst.* Således äfven om de befinnas i uppenbar strid mot landets intressen! Denna superlativt rojalistiska, men icke det ringaste patriotiska åsigt illustrerar Geijer omedelbart derefter i samma bref genom följande strof:

"Ditt svenska hjerta blöder vid den ryska alliansen. *Jag* har ock, tänker jag, ett sådant: *jag, som försvarar den under närvarande omständigheter* (1839). Jag har sett mig nog om för att veta, att den stund *den nya dynastien bröt med Petersburg* under närvarande förhållanden, skulle troligen på denna sidan viljan hos många icke fattas att knyta dessa underjordiska allianser med Petersburg, som allt för ofta varit häfstången till svenska jordbäfningar. Hellre det mindre onda för det större! Hvar gränsen ligger emellan Ryssland och Sverige, vet för öfrigt äfven jag, och det står äfven att läsa i mitt blad".

Hvad synes svenska folket om Geijers sats, att det är hofvet i Petersburg, som betryggar den öfver vårt land regerande dynastiens tron? Och *hvilka* äro de »många» bland Geijers landsmän, som han oförsynt bränmärker med beskyllningen för ett nytt, men skändligare Anjalaförbund?

Ännu innehåller samma bref en sjelfbekännelse af Geijer, den der sätter en outplånlig och mörk fläck på hans stora rykte, icke som skriftställare, men hvad värre är, som medborgare och svensk. Misstanken att hysa sympatier för ett så kalladt »*inre* Ryssland» är det mest sårande vapen, som i vårt land kan användas mot politiska motståndare! Nå väl! Geijer uppträder som riddare för ett inre Ryssland och yrkar användandet af ryskt bistånd att kufva hvad som här inom oss råkar misshaga. Han skrifver nämligen:

»Den ryska alliansen för det närvarande *såsom medel mot åtskilligt inre ondt, som behöfver sättas på penitens och diet, är således mitt ur det förflutna hemtade politiska recept*».

Märk noga, benägne läsare! att det är *efter* sitt ryktbara

så kallade *affall*, som Geijer tager ryska makten i anspråk för att hota och tukta egna landsmän! . . .

»För framtiden», som han yttrar, innefattas hans recept i dessa tre ord: »Sverige och Norge.»

Uttrycket är så elastiskt att det kan tydas både som verklig statsmannavishet och som det krassaste politiska oförstånd. Som vishet, om han dermed menat hvad som först föll honom in, då han skref till Atterbom: »Norge är *vårt»;* som oförstånd om han afsåg fortfarandet af den för handen varande föreningslögnen. Det är på denna halfhet Rysslands öfvertag i norden hittills berott; och de, som underhålla detta falska spel, just de borde företrädesvis »sättas på penitens och diet».

Brefvet slutas med denna tirad: »Den blick, som såg hvad i detta afseende (ryska alliansen) kunde göras af ögonblicket år 1812, eger min oskrymtade beundran».

Men, om efterverldens deraf ökas, vare sig för Karl Johan eller Geijer, må den oväldige läsaren sjelf bedöma. Dessutom är det noga att märka, det äran af planen att med Norge förstärka Sveriges krafter, hvarken ursprungligen tillhör Karl Johan eller ens var ny. För dess genomförande stupade Karl XII vid Fredrikshall och Gustaf III släppte den aldrig ur ögonsigte. I den ömtåliga rollen att känna sig för och hålla de danska norrmännen vid godt mod lät Adlersparre begagna sig, hvarom en anteckning af Geijer sjelf (den 4 juli 1827) lyder som följer:

"Gustaf III:s rustningar mot Frankrike voro i sjelfva verket riktade mot Norge. Adlersparre skickad att lugna norrmännens fruktan i detta afseende. Åtskilliga yttranden af konungen till Adlersparre tycktes förråda denna plan. Motrustningar i Norge, der Adlersparre fann att man misstänkte konungens plan, och såg detta utaf prinsens af Hessen egna bref till general Mansbach i Fredrikshall. Vid återkomsten, då Adlersparre tillfrågades af konungen hvad de säga i Norge, svarade han: de frukta att ers maj:t vill *utsträcka Sveriges gräns* till Glommen. — Hvarför ej till hafvet? utbrast konungen".

Skilnaden mellan denne Gustafs och Karl Johans planer bestod hufvudsakligen deruti, att gränsens utsträckning

afsåg *rikets* nytta, men den söndrande föreningen makt och emolumenter uteslutande åt dynastien.

Geijers politiska tänkesätt och åsigter, uttalade både offentligen och enskildt till hvem som ville höra det, kunde emellertid ej annat än tillvinna honom konugahusets högsta bevågenhet och förtroende; och Karl Johan fann i honom ett lämpligt subjekt för sin rådkammare. Derom förtäljer han sjelf i bref till sin hustru (den 3 juli 1840): »I går f. m. var jag befald till h. k. h. kronprinsen, som var mycket vänskapsfull. Ärendet var att prevenera mig, det h. m. konungen omtalat mig flere gånger såsom tjenlig att inträda i konseljen, och att troligen en kommunikation i detta afseende förestod. Jag uttryckte min underdåniga tacksamhet i alla afseenden, men nämnde att mitt beslut redan för detta vore fattadt, och anförde alla de skäl jag hade att ej vilja ändra min belägenhet, *äfvensom min öfvertygelse att jag i denna belägenhet vore konung och fäderneslând nyttigare än i någon annan.* H. k. h. tycktes ej ogilla mina skäl — och då jag sedermera ej hört af saken, tar jag för afgjordt, att han framburit dessa mina tankar för hans maj:t. Å annat håll är mig sagdt, att nuvarande konseljens ledamöter hos kungen sjelfve anhållit att jag måtte inkallas. — Jag står fast.»

Det något mystiska uttrycket, »att han i den belägenhet hvaruti han befann sig, kunde vara konungen nyttigare än i någon annan», äfvensom gåtan af det så ryktbara »*affallet*», förklarar Geijer sjelf, förvånande oförbehållsamt i ett senare bref till sin hustru (d. 26 januari 1841):

"I dag fyller konungen sitt 77:de år (riktigare 78:de). Jag har ätit middag hos min bror Karl Fredrik, och ensam med honom druckit vår gamle kungs skål af hjertat — och med godt samvete. Jag är ej förstådd af många, säkerligen också ej på högre ort. Likväl kan jag säga, att jag okänd *gått vakt omkring min öfverhet allt sedan år 1838.* Det har åtminstone *ingått i min afsigt; och ser man på den förändrade tonen, så mot person som dynasti, hos liberalismens organer, sedan jag befinner mig bland deras leder,* så skall man medgifva, *att jag icke varit der förgäfves*".

Af egen frivillig bekännelse är Geijer således förvunnen, att hafva i de liberalas leder varit en ulf i fårakläder, och hela hans föregifna »*affall*» blott en dynastisk manöver,

för att kunna så mycket lättare och bättre uträtta ärenden åt »öfverheten», omkring hvilken Geijer allt sedan 1838 okänd gått vakt.

3.

Lars Hiertas bana.

Värdaste kusin Lars!

Innan du nedstiger från publicitetens tron*, kan jag ej underlåta att bringa dig en hjertlig afskedshelsning.

Huru har ej allting förändrats, både inom det enskilda lifvet och i det offentliga, sedan den period af vår lefnad, då vi, under utgifvandet af 1828—1830 årens Riksdagstidning, *gemensamt* uppgjorde planen till Aftonbladet, hvilket tagit en fart vida öfverstigande dina ursprungliga förhoppningar och begges vårt förutseende! Du — en skickligt beräknande affärsman, som betraktar föremål och företag ur industriel synpunkt och uppskattar deras värde endast efter de praktiska fördelar, som af dem kunna upphemtas — behöll köttstycket. Jag — bländad af höjdernas irrsken och ännu obekant med nonvalören af purpurns fagra ord — dårades af skuggan och uppsade, i lättsinnigt förlitande på ridderliga förespeglingar, vår öfverenskommelse om detta tilltänkta nya tidningsbolag. En lång, för dig indrägtig, för mig bitter erfarenhet har ådagalagt huru riktigt du sett, huru klokt du handlat, huru väl du gjort, på utkomstens vägnar nämligen, för dig och de dina. Mig har det kostat lifstidsbekymmer för tak öfver hufvudet och bröd för dagen, att hafva tänkt stort om de så kallade stora i samhället, innan jag på nära håll och med egna ögon förnummit huru oändligen små, lumpna och trolösa de i sjelfva verket äro. Franzéns föreslagna inskrift, jag vill minnas på en galge, finner träffande tillämpning äfven på ett fängelse och en fattigstuga:

"Hit leder mången väg: nöd, svaghet, öfverdåd,
Och lyckans höjd — *och kungars nåd*".

Utgifvandet af din numera försålda tidning har du aldrig

* Detta är skrifvet 1851.

betraktat annorlunda än som en *affär*, och skött den i alla afseenden *som sådan*. Deruti ligger på en gång ditt försvar och din fördömelse. Ditt försvar: ty då syftemålet var inkomst och denna beroende på afnämarnes flertal, kunde du ej gå allt för böstgänges till väga mot dagens rådande opinioner; fick du ej bjuda spetsen åt fördomar, som innästlat sig i den läsande *mängdens* föreställningssätt; måste du, mellan intressen, som råkat i kollision, omhulda det, hvars anhängare voro talrikast och egde mesta inflytandet. Deraf ett konsiderationssystem hos publicisten, fullt ut lika vidt kringspunnet och skadligt, som det du sjelf klandrat hos regeringen. Och just detta innefattar tillika din fördömelse och har, dig till välförtjent straff och köparne af ditt blad till skräck och varnagel, småningom undergräft tidningens politiska anseende, minskat förtroendet till hennes framställningar, och i din hand beröfvat henne nästan allt inflytande på de allmänna ärendenas gång, vare sig hos styrelsen eller representationen. Det är oförklarligt att en man med ditt hufvud icke förutsett denna oundvikliga följd af ett skriftställeri, som aldrig öppet och helt vågat gifva *någon* mening luft, aldrig utan omsvep och förbehåll tillåtit sig något omdöme — ett skriftställeri, der farhågan att stöta, afkylt öfvertygelsens värme, och bemödandet att efter sig företeende omständigheter kunna tyda hvad du sagt, förlamat argumentationens styrka. Huru vill du att allmänna tänkesättet skall taga ledning från uppsatser, i hvilka premissernas bäska merendels försättes af sötman i konklusionen, och der hartassen vid slutet alltid är tillreds att utplåna spåren efter det stingande spjutet vid början? Denna halfhet, som ursprungligen var en skef taktik, öfvergick mer och mer till vana och blef så införlifvad med ditt sätt att afhandla och behandla både saker och personer, att du ej ens fördrog en glödande öfvertygelse, ett rotfast omdöme hos medarbetare och insändare, utan på äkta skolfuxmanér var du städse redo att skoningslöst fila uttryck och kastrera deduktioner. Deraf en ömsesidig vexelverkan mellan allmänheten och din egen redaktions kallsinnighet för bladet, som skulle bringat detsamma på fall, i samma stund någon

medtäflare framstått, som hissat framåtskridandets flagga, och så vida du icke i grefvens tid, som man plägar säga, fattat det kloka beslutet att abdikera.

Det var en tid, då den liberala sidan hemtade sina intryck hufvudsakligen ur ditt blad, och 1838 års ryktbara händelser lade opinionens diktatur i din hand. Men långt ifrån att begagna den med kraft, häpnade du för din egen makt, lät konjunkturen slinta förbi, utan att göra dig hvarken fruktad eller aktad af dina politiska motståndare, och sökte vänner genom sänkt ton och en moderation, som bar alla kännetecken af svaghet och dagtingan. Det förljöds nämligen, att en din förtrogne vän, beryktad genom sitt i Svenska Minerva illa tilltygade tal på ditt eget nuvarande residens Barnängen, skall, redan mot slutet af gamla systemet, beställsamt på dig vaccinerat vissa föreställningssätt, som med välbehag skådades deruppe, hvarest hans aktier följaktligen stego i omvändt förhållande till dinas fall hos de verkligt frisinnade och mera skarpsynte. I stället att hålla sinnena vakna genom högt språk, under skarpt nagelfarande med åtgärder och personligheter af vigt — i stället att gifva impuls åt opinionerna, spanade du ängsligt efter deras riktning, hastande att så godt du kunde följa efter i kölvattnet, samt inledde lättsinnigt diskussion och uppmärksamhet på lustbarheter och dylikt kram. Det var att gå vederbörande på samhällets höjder tillhanda; ja, om du spelat under täcke med dem, kunde du ej förfarit annorlunda. Ännu djupare leddes du in på denna villostig af fostbrödralaget med Dagligt Allehanda, hvars komiska entusiasm hemtade sin hufvudsakliga näring från kringresande virtuoser, konstmakare och dylikt. Så länge ännu några trasor af popularitetsslöjan funnos qvar, lyckades det visserligen att, genom anfallen med samnad hand på allt för närgångna belysare af de värda redaktionernas oppositionella skuggspel, bibehålla öfvertaget. Men sjelfva medvetandet att deraf vara i besittning alstrade öfvermod och insöfde begge kusinerna med inbillningen att deras välde aldrig kunde brytas. I förlitande derpå blefvo ledande uppsatser i vigtiga frågor mer och mer sällsynta, och deras rum intaget af smattrande puffar för upp-

tåg, tidsfördrif och mera sådant, hvilket endast på detta sätt erhöll en alltid oförtjent och stundom förderflig betydenhet. Sådant var förhållandet med granlåterna vid regeringsjubiléet 1843. Aftonbladet och Dagligt Allehanda täflade att bjuda öfver hvarandra i exstaser vid allt hvad de hoppades få se och höra, och det icke blott *under*, utan till och med *innan* högtidligheterna försiggått, äfvensom efteråt, och fröjdade sig som barn från landsbygden, hvilka aldrig förr sett härligheterna i en hufvudstad, åt den minsta småsak, ja, åt verkliga lumpenheter, t. ex. sammet och sidensarge, fransyska handskar och blommor m. m. Hvad skulle allmänheten tänka, när hon fann de redaktioner, som ville gälla för oppositionens organer, taga munnen full af hänryckning öfver en hyllningsfest af *uteslutande* rojalistisk betydelse, och hvars föremål var samma personlighet, med *oförändradt* system, mot hvilket du fäktat under hela din publicistiska bana, och som 1838 kostat inhemskt blod? Den gnista motståndsspänstighet, som ännu fans qvar i sinnena, släcktes på detta sätt helt och hållet; ty den stora hopen kunde ej annat än tro, att det numera vore väl beställdt, och att man kunde sofva tryggt, då sjelfva ledarne af oppositionen jublade högre än till och med den ministeriella pressen, hvilken med slug moderation och väl beräknad modesti begagnade den konjunktur, som de liberala kärnpuffarna företrädesvis bidragit att så oförmodadt skapa.

Alla dina senare bemödanden att ro upp igen i den fordna, fruktan injagande, vinden kunde ej annat än aflöpa fruktlöst. Man hade erfarit, på höjderna, att du i sjelfva verket ej var farlig, och i dalarna, att du af försigtighet, att alltid ha reträtten öppen, aldrig vågade fullfölja någon seger till dess yttersta konseqvenser. Man behöfver blott minnas, att 1838 års händelser gåfvo 1840—41 årens riksdag sin färg; att det parti, hvars fana du höll, då var allsmäktigt; och att ingen gjorde mera väsen af hofjubiléet 1843 — en protest, en kastad handske mot opinionerna 1838 och förhandlingarna 1840—41 — än sjelfva fanbärarne för nyssnämnda parti, som derigenom bragtes i den falska ställning, att antingen för-

neka sina egna organ eller sin verksamhet vid den föregående riksdagen.

Ur denna klämma, du sålunda sjelf obetänksamt försatt dig och dem, hvilka lydde din trumma, räddades du af försynens skickelse den 8 mars 1844. Med de förhoppningar mängden fästat vid den furste, som nu på egen hand fattade riksrodret — med den popularitetsgloria, som den tiden kringglänste hans personlighet — med den tillit och belåtenhet, som spriddes bland allmänheten från några af hans första regeringsåtgärder, inträdde, som medelst ett trollslag, en så total förändring i tänkesätt och sinnesstämning, att du kunde, utan att äfventyra beskyllning för hvarken affall eller förräderi, öppet bekänna dig till regeringens vänner och ställa dig i spetsen för hennes försvarare. Till och med den starkaste bland starke af dem, som hållit gamla systemet stången, brukspatron Petré, yttrade från sin riksdagsbänk, »att omständigheterna i högst väsentlig mån förändrat sig» — och förändringen uppenbarades i en allmän frontförändring hos hela det liberala partiet. Jag känner icke, huruvida du närt förhoppningar, uppgjort planer eller blifvit förespeglad utsigter till inträde i statsförvaltningen; men jag vet deremot med visshet, att du, någon tid åtminstone, hos en af oppositionens bjessar gält för Sveriges ende nu lefvande statsman, och att en bekant literatör anser dig vara det yppersta finansministerämne, Sverige på länge egt. Det vore sällsamt om icke dessa yttranden kommit äfven till din kännedom, och det är begripligt att i sådant fall tonen i din tidning lämpat sig derefter. Ännu fastare fjettrades du vid nya regimen, då hon i sitt sköte upptog flera af dina förtrogna vänner, t. ex. herr Emil von Troil — den språksammaste riddarhusledamoten i gamla systemets dagar och den tystlåtnaste sedan han förvandlats till generaldirektör öfver fängelser och förbättringsanstalter — baron Hugo Hamilton, hvars första lärospån på embetsbanan blef att i egenskap af *chef* styra postverket och teatern, samt herr Jonas Wærn, som sattes på en taburett vid rådsbordet. Honom försåg du med videtur, att »i synnerhet representera den reformerande åsigten bland konungens rådgifvare», och denne

företrädesvis (enligt den liberala pressens uppgift) »af sin konung värderade man» utgjorde det osynliga, men verksamma och *verkande* föreningsbandet mellan det kabinett, som då satt vid styret, och dig.

På samma sätt som du vid regeringsjubiléet 1843 sprang förbi gamla systemets egna blad i extravaganta beskrifningar öfver herrligheterna, ja, till och med nedlät dig att personligen vilja gapa på tafflarna; ehuru vederbörande, lika ohöfligt och för dig förödmjukande som kortsynt, afvisade en nyfikenhet, hvilken, *ur deras synpunkt*, snarare bort uppmuntras och underlättas; gick nu ditt nit för nya regimen (så länge statsrådet Wærn var chef för popularitetsdepartementet) längre än regeringens erkända organ inom pressen. Under det officiella bladet öppet apostroferade dig för »*servil ministerialism*», förgylde en af dina anhängare i landsorten, Vermlands tidning, din nya position och din öfverdrifna ifver för regimen och dess första kabinett med den pompösa frasen: att du, »den mäktigaste man i landet» (således nittonde århundradets Bo Jonsson Grip), blifvit »konungamaktens sjelfständige bundsförvandt.»

»Det låter något det der», sade han som trampade i klaveret.

Några år förut, när du var opinionernas diktator och oppositionens flygelman, blef du förlägen öfver vidden af ditt inflytande, och bekymrade dig icke om dess vidmakthållande, så länge minskningen deraf ej menligt inverkade på ditt blads afsättning. Nu, sedan du blifvit regeringens man och Aftonbladet det nya kabinettets organ, satte du dig på dina höga hästar och föreskref monarken huru han borde yttra sig i konseljen till sina rådgifvare samt att han borde aflägsna dem, som icke beredvilligt slöto sig till det program, du uppstälde för dina liberala vänner i konseljen.

Det var en dubbel oförsigtighet, jäfvande den statsmannablick, hvarom, på sätt redan är nämndt, du erhållit ett smickrande vitsord. Dels visade du allmänheten, att när de liberale komma till väldet äro de fullt ut lika ofördragsamma och begifna på epurationstilltag som de argaste konservative; och dels stäldes för monarken personligen ett föga retande

horoskop af beroende och förmynderskap af det liberala partiet utanför konseljen och af dess organer inom pressen, hvilket törhända ganska väsentligt bidragit till den mindre benägenhet för rådgifvarnes konstitutionella inflytande och den lutning åt allenastyrandet, hvaröfver offentligen klagats vid den nyligen öfverståndna riksdagen och mot hvilken benägenhet för regering på egen hand du sjelf sedermera tid efter annan gjort välgrundade anmärkningar. Men hvad verkan kunde de väl påräkna i din mun, då du sjelf uppmanat till ett dylikt regeringssystem så länge du inbillade dig kunna deråt sjelf och genom dina vänner inom konseljen gifva riktning.

Så länge det kabinett stod upprätt, hvars popularitet sköttet af statsrådet Wærn, var det liberala Aftonbladet ministerielt öfver öronen, och du förklarade deri sjelf (den 8 april 1846): »vi *vilja icke* uppträda i opposition mot regeringen».

Nästan dagligen växte i början af sakernas nya ordning förtroligheten mellan dig och maktens dåvarande innehafvare. Statsrådet Wærn blef din cicerone på den terra incognita du nu beträdt. Ecklesiastikministern Silfverstolpe var för dig en gammal bekantskap från riddarhuskansliet. Krigsministern Peyron vexlade med dig middagsbjudningar, hvilka du utsträckte till kommerskollegii president Skogman och chefen för postverket och teatern Hamilton, hvilken upplifvade och bekräftade med glaset i hand herrarnes begge inbördes öfver trettioåriga vänskapsförbund. Ja, de »i högst väsentlig mån förändrade omständigheterna» beredde dig hugnaden att kunna samtidigt med regeringens män räkna grefve Anckarsvärd och expeditionssekreteraren Richert bland dina gäster.

Långt ifrån att klandra dessa dina nya och lysande umgängesförhållanden, anser jag tvärtom helt naturligt och ganska väl, att en utmärkt publicist icke sätter sina påsar vid dörren, samt att statens högmögende trifvas i hans salonger och för honom öppna sina. Men du tog icke nog din personliga värdighet i akt uti denna nya position, och ditt Aftonblad råkade derigenom framför allt i en falsk ställning.

Då baron Peyron knöt sitt tredje äkta band, frambar du offentligen i din tidning doftande gratulationer och puffade till och med för statsrådinnan-brudens »ganska myckna bildning» och förträffliga egenskaper i öfrigt, bland hvilka »hennes ekonomiska oberoende» naturligtvis hvarken glömdes eller minst rosades.

Om de värda kontrahenterna funno sig mera smickrade än besvärade af denna något tafatta publicistiska välmening, lemnar jag derhän. Oskadlig var den i alla fall, jag medger det, men löjlig, och skrattarne stälde dig icke på din sida. Af eftertänkligare beskaffenhet och följder uppenbarade sig Aftonbladets försvar för sjelfva krigsdepartementets åtgärder och i den vefvan företagna genomgripande uniformsförändringar: tystnaden vid förtjusningsriksdagens kolossala *blunder*, att begära konungens sanktion på rikets ständers, såsom svenska folkets representanters, bevillningsstadga, öfver hvilken de, i kraft af grundlagen, ega uteslutande rätt att förfoga: neutraliteten vid statens inköp af Ridderstolpeska huset till riksarkiv, i hvilken affär din förtrogne vän baron Hugo Hamilton spelade en, fastän föga lärorik, hufvudroll: underlåtenheten att *innan* beslut blef fattadt meddela uppgift på pensionsbelopp och personal, som uppfördes på pensionsstaten efter Karl Johan, hvaremot offentliggörandet strax *efteråt* skulle hos dem, som icke sågo längre än näsan är lång, gå och gälla för motstånd och patriotiskt klander, medan det i sjelfva verket var ett bevis att du *ej velat* hindra beslutet, men blott för egen del två dina händer inför dem, som läsa ditt blad; alldeles på samma sätt som dåvarande löjtnanten, nuvarande statsrådet Gripenstedt skriftligen på riddarhuset reserverade sig mot den beslutade pensionsstaten, men noga aktade sig att uppträda mot densamma, så länge hans fraser kunnat bidraga till afslag; m. m. m. m.

Men tiden gick, förtjusningsfebern häfdes och nya regimens popularitet försvan nästan hastigare än den kommit. Nu fann du ej längre med dina intressen förenligt att bära hundhufvudet för höga vederbörande. Ej nog att du sökte afskudda dig Post- och Inrikes Tidningars beskyllning för »servil ministerialism» — du fann dig till och med besvärad

af Vermlandstidningens artighet att helsa dig för »konungamaktens sjelfständige bundsförvandt». Emellanåt, men mera sparsamt, ljödo väl från din publicistiska harpa några bevekande ackorder för Saul; men då och då lät du äfven höra en och annan hvirfvel på bastrumman, och det glunkades, att de någon gång voro ett genljud af statsrådet Wærns i konseljen *undertryckta* åtgärder.

Denna ställning blef ju längre dessmera haltande och klämd, och du skulle kanske icke, oaktadt din obestridliga talang att kryssa och lofvera, kunnat bibehålla både vänskapen på ett håll och förtroendet på ett annat, om icke 1848 års totala ministèrförändring slitit de band, som förenat dig med nya regimens första kabinett, och Europas stora tilldragelser riktat uppmärksamheten åt andra föremål, och åt dig öppnat ett nytt fält att föra folkens talan *in abstracto*, utan att just göra det konkreta i *våra* inre förhållanden till hufvudsak.

Så länge statsrådet Wærn fans i konseljen förblef Aftonbladet dennes förnämsta organ; med hans reträtt och statsrådet Sandströmers inträde i ministèren öfverflyttades förtroendet på Dagligt Allehanda, som med lågande nit ifrade för hans system och samvetsgrant återgaf hans innersta tanke. Ditt blad förlorade mer och mer af sin betydenhet, ehuru du ej saknade beröringspunkter med äfven det nya kabinettet. Vid statsrådet Genbergs sida hade du suttit i reformsällskapet, och under den tid herrarne sedermera bebodde samma hotell vid Brunkeberg yppades naturligtvis ofta tillfällen — sökta eller af en slump — att sammanträffa och samspråka; och grefve Platen var en bekantskap från herrarnes ynglingaår. Gud vet om ej ett lika förhållande eger rum till och med mellan dig och h. exc. justitiestatsministern Sparre.

Småningom intog du en ställning, för litet ödmjuk och berömmande att kallas ministeriel, för mycket likgiltig och lam att vara tolk för oppositionen. Sällan lät du några gnistor af din muntrande qvickhet spraka ur bladets långa tråkiga spalter, der man nästan afvänjdes från alla andra originalartiklar, än din polemik med publicistiska motståndare. (Jag talar naturligtvis icke nu om Aftonbladets recensioner

öfver skådespel, konserter och dina egna förlag, samt puffar och dylikt kram, hvilket på allmänna opinionen icke utöfvar ringaste inflytande). Rättvisan fordrar likväl att undantaga Almqvists uppsatser om inre missionen, hvilka sannolikt öppnade ögonen på regeringen, helst hon ej kunde undgå att märka, att dessa Aftonbladets framställningar slogo rötter i allmänna tänkesätten.

Ännu i en annan punkt förtjenar din hållning loford. Det var den sans du bibehöll när skandinavismen så jemmerligt grasserade bland både unga och gamla, både i Upsala och Stockholm, både bland ständer och orepresenterade, och regeringen begagnade denna flägt att begära två millioner riksdaler banko till en lustdemonstration. De voterades, som bekant är, hals öfver hufvud, tackade vare i främsta rummet dina förtrognaste vänners på riksdagen entusiastiska förord. Domprosten Thomander och grosshandlaren Schartau, bland andre, slogo näsan i sten att förhjelpa regeringen till de äskade två millionerna riksdaler. Och ändå höll du tungan så der temligen rätt i munnen.

Att du, med alla dina många och dyrbara jern i elden, tröttnat som publicist, deröfver förundrar sig ingen förståndig menniska. Tvärtom har det länge förundrat de fleste, att du fortfarit med tidningsyrket äfven sedan Aftonbladet burit omisskänneliga spår af din trötthet. Huru slumrade eller blundade du ej på din post, då makten sistlidne sommar gaf tryckfrihetslagen en örfil, i anledning af den öfversatta skriften: »Vigtiga historiska upplysningar om Jesu verkliga dödssätt!» Denna broschyr tycktes vara utkastad i bokhandeln enkom för att pröfva vederbörandes urskilning och vaksamhet, så väl på höjder som i dalar; och för att vara rättvis måste man erkänna, att de lika eländigt genomgingo profvet på alla håll.

Det begaf sig emellertid, att broschyren om Jesu verkliga död, dag efter dag, vecka ut och vecka in, omtrent eller öfver en månad, med tumslånga stilar i sjelfva Polisbladet annonserades till salu, utan att, sådant oaktadt, åstadkomma hvarken uppseende eller buller. Allmänheten tog föga eller ingen kännedom af denna broschyr, hvilken var i det när-

maste glömd, när man, *flera veckor efter det densamma blifvit tillgänglig i bokhandeln,* öfverraskades med underrättelsen, att qvarstad vore derå lagd.

I det längsta betviflade jag nyheten. Jag hade ej förestält mig att grefve Sparre skulle vilja eller våga försöka en afvikelse mot formen, ett steg mot grundlagen, för hvilket till och med herr von Hartmansdorff, då han som ifrigast och hätskast förföljde tryckfriheten, skyggade tillbaka. Min förundran och bedröfvelse blefvo således ej ringa, då motsatsen konstaterades; och jag letade nu noggrant, men förgäfves, i Aftonbladets spalter efter en dundrande protest, en slående deduktion mot myndighetens grundlagsöfverträdelse och inkräktningslystnad. Detta förbiseende, eller denna likgiltighet å din sida — din tystnad, med ett ord, der det gälde yttranderättens intressen — oroade mig ändå mer; ty när du, som har denna dyrbara rättighet att tacka för en stor del af ditt välstånd, icke bekymrar dig om förnärmelser, som göras mot densamma: hvar skall den väl då finna försvarare? Jag hastade till din byrå, der jag, som du torde benäget draga dig till minnes, icke utan värme uppmanade dig att göra din skyldighet som publicist och icke lemna ifrågavarande intrång i tryckfrihetslagen obeifradt. Jag åberopade till och med mitt eget dig välbekanta exempel, och huruledes, när åtal anstäldes mot *andra* brefvet af »Ställningar och Förhållanden», herr von Hartmansdorff, i sin dåvarande egenskap af t. f. hofkansler, likväl icke bjöd till att belägga det åtalade brefvet med qvarstad, emedan det aktionerades *sedan* de åtta dagarnas preskriptionstid tilländalupit, fastän flera månader då ännu återstodo af de sex, inom hvilka åtal af publik aktor kunde anställas. Hela Sverige känner, att herr von Hartmansdorff ingalunda lade fingrarna emellan under denna aktion, och att inga favörer blefvo mig vederfarna. Om icke tiden till qvarstad varit försutten, hade ofelbart skriften blifvit seqvestrerad samtidigt med åtalet. Jag bad dig icke låta ett tilltag aflöpa oanmärkt, hvilket eljest i en framtid skulle kunna åberopas som prejudikat. Förgäfves! Du afspisade mig med skämt-

samma och undvikande svar, fann saken icke nog klar .... och förblef stum som en fisk.

Efter detta prof på svalnadt nit för publicistens kall och för helgden af pressens oberoende af ministerielt godtycke, har du ostridigt handlat lika omtänksamt för det allmännas intresse som för ditt eget, då du gifvit tidningsskrifveriet på båten och afyttrat Aftonbladet åt friskare viljor, de der ännu icke äro insnärjda i konsiderationernas förlamande nät. Så förmodar man åtminstone tills vidare. I annat fall är tidningens undergång oundviklig.

Dig återstår i alla fall många andra ämnen för inbringande och berömvärd verksamhet, äfvensom det finnes vackrare sidor både i din karakter och ditt lif, än den du på sistone förevisat i din tidning. Hat och hämnd äro dig så främmande och försonlighet så öfverensstämmande med ditt lynne, att en vederdeloman, som bjuder fred, under anhållan om din hjelp, sällan röner afslag på sin begäran. Jag behöfver derför knapt vidröra din beredvillighet mot vänner. Granlagenheten hindrar mig att göra dig den rättvisa du förtjenar som familjfader, och det är dig dessutom nog att du är älskad af de dina. Villfarelse, missförstånd, förtal hafva kastat en oförtjent skugga på ditt husbondevälde. De som närmare känna dig veta, att du är icke blott en god, men till och med stundom en flat husbonde. Om något fel i motsatt riktning skulle kunna föras dig till last, leder det sitt ursprung från ett för långt drifvet förtroende till lismande äfventyrare, åt hvilka du törhända inrymmer för stort inflytande och allt för lättsinnigt lånar örat. Ty hos rikedomen innästla sig i våra dagar lika inställsamt hala hofmän, som hos purpurn, och begge låta sig smickret väl behaga. Få, om ens någon husbonde, hafva haft sådan välsignelse med sig för underlydande som du. Din tjenst är ett nytt Kalifornien, der man skär guld med tälgknifvar och förvärfvar bruk, herresäten och hoteller. Flera hafva ingått i din skola med inskränkta utsigter till bergning, och efter några års förlopp fått eget tak, eller skött yrken för egen räkning. Sådana triumfer firas icke af elaka husbönder.

Den obenägenhet du alltid låtit påskina mot aristokrati

och dina starka demokratiska tendenser uppenbara sig på ett eget sätt i dina literära företag. Du är den förste som i Sverige gifvit så betydliga honorarier, att det här blifvit möjligt subsistera såsom endast skriftställare, och dessa äro dig derför skyldige erkänsla. Men, med några undantag, har du, hvad produkterna angår, fästat mera afseende på myckenhet, omfång och omvexling, än på gedigenhet, och inom din tidningsredaktion användt många medarbetare, men ganska få talanger. Snillets och vetandets republik är likväl till sin natur helt och hållet aristokratisk. Dumhetens, okunnighetens och medelmåttornas massor måste der evigt underkasta sig geniernas, kunskapernas och öfverlägsenheternas herravälde.

Som industriidkare står du i vårt land ganska högt. Din företagsamhet värderas allmänt, och flera af dina företag hafva aflupit till din båtnad och allmänhetens nöje. Din utmärkt skicklige kompagnon Michaëlsson (och det är redan en förtjenst att associera sig med dem som duga till något) har t. ex. uppdrifvit herrarnes tillverkning af stearinljus till de bästa sådana fabrikat i Europa. Så hafva nämligen trovärdiga affärsmän yttrat sig. Det är derför icke lätt att förklara, hvarför du, som till och med sjelf besökt kristallpalatsets jetteexposition i London innevarande år, försummat att der låta förevisa stearinljus af din tillverkning, till jemförelse med dem från Stockholms andra fabrik, som likväl hugnats med ett pris, hvilket nu i alla kryddbodar der de afyttras, åberopas såsom ett förment bevis på Klarafabrikaternas företräde framför dina.

Under det således dina ljus ej lemna rum för några anmärkningar, framkallas de så mycket mera af ditt försäljningspris. Du, som i ditt Läsebibliotek utminuterar de namnkunnigaste författares arbeten till 8 sk. banko portionen, håller dina ljus till 45 sk. r:gs skålpundet, då likväl samma vara (stearinljus) kan säljas i Hamburg, i andra hand, till 32 sk. r:gs per skålpund, detta beräknadt till 36 lod svensk vigt. Ty i Hamburg, der förbrukningen af stearinljus är ganska stor, tillverkas likväl inga sådana. De ditskickas till

största delen från Ryssland samt några mindre partier från det inre af Tyskland.

Nu, värdaste kusin Lars! bjuder jag dig ett ömt farväl, önskande dig en glad helg och många, många lyckosamma år! Kanske sammanträffa vi ej mera på den publicistiska banan, der vi hand i hand togo de första fjäten. Din lysande finansiella ställning och dina många vigtiga industriella företag mana din uppmärksamhet och din omtanke åt andra håll. Der vänta dig nya framgångar och trefnad och lugn, hvaremot redaktörsstråten är öfvervuxen af tistlar och törnen. Med rikt byte kan du från den retirera när dig lyster. Det är en afundsvärd belägenhet, som icke står många till buds. Försmår den lycklige att begagna sig deraf, så har han sig sjelf att skylla för vedermödorna och otrefnaden, som hopa sig i hans väg*.

Jag är, mot eller med min vilja, dömd till fortsatta strider, och för att icke öfverflyglas i dem, måste jag intaga en fastare position. De tillfälliga »Brefven» inställas således

---

* Åtta år förut (i november 1843) hade Crusenstolpe i sitt 8:de bref af Ställningar och förhållanden adresserat sig till Hierta och Dalman gemensamt under rubriken *Mina värdaste kusiner.* Eftersom detta bref rör sig egentligen kring smärre, löpande frågor för dagen, lämpar det sig emellertid knappast att reproduceras. Som prof på deri förekommande ganska lustiga speglosor, anföra vi blott följande rader:

»Sockersötare oppositionsman har aldrig funnits på någon punkt i verlden, än min lille kusin. Hans liberalism är konfekt, hans opinioner syltad ingefära, hans skriftställeri punsch *à la Romaine,* hans vrede *crême d'absinthe.* Huru delikat den torta, kusin i somras på en *concert à la Musard* serverade åt östra sidan af slottet! Dagligt Allehanda upplyste nämligen den 1 augusti, att »programmet innehöll ett divertissement ur Ryno af O***, och *hvilket lojalt och fosterländskt fruntimmershjerta klappar ej en smula varmare vid anblicken af denna signatur?*»

Ack, min Gud, så sött! så sött!

Kusin Lars, som lärer fruktat både att tortan skulle smaka mängden allt för sliskig, och att allmänheten kunde misstaga sig på, i hvilkendera kusinens konditori den blifvit bakad, lät med anledning af den åberopade strofen förstå ett slags ogillande, uttryckt i denna gåtlika tirad, att det funnes någon »särskild medarbetare i Dagligt Allehanda, som stundom, man måste medgifva det, är ganska *originell*». (Aftonbladet den 1 augusti).

»tills vidare», och med nästa års början skall ett försök göras att såsom *periodisk* skrift utgifva »*Ställningar och förhållanden*», ett häfte den sista i hvarje månad. En vördsam anmälan derom skall innan kort göras hos allmänheten, i hvars bevågenhet jag innesluter denna min plan, och begär för min person ett ständigt rum i din åtanke och vänskap.

4.

Reuterdahls inträde i konseljen.

(1852.)

Det fordras oafbruten, outröttlig vaksamhet, det fordras skicklighet af första ordningen, att icke stranda mot någon klippa, och vi önska uppriktigt, att statsrådet Reuterdahl må lyckas att lotsa sin farkost helbregda fram mellan alla dessa bränningar. Vi sågo för honom ingenting fruktansvärdt i de rynkade ögonbryn, som från den liberala och quasiliberala pressens sida mötte hans plötsliga upphöjelse; men vi studsade så mycket mer för faran af den betänkliga, allt för öppenhjertiga och illa digererade välkomsthelsning, hvarmed hans intagande i konseljen mottogs af organen för det politiska parti, som räknar herr Reuterdahl bland sina pelare. Svenska Tidningen (tisdagen den 6 april) yttrar nämligen sin glädje öfver utnämningen i följande ordalag:

»Genom efterträdaren (Genbergs nämligen) har konung och rike vid rådsbordet erhållit en man af heder, och med politiska grundsatser, hvilket vi dernäst sätta i främsta rummet, icke skiftande dem efter höger- eller venstervind, samt derjemte en man med hufvud, sällsynt arbetsförmåga, vidsträckt teologisk lärdom och fullständig kännedom af kyrkans angelägenheter, hvarom hans svenska kyrkohistoria bär vitne, samt med anseende inom sitt stånd och bland medbröder, hvilket det senaste erkebiskopsförslaget intygar, och hvilket tvifvelsutan är ganska önskvärdt vid det embete han kommer att bekläda. *Om statsrådet Reuterdahl hvarken är*

den störste talaren eller det största snillet i sitt stånd, så har man i ersättning vissheten om att också undgå snillets skoj».

Låtom oss närmare skärskåda denna silhuett.

Herr Reuterdahl är »en man af heder».

Godt! men denna egenskap förutsätta vi till och med hos konseljens vaktmästare; och om »hedern» här blifvit framstäld som något särdeles fynd för rådkammaren, gjordt i Reuterdahls person, så innefattar denna kompliment till honom en så grof skymf mot konungens öfriga rådgifvare, att vi, som ingalunda tillhöra deras klientel, likväl finna oss befogade att deremot å deras vägnar protestera.

Dernäst prisas herr Reuterdahls »politiska grundsatser och deras fasthet».

Det är ett kotteriberöm, som i det motsatta lägret på lika goda grunder kan tagas till utgångspunkt för bitande kotteritadel. Utan förblommering betyder det, att herr Reuterdahl är ultrakonservativ. I konungahusets, Sveriges och *hans eget* intresse hoppas vi dock, att han ej måtte så utmanande trotsa allmänna tänkesättets »höger- eller venstervindar», som de begge ultrakonservative hjeltarne Polignac 1830 och Guizot 1848. Man torde äfven erinra sig, att begge kanslererne 1838, Nermans och von Hartmansdorffs »politiska grundsatser» icke heller gåfvo vika för opinionernas stormar.

Herr Reuterdahl »är en man med hufvud».

Rätt bra! Man bör således kunna hoppas hädanefter slippa allt för hufvudlösa åtgärder från ecklesiastikdepartementet.

Herr Reuterdahl har »sällsynt arbetsförmåga».

Ändå bättre! Man behöfver då ej vänta allt för länge, hvarken på de stora reformerna, eller på beslut i de löpande målen.

Rerr Reuterdahl har »vidsträckt *teologisk* lärdom», har »fullständig kännedom af *kyrkans* angelägenheter», har »anseende *inom sitt stånd* och bland medbröder».

Också bra! Han tycks då vara rätte mannen i allt hvad som angår den egentliga *presterliga* delen af hans nya befattning samt klippt och skuren *till biskop,* för hvilken den

teologiska lärdomen är hufvudsak; men för ecklesiastikministern är den blott bisak, och fyller icke ens den minsta lucka af bristande statsmannaegenskaper. I afseende på dessa åter iakttager Svenska Tidningen vältalighetens tystnad.

Hittills har det låtit väl; men nu komma till sist de ömma tonerna:

»Om statsrådet Reuterdahl hvarken är den störste talaren (Aj!) eller det största snillet (Aj! aj!) i sitt stånd»;

(Det är ju att reducera »mannen med hufvud» till ett simpelt kålhufvud; och hvarföre? Jo, för att komma åt att ge en åsnespark åt tvänne af »ståndets» mest framstående ledamöter, i följande slutord):

»så har man i ersättning vissheten om att också undgå *snillets skoj*».

Vi äro förvissade att denna, lindrigast sagdt, mer än lofligt ovarsamma strof icke undgår hvarken den konservative biskopen doktor Heurlins eller den liberale domprosten doktor Thomanders uppmärksamhet; och statsrådet doktor Reuterdahl torde mer än en gång under riksdagarnas (eller *riksdagens*) lopp få erfara, att paketet riktigt kommit fram till sin adress.

5.

Karl XV:s utflygt åt vester.

(1861.)

Norrmännen äro huset Bernadottes guldgossar — icke likväl så att förstå, som vore det de, hvilka egentligen bestå fiolerna åt det höga herrskapet; ingalunda! I sådana frågor afstår det ädelmodiga brödrafolket med uppräckta händer försteget och brorslotten åt de fromma svenskarne; men gäller det inflytande hos dynastien och att undfå dess innersta förtroenden: då är det i Kristiania man skall söka upplysningar om hvad som förehafves, hviskas och tänkes på Stockholms slott.

H. m:t Karl XV:s »utflygt åt vester» är derpå det färskaste talande beviset.

Vi godtrogna svenskar inbillade oss, att Sveriges utrikes politik sköttes grundlagsenligt genom utrikes ärendenas departement: vi trodde, som på bibeln, på konungens lifmedikus doktor Vincent Lundbergs försäkringar, att h. m:ts helsotillstånd ej kräfde att söka bot utrikes: vi togo för afgjordt, att vår ädle konung ej, för en simpel lustresas skull, ville blottställa sitt fädernesland (ty h. m:t är — säga hvad man vill — född på slottet i Stockholm, hvilket obestridligen är beläget på *denna*, men ej på andra sidan Kölen) *för förödmjukelsen af en afskydd* interimsregering, hvarmed det aldrig ens föll dess höge farfader under tanken att belasta Sverige, och när det grundlagsvidrigt, men riksaktsenligt, skedde af dess framlidne hr fader, denne befann sig till kropp och själ så skröplig, att man af rent medlidande lät fem vara jemnt.

Man skrattade således, nära nog hånande, när de norska tidningarnas korrespondensartiklar i början af sommaren begynte tala om h. m:ts förestående utrikes resa, äfvensom något senare, om dennas förmenta politiska ändamål, som skall afsett ingenting mindre än tronföljden efter hans danska m:t Fredrik VII. Utgången har dock ådagalagt, att man i förra afseendet varit väl underrättad i Norge, och om i det senare vissa funderingar gått upp i rök, bevisar sådant icke absolut, att de ju ej möjligen kunnat ha förefunnits, men törhända icke blifvit omfattade der man för dem kan hafva sökt fotfäste. Man stoltserade i Sverige allt för fromt på regeringsformen, hvars 39:de § förmår att: »Vill konungen utom Sverige och Norge resa, meddele han statsrådet *in pleno* denna sin föresats och inhemte dess tankar deröfver, på sätt 9 § meddelar»; och i denna heter det: »Uti alla mål, som hos konungen i statsrådet förekomma, skall protokoll föras. Statsrådets tillstädesvarande ledamöter böra, under ansvarighet för rådslagen, till den påföljd, hvarom i 106 och 107 §§ vidare stadgas, ovilkorligen till protokollet sina meningar yttra och förklara. Den som ej särskild mening till protokollet anfört, vare för beslutet ansvarig, såsom hade han styrkt konungen att det beslut fatta.»

Med den 23 juli, då h. m:t på aftonen lemnade hufvud-

staden, skingrades, å ena sidan, all tvekan om konungens afsigt att besöka främmande länder; men å den andra blefvo gissningarna så mycket mångfaldigare om denna afsigts både orsak och ändamål; och hvad värre är: någon bestämd upplysning härutinnan lärer ej förr vara att påräkna än vid riksdagen nästa år, antingen genom interpellationer, eller under granskning af statsrådsprotokollen, der konungens tillkännagifvande och statsrådets ledamöters yttranden derom, man för man, enligt den nyss åberopade 39 § regeringsformen måste igenfinnas.

L'Indépendance Belge anmärkte den 12 augusti, att man i Paris mycket grubblade öfver anledningen till vår konungs besök der: det hade skett oförmodadt, »emedan förslaget dertill hållits ganska hemligt, i anseende till det motstånd det mötte i skötet af en fraktion af den skandinaviska nationen, ja, *till och med bland kronans förtrognaste rådgifvare*».

Hvilka dessa förståndige och patriotiske opponenter i rådkammaren äro, eller varit, lärer man, som nyss sades, först få veta vid instundande riksdag*.

På ett annat ställe i samma tidning hette det:

»Konungens af Sverige resa hölls hemlig i hans stater, nästan till ögonblicket af hans affärd. Det fans hos en del af befolkningen *och isynnerhet hos en fraktion af ministèren*, lifligt motstånd till tanken på denna resa. Man tror alltid att hufvudändamålet med detta Karl XV:s besök hos sin mäktige bundsförvandt har varit behofvet af lika uppfatt-

---

* Det må ursäktas svenskarne, att de hysa betänkligheter emot deras konungars utrikes resor, af hvilka de under 18:de och 19:de seklerna skördat endast bittra frukter. Gustaf III:s resa till Aachen 1791 hade invecklat oss i det första revolutionskriget, om ej den 29 mars mellankommit; Gustaf den IV Adolfs resor på kontinenten föregingo och förberedde de politiska brytningar, som kostade honom sjelf kronan och oss Finland och Åland; med Oskar I:s resa till Kissingen yppades för verldens ögon det förfall af hans kropps- och själskrafter, som några år derefter lade honom i grafven, och invigdes systemet, att åt norrmännen upplåta beslutande rätt öfver våra *inre* angelägenheter, utan att vi hafva ett enda ord med i laget öfver deras. Det är så de och våra Raabar, Menglar, m. fl. förstå »*likställighet* i unionen.»

ning *(entente)* af de eventualiteter, som kunna uppstå i de skandinaviska frågorna».

Detta öfverensstämmer med ett rykte (som vi likväl ej sett återgifvet i någon tidning), att h. m:t på resan till Norge skall haft ett möte med doktor Sturzen-Becker, hvarvid samtalsämnet och dess riktning icke äro svåra att gissa. Deremot har publiciteten tagit hand om kandidaten Plougs resa i Norge samt ovationerna der för honom — allt uppenbarelser af sträfvanden åt samma mål.

I Petersburgstidningar för den 8 augusti skrifves: »Konungens af Sverige oförmodade resa till Paris har väckt öfverraskning vid hofvet och i de politiska kretsarne. Det besök som hans svenska m:t för halftannat år sedan tilltänkt vårt hof, uteblef, som bekant, af skäl, hvilka stå i visst samband med anledningen till den närvarande resan».

Deremot heter det i *Le Nord* den 10:de från Paris den 8:de: »Gårdagens representation på operan, som bivistades af kejsaren, konungen af Sverige och prins Oskar, var ganska lysande. Karl XV rönte ett särdeles sympatetiskt mottagande och syntes, på samma sätt som sin bror, finna lifligt nöje i spektaklet, hvilket utgjordes af fjerde akten af »Hugenotterna», baletten »Gracioza» och *Le Marché des Innocents.* Fru Pepita har i synnerhet blifvit applåderad af de svenska furstarne. De omtänksamme *(les avisés)*, som veta att fru Pepita är ryska, hafva ej underlåtit att insinuera, att dessa uttryck af kunglig belåtenhet, kanske ej uteslutande voro egnade åt talangen, utan äfven till den vackra danserskans nationalitet, och att följaktligen om Karl XV:s besök i Frankrike kunde uttydas som tecken till ett godt förstånd mellan Paris och Stockholm, kunde i alla händelser detta förstånd ej betraktas som fiendtligt mot Petersburg. Det fins folk som tänker på allt».

Man kan ej neka en viss anstrykning af Machiavelism åt hela denna utflygt åt vestern, *passablement* olik den ridderliga öppenhet i väsen och handlingssätt, som tillskyndat Karl XV:de popularitet bland en stor mängd af befolkningen: först den så länge som möjligt *för svenska* nationen dolda reseplanen; sedan de beställsamt och nitiskt utspridda ryk-

tena, som lyckades fånga troende i myckenhet, att någon regering med tillsats af norskt element ej under denna h. m:ts resa kunde komma i fråga: att om ock, *pro forma*, norska ledamöter för en sådan eventualitet nämndes, deras sammanträdande likväl aldrig blefve verkstäldt, emedan derförinnan ett nytt telegram skulle gifva vid handen, att konungen gått ånyo ombord på sitt lands eskader, och således ej längre befunne sig på utländsk botten: och icke minst den *synnerliga* utmärkelse, hvarmed hofvet i Stockholm omfattade prins Kristians af Danmark andre, 15-årige son, då han hit anlände bland de danska kadetterne, under det tyska, engelska och franska tidningar öppet omtala, att de svenska furstarnes besök hos Napoleon III och Victoria I afsett funderingar på en revision af Londonerprotokollet, rörande danska tronföljden.

Det var hos hjelten af det stora statsstrecket 1851, som Karl XV aflade sitt första besök; och den interimsregering, som trots de officiösa hviskningarna, att en sådan *ej* skulle komma i fråga, icke desto mindre den 15:de dennes gaf sin kastrerade tillvaro till pris åt offentligheten, genom officiel kungörelse (undertecknad: De Geer. Sibbern. Ehnemark. Malmsten. Bredberg. Manthey. Motzfeldt. Konow) i uppenbar strid mot så väl Sveriges regeringsform, som den beryktade riksakten, är i sitt slag ett stycke statsstreck i smått. Jemte det vi instämma från början till slutet i de reflexioner, med hvilka Aftonbladet beledsagade offentliggörandet af nämnda kungörelse, protestera vi högtidligt mot hvilket beslut som helst, emaneradt från ett inkonstitutionelt snöpingsfoster, uppenbart stridande mot h. m. konungens egen tillkännagifna vilja, »att *land skall med lag byggas*». Ja, detta foster blef ej ens någonsin fullgånget; ty när, efter det ytterligare tre norska statsråd anländt till Stockholm, h. ex. grefve Manderström tillika med statsråden Thyselius och Thulstrup inträdt i denna interimsregering, saknades der i alla fall finansministern baron Gripenstedt, krigsministern Björnstjerna och konsultativa statsrådet häradshöfding Lagerstråle.

Man har förmodligen ej gjort sig reda för konseqvenserna af detta sätt att plockvis organisera en sådan regering.

Enligt såväl Sveriges regeringsform som riksakten, är hvarje interimsregering olaglig, som ej utgöres af *hela* svenska statsrådets personal, och riksakten bjuder att ett lika antal norska ledamöter skall i densamma ega säte och stämma. Detta förutsatt, beror det således på det norska herrskapets välbehag, att, under konungs sjukdom eller utrikes vistande, göra *all* regering i Sverige inaktiv. Dertill behöfs blott, att en eller annan af de norska ledamöterna *uteblifva*. Norge åter har deraf ingen olägenhet. Med eller utan interimsregering i Stockholm, sköter regeringen i Kristiania i oafbruten gång de norska inrikes ärendena. Och detta förmenas vara likställighet i unionen!

Den rättmätiga orsak till missnöje, som härigenom uppkommit hemma i landet, motväges ingalunda af de anledningar till belåtenhet, som Sverige haft att upphemta af sin konungs bemötande utrikes. Det är godt och väl, att utlandets press med bifall omtalat h. m:ts utseende och okonstlade vänlighet mot alla, det fördelaktiga intryck han på dem gjort, och att han sjelf funnit sig road af de nya föremål, som väckt hans uppmärksamhet. Det är godt och väl, att h. m:t blifvit gästvänligt och artigt emottagen af både främmande monarker och befolkningar: det är dock ett stort svalg emellan den höflighet, som för en furste, hvilken ej är regent, eller till och med för en konung inkognito, kan göra tillfyllest, ja, vara till och med smickrande, och de utmärkelser, hvilka som sådana kunna anses för en monark, den der i denna egenskap uppträder. Vi gå ändå längre och drista påstå, att om den ursprungliga inbjudningen till konungen af Sverige att besöka Frankrike utgått från kejsaren der, och denne då ej gjort större affär af sin höge gäst än nu skett, hade — till och med hjertligheten i bemötandet inberäknad — detta i viss mån kunnat anses stötande. Nu förändras förhållandet deraf, att det var konungen, som först kände sig för i Tuilerierna huru hans besök der skulle upptagas, hvarpå genast följde ett mycket artigt svar med inbjudning. Från första ögonblicket af sammanträffandet mellan det höga värdfolket ... nej, mellan den höge värden och den höge gästen, var det väl ingenting i bemö-

tandet, som egentligen kunde kallas *de haut en bas*, icke ens något som smakade allt för sträft af onkel till nevö — visserligen icke! men ett visst omisskänneligt *sans façon*, hvilket, om det kanske bättre anstod Karl XV:s personlighet, än prunkande fester med dithörande etikett, dessa bättre anstått konungen af Sverige. Måhända låg det en fin *courtoisie* deruti, att, med kännedom af h. m:ts företrädesvis norska sympatier, emottagandet mera egnade sig för en norsk än för en svensk suverän.

Samma dag konungen satte foten på Frankrikes jord, afreste kejsarinnan från Saint Cloud till *Eaux-Bonnes* i granskapet af Pyrenéerna, hvilket gjort stort uppseende bland högre kretsar i Europa, och hvaraf genljudet försports inom tidningspressen. Denna mindre vanliga form af välkomsthelsning har satt tusentals myror i hufvudet på Europas publicister, att uppleta någon antaglig förklaringsgrund, och man har sett dem stanna vid förutsättningen, att kejsarinnan tagit illa upp, det h. m. drottningen af Sverige, ehuru så nära Frankrikes gränser, icke gjort sin höga gemål sällskap på besöket hos det kejserliga hofvet. Detta är likväl ingalunda orsaken, och man har i sina forskningar gått öfver ån efter vatten. Genom h. m. kejsarinnans frånvaro har man ej behöft, ej ens *kunnat* gifva någon större fest, vare sig i Tuilerierna eller på sommarresidensen, utan allt har kunnat inskränkas till ett par större middagar. Detta var sannolikt skälet till och hela hemligheten af h. kejserliga m:ts plötsliga försvinnande*.

Obestridligen var det en utsökt uppmärksamhet, att på den vaggon i kejserliga jernvägsträngen, hvaruti konungen

---

* Hämden har ej varit långt borta. Man läser nämligen i tidningarna följande sällsamma uppgift:

»Svenska konsuln i Paris, Jules Leroux, har instämt kejsarinnan Eugenie till rätta i ett mål om det nu nedrifna hotel d'Albe, hvilket kejsarinnan inköpte åt sin syster, och till utvidgande af hvars park en tomt inköptes från hr Leroux. Efter systerns död ville kejsarinnan icke längre se hotellet, utan detta såldes åt staden Paris, som drog en gata derigenom. Nu vill hr Leroux hafva parken återstäld med samma träd, eller också skadestånd, emedan han förlorat den vackra utsigten åt sin fordna egendom.»

färdades från Havre till S:t Cloud, var anbragt Karl XV:s vapensköld: hvaremot det väckt en viss förundran, att till ett krönt hufvuds uppvaktning ej blef anstäld någon generalsperson, tillika med kammarherren hertigen af Tarente, en helt ung man, *au niveau* med våra gluntar — *et peut-être justement pour cause!* kejsarens adjutant öfverste Castelnau och ordonnansofficer löjtnant Hamelin skickades af hans kejserliga maj:t ombord på konungens ångkorvett »*Orädd*», för att å kejsarens vägnar bjuda den höge gästen vara välkommen; hvarefter dessa hade befallning att qvarstanna som adjutanter, öfversten hos konungen och löjtnanten hos hertigen af Östergötland.

Vid landstigningen bar h. m. en fantasiuniform, svart, med mörka prydnader, således icke utmärkande *någon* nationalitet, hvarken svensk eller norsk; blå och gul plym, antydande konungen af Sverige, men ingen dekoration. På spektaklet var h. m. klädd i frack (förmodligen svart) och bar hederslegionens stora band, och vid den stora mönstringen på Marsfältet visade kejsaren sig med serafimerbandet; konungen och prins Oskar buro äfven då hederslegionen.

På aftonen, den dag konungen anlände till S:t Cloud, gafs der en ceremonimåltid för 30 personer; en stor »militärmiddag» (*un grand diner militaire*) i Tuilerierna, efter mönstringen på Marsfältet; och en landtlig fest i Villeneuve-l'Etang, der man åt under bar himmel och der äfven prinsessan Mathilda Demidoff (hos hvilken konungen och hans bror förut aflagt besök i hennes sommarbostad Saint-Gratienet) var tillstädes, och senare på aftonen den kejserlige prinsen, för att skåda ett då, till konungens ära, afbrändt fyrverkeri: — dertill inskränkte sig tillställningarna vid Pariserhofvet för novembertraktatens bundsförvandt! Ingen hofbal — kejsarinnans bortovaro gaf dertill en beräknad förklaringsgrund — ingen fest på Fontainebleau eller i Versailles, ej ens någon bankett på *Hôtel de Ville* af municipalitetet i Paris, som eljest aldrig försummat att gifva en sådan åt främmande monarker, som besökt Frankrikes hufvudstad!

Då kejsaren sjelf satt orörlig qvar i sin loge, var det bevis på stor anspråkslöshet hos hans höga gäster, att vandra

omkring mellan operans kulisser, åtnöjande sig med grefve Walewski som cicerone.

Ett väsentligt tryckfel synes hafva insmugit sig i den officiella bulletinen om konungens resa för den 10 augusti. Der står nämligen: »Denna dag har i sanning varit lysande», i stället att det väl bort heta: »*föga* lysande». Den 9:de innehöllo korrespondensartiklarna från Paris i Europas tidningar: »I morgon bittida afreser kejsaren till Châlons, åtföljd af sina höga gäster, som skola bivista de stora manövrer, hvilka till deras ära i morgon komma att ega rum»; och den 10:de augusti börjar korrespondensartikeln från lägret vid Châlons med dessa ord:

»I går anlände nästan samtidigt tvänne depescher: den ena, förkunnande kejsarens ankomst, tillika med h. m. konungen af Sverige; den andra, *vår suveräns uteblifvande* (*la non arrivée de notre souverain*). Denna modifikation har ej underlåtit att gifva anledning till kommentarier.»

Så *cavalièrement* hade *ganska säkert* konungen af Preussen *icke* blifvit behandlad, *om* han antagit kejsar Napoleons enträgna inbjudning, just till lägret i Châlons.

Det är icke första gången nu en svensk konung besökt Paris; men h. m. Karl XV är den förste svenske monark, som icke under sitt vistande der med höga besök hedrat och hugnat hvad epoken har utmärktast i vetenskap och konst. Icke blott Gustaf III uppsökte Rousseau, d'Alembert, Marmontel etc.; men till och med Karl XIII, då han i sin ungdom som prins af Sverige gästade Frankrikes hufvudstad, besökte der en Thomas, en Marmontel, en Rulhières m. fl. Der finnas äfven nu i alla vetandets och konstens grenar europeiska namnkunnigheter, värdige att under sina tak emottaga hvilken furste som helst, och som för honom måste vara angenämt att hafva lärt personligen känna. En Horace Vernet, bland konstnärer, en Rossini, bland tonsättare, en Dupin, bland statsekonomer, en Viennet, bland skalder, en Villemain, bland literatörer, en Le Verrier, bland vetenskapsmän, o. s. v. hade varit bekantskaper att göra — ja, Karl XV, »*avec cette prompte et haute intelligence qui le distingue*» (som det heter om hans maj:t i *Le Constitutionnel*), hade ej

äfventyrat att göra sin politik misstänkt eller sin höga personlighet misskänd, om han nalkats en Lamartine, en Guizot, en Thiers, en Montalembert.

Det är ju nu mera icke blott militärlifvet, som kan berömma sig af en närmare beröring med vår ädle monark: äfven literaturen får räkna sig dess höga penna till ära, sedan det inkognito, under hvilket hans maj:t idkat författarskap i sitt hemland, nu blifvit bortkastadt i Paris, der Karl XV:s poetiska arbeten i öfversättning ligga under pressen, om de ej i detta ögonblick redan lemnat den. Europa blir derigenom i tillfälle att sammanställa denna höga skaldeådra med grandonkelns, exkonung Ludvigs af Baijern, äfvensom mellan de begge höga brödernes, konungens af Sverige och hertigens af Östergötland. Just derför vore diktatorn på den literära kritikens område, Jules Janin, icke för någondera en bekantskap att försmå; men det har åtminstone icke försports, att ens vår med akademiskt pris belönte hertig uppsökt uti Paris någon broder i Apollo.

Emellertid har Karl XV gjort ett fördelaktigt intryck på franska befolkningen, på sätt redan är nämndt, äfvensom på diplomatiska korpsen i Paris, som *en corps* gjorde honom sin uppvaktning, presenterad af svenska ministern på stället baron Adelsvärd. Med sin vanliga nationalfåfänga låta franska tidningarna påskina, att hans maj:ts fransyska härkomst haft sin dryga andel i de sympatier, som mött honom i Frankrike, der hela Pau räknar sig till farfadern Bernadottes anförvandter, och halfva Marseille till farmodern Desideria Clarys, och icke så få till morfadern Beauharnais'. Förmenandet, att hans maj:t derför betraktar sig sjelf som half fransman och i följd deraf genast känt sig hemmastadd på Frankrikes jord, tyckes dock vara helt och hållet gripet ur luften. Så vidt bulletinerna och tidningarnas berättelser om detta konungens af Sverige och hans herr brors uppträdande i Paris föranleda, tog ingendera i ögonsigte ens det hus, i hvilket deras höge fader, framlidne konung Oskar blef född och hvilket, äfven under deras höga farmoders 37-åriga vistande i Sverige låg hennes maj:t ömt om hjertat.

Om Frankrikes notabiliteter i vetenskap och skön konst

icke blefvo denna gången särskildt bemärkte af de svenske furstarne, förmäler ryktet, att likväl h. m. konungens på resan uppvaktande förste lifmedikus Vincent Lundberg så mycket flitigare besökt och rådplägat med den i sin gren medicinska storheten doktor Philip Ricord, af europeisk frejd. I *L'Indépendence Belge* den 13 augusti förekommer en korrespondensartikel från Paris af nästföregående dagen, hvaruti det heter: »att konungen af Sverige medför en viss myckenhet kommendörskors af S:t Olaf, som han sannolikt ämnar utdela under sin resa». Det är så mycket sannolikare att doktor Ricord vid denna utdelning ej blifvit lottlös, som man redan finner detta namn i statskalendern på listan af vasariddare, ehuru dopnamnet »Philip» der ej blifvit utsatt.

Hans maj:t sjelf och prins Oskar, begge redan förut dekorerade med stora bandet af hederslegionen, emottogo i stället vid den stora mönstringen på Marsfältet af kejsarens hand den så kallade »militärmedaljen». Sådana finnas för närvarande i Frankrike af tre olika slag: S:t Helenamedaljen, för dem som bivistat fälttågen under Napoleon I (för sonsönerna af Bernadotte, som störtade honom, vore denna utmärkelse sällsam); Krimmedaljen, egnad att ådraga våra furstar czarens förtrytelse; samt medaljen för det italienska fälttåget, kejsarens af Österrike, och det i afseende på begge bra oskyldigt på köpet, då *våra* furstar aldrig sett krig på närmare håll än på Ladugårdsgärdet, Bonarps hed och nu senast vid Châlons och Aldershot.

Sjelfva emottagandet af våra höga resande i England tycktes lofva lysande framgångar. Drottning Victoria hade den utsökta artigheten, att, i sällskap med prinsen-gemålen, tillika med flera af deras söner och döttrar och bland dem kronprinsessan af Preussen samt hennes gemål, hennes maj:t dessutom åtföljd af sin hofuppvaktning, ombord på yakten »*Victoria and Albert*», segla den svenske monarken till mötes, och på sitt nämnda fartyg sjelf till sitt sommarresidens Osborne på den vackra ön Wight ledsaga konungen af Sverige och hertigen af Östergötland. På samma sätt återfördes de följande dagen (den 13 augusti) från Portsmouth, hvilket då besågs af dem, jemte kronprinsen af Preussen och her-

tigen af Oporto (den äldste bland konungens af Portugal bröder), som kommit på besök hos Englands drottning, och prins Albert, hvilken naturligtvis å hennes vägnar gjorde *les honneurs* för de främmande furstarne. Besöket på Osborne fick en viss politisk färg derigenom, att förste lorden af skattkammaren vicomt Palmerston och statssekreteraren för utrikes ärendena lord Russell instälde sig der samtidigt med konungen af Sverige, och icke släppte drottningen ur sigte så länge han befann sig inom hennes atmosfer. I det på fullt allvar konstitutionella England förstår man sig ej på politik af troninnehafvarne mellan fyra ögon. Detta berättas lord Palmerston hafva låtit vår monark med tydliga ord förstå, då i hans omgifning saknades vår utrikesminister. Den 14:de på morgonen togo h. m. Karl XV och h. k. h. prins Oskar afsked utaf den höga värdinnan och lemnade Osborne — konungen för att i sällskap med prinsen-gemålen och kronprinsen af Preussen öfvervara en mönstring i lägret vid Aldershot, och hertigen, för att taga närmare kännedom af varfvet vid Portsmouth. Vid afresan från lägret tog hans maj:t afsked af prins Albert och kronprinsen af Preussen, samt begaf sig, tillika med sitt åtfölje, i drottningens vagnar till London, och steg ur hos envoyén grefve von Platen, som bebor ett hotel vid *Groswenor-place.*

Dennes bord begagnade konungen alla dagar under sitt vistande i Englands hufvudstad och såg der, bland andra, lord Palmerston som gäst: en middag var för generalkonsuln Tottie och några andra svenskar.

Hans maj:t besåg alla Londons märkvärdigheter och bivistade en representation på Haymarket-teatern; prins Oskar åter öfvervar representationen på Adolphiteatern.

Den officiella bulletinen om konungens resa innehåller, att hans maj:t i London emottagit besök utaf hertigen af Cambridge, erkehertig Ferdinand Maximilian och hertigen af Oporto; men har glömt att nämna, det h. m:t personligen besvarat de höga besöken. Det är dock otvifvelaktigt endast i bulletinen denna försummelse kan hafva förelupit.

Den 17:de på aftonen afreste konungen från London öfver Dower till Calais, och derifrån med antaget namn

»grefve af Beckaskog», under det strängaste inkognito, till Hamburg och Lübeck, samt derifrån till Ystad. Den 26:te återsåg h. m. sin svenska hufvudstad.

Hertigen af Östergötland hade begifvit sig till Pyrmont för att sammanträffa med sin gemål.

För sin person har Karl XV:de haft anledning till särdeles belåtenhet med denna sin utflygt åt vestern: han har fått skåda märkvärdigheterna i Paris och London, i Versailles och Portsmouth, lägren i Châlons och Aldershot; fått ansigte mot ansigte se Napoleon III, om hvilken sannigsenligt kan sägas med Ludvig XIV: »*L'état c'est moi*», och Victoria I, om hvilken lika sanningsenligt kan sägas: *La Reine regne, mais ne gouverne pas*», samt fått göra bekantskap med lorderne Palmerston och Russell (både i ålder och talanger något olika våra gluntar), som i sjelfva verket styra England; har på Marsfältet förevisat drabanter *à la Charles XII*, i hvilka *les badauds de Paris* vädrat reminiscenser från *Louis XV*, och i Englands hamnar *les beaux restes* af en flotta, som i Gustaf III:s tid lät höra af sig vid Hogland, Öland, Viborg och Björkösund; har vunnit befolkningens i Frankrike sympatier och blifvit Londonerbefolkningens lejon, ja! äfven under sitt inkognito blifvit firad af befolkningarna i Hamburg och Lübeck, och der för historien uttalat ett ord, som snillet Gustaf III skulle afundats: »det är stolt, icke att vara *kung*, utan att vara *svensk* * — ty det är *såsom sådan* man hurrar för mig».

Om regeringsärendena kunnat, under h. m:ts frånvaro utrikes, ostördt gå sin jemna, oafbrutna gång i Sverige, på samma sätt som i Norge, ehvad konungen befinner sig på den skandinaviska halfön eller i en annan verldsdel, hade ingenting varit lämpligare än dessa besök hos bundsförvandterna, i kraft af novembertraktaten, med inbjudning till dem, att en annan sommar göra en kontrautflygt till det vackra Stockholm, med sina leende, omvexlande omgifningar.

Men, då det varit angenämt att inhemta den välvilja, hvarmed h. m:t som *person* blifvit omfattad i England, är

* Icke: »svensk-*norsk*» — *avis aux Lecteurs!*

intrycket så mycket mindre behagligt af den ringare uppmärksamhet, som der egnats *konungen.* Ingen monark har förut besökt drottning Victoria i hennes rike, utan att derifrån återvända med Strumpebandet: t. ex. konungarne af Preussen Fredrik Wilhelm IV och Wilhelm I, konungarne af Sachsen, af Baijern, m. fl. H. m:t Karl XV var till denna utmärkelse på dubbelt sätt berättigad, dels i sin egenskap af vestmakternas bundsförvandt sedan 1855, och dels derför, att drottning Victorias gemål, prins Albert erhöll Serafimerorden redan 1856 sjelfva Karlsdagen den 28 januari. Icke desto mindre har ej försports, att motsvarande utmärkelse: Strumpebandsorden, blifvit Karl XV vid detta tillfälle gifven.

Hvad det politiska syftet beträffar af h. m:t konungens besök på S:t Cloud och i Osborne, är — om icke alla tecken svika — detsamma totalt förfeladt, åtminstone hvad angår skandinavismen och danska tronföljden. Pressens meddelanden och de underrättelser, som inhemtades samtalsvis, öfverensstämde deruti, det afsigten varit, att sedan h. m:t för sina planer vunnit hofvet i Tuilerierna och *spiritus et anima* i *Foreigne office,* på hemvägen besöka det danska m:tet, för att i dess sköte urladda de glada tidningarna och öfverlägga om de mått och steg, som ytterligare vore att vidtaga. Konung Fredrik var till den grad angelägen att få veta resultatet af konung Karls personliga underhandlingar med vestmakterna, det danska beskickningen i Stockholm hade befallning att i ögonblicket per telegram till sitt hof inberätta, så snart dagen till h. svenska m:ts hemresa blefve bekant samt när och hvar han ämnade i förbigående göra konungen i Danmark det efterlängtade besöket. Men detta har alldeles uteblifvit. Sedan h. svenska m:t under det strängaste inkognito, först iakttaget efter afresan från England, fortskyndat sin hemresa så, som man vet att Karl XV brukade skynda, när han reser, landsteg h. m:t den 21:sta i Ystad och begaf sig direkte till Beckaskog, der h. m:t hvilade öfver, hvarefter resan fortsattes öfver Vexiö, Jönköping och Motala till hufvudstaden, der h. m:t på ångfartyget »Pehr Brahe» inträffade den 26:te. Någon synnerlig benägenhet

att sammanträffa med konungen af Danmark förspordes ej nu, oaktadt detta majestät, påtagligen i beräkning på närheten mellan Beckaskog och Köpenhamn, dit i största hast återvändt från Sönderborg. Men det ser nästan ut, som vissa skandinaviska planer gjort skeppsbrott mot stränderna på ena sidan af Kanalen, och derom kan ej vara angenämt att samspråka för dem, från hvilka dessa planer utgått.

6.

Statsrådet Wingård och hans "Minnen".

(1850.)

Jag förstår ej, genom hvilken sällsam begreppskedja Molières odödlige Tartuffe i detta ögonblick står lifslefvande för mina tankar, med skenhelig uppsyn och i ödmjuk ställning suckande:

"Klockan är, min herre! half till sex:
Det är min bönestund. Förlåt mig om er täcks . . ."

Lika mycken förundran, som förorsakades af vissa namns påträffande i missionsdirektionen, åstadkommes af att der sakna ett, som långliga tider arbetat på att bevisa sig vara klippt och skuret till just ett sådant kall, men också *icke* till *något* annat. Du bör ej kunna misstaga dig om, att jag menar f. d. statsrådet af Wingård. Under det i dessa dagar utkomna tolfte häftet af hans famösa »Minnen» läses med tydliga bokstäfver ordet »*slut*», näst efter en vers ur psalmboken, i hvilken han ber:

"Gör mig allt mera vis och from,
Barmhertig och gudaktig!"

Och bönhörd har han blifvit. *Gudaktigheten* är i jemnt stigande uti dessa *fromma* Minnen. Som en *vis* statsman har han hoppat öfver allt, som på något sätt kunnat intressera af hans epok i konseljen (der den likväl icke gjorde epok), och större *barmhertighet* kunde han ej öfva mot sina läsare, än då han sade sitt: »Amen!»

»*Interdum bonus dormitat Homerus*», och ibland *minnes* herr statsrådet Wingård alldeles rasande. Man kan ej i sex tryckta rader sammanfösa flera plumpa sottiser, än dem herr af Wingård anför om framlidne expeditionssekreteraren Askelöfs hem och hemseder*.

I hans societetsrum, der han mottog och ofta lukulliskt undfägnade sina gäster af upphöjdare rang, både i staten och intelligens, än sjelfva herr statsrådet af Wingård, fans visserligen icke blott »frisk luft» tillika med anständig elegans, ehuru utan nutidens lyx, utan — man skulle kunna tillägga — lika politisk som atmosferisk vädervexling; ty man träffade der emellanåt personer af de mest olika politiska tänkesätt, yrken och förståndsodling. Att han »låg i bara skjortan i sin bädd» är så sant, att herr af Wingård gerna kunnat utbyta ordet »merendels» mot »*alltid*». Men då han anmärker detta som en egenhet hos Cardell och Askelöf, synes deraf kunna dragas den slutsats, att herr statsrådet sjelf brukar vräka sig påklädd i sängen, hvilken osed vanligen alstrar mångfaldiga *lefvande* olägenheter. De begge orden »*flottig mat*», hvaraf Askelöf uppgifves ha legat omgifven, innehålla blott *två* bastanta osanningar: 1:o hyste Askelöf lika afgjord antipati mot »flott», som mot dumhet, äfven den krachanerade; 2:o förtärde han på sängen aldrig annat än mineralvatten och sitt kaffe, med en eller par skorpor, så litet »flottiga», tvärtom: så magra och torra, att de icke skulle stört harmonien äfven i den långtrådigaste berättelse ur »en lång lifstids händelser och förhållanden» **. I hans sofrum fans intet slags mat. Det var först sedan han var klädd, som han förfogade sig till matsalen, der alltid frukosten före hans ankomst var framsatt på dukadt bord. Tidningarna, in- och utländska, läste han på sängen; men han var alltför mycket älskare af sin beqvämlighet att skrifva och författa annorstädes, än sittande vid sitt arbetsbord.

* Det heter nämligen i Johan af Wingårds minnen: »Hemma hos honom (Askelöf) kände jag af fordna besök icke fans frisk luft — emedan han merendels låg, som Cardell, i bara skjortan i sin bädd, omgifven af flottig mat och en mängd papper; hvarifrån han utfärdade sina tidningsuppsatser och enskilda förtroliga bref».

** Titeln på Wingårds memoarer.

När det färska trädets »minnen» äro så uppåt väggarne befängda: hvad skall man då tro om tillförlitligheten af dem, som vuxit på det långt förflutnas förtorkade stam?

Oaktadt Paludan-Müller, genom de noggrannaste historiska forskningar, i svenskt tryck beledsagade med intressanta kritiska anmärkningar af Georg Svederus, *bevisat*, att Karl XII stupade för fiendens bly, icke för ett lönmord, vill herr af Wingård fortfarande påtruga sina landsmän äran af ett förräderi. Hans argumenter äro så muntrande, att man för deras skull lyckligtvis glömmer deras bedröfliga syftemål. Han talar om: »när man blir *yrvaken* af en kula vid tinningen». Det är ett splitter nytt rön. Hittills hade man inbillat sig, att en kula vid tinningen i *ögonblicket* försänkte i *evig sömn*.

Utredt och bevisadt är, att Karl XII vid dödstillfället, med tillhjelp af en granpåk, klättrat upp på en skanskorg, der han befann sig alldeles ensam och ungefär 6 qvarter högre än sjelfva bottnen af approchen. Nere i löpgrafven, *under hans fötter*, stodo de som voro närvarande. För att med blotta handen räcka konungens hufvud, vare sig utanför bröstvärnet eller inne i löpgrafven, hade — alla andra orimligheter å sido — fordrats en längd, hvarmed någon mensklig varelse väl aldrig blifvit utrustad. Sådant generar icke statsrådet af Wingård att antaga, det »mördaren *trefvat efter tinningen*, för att träffa ett säkert skott».

Herr af Wingårds minnen och hans omdömen tyckas således gå hand i hand. Såsom källa för framtida häfdatecknare äro begge af ovärderligt gagn. Eller finnes något att tillägga denna strof.

»Såsom *statsman af högre ordningen* stod h. exc. grefve Magnus Brahe vid Karl Johans sida som fordom Axel Oxenstierna vid Gustaf Adolfs. — *Näst* Oxenstierna står enligt min (af Wingårds *nota bene*) tanke Brahe bland våra stora konungars erkända och förmodade rådgifvare *främst i historien*». Visserligen är herr statsrådet så misskundsam, att han finner, det Axel Oxenstierna »icke kan sägas hafva nåsin öfverlefvat sig». Om man likväl ger akt på syftningen och uppställningen af herr af Wingårds oppositionsyttring,

så är påtagligt af hans: »*Men* Brahe hade den lyckan att snart efter sin herres död få följa honom — således hvarken öfverlefva sig sjelf eller föremålet för sin tillgifvenhet och beundran. Oxenstierna, Gustaf Adolfs vän och förtrogne, fick *deremot*» etc., att Wingård skattar riksmarskalken Brahe ändå högre än rikskanslern Oxenstierna. Det är också fullkomligt i kostymen. Statsrådet Wingård har genom detta omdöme velat inför samtid och efterverld dokumentera skärpan af den blick, som placerade honom på taburetten, och sin behörighet, att ha varit en af styrpinnarna i gamla systemet.

7.

August Blanche och hans Leporello*.

(1860.)

Bref från landsorterna utvisa, att inväljandet af Blanche bland kröningsdeputerade här och der väckt någon oro, emedan man önskat finna de svenska tänkesätten af de deputerade obemängdt representerade. Men dels hade rösterna vid detta tillfälle inom borgareståndet blifvit splittrade genom de misslyckade bemödandena för herr Wærn samt mellan herrar Swartz och Ekelund, och dels såg flertalet af ståndets ledamöter i detta val mindre en politisk än en amfitrionisk fråga. Under sådana omständigheter var Schwan naturligtvis i främsta rummet sjelfskrifven, helst man med säkerhet visste, att han, utan afseende på meningsskiljaktighet, aldrig på andra sidan Kölen skulle åsidosätta sin egenskap af svensk gentleman. Blanche åter, som genom rösternas nyssnämnda splittring blifvit deputerad, har, då han sjelf ej skyggat för inkonseqvensen mellan uteblifvandet och den oförbehållsamt uttalade missaktningen för kröningen i Stock-

* Ett betydande antal bref från »Leporello» till Crusenstolpe, belysande den förres politiska bana — i fall man eljest kan begagna ett sådant uttryck härvidlag — har utg. till sitt förfogande. Eftersom det emellertid strider mot hans grundsatser att trycka bref från lefvande personer, låter han dessa bref tills vidare hvila. Men äfven om utg. ej, enligt naturens ordning, skulle öfverlefva denne korrespondent, skola de framdeles blifva kända.

holm samt officierandet vid den i Trondhjem, så angenäma och bepröfvade umgängesgåfvor, är, i kraft af sitt snille och sitt hjerta, en så sympatetisk personlighet, att i de glada samqväm, hvilka på förhand kunde motses såsom frukter af kröningen, han borde bidraga att sprida fördelaktiga begrepp om landsmanskapet. Till hans uppfattning af det passande hyste man det förtroende, att han hvarken skulle i Norge förneka sin svenska medborgarerätt, eller eftersträfva den tvetydiga utmärkelsen, att ensam bland elfva meddeputerade gifva sitt fosterland och dess förhållanden till pris åt grannfolkets förhånande. Blanche hade dessutom i detta afseende innan sin afresa från Stockholm afgifvit lugnande bestämda försäkringar, å hvilka anspelas i den sprittande qvicka uppsatsen i tidningen Kapten Puff den 25:te dennes, med öfverskrift: »*Gillet. Scener från kröningen i Norge*».

Aftonbladets korresponderande ledamot, representanten i bondeståndet Mengel, som der icke blef vald hvarken till kröningsdeputerad eller suppleant, begärde likväl och fick permission på några veckor, för att sköta sin helsa och sina enskilda affärer, men följde i stället deputationen till och i Norge — icke derifrån — som skuggan följer kroppen *. Mera till och med än Blanche hade han ifrat mot den svenska kröningen, och för sådana kostsamma ceremonier affekterat det afgjordaste förakt. I det vestra grannfolkets ögon hade han emellertid de öfvervägande förtjensterna, att på riksdagen hafva stält sig på norska sidan i den bekanta frågan

* I motsats till herrar Blanche och Mengel, undflydde herr Schwan omsorgsfullt all *särskild* hyllning åt sin person i Norge, ehuru han på riksdagen förordat minoritetens åsigt i norska frågan. Tillika med grefve af Ugglas, friherre Tersmeden, professorerna Selander och Lindgren, återvände han till Sverige ginaste vägen från Trondhjem. Grosshandlaren Kock och vice-talmannen Ola Svensson togo väl vägen öfver Kristiania, men fortskyndade sedermera hemresan utan afbrott, obevekliga för enträgna inbjudningar att dröja öfver i den norska hufvudstaden. Kommendörkaptenen Lilliehöök, doktor Gumælius, riksdagsmännen Erik Ersson och Matts Persson gjorde deremot ingen svårighet vid, att hålla tillgodo en ytterligare bankett på Klingenberg i närheten af Kristiania; och sedan äfven dessa funno tiden vara inne att begifva sig på hemvägen, qvarhöllos ännu literatus Blanche och proprietär Mengel af ovationernas Armidasfjettrar på andra sidan Kölen.

af samma namn, och att vara det norska Aftonbladets i Stockholm plenipotentiär. Mengel hugnades derför öfver allt i Norge med en släng af slefven, både den som man der egnade de svenska deputerade i allmänhet och den ändå ymnigare, hvarmed Blanche enskildt blef öfveröst.

Plenipotentiärens depescher till Aftonbladsregeringen vitna om huru öfverlycklig han kände sig på andra sidan Kölen. Allting är der »briljant», »fullt» och »fullast»! Schwan och Blanche ihågkommas med en särskild *mention honorable* för deras angenäma konversation med Trondhjems skönheter. Det är förmodligen detta som gifvit anledning till svaret, då någon härom dagen frågade, i hvilken egenskap riksdagsmannen Mengel nu uppträdde i Norge? »att det är som Leporello åt Blanche».

Det är ingalunda utgifvaren af denna tidskrift, som är berättigad att börda hedern af infallet, hvars lån han villigt erkänner.

När man jemför deras majestäters emottagande i Kristiania med det, som Blanche och Mengel der rönte, dagen derefter, kan man ej undgå att finna sympatierna för de senare äfvensom deras triumf *vida större.* Visserligen var vid konungens och drottningens ankomst »mycket folk samladt, men hänförelsen yttrade sig icke särdeles högljudt». Visserligen var staden illuminerad på ett »glimrende» sätt; men med »glimret» hängde så ihop, »att de allra flesta husen *icke* voro eklärerade, utan blott ett här och der, men äfven i dessa var oftast blott en våning upplyst och de öfriga mörka. Utåt de större gatorna voro marschaller temligen tätt lysande. Inga egentliga transparenter förekommo, utom *C. XV.* och *L.*». Det festligaste var ostridigt borgerskapets kavalleritrupps vackra hästar och lysande uniform: *gula* koletter samt ljus*blå* dolmor med silfversnören. Hvad tycks? *blå* och *gula* färger, men ingenting *rödt!* Detta vitnar om en aktningsvärd fördomsfrihet, som vi ej veta huruvida förtjensten deraf tillkommer Norges borgerskap i allmänhet, eller Kristianias enskildt, eller ock möjligtvis norska armédepartementet.

Emellertid synes man hafva bibringat h. m:t drottningen föreställningen om mera uteslutande förkärlek i Norge till den *röda* färgen än det nyssåberopade fenomenet anty-

der. Med sin anborna godhet har hennes m:t lämpat sig derefter och vid alla offentliga tillställningar denna gången der i landet visat sig i denna kulör. Obcräknadt att norska vapnet, med sitt lejon och sin stridsyxa, omgifvet af arabesker, bildande medaljonger, inväfda i guld, sirade volangerna på kröningskjorteln, tillverkad i Stockholm, på samma sätt som förut konungens af silfver rikt förgylda krona, bar drottningen på den bal, som deras majestäter gåfvo i Trondhjem, *rödt* sammetslif och släp; på staden Trondhjems bal en *rosa*-färgad klädning; och på hertigens af Östergötland *dejeuner dansant*, gifven på fregatten S:t Olaf, en klädning af *ljusrödt* siden.

Vi kunna ej erinra oss, att de blå och gula färgerna blifvit i Sverige lika konseqvent och systematiskt begagnade, men svenskarne äro i alla fall alltför höjda öfver sådana småsaker, att dervid fästa ringaste vigt.

Andra bullar när »Don Juan» med sin »Leporello» anlände till den norska hufvudstaden! »*Oaktadt* den sena timmen (kl. omkring 11 på aftonen) var en betydlig menniskomassa samlad vid bangården och följde *under ändlösa hurrarop*» våra begge resande till deras herberge, »utanför hvilket äfven en stor mängd af stadens borgerskap och de tre sångföreningarna, studenternas, handelskorpsens och handtverkarnes infunno sig». En deputation begaf sig in till Norges heroër, hvilka harangerades af köpmannen Olsen. På samma sätt som dagen förut deras majestäter, trädde nu herrar Blanche och Mengel fram till ett öppet fönster och *visade sig för folket utanför*, som helsade dem med hurrarop, »tills *den förre gaf tecken att han önskade tala*, då han förnyade försäkringen om, att hela Sverige .... på några få när! * delade hans känslor för Norge, *och uttalade den glädje han kände öfver att nu befinna sig i det norska folkets midt*».

Under medvetandet af sin nu i Norge intagna höga position, använde Blanche vid detta tillfälle i det närmaste samma ordalag, som h. m. nu regerande konungen, då han den 14

---

* Dessa »*få*» bestå nämligen endast af de stora majoriteterna i *alla fyra* riksstånden samt af alla utan biafsigter och statsklokt tänkande svenska fosterlandsvänner.

maj 1858 till det honom uppvaktande stortinget, hvilket samma dag blifvit öppnadt, »*uttryckte sin glädje öfver att återigen stå i det för honom så kära Norge*».

Vi äro långt ifrån den förmätenheten att tilltro oss kunna afgöra hvilkendera — h. m. konungen eller »literatus» Blanche — som erfor största glädjen af att befinna sig midt i deras så kära Norge och i det norska folkets midt; men det var utan tvifvel den senares lyckliga ingifvelse, att i sin allokution till norrmännen begagna hans maj:ts ordalag, som hos dem uppfriskade minnet af högstdensammes samtidiga närvaro i Kristiania, hvarigenom majestätet tillskyndades utmärkelsen och fröjden, att ovationen för August Blanche »*slutligen*» föranledde ett lefve! för Karl XV, beledsagadt, det också, kantänka, af starka hurrarop! . . . .

IV.

Ur "Folkets Röst": Politiska kåserier och invektiver. Osynliga medarbetare.

Rörande sin ställning till »*Folkets Röst*» skrifver Crusenstolpe i ett bref till J. G. Carlén den 30 juni 1860: »I fall du ej långt före detta skulle ha dig bekant, att jag, med undantag af den stående artikeln: »Till våra läsare i landsorten», ej har den ringaste del i någon uppsats, som inflyter i Folkets Röst, och icke förr än allmänheten får veta hvad bladet i öfrigt innehåller, finner jag mig föranlåten att derpå nu särskildt fästa din uppmärksamhet i anseende till den grofkorniga artikeln om vännen Blanche i dagens nummer. I mitt juni-häfte, som också i dag utkommer, har jag vidrört samma ämne*, och om än deraf framstår, att Blanche och jag hysa stridiga åsigter i denna omständighet, tillåter jag mig hoppas, att olikheten i behandlingen uti bladet och häftet ej skall undfalla omdömet».

Detta meddelande får icke tagas alldeles efter bokstafven, eller också hade Crusenstolpe för tillfället bortglömt åtminstone sina fristående uppsatser i Folkets Röst om Johan Johansson, hvilka vi några sidor härefter återgifva. Äfven efter det Crusenstolpe lemnat Carlén den anförda underrättelsen, författade han i Folkets Röst artiklar under annan rubrik än den ofvannämnda: så är förhållandet med ett par af professor Brunius inspirerade artiklar om Thomander, hvilka vi ock i detta kapitel till någon del intaga. Från 1854 till dess bladet upphörde (1861) levererade Crusenstolpe, med några kortare afbrott, den nämnda regelbundna öfversigten främst i tidningen. I afseende härpå skrifver

* Blanches val till deputerad vid kröningen i Norge.

han till ryttmästaren grefve Kalling i ett bref af den 1 december 1859: »Jag återtager nu för nästa år den stående artikeln i F. R. »Till våra läsare i landsorten». Man får i våra praktiska tider ej försmå en *loflig* inkomst, äfven om man just icke är kär i källan».

Bland de mera efemera produkterna i bladet hafva vi utvalt några roande småstycken, hvilka nu följa.

1.

Krigshändelserna 1854. Föreslagen ministèrförändring.

Ännu låter det ganska fredligt från krigsteatern i Östersjön. Ryssarne vänta på att blifva anfallna af amiral Napier, amiral Napier har länge väntat på fransyska flottan, franska flottan väntar förmodligen på solen vid Austerlitz, och svenskarne, hvilkas sympatier äro delade mellan örnarne i öster och vester, vänta dagligen med otålighet att få höra, det endera af de kejserliga fåglarne hackat ögonen ur skallen på den andre.

Under tiden ligger den lilla trefliga svensk-norska eskadern vid Elfsnabben och skär pipor i vassen. Hon manövrerar lika tappert som fredligt, och der går hett under sköldarne till, utan att ett enda menniskolif förspilles, om icke af våda eller skörbjugg, hvilket Gud, som är de spädas och neutralas förmyndare, nådeligen afvände! I går t. ex.* gick det ganska blodigt till ombord på amiralskeppet; men det blod, som der flöt i strömmar, var icke olyckliga menniskobarns, utan magstärkande rostbeefars, ofantliga tjädrars, näpna små kycklingars och de sötaste drufvors, från det röda portvinet till den hvita champagnen. H. m. konungen sjelf, i egen hög person, gaf nämligen ute på eskadern en dejeuner dinatoire på aftonqvisten åt herrarne i hemliga utskottet, som för några veckor sedan tillstyrkte de redan anammade neutralitetsmillionerna, hvaraf de värdaste representanterna nu, som rätt och billigt var, sjelfva fingo smaka de ljufliga

* Den 23 maj.

och välsignade frukterna. Prenumerationsvis voro desslikes ledamöterna i statsutskottet allernådigst inviterade, för att få tillräckligt merg i benen, ben i näsan och ljus i förståndet vid uppgörandet i dessa dagar af extra statsregleringen, hvilken, alldeles som den vore beställd följer omedelbarligen på eskaderkalaset. De som från denna betan kunna opponera sig mot enorma anslag till linieskeppens vidmakthållande, måste verkligen hafva en iskällare i magen. Stackars den lilla skärgårdsflottan, hvilken sedan gamle grefve Platen dog och sonen tog afsked, ej mer har någon försvarare, och ombord på hvilken rikets högl. ständer knapt skulle kunna få en sup och en ärlig smörgås.

Konstitutions-utskottet, som redan gjort dechargen ifrån sig, var icke befald till Elfsnabben. Och hvad hade ock, efter sålunda förrättadt värf, de herrarne haft på galejan att göra? En brorskål mellan friherre Palmstjerna och rådman Björck behöfdes ej, för att frälsa den förre ur den grymma riksrättens klor, och hvad 107:an* angår, är den icke så farlig; det veta nog de herrar statsråder, som redan förra riksdagen voro ute för piskan. Första timmen i galgen är den hetaste, som ordspråket säger. Då det är en känd sak, att man kan vänja sig vid förgift, så måtte herrar statsråder alltså kunna vänja sig vid sparkar. Om Talleyrand i lifstiden fått en sådan, påstås det, att hans fysionomi dervid ej skulle låtit märka det minsta intryck. I det afseendet kunna alla de kungliga nuvarande rådgifvarne skryta med att samt och synnerligen vara lika goda som Talleyrand.

Tulltaxan är behörigen genomtröskad i riksstånden och det liberala systemet har vunnit en afgörande seger. Skatteförenklingsfrågan är, om icke mera segsliten, åtminstone mera eldfängd och hotar med en ny agitation. För många, som både tala och skrifva i denna fråga, fortfar hon icke destomindre att vara slipstenar. Emellertid sätter hon myror i hufvudet både hos utskott, riksstånd och riksrätt. Om denna soppa icke blir en gång färdigkokt och välsmakande, är det visserligen ej i brist af tillräckligt antal kockar.

---

* 107:de paragrafen Regeringsformen.

En lista cirkulerar på en ny, så kallad »blandad» ministère, för den händelse att antingen riksrätten eller ständernas af konungen sanktionerade beslut skulle afdanka den nuvarande.

Vi återgifva listan utan att ansvara för tillförlitligheten.

Justitie: kanslisten Dalman (i anseende till hans bekanta »ärlighet»).

Utrikes: advokatfiskalen Printzenskjöld (för att genom sin figur imponera på och vinna corps diplomatique).

Krigs: öfverste Hazelius (för sitt kända rysshat).

Sjö: Matts Pehrsson (den så kallade amiralen).

Civil: handlanden Windrufva (för att taga hand om rikets skogshushållning).

Finans: grosshandlaren L. J. Hjerta (för sina förtjenster om socker, sirap, stearin och kattuner).

Ecklesiastik: doktor Fjellstedt.

Konsultativa: demoisellerna Fredrika Bremer, Wilhelmina Stålberg och Babette Zück*.

2.

Konungabesöket på Gotland i juni 1854. Minnesstoden åt prins Gustaf. Justitieombudsmannens "blindhet".

Det öfverlyckliga Gotland har återstält sitt dyrbara depositum till den lyckliga hufvudstaden: kungen och kronprinsen återkommo hit i förgår på eftermiddagen. Gotlands framtid är tryggad för everldeliga tider, ön har blifvit så starkt befästad och gotlänningarnes mod så upplifvadt, att de skulle på egen hand kunna försvara sig mot hela tyska flottan sådan den befans, innan den gick under auktionsklubban.

Här gick ett rykte att resan till Gotland blott var en förevändning, och att afsigten egentligen var att täppa munnen till på de försmädare och visa hvad stora flottan duger

* Mamsell Zück var »aumonière» hos drottning Josefina.

till. Man hoppades helt simpelt, att en expedition skulle företagas mot Åland, så att h. m:t skulle återkomma såsom landsfader äfven för dessa öars invånare. Ingenting torde varit lättare och ärorikare. Vi tycka oss just se gubben Napiers långa näsa, czarens bistra uppsyn och sultanens gapskratt. Om prins Oskar i och med detsamma blifvit storamiral, skulle ingen menniska haft ett ord att invända. På Gotland berättades, att h. k. h. blifvit konteramiral nu att börja med.

Första raden af utrikes underrättelser i tidningarna innehåller vanligen: »Från krigsteatern ingenting nytt». Detta hindrar ej att tre, fyra spalter upptagas med krigsnotiser från Svarta hafvet och Östersjön. Det blir således smaklig spaltfyllnad för en hel lifstid; ty detta krig tyckes arta sig att blifva af det trettioårigas längd. Kejsar Niklas har icke långt till sitt sextionde år: få se huru verlden ser ut när han nalkas sitt nittionde — om alla kejsares kejsare och konungars konung så länge bevarar detta kejserliga ryska majestäts lif för strypsjukan, som ofta varit gängse inom Romanoffska familjen.

Den länge omtalade ärestoden åt framlidne hertigen af Upland, prins Gustaf, hvartill musikaliska akademien insamlat medel genom kringsända listor och anstälda konserter, aftäcktes ändtligen i söndags. Vädret var härligt, folkmassan ofantlig, hettan odräglig, dammet förfärligt, hunger och törst olidliga, ty resp. allmänheten fick ingenting gratis, hvarken vått eller torrt. Musikaliska akademien var värd på Haga för tillfället och kongl. familjens damer senare på aftonen åskådare, de som andra. Också vankades ingenting annat än nåd och dam och svettbad.

Sent omsider har dechargebetänkandet kommit in till riksstånden. Det var just ett vackert äreminne öfver de sista tre årens regering! Nu kan man tydligen se, hvarför höga vederbörande vilja ha bort tryckfriheten ur grundlagarna. Om det skulle lyckas, blir det sedermera förbjudet att publicera dechargebetänkandet med ty åtföljande reservationer; ty detta är starkare piller och gör säkert mera ondt blod i landet än allt det ovett sammanlagdt, som kan skrifvas i de

stackars tidningarna. Dubbelt så många »gravamina» som taburetter inom så kort tid! Det är »praktfullt», som skådespelaren Sv. Hedin brukar säga. — Medan man är i farten att resa ärestoder, böra de nuvarande ministrarne icke glömmas. Koppar-Matts är länge sedan afdankad på Träsktorget, och man kan således icke vara i bekymmer om lämplig plats för det patriotiska monumentet.

En beklaglig nyhet, som säkert vinner deltagande hos ganska många, är, att justitieombudsmannen Theorell blifvit blind och i dessa dagar skolat opereras för starren; som vi hört berättas skulle det ske af professor Santesson. Det är fullkomligen allvarsamt vi anföra detta, utan någon slags hänsyftning på hans aktorat vid riksrätten, ehuru vi ej å andra sidan kunna neka, att vi hört den reflexionen göras, att det varit långt bättre både för det allmänna och för hr Theorell enskildt, om operationen på ögonen föregått aktoratets utfärdande.

3.

Fredrika Bremers filantropi, sept. 1854.

Blåstrumpa är i och för sig sjelf ett underligt ting; men slår hon sig tillika på fromleri och sirapspolitik, så uppstår af denna andliga mixtur ett monstrum, åt hvilket man kan skratta sig till döds. I England hålla de nu på dermed som bäst åt den ryktbaraste bland svenska mamseller, författarinnan Fredrika Bremer. *Times* anför och behandlar som »opraktisk» en nyligen från henne aflåten adress till hela verldens alla andäktiga och barmhertiga systrar att förena sig till menniskovänliga och fredstiftande ändamål, ett förslag, visserligen välment och filantropiskt, men vitnande om en gränslös egenkärlek, då den hedersgumman kan inbilla sig, att hela qvinnokönet skall lyssna till hennes röst och denna vara nog mäktig att tysta kanonerna både vid Svarta hafvet och Östersjön. Det förtjenta bifall, hvarmed allmänheten emottog hennes nätta, vackra och naturliga »Teckningar ur

hvardagslifvet», har förfört henne, att, utan friherrinnan Staël von Holsteins snille och energi, vilja spela dennas politiska roll och kunna utöfva hennes inflytande. Men kopian är i alla afseenden mättare än originalet. Mamsell Bremer gör klokast att stanna inom romanens område, men att äfven der så litet som möjligt framhålla sin egen mera respektabla än ämabla personlighet. Beskrifningarna t. ex. uti »Hemmen i nya verlden» på hennes hvita händer, och hvilka rätter, som bekomma hennes mage väl eller illa, hafva ej det ringaste intresse för någon annan än mademoisellens husläkare och kökspiga.

Dessutom har mamsell Bremer med sina filantropiska projekter gått öfver ån efter vatten: i London hafva de gjort fiasko; i Borås skulle de sannolikt gjort furore. Ett missionssällskap är nyligen stiftadt i knallbygden, hvilket, för korthetens skull, antagit benämningen: »Borås missionssällskap såsom biträdessällskap till svenska missionssällskapet i Stockholm». Bland »biträdessystrarna» bör den illustra damen blifva hedersledamot, äfvensom lektor Elmblad bland »biträdesbröderna».

4.

Canroberts Stockholmsbesök nov. 1855.

Mellan lefvande vallar af jublande åskådare tågade franska ambassadören general Canrobert i onsdags upp till svenska konungaborgen: karlarne svängde hattarne i luften och fruntimren hviftade med sina hvita näsdukar; och på inre borggården och i slottshvalfvet, der han steg ur den med åtta hvita hästar förspända förgylda statsvagnen, med en fristående kongl. krona på det röda sammetstaket, ville det aldrig taga slut på folkmassornas i ordets bokstafliga bemärkelse dundrande hurrarop. På ett mera ofördydligt sätt kunde hufvudstadens befolkning ej ådagalägga sina brinnande sympatier för Sveriges seklersgamla bundsförvandt Frankrike och för den ädla sak, för hvilken Napoleon III stält sig i

spetsen — sin glädje öfver ambassaden, sin aktning och beundran för ambassadörens person. En sådan opinionsyttring som i onsdags har också aldrig förr vid något främmande sändebuds uppträdande i Stockholm egt rum. Här ha likväl vid flera föregående tillfällen varit extra ordinära beskickningar från både Österrike, Preussen, Danmark och Ryssland, utan att en hatt aflyftats, eller ett enda hurrarop försports för herrar Menschikow, Woronzow, Borstell, Oxholm m. fl. Den utomordentliga hyllning, som nu blifvit af hufvudstadens befolkning egnad åt franske ambassadören, får ökadt värde deraf, att, enligt Aftonbladets välgrundade anmärkning i torsdags, nära 20,000 menniskor voro i rörelse för att åskåda ambassadörens festliga tåg, utan att någon oordning försports, som kunnat föranleda polisundersökning. Det vore önskligt att h. exc. hr ambassadörens uppmärksamhet särskildt fästades på detta faktum, som skulle lända vår hufvudstad till heder, om han berättade det vid sin återkomst till Paris.

Presidenten von Hartmansdorff njöt från sin våning i Storkyrkobrinken den härliga anblicken af folkets entusiasm och hörde den ljufliga musiken af dess glädjerop. De lojala känslor, som härvid genomströmmade den gamle götiske förbundsbrodern »Harald», äro lättare att föreställa sig än att beskrifva.

Ambassadören ger middagar sjelf alla dagar hos franske envoyén Lobstein, då h. exc. ej är inviterad på andra håll. Den officiela audiensdagen fick han mat hos deras regerande majestäter; i går gaf kronprinsen middag och nästa tisdag säges statsministern för utrikes ärendena friherre Stjerneld göra sammaledes. I förgår, h. m. enkedrottningens födelsedag, hvilken eljest alltid plägar firas med supé och bal eller konsert hos någon af de andra kongl. personerna, försiggick i år uti allsköns tysthet (med undantag af en familjdejeuner hos h. k. h. kronprinsen, till hvilken general Canrobert äfven lärer varit inbjuden). Herr ambassadören har derigenom gått miste om att få se och tala med andra svenska fruntimmer än de uppvaktande vid hofvet. De sköna i hufvudstaden må sjelfva afgöra om de äro fullt belåtna med att hafva

blifvit på detta sätt representerade inför den frejdade utländingen.

Åtrån att få skåda honom på närmare håll är så stor, att då allmänheten trodde att han ärnade besöka spektaklet på kongl. teatern i onsdags, hade en uppköpare af biljetter lyckats att tillnarra sig ända till 10 riksdaler för en parkettbiljett. Det hade — kanske med undantag af dem som bestrida sammanskottet till Svenska Tidningen — väl ingen velat betala för att få skåda en utskickad från czaren ansigte mot ansigte.

Det stora och det lilla ligga hvarandra stundom bra nära. Således hafva vi hört anmärkas, att i det ena hotellet vid Brunkebergs torg residerar franske ambassadören general Canrobert, och i det andra drifver konditorn Robert Kahn sin rörelse.

5.

Publicitetens taskspelare ertappad, afbasad och uthvisslad*.

»Snart skall man min konst förstå
Bland hela svenska allmänheten.
Det gick i skymningen så bra
Att folkets syn och pung bedra;
Men se'n man tändt det satans ljuset,
Farväl med allt slags hexeri».

I »Ljusets fiender» tecknade Kellgren denna fantasibild af en äkta charlatan, utan att ana, det ett original af kött och blod till hans porträtt skulle under en senare tid uppträda i verkligheten och på den publicistiska banan. Så har likväl skett. Charlatanen är ökänd. I sina bättre dagar usurperade han namnet efter en bekant tidning under frihetstiden**, hvilket han sedermera utbytte mot det af Hvalfisken, när han antog sold hos fabrikanter och skråmästare; men

* Denna artikel, införd i Folkets Röst för den 26 och 29 december 1855, föregicks af en kortare notis i Ställningar och förhållanden om hvad Joh. Johansson hade att vänta sig.

** »Argus».

sedan äfven dessa sparkat honom ifrån sig, och hans långtrådiga penna ej har annan sysselsättning än att irra mellan intriger och smädelser, mellan lögnaktiga uppgifter och vrängda framställningar, under förhoppning att en eller annan dum gädda skulle fastna på de krokar, med hvilka han fiskar i det grumliga vattnet — nu kallas han ej annat än den politiske hyrkusken.

Sedan den tidning han utgaf sotdött, i brist af prenumeranter, och hans offentliga utfästelse att »den tillsvidare instälda, men vill Gud, mot årets slut och närmare riksdagens början åter utkommande tidningen» (detta meddelade han allmänheten i tryck, om minnet ej sviker, året innan ständerna sammanträdde 1840), gått upp i rök, alldeles som hans öfriga löften, tog han tjenst hos fabriksintresset, som i många år klädde, födde och gödde honom och för hvars räkning han med händer och fötter, med näbbar och klor, både hemligen och uppenbarligen förfäktade prohibitivsystemet så ifrigt, så ända till ytterlighet, att man nästan kunnat säga det väfstolarne i Norrköping och knallbygden gingo i jemn takt med hans pulsar och att hvarje förbud i tulltaxan ristades med hans hjertblod. Men dessa sötebrödsdagar togo en ända både för principalerna och handtlangaren. Hvem som först gaf anledning till brytningen, lemna vi osagdt. Somliga påstå, att prohibitionisterna, som funnit Hvalfisken alltför dyrlejd, tagit nycklarna ur kassakistorna, som länge stått för honom öppna, och satt gynnaren på half sold; andra att han sjelf börjat fundera på, om icke mera kunde förtjenas på den liberala sidan och hos frihandelns vänner. Det skall nämligen för honom uppgått ett nytt ljus, då hr J. P. Theorell vann ett icke obetydligt pris af den liberala handelsföreningen i Gefle för en skrift i denna syftning. Nu maskerade fabriksagenten sig på en gång i frihandelskostym, och fördömde med sin kända stentorsstämma lika häftigt och diktatoriskt import- och exportförbud samt skyddstullar, som han förut förfäktat dem.

Oaktadt sin enda och verkliga öfverlägsenhet — den i sofisteri — blef han dock misstrodd af både gamla och nya bundsförvandter; och då han fann sig ingenting kunna ut-

rätta på den raka och öppna vägen, smög han listigt omkring på ränkernas lönnstigar. Men för att der vinna framgång, saknar han tvänne oundgängliga egenskaper, den ena positiv, den andra negativ: han kan icke tiga, och han kan ej qväsa sitt mest framstående karaktersdrag: skryt. Det har derigenom icke varit svårt att komma under fund med hans förehafvanden och deras mål. Målet är att bereda sig en guldgrufva genom inflytande på nästa riksdag: medlet, att innästla sig hos pressen, för att genom den leda borgareståndet och genom detta hela riksmötets gång. Huru vår man dagligen bedrifver dessa skändliga intriger, skola vi gifva dem af våra läsare vid handen, som icke långt för detta genomskådat ormslingringarna.

Inom hufvudstaden lyckades det vår charlatan att få tvänne tidningar i sina klor. Den ena, som förut var merendels liflig och stundom qvick, smittades mer och mer af hans torra kärfhet: den andra multiplicerade sin till ordspråk öfvergångna sanskritska tråkighet med det mindre muntrande i sin fnysande sufflörs kärfva och långtrådiga politiska radotterier*.

Men i mån som den gäspande publiken tröttnade vid taskspelerierna och igenkände samt sågo taskspelaren i korten, begrep han, som icke saknar ett visst väderkorn, behofvet af att skaffa sig sjelf och sina redskap inom hufvudstadens press ett stöd, eller rättare, ett eko i landsortstidningarna, ju flera desto bättre, för att dymedelst organisera ett fullständigt system af »Olle ljugare och Per sannare». Hos en ganska spridd tidning i rikets andra stad hade han, genom väns vänner, länge haft försänkningar, hvarom han sjelf skall brukat yttra sig: »att han då och då trattade i den token en smula förstånd, som vida öfvergår hans eget». För att hålla den genombeskedlige, men sitt eget andliga beläte förgudande Aftonbladsmagistern vid godt mod, kringsände han till landsortstidningarna, under diverse former, mer och mindre maskerade variationer till det tema, som han sjelf uppspelade i hufvudstaden; och då någon gaf sin förundran

* Anspelningar på Friskytten och Aftonbladet, då utgifvet af f. d. docenten i sanskrit, C. F. Bergstedt.

tillkänna, att provinspressen, utan vidare undersökning, öppnade sina spalter för hans uppsatser, blef det tacksamma och höfliga svaret: »det är med landsortsbladen som med fänaden, att de sluka allt hvad man kastar åt dem».

På detta sätt organiserade han, enligt sitt eget uttryck, »en ordentlig landtstorm», i det vackra ändamål att beljuga, förkättra och nedsmutsa personer, som icke lånade sig till eller icke passade för hans intriger, och att framställa sig sjelf och de blindbockar, som kunde vara på hans sida, såsom de enda, verkliga och pålitliga stöden för en fingerad opposition, hvilken — märk väl! — skulle opponera sig mot allt hvad som skedde och gjordes, antingen det stridde emot eller öfverensstämde med just de satser, dem han dagen förut sjelf basunat ut, som de enda politiskt saliggörande.

Icke mindre än 10 landsortstidningar har det lyckats honom att insnärja i sina nät. Åt 4 af dem är han ständig och följaktligen utan tvifvel salarierad korrespondent; de 6 öfriga förser han blott tillfälligtvis med korrespondensartiklar. Den verksamhet han sålunda utvecklar är lika kolossal, som afsigten gemen och medlet lömskt.

Emellertid började rykten att sprida sig, dem vi ännu icke hvarken besanna eller bestrida, att de svenska landsortsbladen ej äro enda nederlagsplatsen för vår taskspelares korrespondensartiklar, utan att de tillika hitta vägen ända till Brüssel och den der utkommande, illa beryktade ryska tidningen le Nord.. Detta rykte stannade icke inom hufvudstadens hank och stör, utan man tog äfven fasta på detsamma i Göteborg, och derifrån fick han nyligen skriftlig uppmaning af sin medspelare att vara försigtig i sina meddelanden till tidningarna, emedan man började allmänt misstänka dem vara inspirationer från någon rysk agentur.

Beskaffenheten af dessa misstankar, i förening med det mer och mer öppendagade falska spelet mellan de tidningar, vår charlatan förde i ledband här i Stockholm och dem han inspirerade i landsorten, måste nödvändigt göra Aftonbladets aktieegare ömma om eget skinn, helst mot slutet af året, då prenumerationsfisket tillstundade. De höllo derför allvarlig räfst med bladets redacteur en chef och förelade honom (så

berättas det allmänt) peremtoriskt tvänne alternativ: antingen att oåterkalleligen tillsluta tidningens spalter för den fula, grofva fisken, eller att sjelf abdikera. Den politiske vampyren hade sugit sig så fast vid hans hjerta att det blef honom omöjligt att skilja den ifrån sig. Sjelf har han derför måst pallra af.

Förvisad från en tidningsbyrå, der han kort förut utdelat ordet och lösen, stegrades vår charlatans raseri till det yttersta, och han sprutade eld och lågor i de provinsblad, dem han ännu förmådde draga vid näsan. Nu vågade han ej ens lita på verkan af de vanliga korrespondentartiklarna, utan han kastade sig i egen magnifik person i resvagnen och begaf sig till Upsala, för att der på stället drilla sakerna efter sitt och det mystiska intresse, hvars ärenden han uträttar, kosta hvad det kosta ville. Om charlatanen varit mindre egenkär och fåfäng, om han kunnat kufva sin passion för skryt, skulle hans manöver möjligen kunnat, åtminstone för ögonblicket och vid ett flygtigt påseende, här och der göra intryck; men hos honom tittar alltid åsneörats snibb fram bakom lejonhuden — hans skryt med sig sjelf, lika oskiljaktigt från allt hvad han tänker, gör och inspirerar, som skuggan från kroppen, har genast för alla tänkande förrådt pennan, ur hvilken sjelfberömmet flutit. Således heter det i tidningen Upsala den 18 december, att: »systemet ser tydligtvis i dessa begge män (Hvalfisken och den mångslöjdidkande f. d. storhertigen af Aftonbladet) sina farligaste motståndare, den konstitutionela rättens och frihetens väldigaste och skickligaste försvarare!» (Sic!)

Men likasom i slottet Montenero »det var jätten som blef skrämd», var det här systemets farligaste och väldigaste motståndare, hvilken blef så uppskrämd af sitt offentligen afslöjade taskspeleri, att han föranstaltade redan dagen derpå utgifvandet af ett extra nummer af Upsalatidningen, hvaruti han, i en med hans vanliga hallstämpel af långtrådighet och ilska utrustad artikel, ger luft åt sin förtrytelse öfver magister Bergstedts och sin egen gemensamma dekonfityr. Härom låter publicitetens taskspelare tidningen Up-

sala i ett extra nummer af den 19 dennes, och således utgifvet dagen efter det förra, utbrista:

»Man trodde sig hafva upptäckt en väldig penna både i Aftonbladets sjelfständiga ögonblick och i en mängd landsortstidningar».

(Den väldiga pennan var naturligtvis den store charlatanens, och mängden af landsortstidningar de 10, i hvilka han »trattar» sina korrespondensartiklar.)

»Hvad gjorde man då? Man sökte spela Aftonbladet ur oppositionens händer för nästkommande år, sedan alla möjliga beskickningar, med ty åtföljande gråt och tandagnisslan, till hr Bergstedt strandat mot hans odlade rättskänsla. Huruvida detta lyckas, kan först en snar framtid upplysa; det säkra är, att man lyckats göra herr B. utledsen vid redaktionsbestyret, som han redan nedlagt.»

I sanning just en härlig opposition, i hvilken hyrkuskcharlatanen, med sin kända pålitlighet, och sanskritsmagistern, så genomslängd i politiska ämnen, skulle utgöra stödjepunkterna!

Nödropen i tidningen Upsala den 18 och 19 dennes funno ett högst besynnerligt genljud i Friskytten den 22 der samma tankegång och emellanåt ända till samma ordalag anträffas. Detta är således fortfarande ett trofast asylum för den store charlatanens politiska taskspelerier! Och man finner der ur hans egen mun bekräftelse på de allmänt cirkulerande berättelserna om väckelser till landsortspressen att hafva ögonen öppna på sina korrespondenter, och icke utan noggrann pröfning lemna plats åt deras insända artiklar, utan sorgfälligt skilja det ärliga hvetet från taskspelarens försåtliga agnar. Huruvida Friskytten instundande år blir hufvudteatern för hans jonglerier, eller om detta blads redaktör tager samma kloka parti som redaktionen af Aftonbladet, och visar charlatanen på dörren, är ett problem, som snart kommer att upplösas. Skulle vår taskspelare blifva Friskyttens hufvudsaklige ledare, så lära prenumeranter och köpare ej dröja att vända ryggen åt detta blad, och skyndsamt sälla sig till »Kapten Puff», dit Friskyttens egentligen qvicka element numera förflyttat sig.

Om den store charlatanen äfven nästa år skulle behöfva företaga resor kring provinserna, för att inspektera och inpudra landsortspressen, och låta utgifva kostsamma extranummer, för att imponera på den lättrogna delen af allmänheten, så önska vi uppriktigt, att hans egen kassa måtte stå bi; ty sådana depenser äro ej att skämta med i våra dyra tider, och mycket kuriöst prat har redan försports om den sista Upsalafärden, och hvem som bekostat extranumret d. 19 december: alldeles som något hvar lärer minnas att förhållandet var, då efter marshändelserna 1848 en viss stor hvalfisk var hardt nära att fastna i polisens nät, och nödgades ingifva en lång skriftlig förklaring till dåvarande polismästaren, åt hvilken han i sin ångest improviserade »lagmans»-namn, heder och värdighet.

6.

Ytterligare om "Hvalfisken", maj 1857.

När en viss lång, ökänd magister är vid godt lynne, brukar han med en naivité som ej låter härma sig, yttra till vänner och bekanta: »du känner min oförskämdhet». I sitt så kallade »Riksblad» gaf han den 24 april hela allmänheten i handling förtroende af nämnda sjelfbekännelse. Man läser i det åberopade bladet följande tirad:

»Sympatierna för allt som luktade reaktion, för Ryssland, för carlisterne i Spanien, för Don Miguel, för konungen af Holland, för hertigen af Modena (den tidens Bomba), kunde omöjligen hjertligare yttras och mera bjert läggas i dagen, än det skedde de åren utaf unga hofvets salarierade organ Svenska Minerva, som också till uppmuntran för sitt reaktionära sträfvande samtidigt åtnjöt icke så obetydligt kontant bidrag från h. exc. v. Suchtelen. En så stor entente cordiale och likstämmighet i syften rådde då emellan östra slottsflygeln och ryska ministerhotellet, att begge begagnade samma tidning såsom gemensamt organ. Förhållandet, den tiden blott misstänkt, hvarför också tidningen ofta betitlades ryska Minerva, kom först efter Askelöfs död 15 eller 16 år

sedermera i dagen, huru han ifrån de båda källorna samtidigt uppburit understöd».

Denna oförtäckt uttalade grofva beskyllning på en värnlös' graf vitnar i dubbelt mått om den »oförskämdhet», för hvilken redaktören af det ofta betitlade» Ryska Riksbladet»*, enligt sin egen förenämnda utsaga, gjort sig känd. Först och främst är det på detta sätt han hedrar en afliden väns minne, hos hvilken han längre tid tvänne gånger i veckan hade kostdagar; och vidare är det både kändt och bevisligt, att just samme storskräflare, som nu radotterar i sitt ryska Riksblad, besörjde under framlidne expeditionssekreteraren Askelöfs långvariga sjuklighet utgifvandet af Svenska Minerva, under Askelöfs uppsigt, samt här och der af denne verkstäld öfversättning på svenska af det lika ryktbara som stundom alldeles obegripliga argusiska tungomålet. Nu uppger den store token sjelf, att Minerva långt innan han i denna tidning åtog sig redaktionsbestyret allmänneligen misstänktes att stå i rysk sold, hvilket sedermera, enligt hans förmenande, skall blifvit »till komplett evidens» konstateradt. I det intima förhållande strömmingen kom i egenskap af handsekreterare åt Askelöf vid tidningens utgifvande, kan det svårligen betviflas, att verktyget ju ock till punkt och pricka kände hvem som bestod fiolerna. Strömmingen visste således för hvilkens räkning han skref, hvilkens ärenden han uträttade och hvem som bestod det bröd han åt.

Det tog likväl en snöplig ända på detta handsekreteriat. Sedan Askelöf funnit sin man så komprometterad i Stockholms marshändelser 1848, att han nödgades afgifva en skriftlig, sedermera offentliggjord, förklaring till dåvarande polismästaren, för hvilken han i hvarannan rad ödmjukade sig med titulerandet: »herr lagmannen och riddaren», oaktadt någon sådan titel aldrig var denne förlänad af regeringen, utan endast gafs polismästaren af inför hans skrank stående personer, när de råkat riktigt i klämman — aflät Askelöf en biljett till strömmingen och entledigade honom från all vi-

* Den ifrågavarande tidningens namn var *Riksbladet*. Den började utgifvas i Stockholm i oktober 1856 af J. Sundvallson, utgifvare af tidningen Upsala.

dare befattning med Minerva, samt på ett begripligt, men i ordalagen höfligt sätt förbjöd honom sitt hus. Deraf ilskan nu mot Askelöfs minne!*

7.

Graföl efter Friskytten.

Salig Friskytten tog sistlidne onsdag** på morgonen ett ömt och rörande afsked från denna snöda verlden, fastän af gammal vana slutnummern innehåller främst på första sidan underrättelse om prenumerationspris, utgifningsdagar och utdelningsställen. På aftonen samma dag tömde ex-redaktören med sina gynnare och vänner Bragebägaren, enligt följande med röda bokstäfver inom röda kanter tryckta invitationskort:

»N. N.
inbjudes
att med sin närvaro hedra
grafölet
efter
Friskytten,
som föddes i Stockholm 1847, och, efter
sin Herres välvisa råd, skall fara
hädan onsdagen den 30 december 1857, kl. 8 f. m.
Samlingen sker, samma dag kl. 7 e. m.
å hotel de Suède, 2 tr. upp.
Utan pleureuser och vagn.
S. B. U.»

* Oaktadt Crusenstolpe vid, enligt hvad han tyckte, förefallande behof, så här kraftigt offentligen »afbasade» Johansson, stod han dock till denne i ett oafbrutet enskildt vänskapsförhållande, hvarom vitnas i ett ännu befintligt stort antal bref (utan allmänt intresse) från Johansson till Crusenstolpe. Och när Johansson gått hädan samt blifvit enligt Crusenstolpes uppfattning orättvist bedömd af Aftonbladet, skref han i Folkets Röst (1860. nr 13): »Säge man om magister Joh. Johansson hvad man behagar, voro dock hans egenskaper så öfverlägsna mängdens och hans förtjenster om den fria pressen så stora, att hans minne är berättigadt till grannlagenhet, om icke erkänsla, åtminstone af pressens organer».

** Detta står att läsa i Folkets Röst för den 2 jan. 1858.

Illustrerade Tidningen och Kapten Puff förde prestafverna, Aftonbladet gick i första sorgstället och den andliga ceremonien förrättade en ledamot af det högvördiga ståndet, biträdd af en lösprest från Bohus län*.

»Friskyttens» baneman, den så kallade »Hvalfisken», för hvars blytunga snillefoster den arme Friskytten nödgats bita i gräset, hade icke blifvit anmodad att öfvervara begrafningsakten.

I sin svanesång till allmänheten talar Friskytten med sin vanliga blygsamhet om »den talangfulla sviten» af riksdagsporträtter, som förekommit i bladet: om »de spirituela (vattenhaltiga?) brefven till Wicke Wire», och derom, »att det allmännas väl varit hans (den lille putsmakarens och f. d. rolighetsministerns) enda ögnamärke». Det hade väl knapt någon anat, att den nu saligen afsomnade haft under sin tioåriga lifstid något politiskt syftemål! Att nu på en gång blifva upplyst om allt det »talangfulla», »spirituela» och »allmänt väl befrämjande», som Friskytten innehållit, och i och med detsamma förlora den för evigt, vore allt för grymt. Också ligger en tröst och en förhoppning i hans förespegling om »framtida offentlig verksamhet». Detta tyder på någon publicistisk själavandring, och »generalpuffarna» för Aftonbladet, »der en ny sol förmäles hafva begynt skina». ingifva starka misstankar, att herr Rudolf Wall försvinner som friskytt, blott för att ånyo uppträda som måne åt den nya solen. Hvad menar annars herr Wall med sin kompliment till herr Sohlman, att det efter den sista kolerans härjningar blifvit »mera lif och friskhet i Aftonbladet?» Syftar han på rektor Svedboms död, hvarigenom Sohlman fått hufvudbestyret med tidningen? eller på advokatfiskalen Sandebergs frånfälle, hvarigenom herr Sohlman, som var hans måg, erhöll en anständig förmögenhet? I hvilketdera fallet som helst, måste magisterns mage vara ganska stark, för att kunna smälta en så barbarisk kompliment, som en verklig gentleman måste anse för en förolämpning.

Af lätt begriplig harm mot magister Johansson, som nu

* Sannolikt Axel Emanuel Holmberg.

skrifvit Friskytten till döds, på samma sätt som förut Argus, Den konstitutionelle och Riksbladet*, ger Friskytten »från dödssängen» honom sin förbannelse, och spår intet godt åt Svenska Tidningen och Fäderneslandet, mellan hvilka begge blad det heter, att hr Johansson nu delar sina omsorger. Friskyttens harm mot »den störste advokaten» (så kallar han magister Johansson) är en justus dolor, sådant kan icke nekas; men hvarför tog han en så enorm tyngd ombord på sin lilla bräckliga galér?

8.

Gyckel med Illustrerad Tidning, april 1858.

Ingen ros utan törnen — säger ordspråket — och dessa, af till och med det hvassaste slaget, förekomma bland de rosor, som Illustrerad Tidning den 27 mars strödde på framlidne kanslirådet Wallmarks graf. Det heter nämligen i nekrologen der bland annat: »I de literära striderna i seklets första decennier deltog Wallmark lifligt och skickligt, och bland satirer intaga hans 'Markalls sömnlösa nätter' ett utmärkt rum». Detta omdöme är ostridigt. Arbetet i två delar är kanske den mest bitande och mest genomförda satir, som någonsin lemnat svenska pressen; men det var obarmhertigt att erinra derom, i sjelfva runan, ristad på Wallmarks griftsten; ty satiren är icke af, utan mot honom isynnerhet, och Svenska akademien i allmänhet, hufvudsakligast sammanskrifven af Dahlgren, men med biträde af Livijn och Askelöf, och kanske ändå några flera. Ända till sjelfva namnet »Markall» är en travestering af »Wallmark», och således utmärkande att satiren i främsta rummet gäller hans skinn.

»Mellanåt sofver den gode Homerus!»

Detsamma torde kunna sägas om uttrycket i nämnda tidning den 3 april, att »det behöfdes tolf tusen man (i Paris), för att afrätta tvänne italienska patrioter» (Orsini och Pierri). Det vore att i ett enda språng återföra oss till terrorismens

* Sista numret af Riksbladet utkom den 30 juni 1857. Enligt tillkännagifvande i tidningen, egde den då icke mer än 60 prenumeranter.

skräckscener, om en mordgerning, som beröfvade 10 oskyldiga personer lifvet, och mer eller mindre svårt sårade 156 andra, kunde få namn af en patriotisk handling.

9.

Ännu en gång Reuterdahl*.

Ett af de aderton patentljus, som stråla från den åt Apollo helgade spetsen af Sveriges parnass, Sveriges rikes erkebiskop, serafimerordensledamoten doktor Reuterdahl höll nyligen vid terminens slut i Klara skola ett af snille och smak gnistrande tal, på hvilket vi hittills förgäfves väntat att våra stora kolleger, redaktionerna af Dagligt Allehanda och Aftonbladet, skulle fästa allmänhetens uppmärksamhet. Djupt föraktande den trångbröstade afund, som påtagligen utgör motivet till deras förtegenhet, skola åtminstone vi för vår del ej åsidosätta publicistens pligt, att bereda offentlighet åt ett vältalighetsstycke, som bär Svenska akademiens och det Reuterdahlska geniets dubbla prägel. Utrymmet förbjuder oss väl att återgifva det i sin helhet; men kanske har läsaren nog af följande utdrag, för att egna talaren välförtjent beundran:

»Kära gossar! Mina unga vänner! Hvarför får en gosse premier? — Somliga gossar få premier för det de äro snälla; andra för det de äro beskedliga .... (Den högstvördige talaren rifver sig i hufvudet). Några för det de äro flitiga och snälla .... (Lång paus, hvarunder högvördigste herrn samlar sina spridda tankar. Ändtligen, ånyo inspirerad, utbrister han): Hvad äro således premier? Belöningar. Men mina kära gossar! I fån icke bli' högfärdiga, derför att edra lärare ge eder premier»; o. s. v. o. s. v. i oändlighet.

Efter premieutdelningen tog högvördige herrn åter sålunda till ordet:

---

* Såsom supplement till en förut intagen uppsats ur Ställningar och förhållanden anföra vi ofvanstående ur Folkets Röst för den 23 juni 1860.

»Nu, mina kära gossar! har jag ännu några ord att säga eder, som skola väcka förtjusning i edra unga sinnen: Skolan nalkas sin upplösning! Måtten I, som nu lemnen detta läroverk, för att gå till ett högre läroverk, uppföra eder så, att I icke bringen detta läroverk i vanrykte!»

Genom tre gånger upprepande af ordet »läroverk», gaf herr erkebiskopen icke blott skolpiltarne en vacker föresyn i tillämpningen af Syntaxis Ornata, utan desslikes alla närvarande en vördnadsbjudande vink om frimureriets heliga tretal och sitt eget röda Karl XIII:s halsband.

10.

Jätten Finn å Helgonbacken*.

»Jätten Finn, som enligt en urgammal saga bodde med qvinna och barn uti en hög på Helgonbacken, åtog sig uppförande af Lunds domkyrka; men innan hon var färdig fordrade han, såsom andra leda troll ingalunda nöjd med småsmulor, sol och måne för sitt arbete. Då kyrkans skyddspatron, S:t Lars, hvarken ville eller kunde försätta de stackars menniskorna i ett evigt tussmörker, blef Finn högligen förbittrad och nedskyndade i kraftskyrkan, dit jättens qvinna, ej mindre förtörnad öfver den felslagna härligheten, hastade till biträde. Hvarje af dessa tilltagsna troll omfattade en pelare för att undanrycka den och dymedelst sammanstörta kyrkan, men skyddspatronens bön förvandlade båda i sten. Af dessa beläten, hvilka bibehållit sig nära åtta århundraden, borde en hvar, som har någon befattning med kyrkan, taga sig noga till vara för hennes ruinerande. Väl har kyrkan fått vidkännas en och annan hemsökelse af roflystnaden, t. ex. då hennes dyrbarheter bortplundrades vid reformationen; men ingen af hennes mer än femtio biskopar har förr än under dessa yttersta tider försökt att undergräfva hennes bestånd.» — Så långt Crusenstolpe i Folkets Röst.

Den anförda lilla uppsatsen utgör inledningen till några

* Folkets Röst 19 sept. 1860.

utförliga, särdeles skarpa artiklar mot Thomander, hvilka vi icke anse lämpliga att här intaga, eftersom deras innehåll icke lär öfverensstämma med verkliga förhållandet. Crusenstolpe hade härvidlag alltför godtroget litat på inspirationer af professor Brunius, sedan gammalt Thomanders oförsonlige fiende. Att detta är fallet, framgår oemotsägligt af Crusenstolpes korrespondens, och omständigheterna äro alltför märkliga för att vi skulle kunna med godt samvete förtiga dem*.

Till brefvexlingen mellan Crusenstolpe och Brunius tyckes den senare hafva tagit initiativet, i det han anhållit om en mention för sin konsthistoria. Härpå svarade Crusenstolpe välvilligt, och Brunius tackar i ett bref dateradt Lund den 24 augusti 1860, deri det heter: »Högeligen hugnade mig det vänskapsfulla brefvet. Jag skall söka att deraf göra mig i någon mån förtjent. Det gläder mig, att herr assessorn haft godheten vilja se detta arbete, som skall med det möjligen första komma».

Vidare skrifver han: »Många exemplar af Folkets Röst komma till Lund. Tidningen, som jag länge alldeles ensam hållit, är mig numera dubbelt kär**. Mig synes, att Th. för-

* Skulle någon finna detta »ogrannlaga» — såsom redan på förhand insinuerats af ett publicistiskt organ i den sydsvenska lärdomsstaden, hvilket erhållit notis om dessa brefs tillvaro — så svara vi att sanningen är oss dyrbarare än »liktornarne», i synnerhet när det gäller något för Crusenstolpes verksamhet och förbindelser så karakteristiskt som uppvisandet af någon bland hans osynliga medarbetare, hvilka för öfrigt förefunnos snart sagdt inom alla samhällsklasser. Vi röja inga nu lefvande personers delaktighet deri, men hvad de hädangångna beträffar, anse vi oss vara i biografens goda rätt, då vi — i synnerhet när det gäller ämnen, som varit af Crusenstolpe i tryck behandlade — låta läsaren träda något innanför kulisserna.

** Detta med anledning af några för öfrigt ganska befogade ironiska anmärkningar, som Crusenstolpe sjelfmant skrifvit rörande Thomanders uteblifvande från riksdagen. I Folkets Röst för den 16 juni 1860 läsas följande rader:

»Biskopen i Lund doktor Thomander, som *cum gratia et privilegio* håller sig undan från riksdagen, har ej försummat att hålla sig framme på Beckaskog, der han i trädgården predikat för deras majestäter. Då hans högvördighet så samvetsgrant uppfyller sina pligter mot hofvet,

lorat sitt förstånd, churuväl han icke haft deraf synnerligen mycket att mista. De artiklar jag redan sett i detta blad glädja mig och jag hoppas att få fägnaden se flera sådana. Här nere läsas dessa med största begärlighet.

Det tanklösa lofordet i A. B. öfver hr Th. har här nere väckt mycken harm, emedan det grundar sig på idel lögn och oförskämdhet. Prof. X*, som deri berömmes och är Th:s ende förtrogne här, anses såsom författare, dock så att klienten fått det hufvudsakligaste af patronen. Man tror att Th. nödgas årligen betala en betydande summa till nedtystande af den farliga rättegången**. Äfven lär en och annan tidning här hållas skadeslös för några goda ord, hvilka yttras om Th., men ingalunda lända en redaktion till gagn. Der beröm ej kan köpas, der sökes mot klingande skäl tystnad.

---

fordrar den liberala toleransen, att man ej räknar så noga med hans sätt att fullgöra sina förbindelser mot staten».

Och vidare yttrar Crusenstolpe i samma tidningsårgång för den 19 augusti:

»Det förljudes att funderingar hos regeringen kommit å bane, att låta gifva biskop Thomander en höflig vink, att som han, Gudi lofvad! befinner sig i högönsklig välmåga, och kyrkomötena både i Köpenhamn och Helsingborg äro för denna gången afslutade, hans högvördighet behagade återvända till riksmötet, der han i dubbelt afseende saknas, både för sitt öfverlägsna hufvud och i anseende till presteståndets nuvarande fåtalighet. De högvördiges leder glesna mer och mer och döden anställer bland dem, utan respekt för kappa och krage, sina härjningar. Senast har pastor primarius doktor Pettersson betalat sin skatt åt förgängelsen, och luckan efter honom kan icke hinna fyllas under loppet af innevarande riksdag. Det är således allt skäl i verlden att taga i anspråk verksamheten hos de ledamöter af presteståndet, som äro att tillgå. I religionsfrihetsfrågan har biskop Thomander nyligen inhemtat åtskilliga upplysningar på begge stränderna af Sundet, och man har rätt att fordra, det han ej sätter sitt ljus under skäppan när saken förekommer till afgörande på riksdagen. Dessutom har hr biskopen länge nog dragits med Nordstjernans lilla kors. Det är på tiden att han derifrån förlossas och i utbyte får kommendörsstjernan. Men dertill fordras att han befinner sig på sin post vid riksdagen; ty eljest torde han komma att erfara sanningen af det gamla ordspråket, »att de frånvarande alltid hafva orätt».

* En ännu lefvande person, hvars namn vi derför ej utsätta.

** En af Thomanders fiender tillstäld skandalprocess, som föranledde hans motvilja för vistelse i hufvudstaden.

Hosföljande är enligt pålitliga data uppsatt. Rörande Th:s rättegång mot domkyrkorådet lemnade jag i somras en upplysande handling. Då jag icke vill för någon del synas i skrift uppträda mot Th., kan jag icke utbegära af domaren, som visserligen är min gode vän, handlingarna om prelatens andra processer, ty då gissades genast att jag hade min hand med uti denna fråga. Jag känner dock alla förhållanden mer än väl och meddelar intet, hvarom jag icke är fullt säker. Allt måste vara ren sanning.

Meningen är icke, att hosföljande skulle tryckas sådant det nu är. Jag hoppas att hr assessorn vill godhetsfullt taga det såsom ett material till en eller flere uppsatser. Mitt framställningssätt är alltför magert och tråkigt. Slående fakta förtjena att utstyras i en dräpande stil. För öfrigt önskar jag vara alldeles *okänd*. Då jag kunnat nedtaga och återuppsätta jätten i kryptan, så fruktar jag alls intet Finn å Helgonbacken. Men jag har en beskedlig — — — hvilken nu söker en skoltjenst, hvadan jag icke bör reta den hämndgirige mannen*. Om herr assessorn täckes på berörda sätt begagna detta och önskar mer sådant, är jag ganska villig att snart lemna ytterligare bidrag; men anhåller deremot, att mina handskrifter efter begagnande förstöras**, och att ingen nyfiken får se desamma.

Slutligen bör jag nämna, att jag icke vågar härifrån sända direkte något bref till herr assessorn; ty då blefve saken strax röjd och måhända kunde en söndring förekomma. Mina meddelanden hade ej allenast kunnat utan äfven bort vara både flere och fullständigare; men enär jag icke vågar anlita min skrifvare, så är jag mycket kort. Äfven en tystlåten kan köpas af Finn eller Fan».

Emellertid var skrifklådan starkare än farhågan, och brefven från Brunius till Crusenstolpe lida icke just af kort-

* Thomander var *icke* hämndgirig, och då Brunius vid ifrågavarande tillfälle bedyrade sina loyala känslor, svarade honom Thomander vid hans uppvaktning i biskopsgården och under löftet om bot och bättring: »*Jo, smäda du, jag tål det godt!*»

** Eftersom allt slags förstörande af handskrifter stred mot Crusenstolpes grundsats, ligga de ännu i godt förvar.

het. Ur en vidlyftig skrifvelse, som blef vederbörligen exploiterad i Folkets Röst, anföra vi följande:

»Till följd af mitt löfte att vid tillfälle meddela en och annan notis härifrån får jag nämna, att det myckna, som blifvit rörande de kungliga besöken i Lund skrifvet i Kapten Puff och Fäderneslandet, icke saknar till föga heder för Thomander verklig grund. Om de höga besöken* här ingalunda efterlemnat några djupa intryck utan fasthellre både harm och löje, så härrör detta obehagliga förhållande af biskopens tanklösa beteende och gränslösa knussleri**. Prelaten har i berörda fall snarare fått för litet än för mycket klander.

Ehuru alla svenska konungar som varit i Lund sedan dess uråldriga domkyrka kommit under Svea välde, besökt den, och så väl Karl Johan som Oskar flere gånger tagit densamma i noggrant skärskådande, så har Karl XV sistlidne midsommar ej besett denna helgedom. Man anser anledningen till detta oväntade förhållande vara, att Thomander, hos hvilken konungen intog en liten förfriskning, icke är den prelat, som synnerligen aktar på den märkvärdiga stiftskyrkans väl eller ve. I sådant fall skulle han icke försökt med en aflåten skrifvelse förmå domkyrkorådet att på domkyrkans bekostnad bygga och underhålla bonings- och uthus å hans stora jordagods, samt, då en så oerhörd begäran ej kunde villfaras, genom rättegång vinna en dylik förmån, hvilken var rakt stridande mot gifven lag. Det vissa är, att konungen i Malmö beskåg den nyreparerade kyrkan derstädes, fastän densamma ej kan i konstnärlig och historisk märkvärdighet tåla någon jemförelse med Lunds domkyrka.

Att danske konungen icke fick någon förfriskning i biskopshuset är mindre underligt, enär svenske konungen ej serverades med knif och gaffel vid den ringa spisning, som

* Af svenska och danska konungarne sommaren 1860.

** Det så uttydda förhållandet med bristande servering i biskopshuset berodde i sjelfva verket af missförstånd, af olämplig tid för besöket m. fl. dylika omständigheter. Thomander förde ett gästfritt hus och sparade ej på välfägnaden, såsom visade sig i stor skala t. ex. när de polska flyktingarne 1863 gästade biskopsgården. Vid ett annat tillfälle, då likaledes öppen taffel hållits af Thomander, vitnade professor Hammerich, att en så storartad gästfrihet icke förut förnummits i norden.

der intogs. Detta fel var naturligtvis glömska, helst Thomander aldrig haft någon betjent eller kammarjungfru. Karl skall vid en frukost i Landskrona, der prelaten fastän objuden infann sig, yttrat med sin vanliga öppenhjertighet: »Här fås helt annat vin än det hvarmed du, Thomander, trakterade mig i Lund».

Det sades allmänt, att biskopen vid lustlägrets början anträdde en visitationsresa till Blekinge för att aflägsna sig ifrån stiftsstaden och skyldigheten att i händelse af kongl. besök göra les honneurs. Då denna undflykt måste på tillsägelse inställas, så har det sedermera visat sig, att nämnda embetsresa ej ansågs af Thomander vara synnerligen nödig; ty han begaf sig liksom föregående somrar till Ramlösa, der han efter de höga besöken vistats icke för brunnsdrickning utan för undgående af främlingar; ty stiftets presterskap tager ingalunda hans gästfrihet i något slags anspråk. Om biskopen, som har eget hus i Ramlösa, anser sig böra på berörda sätt göra besparingar, helst han ej sällan föregifver, att lönen ej förslår utan tillskott af hans enskilda förmögenhet, så tyckes det likväl, att han ej borde försumma sina årliga visitationsresor och sin befattning såsom domkapitlets ständige ordförande».

»Här nere har skandinavismen — fortsätter Brunius, Crusenstolpe till behag — såsom den under senare tider utbildat sig, ringa sympatier, men snarare starka antipatier hos alla tänkande. Gud låte oss icke sätta något på detta dåliga kort. Man skulle vara förstockad, ja stenblind, om man ej förutsåg hvartill ett sådant äflande kunde leda. Den som på rätta sidan känner grannarne fruktar mindre ovänskap än vänskap.» — — —

Då de från Brunius utgående angreppen i Folkets Röst, väckt genmälen å annat håll, sände han till Crusenstolpe följande uppsats:

»En korrespondent från Skåne till Aftonbladet n:o 214 har »såsom vän af sanning och rätt ej kunnat afhålla sig från att offentligen yttra sig om provinsens mest framstående personlighet, biskop Thomander». Om denne man är i Skåne den mest framstående, så är ett sådant förhållande

enligt en ganska stor pluralitets mening ingalunda till hans fördel. Att »ett stort, argt och ofördragsamt parti, fostradt i Faxe-Reuterdahlska skolan», skulle sökt hindra hr Th:s befordran är ett påstående, som saknar all grund. Det var, såsom man allmänt vet, just Faxe och Reuterdahl, hvilka beredde för Th. möjligheten att framsvinga sig. Det var nämligen Faxe, som förmådde inhjelpa hr Th., ehuruväl ograduerad, på lärda banan, och det var Reuterdahl, som 1832 sökte bereda honom domprostplatsen i Lund och som följande år afstod från professionen i pastoralteologi för denne sedermera så tacksamme vän.

Hvari hr Th:s förtjenst såsom reformator månde bestå, det är temligen svårt att inse. Väl åberopas i afseende härpå hans bok »*Om de kyrkliga frågorna*», utgifven 1860. Men denna broschyr lär ingen med någon sakkunskap anse för annat än ett lika ringhaltigt som föga lyckligt försök att göra uppseende. Vi kunna icke här ingå på samma broschyrs syftning såsom stridsskrift, vi vilja blott nämna att den liknar författarens andra uppsatser i framställningssätt, som anstår ingen. Å sidan 69 t. ex. säges, »att hvar och en, som velat, också har kunnat undvika att passera alla de tyska graderna för en teologisk dårhusbefordran». Och vidare: »Man vet hvilka födslosmärtor konkordieformeln kostade för trehundra år sedan; man vet tillika, att för flera bland dess jordegummor voro de konstiga handgreppen icke alldeles främmande». Ett dylikt pöbelspråk skulle i en verldslig fråga vara föga värdigt en stackars skribler, och det kan således ingalunda anstå en af de aderton i Svenska akademien och en biskop som skrifver om våra trosartiklar».

Fortsättningen af Brunii artikel ingår vidare i en mängd specialiteter rörande Thomanders ekonomi m. m., allt med anledning af det försvar, som stått att läsa i Aftonbladet. Vi nöja oss med att anföra slutraderna, lydande sålunda:

»Ins. i Aftonbladet releverar den nåd, hvilken hr Th. åtnjuter hos konungarne i Sverige och Danmark, och de utmärkelser, som båda nyss gifvit honom. Hvad som menas med nåd, är icke lätt att i våra dagar bestämma, då sådan numera är ett betydelselöst ord, så vida fråga ej är om grofva

brottslingar. Att hr Th. blifvit såsom biskop kommendör af Nordstjernan, är en ringa utmärkelse, då flere i lägre tjenstegrader fått en sådan, och att han såsom högste tjensteman i Lund erhållit vid danska konungens besök derstädes kommendörsstjernan af Dannebrogen, kan väl icke betraktas på något annat sätt än som en mycket vanlig formalitet. Dessa hederstecken äro i sanning föga betydande, då länets landshöfding, som är mycket yngre till åren och icke har högre befattning än hr Th., blifvit kommendör med stora korset af Nordstjernan och erhållit storkors af Dannebrogen. Alltså tyckes hr Th:s ordenstecken mindre bevisa nåd än *onåd*. För öfrigt är det, såsom man ej sällan förnummit, ett ganska vanligt påhitt att till uppkomst i opinionen bland annat berömma sig af kunglig nåd. Men om man icke har starkare drifkraft än den ifrågavarande, torde genom strömsättning en strandning snart inträffa eller till följd af dålig ankarbotten en ledsam drift påkomma».

11.

Vänskapsbetygelser af biskop Agardh. "Frierier" till Folkets Röst.

Karlstad den 8 november 1851.

Välborne herr assessor!

Jag har icke förr än i dag kunnat afsända mitt lilla bidrag (5 riksdaler bko) till en minnesvård på Askelöfs graf, hvilket afgick uti bref till bokhandlaren Öberg (Delén & C:o). Jag får emellertid tacka för den underrättelse herr assessorn täckts lemna mig, att en subskription för sådant ändamål var öppnad. Det vore önskligt att äfven en annan, och ännu oförgängligare vård åt Askelöfs minne blifver egnad genom utgifvandet af utvalda stycken af hans skrifter, jemte hans lefnadsteckning af herr assessorns hand.

Skulle herr assessorn träffa mamsell *Gustava**, så beder

* Gustava Björklund, Askelöfs bekanta, i den högre kokkonstens mysterier invigda trotjenarinna.

jag att herr assessorn täcktes framföra min helsning till denna trofasta qvinna.

Det gläder mig att minnet af en bortgången vän föranledt herr assessorn att tänka på mig — en gammal Lunda-kamrat — och att till mig yttra så vänliga ord. Jag beder herr assessorn tro, att jag derpå sätter det högsta värde.

Med utmärkt högaktning
C. A. Agardh.

Karlstad den 9 nov. 1856.

Ehuru förläggaren, som jag tror, till redaktören af *Folkets Röst* meddelat ett ex. af mitt sista häfte af statistiken, tager jag mig friheten innesluta en anvisning på ännu ett exemplar att afhemta hos hrr Samson & Wallin för herr assessorns egen räkning.

Jag har gjort det, emedan jag är öfvertygad att det ämne, som detta häfte afhandlar, nämligen skogsväsendet, såsom utgörande ett vilkor, jag vill ej säga för Sveriges välstånd, utan till och med för Sveriges bestånd, otvifvelaktigt intresserar herr assessorn.

Jag påräknar icke något bifall af de sakförståndige, enär jag på det högsta bekämpat trakthuggningssystemet, af grunder som synas af boken. Jag är nämligen öfvertygad, att hvad som hittills mest förhindrat skogsfrågans afgörande, har varit den ifver och häftighet, hvarmed man velat genomdrifva trakthuggningssystemet, enär svenskarne hafva nog klart förstånd att inse, det ett sådant system ej kan införas på enskildas skogar, der hvarje ny egare kan förändra eller försumma utförandet af en plan, som är beräknad för 100 år, hvarigenom planen är med detsamma öfverändakastad, och alla förut gjorda uppoffringar förgäfves använda.

Utom denna del af häftet, som afhandlar skogshushållningssystemet, innehåller det en beskrifning på de träd och buskar, som finnas inhemska i Sverige, eller tåla klimatet och kunna här planteras, en anvisning som kan vara af nytta ej blott för skogshushållare, utan ock för landtmän.

Jag är högst intresserad att se utgången af finanskomi-

téns öfverläggningar, och huruvida den skall tillsyrka det uppenbarligen förderfliga utländska skuldsättningssystemet.

Med utmärkt högaktning
C. A. Agardh.

(Odateradt men med poststämpel af Karlstad 18 $^{18}/_{2}$ 58).

Jag beder herr assessorn förlåta, om jag misstager mig, då jag enligt allmänna ryktet, ansett herr assessorn vara den, som upplyftat *Folkets Röst* till dess närvarande ståndpunkt, då det väl är det för närvarande mest ansedda bladet i Sverige, och deruti inflyttat en fläkt af det snille, som talar i herr assessorns öfriga skrifter.

Det är under denna förutsättning, som jag med stor tillfredsställelse sett att mina uppsatser rörande penningkrisen uti denna tidning blifvit upptagna. Jag inser visserligen, att detta icke bevisar annat, än att herr assessorn ansett dem förtjena någon uppmärksamhet; men jag kan nästan säga, att jag sjelf knappast önskar eller åtminstone hoppas annat. Det föranleder mig emellertid nu att meddela ett i Vermlandstidningen infördt försvar mot herr M:s angrepp mot mig i Aftonbladet n:o 32, 34, emedan i detta mitt försvar influtit några tryckfel, som jag i hosgående blad rättat, och som, ifall Folkets Röst äfven intager detta, jag önskar måtte aftryckas med dessa rättelser*.

Oaktadt min ovilja för en sådan polemik, uti hvilken man mera söker dödligt såra än öfverbevisa, har jag dock trott, att jag denna gång bort uppträda till försvar för mina åsigter. Detta nu började försvar kommer att fortsättas i ännu ett par artiklar, der jag går något närmare in på hufvudfrågan. Men sedan jag slutat denna uppsats, lägger jag ned min penna i denna sak för alltid.

Det i Hamburg upptagna 12-millionslånet har satt mig i den yttersta förvåning. Hvad skall utlandet tänka om ett folk som så uppenbart arbetar på sin undergång? Må Gud bevara vårt arma fosterland efter en sådan riksdag som den

---

* Svar på hr M:s granskning af C. A. A:s uppsatser om export af silfver är aftryckt i Folkets Röst för den 24 febr. 1858.

nu snart förflutna. *Atro carbone notetur* i riksdagarnes annaler, alla förmågor äro ju försvunna i vårt land. Och vi, herr assessor, som lefvat i en så lysande tid, nu förgången!

Jag beder herr assessorn med välvilja anse detta mitt bref.

Högaktningsfullt

C. A. Agardh.

12.

Påstötningar af kyrkoherden Eberstein.

Båstad & V. Karup den 29 aug. 1851.

Vän och broder!

Många lärorika år hafva passerat, sedan vi sist träffades. Vi hafva lärt att betrakta verlden från en allvarsammare synpunkt än då vi som ynglingar skrattade åt hela verlden. I visst afseende är det tvifvelsutan det rätta, men rättskänslan förbjuder det, och man måste ofta intaga en anfallande position i lifvet som kostar mycken sjelfförsakelse. Det har både du och jag fått erfara. Emellertid hafva tidens vidriga skiften icke kunnat förändra den gamla ungdomsvänskapen. Den stora skriftställaretalang, som du utvecklat, har dock upphöjt dig i sjelfva förnedringstillståndet. Sat sapienti.

Efter dessa preludier, som gå ut på att ej blott upplifva glada ungdomsminnen utan äfven göra rättvisa åt talangen, ber jag dig fästa uppmärksamhet på en framställning af din vän.

Länge ett föremål för biskop Faxes förföljelser, har jag vid flere tillfällen sökt att demaskera honom inför allmänheten. Ej nog dermed, att han för 3:ne år sedan tillstälde en suspension mot mig på 3 månader *för det jag jäfvade mig på en sockenstämma att vara ordförande,* utan har nu ytterligare dömt mig skyldig till skrapa för det jag för cirka 13 år sedan tillåtit Hoofs församling å allmän sockenstämma förminska sin nybygda kyrka med borttagandet af 2:ne fönsterlufter, och således göra en afvikelse från den kongl. ritningen. Jag skall sålunda bli en offerbock för hela församlingen i och för en sak, som är af ingen vigt. Detta sker samtidigt med Schönbecks anklagelser mot den gamle lurifax — an-

klagelser, som nära nog gå å ära och heder* — utan att vederbörande på tre års tid tagit något afgörande steg. Handlingarna hvila hos justitiekanslern, troligtvis tills den gamle F. nedstiger sjelf till den eviga hvilan. Jag har för flera månader sedan inskickat till en min fordne discipel, som är engagerad vid Aftonbladsbyrån, handlingarna i målet jemte mycket annat, som vitnar om prelatens fiendtliga sinnesstämning, för att i Aftonbladet intagas. Jag har dervid fogat 10 rdr, men ännu har det ej lyckats att få det sända infördt. Det ser besynnerligt ut — vissa figurer på verldsteatern skonas ingalunda af Aftonbladet, men en och annan får passera — af hvad skäl vet jag ej. Nu fins ej annat parti, än att vända mig till vår store skriftställare, vännen Crusenstolpe med en propos. Om du ej för det närvarande disponerar någon af hufvudstadens tidningar, så kunde du ju vara betänkt på att utgifva en egen tidning, som du kunde döpa till Opinionen eller något dylikt, der du med din kända talang kunde framställa dylika orättfärdiga menniskor med deras apostlagerningar. Jag skall förbinda mig att till dig öfversända faktiska bevis och handlingar, hvarmed du kan öfverbevisa vederbörande om sanningen. Jag vill bli en korresponderande ledamot i redaktionen.

Du har redan i ditt sist utkomna bref omnämnt förhållandet mellan biskop F., Schönbeck och mig, du har dock hvad mig angår misstagit dig något i omdömet — i det stora hela tyckes du dock vara af samma mening.

Mig skedde emellertid en stor gunst, om du ville taga närmare kännedom af de handlingar jag genom W. insändt och befordra dem till allmänhetens kunskap jemte dina egna kommentarier.

Upptag dessa rader såsom en erinran derom att du eger i mig en oföränderlig ungdomsvän. Tuus

Carl Chr. Eberstein.

Båstad & V. Karup d. 30 okt. 1854.

Vän och bror! Tack för de få, men angenäma stunder i ditt intressanta sällskap under mitt vistande i Stockholm.

* Biskop Faxes historia, af Henrik Schönbeck.

Du lofvade mig en rentvagning i ett af dina häften. Nu skickar jag dig alla handlingarna tryckta — det har dröjt något — men bättre sent än aldrig. Gif mig nu den upprättelse din skarpa blick och penna lättligen kunna åstadkomma. Du ser af allt, hur R—l* behandlar Jakobsförslaget för att komma åt mig, och kan väl något orimligare eller våldsammare tänkas än utesluta den mest meriterade för sådant eländigt strunt?** Då jag är i tjenstgöring, så bör aldrig gammalt läggas mig till last. Det är väld — och en sådan vill man ha till biskop här i Lunds stift — det borde förekommas med din talangfulla penna.

Jag skickar dig äfven ett exemplar af Aftonbladet för flera år sedan, hvaraf du ser hur jag blifvit behandlad och verserad. Lägg nu det ena till det andra, och bilda dig deraf ett omdöme.

Jag skickar dig äfven *en röst från kryptan,* der den gamle Michel stod bisatt — han som så grymt förorättat min gamle vördnadsvärde far.

Du har väl fått Schönbecks historia. Här har du ock min salig fars egenhändiga namn efter begäran.

Haf nu i minne din tillgifne vän

Carl Ch. Eberstein.

13.

Korrespondens med grefve Fr. Kalling.***

Från Crusenstolpe.

Stockholm den 31 augusti 1854.

Högvälborne herr grefve och ryttmästare!

Oaktadt allt det skrifveri, hvaraf jag är öfverhopad, kan jag ej underlåta att hembära min hjertliga tacksägelse för

* Reuterdahl, då ecklesiastikminister.

** Vid upprättandet af förslaget till kyrkoherdebeställningen i Jakobs församling i Stockholm måste den omständigheten att E. varit suspenderad tagas i betraktande, enligt gällande lag och författningar. Detta var icke trakasserier.

*** Dessa bref, som dels tillhöra den ene korrespondentens son, fil. d:rn grefve Pehr Kalling, dels äro befintliga i arkivet på Eriksberg,

grefvens sista angenäma bref. Det mig deruti benäget meddelade scriptum* har jag ordagrant begagnat i Ställningarnas augustihäfte, dock utan att på ringaste sätt antyda källan. Då häftet dessutom innehåller utdrag ur tvänne andra bref: det ena från Haparanda, det andra från Kristinestad, förmodar jag att det vill blifva omöjligt att leta sig fram till auctor classicus. Jag tager för afgjordt att nämnda månadsskrift finnes i Örebro; eljest hade det varit min skyldighet att bifoga ett exemplar af det i dag utkomna häftet, der åtminstone ett par sidor för grefven måste ega faderskänslans intresse.

— — — — — — — — — — — — — —

Högaktning och tillgifvenhet, ödmjukast
M. J. Crusenstolpe.

Stockholm den 31 december 1855.

Herr grefve!

Emottag tillika med varma tacksägelser för det sista angenäma brefvet lika uppriktiga välönskningar för herr grefven och hela dess familj under det år, som med morgondagen begynner sin mystiska bana. Bland annat önskar och hoppas jag att herr grefven innan slutet deraf måtte från Romresan återfå sin äldste herr son, frisk och nöjd. Denna önskan är ock icke så alldeles oegennyttig; ty jag bekänner att jag hyser den förhoppning att han framdeles som tillförne måtte någon gång hedra mitt låga tak och förtälja om de under han sett under sina utrikes vandringar. Om han vid dessa efterlängtade tillfällen öppnar på glänt dörrarne till tafvelgallerier och konstsamlingar, skall jag finna mig fullt belåten och *utan afund* finna honom för sin herr far slå på vid gafvel upp dem, som leda till stuterier, manéger och kavallerietablissementer.

---

innehålla icke — såsom fallet är med ett och annat af det i detta kapitel förut inrymda — något för korrespondenterna mindre berömligt drag, men de äro karakteristiska för kännedomen om Crusenstolpes försänkningar inom alla samhällsklasser.

* Rörande då ännu lefvande veteraner af finska arméen.

Vår gamle aktningsvärde vän major Luthman har ganska riktigt gifvit mig del af grefvens bref till honom, innehållande anmärkningar mot ett par af mig ofta behandlade ämnen, hvilka anmärkningar jag strax skall besvara.

Lings gymnastik är ett af de få, om icke för ögonblicket enda ämne deruti Sverige står framom alla andra nationer, och i Tyskland har en hel literatur uppkommit för att påbörda oss äran af denna vetenskapliga uppfinning. Det är således en nationalsak att försvara vår rätt och den store stiftaren Lings (i lifstiden min personlige lärare först och vän sedan) namn och verk; och i den dubbla egenskapen af *svensk* i själ och hjerta samt Ling och hans minne personligen tillgifven, skall jag icke, så länge jag kan föra pennan, upphöra att förfäkta denna nationalangelägenhet. Hvad företeelserna inom landtmäteriet angår, intressera de en hel korps, som enligt kalendern utgör nära 500 personer, och hvilka man desto hellre är skyldig afhålla au courant med hvad inom verkets styrelse passerar, som alla andra tidskrifter än Ställningar och förhållanden hitintills åtminstone varit dem stängda. För både regering, ständer och allmänhet kan det dessutom vara lärorikt att inhemta huru det slår ut när man tillsätter chefer, som förorsaka verkens totala upplösning.

Stockholm den 12 oktober 1857.

Min bästa herr grefve!*

Riksdagen går, som Wadman skref om Anders Danielssons minne: »lusigt, men den går likväl». Prinsen-regenten vill ha slut på den innan jul. Det är visst icke för bittida; men *om* ej alla väckta frågor hinna till den tiden blifva *behörigen* afgjorda, vore illa att afklippa riksdagen några veckor i förtid; ty i februari har jag hört af erfarne riksdagsmän, att allt kan vara beståldt, om just icke, tyvärr, *allt* blir *väl* beståldt. Klippes riksmötet af dessförinnan, så är en

* Det bref hvarur vi meddela ofvanstående utdrag, är skrifvet till grefve Pehr Kalling.

stor del af den möda och kostnad förspild, som man redan nedlagt på dessa ärenden.

I dessa dagar förestå de gemensamma debatterna af riksstånden i religionsfrihetsfrågan. Nog tror jag vi få ett stort *p* satt för katolikerna, men huru det går med det protestantiska sektväsendet är problematiskt. Pastor Bernhards Sändebref till biskop Fahlcrantz är på en gång så oförskämdt och så dumt, att jag hoppas det skall gagna den sak, det afser att förgöra. Om denna katolska produkt ej är känd på Myrö, förtjenade den att anskaffas. Den är tillgänglig i Bonniers bokhandel för 4 eller 6 sk. b:ko.

Koleran, som i landsorten här och der anstält förfärliga härjningar, har i hufvudstaden varit särdeles skonsam, och kan sägas vara i det närmaste upphörd. Amiral Puke, med hvilken ätten utslocknade, fastän han begrofs utan vapnets krossande, och rektor Svedbom, Aftonbladets redaktör en chef, äro hittills farsotens mest bekanta offer. Det var för den sistnämnde ett farligt omen, då han tappade hatten vid invigningen af Köping—Hult-banan.

Herman Bjursten befinner sig i högönsklig välmåga. Han prålar hvarje söndag, då han har ren skjorta, med den lilla men vackra kråsnål, hertigen förärade honom för bröllopsverserna. Det länder honom till heder, att den tillsvidare hvarken är såld eller pantsatt. Bjursten var i slutet af augusti en söndag inviterad till Drottningholm, der han med prinsen tillbragte hela dagen, blef vid dinern presenterad för hertiginnan och återvände till sina skolgöromål, utan att ha blifvit det ringaste mera kräfstinn än vanligt.

Stockholm den 28 februari 1859.

Högvälborne herr grefve och ryttmästare!

Brefvet af den 22 dennes har jag riktigt inhändigat, hvilket lärer synas deraf, att både Arboga-mamsellen* och insamlingen åt de finska veteranerna fått en mention hono-

* Föreståndarinnan för ett tryckeri i Arboga, hvilkens företagsamhet grefve K. påpekat.

rable i tidningen. Något vidare kunde jag dervid icke åtgöra, isynnerhet som de i brefvet omnämnda tidningsnumrerna i korsomslag icke kommit mig tillhanda. Jag berättar detta blott i förbigående, utan afsigt att besvära herr grefven med deras ytterligare öfverstyrande, ty de skulle nu i alla fall komma för sent, sedan ämnet redan är uttömdt och det saknas à propos att återkomma till detsamma.

Major Gyllenkroks död* gick mig djupt till sinnet. Jag hade den lyckan personligen känna den redlige, trofaste mannen, till hvars kotteri jag hörde under den långa riksdagen 1828—1830. Vi brukade gruppera oss kring honom på hans riddarhusbänk, som derför af landtmarskalken (De Geer) döptes till »guldkroken».

Till sommaren — om jag lefver och har helsan — är min afsigt att på några dagar besöka Nerike. I fall herr grefven då är hemma, ämnar jag äfven på en dag göra min uppvaktning på Myrö. Derförinnan hoppas jag dock få det nöjet råka grefven i Stockholm, der herr grefven brukar nedlåta sig till studentkammaren — numera likväl ej i huset n:o 30 Sqvalbergsgatan, utan n:o 9 gatan med det barbariska namnet »Profossgatan».

Stockholm den 1 december 1859.

Högvälborne herr grefve och ryttmästare!

Af hjertat tackar jag för brefvet af den 20 november, med deri inneslutna uppsats och den v. Engeströmska skrifvelsen. Utrymmet i novemberhäftet var redan så upptaget, då jag inhändigade dem, att der ej fans plats för flera artiklar, och i alla fall hade jag ej tillåtit mig införa denna, utan en föregående förfrågan hos herr grefven. Uppsatsen är nämligen undertecknad med herr grefvens utsatta namn; och jag bör, till undvikande af ett misstag, som vore ohjelpligt, anhålla, att herr grefven är god och, så fort sig göra låter, förklarar mig sin vilja: *huruvida grefvens namn får offentliggöras såsom författare till uppsatsen, eller icke.* I

* Thure Gabriel Gyllenkrok, född 1787.

hvilketdera fallet som helst, skall jag samvetsgrant ställa mig herr grefvens föreskrift till efterrättelse. Men för att kunna få in uppsatsen i decemberhäftet, supplicerar jag om *snar* och *bestämd* underrättelse.

Af tvänne skäl ärnar jag i alla fall ej begagna grefvens tillåtelse, att förändra det ringaste af hvad herr grefven skrifvit: 1:o emedan det alldeles icke behöfver något slags förbättring i uppställningen; och 2:o emedan i så vigtiga och ömtåliga historiska upplysningar, främmande tillsatser vore nära nog en förfalskning. Slutstrofens, i orden söta, i syftningen mördande ironi, är i sanning afundsvärdt klassisk, och det skall blifva särdeles roligt att förnimma, huru den kommer att smaka »de begge herrar bröderne».

Från grefve Fr. Kalling.

Myrö den 12 april 1859.

Välborne herr assessor!

Jag har nyligen haft bref från Gust. Montgomery med begäran om diverse rörande v. Böhnen och förgiftningskommissionen vid Gripsholm, hvarå jag ock svarat honom så väl hvad jag hört af v. Böhnen som ock med hänvisning på Morianens 6 del sid. 402. Det bevisar emellertid att Montgomery är glömsk uti allt, utom det som rör honom sjelf och hans egna dater; ty Montgomery var sjelf närvarande vid Myrö, då v. Böhnen, upprymd på eft. midd. efter förtärda goda viner, berättade om resan till Gripsholm samt att han haft med sig en karl hvilken bjudit kocken 4000 rdr etc. Namnet på nämnde medföljande karl fingo vi ej veta; men i fjol berättade mig min f. d. kamrat, Hugo Hamilton, på Araslöf, hvilken 1809 var kornett vid v. Böhnens sqvadron, att ifrågavarande karl var ingen annan än v. Böhnens egen betjent, Grell, som således med sin herres goda minne hade detta hyggliga värf. Dessutom lefver ännu den till åldern 80-årige men till minne och liflighet 20-årige majoren Karl

Jakob v. Schantz på Götarsvik, hvilken, såsom kapten af finska gardet, var vid Gripsholm då Greiff hutade åt v. Böhnen »och den honom sändt hafver». Men det skulle förundra mig, om Montgomery nu skulle uppträda emot Adlersparre eller vestra arméen, då han nyligen, såsom ålderspresident, naturligtvis fått egna loftal äfven åt det hållet, ehuru han med detsamma vederlagt sig sjelf för allt hvad han fordom skrifvit emot Adlersparre och dess historiska handlingar.

Min son Pehr har varit här på kort besök men återvändt till Bråneryd för att i sommar, med maka, åter vara här; och gläder både han och jag oss att i sommar få äran mottaga herr assessorn inom Myrö murar, hvilka dock kunna förvandlas eller begagnas såsom fästningsmurar i fall den kärkomne gästen har för brådtom. Jag skulle då föreslå en resa till det historiska Käggleholm, dit man från stora landsvägen nära Glanshammars gästgifvaregård afviker på en smal nästan obanad $^1/_2$ mils väg genom den mest mörka och vilda skogsmark med backar af 45 graders vinkel, för att sedan komma fram ej allenast till de mest arkadiskt leende trakter vid Väringens stränder, utan ock till lemningar efter en förfluten tids storhet. Slottsruinen med den invid liggande trädgården i flere afsatser, och kyrkan bygd af M. G. de la Gardie, och der man på flere ställen finner hans och de pfaltziska vapnen, förtjenar alltsammans betraktas af dem som ha historiskt och poetiskt sinne; fastän man inte utan harm finner att kyrkans ursprungliga gula utvändiga färg, hvars gulhet just genom åldern fått ett ovanligt färgutseende, nu i år eller i fjol blifvit hvitmenad samt står således, till sitt yttre åtminstone, och presenterar sig moderniserad på sin ö i Väringen, för att liksom väcka förundran och häpnad hos Kägglans omgifvande urskogar. Månne ej så väl af detta som många andra skäl, antiqvitetsakademien borde ha en resefiskal på stat? Kanske detta här torde anses värdt att skrifva öfver i Ställningar och förhållanden?

Myrö den 16 maj 1859.

Välborne herr assessor!

Jag har med sista post erhållit 2:ne bref från 2:ne f. d. landshöfdingar, Horn och Montgomery, deri begge uppmana mig att ge offentlighet om hvad jag hört rörande Gripsholmsdådet. Den senare tyckes vilja införa detta i någon tidning och således få min tillåtelse dertill; men jag anser, lika med herr assessorn, herr Montgomery, från den dag d. 13 mars då han fungerade såsom ålderspresident, vara numera i en falsk ställning, hvarför jag i stället berättigar herr assessorn att, i Ställningar och förhållanden, begagna mina upplysningar och mitt namn; men nämn ej något om det som v. Böhnen vidare upprepade om saken vid Myrö på eftermiddagen; och detta af det skäl att Montgomery, som då var närvarande, glömt hela konversationen, hvilket stundom plägar hända den mannen, då han ej får lysa såsom hjelte på scenen. Det var i förväntan på Greiffska papperen, hvilka jag trodde, mig förutan, skulle upplysa om Gripsholmhändelsen, som jag aldrig tänkt annat än i konversation omtala saken; och jag hade aldrig ämnat vidare offentliggöra det, om icke Anckarsvärdska protesten framkommit och hvarigenom Greiffs minne brännmärkes, utan att derför v. Böhnen m. fl. bli hulpna. Jag förstår i alla fall ej hvarför herrar Anckarsvärd häruti taga så hett vid sig; ty hvem i all verlden har misstänkt dem? Jag tror snarare att det är förargelse deröfver att hans kära, tvänne gånger firade, 13 mars 1809 fått »en viss dyster beskuggning efteråt», som vållat utbrottet af grefve Anckarsvärds harm i Aftonbladet n:o 97*. Firandet af den 13 mars, hvilket regeringen, genom bönedags utsättande just på den dagen, synts velat afböja, har genom Greiffska upp-

* En af K. H. Anckarsvärd och August Anckarsvärd undertecknad uppsats om de Greiffska papperen. Slutorden i denna artikel lyda sålunda: »Undertecknade skulle aldrig nedlåtit sig att uppträda mot en så smutsig handling som hr von Greiffs uppgift, om de icke ansett sig moraliskt förbundna att ej med blotta tystnadens förakt stillatigande förbigå det lömska anfallet mot oförvitliga döda mäns ära, särdeles då vi dertill blifvit uppmanade af en för oss okänd, sig kallande En af vestra arméns veteraner».

täckten förvandlats från en lysande stjerna till en pannkaka. Hvad ha de nu för heder eller glädje af alla sina tal, skålar, känsloutgjutelser och tårar på sagda dagar?

Öfverstelöjtnant C. L. Holst, hvilken 1809 var löjtnant vid lifregementets hussarer, säger sig mycket väl minnas ryktet om förgiftningen. Han har äfven omtalat att hos Georg Adlersparre låg guldmedaljen för tapperhet i fält på en tallrik, hvaraf de mindre nogräknade togo sig en hvar, och prydde sina bröst; men jag vet ej om Holst vill bli nämnd. Lifregementets hussarer, och öfrige af vestra armén, fingo emellertid då ordnar och medaljer i mängd, då deremot sådana vedermälen ej unnats de meriterade f. d. savolaxarne Hartman och Froman.

Myrö den 29 maj 1859.

Välborne herr assessor!

Blott med några ord vill jag nämna att, då jag för ett par dagar sedan var vid Frötuna, jag då ledde talet på general Göran Reutercronas berättelse om Gripsholmska förgiftningshistorien; och Hermansson sade att han icke allenast påminner sig då generalen, vid virabordet vid Ferna, omtalade denna sak, utan ock hade flere gånger förut hört samma sak af samma man. På min tillfrågan om detta får omtalas för herr assessorn samt blifva publikt, svarade Hermansson *ja*. Aug. Anckarsvärd var, innan afskedet, Reutercronas närmaste man vid södra skånska infanteriregementet och dessutom voro de intima vänner, hvilka, så länge generalen lefde, ofta besökte hvarandra vid Karlslund och Strö; och emedan Reutercrona var en pratmakare, men hederlig karl och främmande för lögnen, så lider ej tvifvel att dessa herrar ofta kommo Gripsholms händelser på tapeten. Alltså ljuger Aug. Anckarsvärd på sig sjelf, »att man vid vestra armédelningen ej hörde talas om någon förgiftning vid Gripsholm». Men emedan Hermansson var Reutercronas systerson, så torde man vilja jäfva hans vitsord. Hermansson påstår att Reutercrona var mycket religiös samt ansåg såsom stor synd att

ljuga; och derför hoppas jag att herr assessorn åtminstone i detta fall gillar litet läseri. Hastel. ödmjukast

Fredr. Kalling.

Bilagor till förgiftningshistorien.

C. F. Horn till grefve Kalling.*

Stockholm 26 april 1859.

Om herr grefven finner i n:o 94 af Svenska Tidningen en uppsats rörande de Greiffska papperen** så anse densamma för en fortsättning af vår brefvexling angående förgiftningsförsöket på Gripsholm, hvilken illgerning kan anses konstaterad genom den fala mannens bekännelse, så vida han ej beljugit sig sjelf för herr grefven. Han lär likväl icke yppat hvem som gifvit honom uppdraget och skulle bekosta kockens mutning? Blifva Anckarsvärdarne tysta i frågan, så tyckes det bevisa att den svarta planen uppgjordes i Westmanska huset***. En ödmjuk tjenare

C. F. Horn.

Stockholm den 12 maj 1859.

Högvälborne herr grefve!

Tacksamt emottagit skrifvelsen med ytterligare uppgifter om dådet på Gripsholm, och finner jag ganska väl, att det, för den historiska sanningens skull, är nödigt det förhållandet skoningslöst upplyses, hvarför också herr grefven kan anse sig uppmanad att offentliggöra sin kunskap om saken och detta medan ännu lefvande vitnen kunna åberopas. Om herr grefven ej vill utgifva en särskild berättelse från trycket, så synes mig densamma bäst inrymmas i Crusenstolpes månadsskrift. Begagna ej dertill det osvenska Aftonbladet.

Ödmjukligen.

C. F. Horn.

---

* Claës Fredrik Horn, född 1791, landshöfding i Stockholms län 1843.

** Uppgifna tidningsn:r innehåller ingenting dylikt. Deremot förefinnes i n:r 96 den förut nämnda Anckarsvärdska protesten.

*** En anspelning att Adlersparre skulle varit medveten, något hvaremot den Anckarsvärdska artikeln särskildt opponerar sig.

Stockholm den 16 juni 1859.

Högvälborne herr grefve!

Jag längtar att i Crusenstolpes månadsskrift få erfara herr grefvens behandling af Gripsholmsaffären, till hvilkens bestyrkande jag förmodar att vitnesattester bifogats. Det var oförsvarligt af Greiff, att ej uppgifva namnet på de öfriga agenterna för mordanslaget, hvarigenom Anckarsvärdarne fått skäl att så strängt bedöma Greiffs uppgifter; i dessa finnas äfven motsägelser. Illa står tillsammans hans uppträdande den 13 mars med försäkran att hafva brutit all gemenskap med konspiratörerna och med den kommunikation han gjorde general Horn före nyåret, hvarom jag nämnt i min broschyr, som gifvit anledning till vår brefvexling.

Ödmjukligen
C. F. Horn.

Grefve Kalling till Crusenstolpe.

Myrö den 20 nov. 1859.

Välborne herr assessor!

Härhos tager jag mig friheten insända hvad jag, rörande Gripsholmsaffären, hört omtalas; och beder få detsamma infördt i novemberhäftet af Ställningar och förhållanden, i fall det ej är för sent till sistnämnde månad. Skulle herr assessorn finna nödigt göra några förändringar, eller rättare sagdt förbättringar, så är jag derför tacksam.

Den 6 december 1859.

Välborne herr assessor!

Mycket tacksam för ärade skrifvelsen af den 1 dennes, får nu tillkännagifva att hvad jag hafver skrifvit, det hafver jag skrifvit; och således får mitt namn tryckas jemte artikeln; ty då jag icke döljer mitt namn bakom anonymen, så torde jag derför ej bli exponerad, från dylika riddare, med obehagliga insinuationer. Dessutom hyser jag det hopp att ej behöfva mera komma i strid för denna sak, utan att herr assessorn har godheten skydda mig att bli förkrossad.

Då jag nedskref ifrågavarande artikel, var det mitt uppsåt att iakttaga värdighet utan något bittert sårande; och derför kan jag ej fatta hvad det är för en »mördande ironi» uti slutmeningen, enligt hvad herr assessorn antyder; ty tvärtom hade jag der velat uttrycka hvad som är min verkliga öfvertygelse, nämligen att Anckarsvärdarne ej kunnat låna sig till nedriga handlingar. Dessutom synes såväl af Karl Anckarsvärds politiska trosbekännelse som äfven af »Läsning i blandade ämnen, ny serie», att bröderne A. den tiden brutit med vestra arméns chef, hvilken i sistnämnda skrift kallar K. H. A. för öfverlöpare derför att han hyste vänskap för Adlercreutz; och hvilket jag också i min räfst kallar »att öfvergå från intrigernas näste till ärans fristad». Jag kommer eljest i håg att då v. Böhnen gjorde den berättelsen som är anförd, samt jag derom begärde skriftlig uppsats, han då svarade: »nej, jag aktar mig för att ge grefven och Crusenstolpe något skriftligt»*.

* Den ifrågavarande artikeln lyder som följer:

»Med anledning af de strider, hvilka, rörande v. Greiffska papperen, förevarit mot och med ryktet om Gripsholmska förgiftningsförsöket 1809 och der, från ena sidan, v. Greiff stämplats såsom både lögnare och niding (utgifvare af nidskrift), anhåller ins. om plats i denna tidskrift för hvad om ifrågavarande händelse kommit till hans kännedom.

Uppgifterna äro från följande personer, nämligen aflidne generalmajoren Göran Reutercrona (1809 vakthafvande vid Gripsholm) berättade för grefve C. J. von Herrmansson och ins., i begges vår närvaro, att v. Böhnen kommit till Gripsholm med förgiftningsprojekt, derom också f. d. konungen och drottningen fingo vetskap, samt för Reutercrona delgåfvo deras öfvertygelse vid ett tillfälle, några dagar efter von Böhnska visiten, då, genom ovarsamhet vid tillagningen, en glasbit kommit i maten, deraf drottningen skurit sig i tungan, eller läppen, så att det blödde.

Aflidne statsrådet grefve Axel Otto Mörner, som, efter befrielsen ur norska fångenskapen, besökte sin kår (lifregementets grenadierer) vid Gripsholm, meddelade sig ha hört omtalas ungefärligen detsamma.

Aflidne öfversten v. Böhnen, derom tillspord af ins., i anledning af Reutercronska berättelsen, sade sig varit skickad till Gripsholm med uppdrag att efterse, dels om en fönsterluft i f. d. konungens rum blifvit igenmurad, samt dels ock om några pistoler, i ett rum utanför voro skarpladdade; men en medföljande person under resan hade sedan på hemvägen låtit veta sitt uppdrag, nämligen kockens vidtalande att, mot 4,000 rdr belöning, blanda förgift i de kungligas mat, hvilken proposi-

V.

"Karl Johan och svenskarne" samt andra romantiska alster och öfriga skrifter af författaren. — Crusenstolpes senare lefnadsår, hans död och eftermäle.

Uti en i Svea för 1866 införd minnesteckning, öfver den då nyss aflidne föregångaren inom kalenderns biografiska afdelning, skrifver *Orvar Odd:* »M. J. Crusenstolpe var af naturen i flera afseenden så rikt utrustad, att han alltid och

---

tion dock mött bestämd vägran. — Namnet på sagde reskamrat ville v. Böhnen ej uppge; deremot har en vid hans sqvadron då anställd, *och ännu lefvande,* subaltern förmält, att v. Böhnens följeslagare vid Gripsholmsresan var ingen annan än hans egen trotjenare Grell, med hvilken berättaren, stående då på Riddarhustorget tillika med sin kamrat löjtn. baron Emanuel De Geer, såg v. Böhnen komma åkandes, vid sin sida, uppför Stora Nygatan.

Majoren Carl Jakob v. Schantz, *som ännu lefver* samt 1809 tillhörde Gripsholmska bevakningen, har flera gånger för ins. och flere upprepat ofta nämnda förgiftningshistoria samt att han och en Anckarsvärd vid grenadierkåren inkommit i ett rum vid Gripsholm, der de funno Greiff och Böhnen i häftigt samtal, samt af den förre anmodades »träda närmare» för att få också höra »huru snygga propositioner som nu göras»; och hvarefter Greiff yttrat till Böhnen: »Kom icke hit mera med dylikt, samt helsa den dig sändt hafver, att vi väl äro fångvaktare, men också försvarare mot allt våld».

Slutligen må också nämnas de underrättelser, som erhållits af landtrådet J. von Engeström (1809 ryttmästare vid lifregementets kyrassierer, nu dragoner) och hvarom här bifogas utdrag ur ett bref af den 31 oktober d. å. — Dessutom hade, vid ett besök i Sverige, nämnde landtråd yttrat samma sak till en d. v. student, hvilken nu är lektor vid ett läroverk.

Att herrar generaladjutanter grefve K. H. Anckarsvärd och August Anckarsvärd, icke hört omtalas denna tilldragelse, kan ej annat än förvåna ins., särdeles som öfverste August Anckarsvärd varit regementskamrat och vän med generalen Reutercrona, hvilken, vördnadsvärd i

i hvilken ställning som helst skulle blifvit *bemärkt*, omständigheterna gjorde honom för en tid till mer än detta, till en *märkvärdig* man, men för priset af, som vi tro, ett förfeladt lif».

Onekligen är ock denna uppfattning den mest allmänt gängse. Huru man kan kalla dens lif förfeladt, hvilken under en lång följd af år riktat svenska literaturen med erkända stilistiska mästerstycken samt mer än de flesta samtida skriftställare visat sig i stånd att lägga beslag på allmänhetens intresse, hafva vi emellertid svårt att förstå. Om Crusenstolpe i frid och ro suttit qvar i hofrätten, om han blifvit president eller kommit i tillfälle att ikläda sig landshöfdinge-

åminnelse, ingalunda var af det tystlåtna slaget, utan trakterade gerna omgifvande personer med hvad händt och sant varit. Deremot må det ej väcka förundran, om desse herrar bröder vid förnekandet af ryktet endast afsett att de icke fingo del om planen af v. Böhnen, eller af den honom sändt hade; då, med den kännedom man har om desse herrars karakter och lynnen, ett så beskaffadt förslag säkert hade afspisats allvarsammare och kraftfullare, än den åberopade köksmästarens blotta vägran.

Myrö i November 1859.

Fredr. Kalling».

Det åberopade brefvet af den 31 oktober innehåller:

— — — »Landtrådet Jakob von Engeström, då ryttmästare vid lifregementets dragoner, gjorde vakt vid Gripsholm hos f. d. konungen och berättade sedermera, hvad jag minnes, mycket om den råa behandling, hvarför konungen var utsatt, huru de genom bullrande om nätterna öfver konungen sökte skrämma honom, och huru försök gjordes att öfvertala kocken, att gifva honom gift, m. m. Min bror, kornetten G. A. von Engeström, har sagt mig, att han bestämdt minnes, det vår farbror — nämnde landtråd — på hans fråga, med anledning af Crusenstolpes yttranden, sagt, det den deri omnämnde v. B. var von Böhnen, och att sagde v. B. vidtalat kocken att förgifta konungen, men att, såsom v. B:ns ord föllo: »*den tusan djefvulen ej derpå ville ingå*». Detta, äfvensom farbrors öfvertygelse, att v. B. verkligen hade ett sådant ärende till Gripsholm, dit han kom resande, vill min bror både enskildt och offentligt erkänna, utan att likväl kunna eller vilja anklaga någon, för att hafva sändt von Böhnen, då farbror derom aldrig yttrade sig». — — —

Sjelfva *faktum*, eller förgiftningsplanen, och att öfverste von Böhnen derom inlåtit sig i underhandling, kan sålunda anses vara moraliskt bevisadt. Planens utgångspunkt är deremot ännu tills vidare något beslöjad».

uniform, är det då gifvet att hans lefnad varit mera fruktbärande än nu? Eller kanske lyckan nödvändigt skulle hafva blomstrat för honom i hofvets salar, om han mottagit den å nyo utsträckta handen? — Härmed må nu vara huru som helst, ett faktum är att hans verksamhet för literaturen ej varit förfelad.

På »Morianen»* följde »Karl Johan och svenskarne». Främst gäller väl om detta arbete, hvad Ad. Hedin träffande yttrar i den förut nämnda uppsatsen i Familjjournalen 1880, att nämligen »Crusenstolpes skrifter i ej ringa mån bidragit till att bestämma det numera allmännast rådande omdömet om Karl Johans politik och tidehvarf, äfven deras, som äro fjerran från att tro, att de lärt något af Crusenstolpe».

Mer än en gång hördes Crusenstolpe yttra i vänkretsen: »Jag var till en början *dupe* af hela systemet. Allt visade sig för mig i en förtrollande dag. Skuggorna trädde i bakgrunden. I förgrundens solsken stod Karl Johans gestalt, med egenskaper som kunde tjusa en mindre fantasirik sangviniker än jag. Men småningom öppnades mina ögon. Jag började inse systemets många brister. Jag såg landets intressen trampas under fötterna af några få gunstlingar, jag lärde känna det ihåliga, skefva, förvända i denna politik, som jag skulle försvara. Jag stod icke ut längre. Då man dessutom svek sina löften emot mig, vände jag slutligen hofvet ryggen, upphörde med utgifvandet af »Fäderneslandet» och började min oppositionela bana. Sedan den tiden har jag *aldrig* svikit de grundsatser, som varit min första ungdoms och till hvilka jag nu, efter denna förirring på det motsatta området, återvände. Mina fiender skola icke kunna framvisa en enda uppsats af min hand, genom hvilken jag sökt vinna de storas gunst, eller der jag förnekat de grundsatser, som efter skilsmessan från dynastien, d. v. s. från 1834, styrt min penna».

Hvad Crusenstolpe sålunda muntligen uttalat** satte han i scen med öfverlägsen talang uti de interiörer från ifråga-

* Om denna roman se förra häftet af vårt arbete, sid 223.

** Jemför minnesteckningen öfver honom i Nya Dagligt Allehanda för den 18 januari 1865.

varande tidehvarf, hvilka i dessa dagar framlagts i ny upplaga*, hvarför vi ej behöfva närmare inlåta oss på innehållet. Crusenstolpes stil är i »Karl Johan och svenskarne» utmärkt af en stundom bländande kolorit, och att han en gång varit verkligt tjusad af »hjeltekonungens» personlighet framgår lika visst, som att fjellen sedermera fallit från hans ögon.

Af lätt insedda skäl har kritiken icke varit synnerligen mild i afseende på de tvänne romantiserade memoarverk — »Morianen» samt »Karl Johan och svenskarne» — hvilka ingripit i ännu lefvande personers hågkomster samt blottat åtskilliga delikata förhållanden. Troligen skall dock en framtid med samma lugn kunna bedöma dem, som fallet i våra dagar varit med »Huset Tessin»**.

Ånda från Karl XI och fram till frihetstiden sträcka sig de skildringar, hvilka Crusenstolpe författat om medlemmarne af Tessinska ätten. »Af alla denne författares icke blott historiskt-romantiska, utan äfven rent historiska arbeten» — yttrar en granskare i nyaste tid*** — »kan detta anses vara det värderikaste och af största betydelse, såsom innehållande talrika dokument, hörande ej mindre till Sveriges än till den Tessinska familjens historia. Förf., hvilken sjelf lyckats komma i besittning af en stor del af de vigtiga bref och originalhandlingar, som nu under namn af »Tessinska samlingen» förvaras i riksarkivet, har ur dem med sin vanliga beryktade stilistiska talang framdragit allt hvad som kunnat lämpa sig för den romantiska berättelsen och på ett snillrikt sätt förenat den historiska sanningen med fantasiens diktverk».

I afseende på de öfriga romantiska alstren af Crusenstolpes penna nöja vi oss med att anföra några titlar: »Tvänne äktenskap» (i Nya svenska parnassen 1847), novellerna »I kyrkan och på maskeraden» samt »Valspråket». Vigtigt är ett literaturhistoriskt arbete af 1851: »Karakteristiker ur sam-

* Första upplagan utkom i tre delar Stockholm 1845—46.

** »Huset Tessin under envåldet och frihetstiden», i fem delar, Stockholm 1847—49.

*** Carl Silfverstolpe i en uppsats om svensk historia i svensk roman, i Framtiden 1871.

tidas förtroliga bref och anteckningar». Äfven om man ej gillar den deruti använda metoden, att tillgodogöra brefsamlingar, utan afseende derpå, om ännu lefvande korrespondenter kunde vara dermed missnöjda eller ej, måste det medgifvas, att resultatet blifvit i det föreliggande fallet synnerligen värdefullt och intressant. För öfrigt voro de redan då hädangångna ojemförligt talrikast representerade. Bland dem möter man en mängd af våra förnämsta literära och politiska celebriteter: Lidner, Kellgren, Oxenstjerna, Benjamin Höijer, Hans Järta m. fl. För att äfven på detta område anföra ett prof på Crusenstolpes samlingar, välja vi att reproducera huruledes skalden Nicander beskrifver:

"En timme på Haga".

Det var en skön sommardag. I almanachan heter den *den 10 juni 1827.* Kl. 10 f. m. vandrade jag i solskenet Drottninggatan uppföre, genom Norrtull, förbi Stallmästargården, der nu gårdagens gyllene trafik icke mer syntes eller hördes till — och nalkades den rika, lummiga och svala park, i hvars hägn naturens lustslott, det intagande Haga, är gömdt, men icke förglömdt. Mina tankar (lord Byron liknar sina tankar vid valpar, som envist hålla sig fast vid modersbröstet och suga) skulle jag äfven kunna likna vid lätta vindthundar, som alltid, då de följa sin herre åt, löpande fram och tillbaka i cirklar och ellipser, öfver diken, berg och backar tillryggalägga en tiodubbelt längre väg, än den makligt framskridande husbonden. Vidt sväfvande i inbillningens rymder, reste de fyra fem gånger till Rhenstranden, till Lützen, till Rom, till Neapel och hem igen, under den tid, som min kropps ben behöfde för att spatsera från Sperlingsbacka till Haga portar. Men nu var jag lyckligt och väl anländ inom Elyséens gränser: en sval, doftande flägt af vestanvinden, naturens Pochet, aromatiskt sammansatt af tusende blomsterångor till en ljuft berusande essens, mötte mig vid inträdet i den yppigt grönskande lustgården. Nästan buren af min glädjes vingar, sväfvade jag fram öfver vägen, som var rörligt randad och prydd af solens gyllendukar och skuggans dunkelgröna kaschmirsmattor. Den blå Brunnsviken glänste stundom fram mellan löfven och stammarna, och snart låg det hvita slottet, liksom bygdt af skinande elfenben till elfdrottningens sommarboning, för mina ögon.

Utanför slottet, på den lilla skuggiga kullen, försedd med inbjudande hvilobänkar, mötte jag löjtnant Söderberg med en rulle ritningar i handen. "Är Hugo Hamilton hemma?" var min

fråga, och hans svar: "Ja, han bor der nere, gången längs fram, dörren till venster". Min baron var dock ej der. Nyckeln hängde på dörren. Jag läste upp och steg in.

Fönstret stod öppet. Genom dess ram såg jag rakt in i en rik trädgrupp, der hundradetal af trastar och bofinkar höllo en förtrollande konsert, under det hvar och en sjöng sin egen visa efter sin egen näbb. På en byrå till höger i det blå rummet lågo brokigt och förgyldt inbundna Vergiss-mein-nichter och Peneloper och Uranier från Tyskland, bredvid I. v. Müller, Hume och Sismondi. På bordet under fönstret pennor, papper, ritstift och en liten röd bok, som jag ej förr sett och derför genast öppnade. Det första, som der mötte mitt öga, var Hugos sköna teckning till min *Tystnad*. Hon sitter som en engel, med hvilande vingar i ett ensligt skönt landskap, är i begrepp att lägga fingret på munnen, och ser så tyst och så salig ut. En urna står bredvid henne nästan bakom, och en lyra hvilar vid hennes fot. Man kan ej se något täckare tänkt och raskare utfördt. Sjelfva sången är Hugos älsklingsstycke och han har lofvat mig en kopia af sin teckning. Utsigter af Haga och det idealiskt sköna Tivoli voro antydda eller utförda på de följande bladen.

Nu kom Hugo in. Han såg ut som helsan personifierad, och med sin vanliga jovialiska ton och med ett kraftigt handslag helsade mig: "God morgon, broder!" Nu följde åtskilliga ömsesidiga utvexlingar af nyheter, som passerat inom eller utom oss sjelfva, under en veckas lopp. Sist kom man till tals om Rom, om resan till Rom och om h. k. h. kronprinsen. Jag sporde om Hugo förnummit något furstligt yttrande rörande tiden och medlen för min affärd. "Tvänne gånger har jag frågat prinsen derom och tvänne gånger har han svarat, att han med första skulle bestämdt yttra sig. Bäst är att du nu talar med prinsen sjelf, när han slutat dejeunera", svarade min vän kammarherren. "Men" — nu tog han ett kraftsprång tvärt öfver rummet — ett af hans vanliga sätt att afladda sitt öfverflödiga förråd af lifslust och lifskraft, liksom han stundom storskriker, endast för att blifva af med en öfverfyllnad af yrhet och ostyrighet — "Men, lieber Bruder! Du måste först se några ritningar, som en ryss gjort och som äro temligen märkvärdiga. De ligga inne hos prinsen — jag hemtar dem och anmäler dig med detsamma." — Och dermed var han utom dörren. Jag tog fram min pipa, sände några trefliga hvirflar ut i den blå luften, och då Hugo kort derefter inkom med ritningarna, begyntes åskådningen af dem. De voro sköna: laverade med den bjertaste kolorit på pergamentlikt papper och med yttersta elegans utförda. De förestälde åtskilliga utsigter af floden Paswig med sina vat-

tenfall. Under det jag deraf njöt och deröfver gjorde mina betraktelser, inträdde en liten morian i riktigt afrikansk kostym. Hugo frågade: "Är prinsen inkommen?" Morianungen svarade: "ja!" bugade sig och gick. Knapt fick jag nu tid att kasta pipan i vrån eller på bordet, att kamma mitt hår, som stretade hit och dit, att afdamma stöflarna och raspa några tag på min svarta rock, som under mina smygvandringar i parken fått åtskilliga fransar af spindelväf, kavaljers- eller fruntimmersparoler och feta spindlar och utsugna flugskal eller skeletter. Hugo stod i dörren och ideligen ropade: "Kom, kom, prinsen väntar". Och jag följde honom snart genom gången, in i prins *Oskars* rum i samma pavillon. Jag väntade i ett litet yttre rum under det H. gick in, och efter några få sekunder trädde prins *Oskar* ut i en blå morgonklädning, och helsade mig med sin på en gång furstliga och vänliga nickning, beledsagad af ett godt småleende, som liksom inbjuder till förtrolighet. Då man nalkas en kunglig person lägger man liksom en puppa kring själen: man liknar nästan en docka i ett valnötskal. Man känner sig nästan betryckt och vet ej hur man skall börja eller sluta, så vida man icke bär puppan med sig hvart man går, såsom kammarherrefjärilsjälarna, nämligen de till lif och själ kammartjenande, eller skalet med sig hvart man går, såsom snigeln, d. v. s. hofgunstlingen (som är helt annat än furstens vän, ty äfven snillrika furstars *gunstlingar* äro ofta dumma, men deras vänner få ej vara det); ty är man ett riktigt hofdjur, som dessa ofvannämnda, så känner man icke sin puppa eller sitt skal; man är hopväxt dermed och bär den som ett lustigt ok. — Men denna hjerteklämning och trångbröstade tafatthet försvinner alldeles hos mig när jag nalkas *Oskar*. Jag blir snarare högre stämd och jag talar bättre och uttrycksfullare inför honom, än inför menniskor af stora hopen. Mitt samtal med honom denna gång mins jag ännu nästan ord för ord. Här står det:

Oskar.

God dag, Nicander!

Jag.

Jag har kommit för att i underdånighet anmäla hos e. k. h., att jag redan fått lyfta det understöd för min tillärnade resa, som Svenska akademien tillagt mig, och för att inhemta e. k. h:s befallning i afseende på tiden för min affärd.

Oskar.

Det är godt. Den skönaste tiden är nu inne, och du bör begagna den. I början af veckan talar jag i ämnet med hans maj:t. Kom hit ut om några dagar, så vill jag lemna dig nö-

diga penningar, och anvisning på ytterligare summor, att lyfta efter behof. Har du uppgjort din reseplan?

Jag.

En liten förändring har jag vågat göra i den plan, som jag sista gången för e. k. h. hade nåden att uppgifva. Jag har beslutat att på nedresan till Italien försaka Paris.

Oskar.

Denna årstid ser man nästan bara skorstenar, så väl i Paris som i Stockholm etc. Nå låt höra.

Jag.

I sällskap med en annan resande från Upsala följer jag Rhenstranden från Hamburg öfver Köln och Koblenz till Heidelberg.

Oskar.

Rhenständerna äro utomordentligt vackra. Du skall der finna en stor och hög poesi i naturen.

Jag.

Lord Byron i sin Don Juan, ett galleri af höga poetiska taflor, talar om dem med förtjusning.

"Ye glorious Gothic Scenes! how much ye strike
All Phantasies!"

Vinberg och alptaflor och riddareborgar och blomsterkullar i evigt enahanda och evig omvexling.

Oskar.

Men du bör ej försumma tillfället, att åtminstone på återvägen studera icke så mycket Paris, som parisiska skådeplatsen. Du har förtrolig bekantskap med tyska och engelska dramatiska författarne. Du har öfversatt Shakespeare. Att med egna ögon se den fransyska tragedien, att lära känna från teatern de fransyska tragödernas stora konst att kombinera och koncentrera handlingen till ett slutet helt, skulle ej litet bidraga till utbildningen af en säker smak och takt. Jag är långt ifrån att anse deras genre som den uteslutande sanna. All uteslutande smak är intolerant och ett band på konstens frihet. De fransyska markiserne (ty så äro de till seder och konversation deras hjeltar, om de äfven heta Cæsar eller Brutus eller Mahomet) önskar jag icke utplanterade här på svenska skådeplatsen; men betraktandet af det skefva bidrager äfven till vinnandet af en säker blick; och i uppställningen af det hela äro fransmännens tragici tyskarne öfverlägsna.

Jag.

Äfven jag inser att ett dramatiskt verk vinner genom sammanhållning och genom alla dess radiers fortgång till medelpunkten utan afvägar. Visst kunna de ofta, såsom t. ex. hos Schiller, präktigt brytas i strålar, under det de utspringa till höger och venster inom periferien; men dessa utgreningar belysa ej det hela, utan bidraga snarare till ett förvillande bländsken, som tjusar, utan att alltid tillfredsställa. Hos Shakespeare framila radierna i skarpa vinklar: de gå som blixtar genom moln, och förvåna som de. Den rena fulländade dramatiska skönheten kände de gamla. De hade valt sin form. Den passade dem, men kan icke numera passa för oss. Den har ännu icke framträdt, som funnit och gifvit oss en så fulländad dramatisk form i den romantiska stilen, som den antika var på sin tid. Och likväl bör den kunna finnas, denna *dramatiska sten,* d. v. s. grundstenen för den dramatiska konstens tempelbyggnad. Att förena *Racines* och *Alfieris* oförvillade och oafbrutna trohet mot ämnet och omutliga försakelse af alla poetiska praktstycken, som ej leda till målet, med *Shakespeares* höga flygt och djupa blick i menniskohjertat, och *Schillers* fulla, harmoniska, klangfulla språk — det vore att vara romantikens Apollo, och att hafva hunnit och omfamnat det nya idealet, den nya Dafne.

Oskar.

Sveriges literatur har ett högt värde; men dramatisk har den ännu icke blifvit.

Jag.

Vi äro *alla* europeiska bildade folk underlägsna i denna konst utom ett.

Oskar.

Och det är —

Jag.

Våra bröder norrmännen. Vi ha dock ett litet något; men de intet.

Oskar.

De hafva ansett den danska literaturen som sin, och tyckt sig hafva nog. Men I, våra svenska skalder, hafven alla det fel — jag talar uppriktigt — att, när det gäller én komposition för teatern, sväfva för mycket ut.

Jag.

En enda gång har jag försökt mig på denna väg. Mitt *Runesvärd* bär vitne om ungdomens dygd: *värme,* men äfven om ungdomens fel: *brådska och brist på hållning.* Måtte jag i mitt

andra försök bibehålla den förra och undvika de senare. Jag ser ett stort mål för mig. Hur vill jag hinna det?

Oskar.

Målet är högt. Hvart och ett sträfvande dit är ett lagerblad. Vi få alla sträfva till ett visst, ett säkert mål. Det är lyckligt att veta hvart man vill. Att *ega* ett mål, en ljuspunkt, en ledstjerna, är halfva vägen bakom ryggen.

Jag.

Länge har det hoppet varit min högsta lycksalighet, att jag en dag skulle inför mina landsmäns blickar låta *vår* eller *mennisko*-historiens hjeltar gå igen, uppträda i mäktiga gestalter och genom minnen af den tid som *var*, höja den tid som *är* till hvad den bör *blifva.* I forntiden sjöngo skalderna *episkt* och *dramatiskt* och deras besjungna hjeltar stodo såsom vårdande prester kring fosterlandskänslans heliga eld. De hade *epos* och *drama.* Vi hafva eller rättare vi kunna blott hafva det senare: dramat; ty den episka materien har sammansmält med den dramatiska, och gjort denna senare mera rik, gjort den romantisk, bragt *handling* deri, som är epikens väsende. Hos antika folkslagen tillhörde epos sagan och historien egentligen. Der uppträdde hjeltarne *handlande.* I tragedien åter framstäldes de såsom *lidande,* d. ä. mera i enskilda, husliga förhållanden, stående under ödets gissel och spira. De gamles enskilda lif var så patriarkaliskt enkelt och stort, så betydelsefullt och dock så litet inveckladt, att när de märkvärdigaste gestalterna skulle i dramatisk dikt framställas, behöfde skalden nästan blott afskrifva efter naturen. Hos de nyare folken åter har det offentliga lifvet skilt sig så vidt ifrån det enskilda: det förra har blifvit omfattande och historiskt i stor stil; men det senare har hopkrumpit till en prosaisk hvardaglighet eller ett själsdödande fråsseri eller en stel ceremoni, och derför har *komedien* nu tagit uteslutande besittning af det husliga och enskilda. Det löjliga i våra sällskap och det tomma eller upp- och nedvända deri förlöjligas i lustspelet, och det med skäl. *Tragedien* följer historien åt. Tragedien fordrar nu icke blott lidande utan handling. Den måste vara en varmt och harmoniskt kolorerad tafla, ej blott en plastisk stillastående grupp. Das Bürgerliche Trauerspiel kan aldrig väcka rent *tragiskt* intresse, om äfven Schiller behandlar det. Verner har i sin *24 februari* lyckats att göra ett rysligt helt, som uppskakar; men läsarens och åskådarens själ blir nästan slagtad af den stora knifven, som der spelar hufvudrollen. Knuten, den Gordico-dramatiska, är således att, med utvidgadt område för tragediens verkningar, ej inspärra den inom antikens trånga gränser, men ej heller regellöst låta den löpa ut i odeterminerade

linier och bugter. Rundas och omslutas till ett helt måste den. Hvilken härlig lager att skörda för den, som efter denna åsigt kunde stifta en europeisk nationalteater! Hvad glädje att veta det denna blifvit uppbygd på svenska nationens jord — att en svensk skald varit byggmästaren. Dock, en gör ej allt. Åldrarnas hvarandra efterträdande skaldekonungar få bygga derpå. Det *interregnum* i poesiens rike, som nu blifvit en följd af den stora schismen (då *en* skola slutit sig till det så kallade *klassiska* slaget, *en* till det *romantiska,* liksom en påfve regerade i *Rom* och en i *Avignon*) — detta interregnum torde väl snart se sitt slut, och dikten, omstrålad af all sin medfödda, eviga frihet, klassiskt enkel och romantiskt rik, dyrkas i ett enda härligt tempel af lyckliga folk, utan fördom, utan skråtvång, med hat endast för det usla, och kärlek endast för det sköna.

Oskar.

Du skildrar en härlig tid. Skönt vore det, att få se grundvalen lagd till ett sådant tempel. Bibehåll dessa åsigter, lef och verka i denna anda. Jag hyser det hopp, att du skall blifva en af dem, som arbeta på denna tempelbyggnad. Blif hvad du kan, dig sjelf och det sköna trogen. Jag skall följa dig med mitt deltagande och mina önskningar. Bered dig nu till resan med gladt mod: flyg ut, som ett bi, på fria vingar öfver den sydliga naturens blommor, och kom hem igen med gyllene frukter. Farväl! Jag återser dig innan du reser! Farväl!“

Mindre vigtig är den samtidigt utkomna samlingen »Anekdoter för både historiens och skämtets vänner», men ett tredje arbete från åren 1850—51 är deremot synnerligen minnesvärdt och för Crusenstolpe såsom stilist mycket karakteristiskt. Det har blifvit anmärkt, af Orvar Odd och andra, att Crusenstolpes stil hade icke många nyanser, att den var något stereotypisk, af en viss sirlig, hofmans-utsökt, fransyskt akademisk »tournure». Med detta förhållande står ock den omständigheten i sammanhang, att Crusenstolpe med all sin passionsfullhet och sitt lätt uppbrusande lynne, aldrig lät komma sig till last, att låta pennan hvad man kallar »skena af» med sig; han var samme städade, prydlige och ceremoniöse stilist, äfven då han satt vid sitt skrifbord med sinnet fullt af galla, han gick till skarprättareförrättningen med uppvikta manschetter, han serverade sitt fina gift med en öfverstemunskänks hela etikett och han stötte stiletten i

ens sida med samma eleganta hållning, som den, hvarmed han utdelade korten vid ett virabord.

Vi skola nu anföra några märkliga exempel härpå ur Crusenstolpes skrift »Riksdagen 1850—51. På scenen och mellan kulisserna», utgifven i tvänne häften nämnda år. »Ändtligen hafva landets fäder» — skrifver förf. i inledningen — »för denna gången öfverstökat riksdagens långtrådiga, tidsödande preliminärer, som sakna motstycke i något annat konstitutionelt land. Huru mycket oratoriskt munväder fruktlöst depenseradt! Och detta helsningsspring, dessa bugningar och handkyssningar af en sjelfständig nations representanter! Denna sliskiga, evigt idislade »underdånighet», hvartill intet spår synes i våra »stamförvandters», de upplysta och sin monark derför icke mindre tillgifna danskarnes svar på det kungliga talet från tronen! Och slutligen denna gudstjenst utan andakt och uppbyggelse! . . . Statsmakterna befinna sig alltså ansigte mot ansigte, och tiden är inne att daguerreotypisera fysionomierna.»

Bland åtskilliga af dessa Crusenstolpeska daguerreotyper utvälja vi ett par andans män.

"I kraft af sitt embete" — skrifver förf. — "innehar erkebiskopen doktor *Karl Fredrik af Wingård* nu fjerde gången den andra talmansfåtöljen. Konung Karl Johans vitsord och erfarenheten under en lång följd af riksdagar göra allt ordande öfverflödigt om hans "kända *politiska* tänkesätt". Det är icke i 70:de året man ömsar skinn och grundsatser. Den smak kärilet dittills haft behåller det; och redan deruti ligger på sätt och vis en orsak, att den måste vara strängt konservativ. Tilläfventyrs förledd af den bevågenhet, som utvecklandet af den ultrarojalistiska partifanan rönte under gamla systemet, har doktor af Wingård trotsigt planterat henne på Zions murar. Visserligen veta derigenom både fiender och vänner alltid hvar de hafva honom; men värdet af öppenheten och konseqvensen förspilles genom det utmanande i maktspråken, använda i tid och otid, hvadan ock hans inflytande trångt begränsas inom kretsen af ett kotteri, under det hans impopularitet utom denna krets vuxit till en förvånande och kanske oförtjent höjd, hvilket likväl synes långt mera bekymra det parti, till hvilket han bekänner sig, än honom sjelf, äfven när det någon gång urartat till hotande och skandalösa utbrott, dem han mött med stoiskt lugn.

Försigtigare och finare nalkas hans närmaste man vid denna

riksdag, preseståndets nuvarande vice talman, biskopen doktor *Hans Olof Holmström* det föresatta målet; aldrig — som Wingård — väcker han med starka och stickande fraser björn som sofver, eller retar det motstånd, han beräknat att kringgå; alltid uppträder han försonande, medlande, beskedliggörande, och om sammanjemkning ej längre är möjlig — om han ej kan undgå att med egen hand slå sina politiska vederdelomän till marken, har han städse helande balsam tillreds, för att mildra svedan af de besegrades sår. Och medan de öfvervunne tömma vredens kalk öfver Wingård, hvilken visat dem tänderna, glömma de nästan att det är Holmström, som med utsökt humanitet smugit snaran kring deras fot.

Antaget att dessa begge prelater i närvarande stund representera den svenska lutherska kyrkan, vore af högsta intresse för landet att känna, en moralisk förbindelse för dem att uttala, sin innersta tanke om så väl det sektväsende, som griper allt mer omkring sig, rycker den svenska statskyrkan allt närmare och närmare på lifvet, som den katolska propagandismen, hvilken, med aflagd mask, högt förklarar all annan kristendom för kätteri, alla andra kyrkor än Roms för *blott provisoriska,* dem tiden förmenas vara inne att återeröfra åt Vatikanen. Ingendera af dessa *skenbart* fiendtliga ytterligheter är nu mera att skämta med. Svenska folket har rätt att fordra, det de som stå i spetsen för statskyrkan bryta sin mystiska tystnad, lägga bort sin affekterade likgiltighet, taga bladet från munnen, och tala ur skägget. De måste bekänna, å ena sidan, om läseriet och den inre missionen gå *deras* ärenden, eller om de anse dem vara ulfvar i fårakläder; och å den andra, om de under Oskar I:s spira lifvas af samma anda mot påfvedömet, som företrädarne i deras kall under Gustaf I:s?"

Efter att hafva anmärkt, huruledes bättre varit, om — i stället för att himla sig öfver bistra tider och verldsdelens politiska skakningar, som ligga utom kyrkans område — doktor Wingård med några kraftiga, vägledande ord gjort sin ställning klar till både Rom och det inre sektväsendet, öfvergår Crusenstolpe till några af de borgerliga representanterna.

"Mera lugnande", säger han, "än karantäner och spärrningar är åsynen af kommersrådet *Olof Wijk* i borgareståndets talmansstol och borgmästaren *Karl Kristian Halling*, såsom vice talman, vid hans sida — båda hemtade från de begge städer, der cholera morbus värst grasserat under detta sitt besök på skandinaviska halfön, nämligen Göteborg och Malmö. Törhända är det djup

beräkning på just denna *helsosamma* verkan af ordförandeklubban i herr kommersrådets hand, som tillskyndat honom en sådan utmärkelse, hvilken man nästan befarade att aftagande kroppskrafter, t. ex. minskad spänstighet i syn- och hörselorgan, skulle neka honom att emottaga. Regeringen sjelf var icke oberedd på ett afslag; men positionens glans undanröjde alla betänkligheter hos subjektet; och höga vederbörande sluppo således, att med lykta och bloss vidare leta efter chef åt det högtärade ståndet.

De svårigheter herr Halling i början lärer gjort att slå sig ned på *andra* platsen, hvartill han dock slutligen begaf sig, föranleder misstanken, att det låg mera modesti än allvar i den skriftliga förklaringen till en vän långt innan han anlände till riksdagen, att han för ingen del ville taga den *första* platsen i besittning. Han hade kanske icke utan skäl väntat att *denna* skulle honom erbjudas; och då detta ej skedde, ville man deri finna en orsak att han skrufvade sig för vice talmanskapet. Sådant vållade verklig förlägenhet att skaffa vikarie åt ståndets president; ty ingen fann sig smickrad af hvad en annan försmått.

Allting blef omsider lyckligen arrangeradt. Rikedomen och den administrativa förmågan sämjas bredvid hvarandra i högsätet. Genom deras åskådande hålles borgareståndet stundligen för ögonen representationsförslagets „förmögenhet och bildning" lifslefvande; och hela verlden måste medgifva, att så väl ståndet som koleran blifvit, det förra värdigt, den senare behörigen, representerade i herrar Wijks och Hallings personer.

Hufvudstadens riksdagsfullmäktige till tröst för det de blifvit stälda under landsortens förmanskap, och kanske tillika för att ge en vink om sina politiska sympatier, uppdrogo borgarne åt rådmannen *Grå* att anföra helsningsdeputationen till medständerna. Det var i afseende på namnet ominöst. Men få se hvem som längst håller färgen, sedan den blifvit temligen barskt apostroferad af brukspatron Petré, som föredrar de *rena* och *klara* kulörerna.

Färgen och sympatierna oaktadt, förblef det vällofliga ståndet konservativt och stationärt vid tillsättandet af sitt sekreteriat. Statsrådet Gynther rekommenderade varmt medarbetaren i Aftonposten-Allehanda magister J. P. Theorell, men kunde ingenting uträtta. Här måste konseljens klient stå tillbaka för den af gammalt bepröfvade skickligheten.

När statsrådets ledamöter begåfvo sig till slottet, för att vara tillstädes då talmän för borgare och bondestånden skulle utnämnas och aflägga eden, visste ännu icke konseljen (åtminstone icke flere eller de fleste deraf) på hvem valet fallit till de hedervärdes klubba. Förhända blef öfverraskningen icke mindre stor inom rådgifvarepersonalen än bland bönderna, att lotten

träffade *Nils Pehrsson* från Kronobergs län. Ministèren hade blifvit förekommen af öfverståthållaren grefve Hamilton, på någon af hvars egendomar Nils Pehrsson haft inspektorsbestyr och gjort sin patron vigtiga tjenster. Förordet var i sjelfva verket ett genljud af omdömet i Nils Pehrssons hemort, hvarest han eger stort förtroende och hans råd och biträde ofta tillitas, i anseende till hans redbarhet, goda hufvud, stora affärsvana och den lätthet, hvarmed han både uttrycker sig och kan utreda äfven de krångligaste räkenskaper.

Vice talmannen *Johan August Zetterberg* kallas skämtvis af sina talrika umgängesvänner i nästan alla samhällsklasser "vice kungen på Lidingön", der han är stor possessionat. Felet är icke hans, om surmulna rynkor uppstiga i pannan på de "nie tiondelarne"; ty hans jovialiska lynne, svarfyndighet och gästvänliga lefnadsvanor mana till glädje och välvilja. I botten är han liberal, närmande sig kanske den "grå" nyansen, åtminstone hvad det hvilande representationsförslaget beträffar, till hvilket hans aldrig dolda anhängighet måhända beredt honom nåd för ministèrens ögon.

Med riktiga affärsmän i spetsen för adel*, borgare och bönder vore det en särdeles otur, om icke riksdagsaffärerna skulle skötas bra och skyndsamt, sedan välförståendes de sent omsider kommit i fart.

Riksdagens första stora akt var trontalet, på hvilket uppmärksamheten denna gången var öfver allt och öfver höfvan spänd. Det är en känd sak, att konungarne af det nu regerande huset både kunnat författa och sjelfve författat sina tal; men det är konstitutionelt nödvändigt, att kronans rådgifvare invigas i förtroendet, åtminstone i de vitala punkterna, så vidt dessa innefatta ett program för regeringens åsigter och verksamhet. Vid ifrågavarande tillfälle gälde detta företrädesvis representationsreformen, med hvilken aprilkabinettets bestånd eller fall blifvit, i kraft af ministrarnes eget bestämda förklarande, oskiljaktigt förknippade. Också springer genast i ögonen, att de så uteslutande fästat sig vid denna punkt, att deras uppmärksamhet halkat förbi det märkliga, som talet derutöfver i flera stycken innehåller.

Dagarna innan riksdagen öppnades egde lifliga öfverläggningar rum rörande den ömtåliga punkten. Mot den ursprungliga planen, att gå densamma med tystnad förbi, gjordes så enträgna föreställningar, att de vunno nådigt afseende. Men då bemödandena att få den slutligen medgifna strofen ännu mer betydelsefull och i en med ministèrens afsigter och intressen be-

---

* Talmansstolen på Riddarhuset innehades af den rike excellensen L. H. Gyllenhaal.

stämdare riktning, strandade mot klippfast vilja, var aprilkabinettet på vippen att sprängas *i förtid*.

Det blef nämligen ingen hemlighet, att statsrådet Sandströmer varit driftigast och mest framstående vid dessa kinkiga underhandlingar *utom* protokollet, hvilka äfven omfattade skattejemkningen, genom hvars utarbetande han i uttryckets alla bemärkelser *gjort sitt namn*. Man visste, att det konstitutionella alternativet att resignera hvarken var honom främmande, eller att han dermed stuckit under stol bland de skäl han åberopade för sin mening. Hans *frånvaro* bland kronans rådgifvare, då konungen uppträdde på rikssalen, gjorde derför stort uppseende. Somliga gissade på redan beviljadt afsked; andra på vårdnad om en bräcklig helsa, som skolat blottställas i det stora, kalla rummet; och åter andra på . . . *förunnad tjenstledighet*. Alla instämde likväl, redan innan trontalet upplästes, i den förutsättning, att ingenting skulle hindrat en så nitisk minister att synas på sin konstitutionella plats vid ett så högtidligt tillfälle, *om* de ord, på hvilka Sverige och Europas mangrant närvarande sändebud uppmärksamt lyssnade, kunnat användas som egid åt det representationsförslag, för hvilket aprilkabinettet satt sin existens i pant".

Detta hvilande representationsförslag erhöll af Crusenstolpe benämningen »en batard af machiavellistisk knipslughet och marsförskräckelsen 1848». Han säger, att det omfattades med värme af allt hvad grått hette och afskyddes lika uppriktigt af det konservativa partiet samt af de »rena och klara färgerna».

Konseljen hade emellertid deruti nedlagt hela sitt pund, icke för att genomföra en stor idé — anmärker Crusenstolpe — icke för att tillfredsställa ett allmänt erkändt behof och gifva undertryckta intressen sin tillständiga rätt, utan för att vinna anhängare åt ett ensidigt försök att koncentrera folkets makt inom en inskränkt krets af regeringsmaktens sjelfskrifna klienter.

"Man stödde sig vid hela det grå partiet inom och utanför riksstånden: vid borgarnes smekade sympatier, vid böndernes lättrogenhet, vid adels och presters intresse att kunna fortfarande spela sin roll under en modernare beklädnad. Man hoppades på Anckarsvärdska och Richertska namnens förmenta kolossala popularitet, sedan man lyckats att få dessa opinionens matadorer på sin sida. Man räknade slutligen på det oemotståndliga inflytandet af hufvudstadens periodiska press, hvars förnämsta organ

slogo näsan i sten för projektet. Man inbillade sig förmodligen, att sjelfva förslagets svårfattlighet, mörker och detaljkontradiktioner skulle göra det oåtkomligt för den pröfvande eftertanken, och förbisåg att skaldens ord: "det dunkelt sagda är det dunkelt tänkta", slagit djupa rötter i folkets minne. Herrarne på taburetterna talade derför, i förlitande på allt detta, ur en ganska hög ton, såsom det egnade och anstod Cannings, Robert Peels, Casimir Periers och Guizots vederlikar: de skulle nämligen stå eller falla med sitt representationsförslag, ... ingenting mindre. Denna utfästelse var åtminstone fullkomligt konstitutionel och skulle ofelbart gjort stark effekt, om icke de uppskrämda farhågorna för en motsedd ministerkris lugnat sig vid hågkomsten af en kunglig rådgifvares offentliga löfte 1812 om indragningsmaktens återlemnande, när Europas då pågående stora brytning upphört. Löftet föll; men löftesmannen, grefve Wetterstedt, qvarsatt icke destomindre i orubbadt bo som konseljledamot intill sin sotdöd, jemnt ett fjerdedels sekel derefter.

Huruvida den allsmäktige Guden förlänar aprilministrarne lika lång pröfvotid, att i denna jemmerdalen begråta sitt tankefosters snöpliga ändalykt, blir ett rön för efterverlden. Samtiden kan endast bevitna, att regeringens representationsförslag vid innevarande riksdag föll så pladask, så djupt, att väl sällan någon af en regerande konung undertecknad proposition lidit svårare nederlag. Den förkastades hos adeln med 316 röster mot 89, hos presterne med 36 mot 14, hos bönderne med 87 mot 18; och hos borgarne, på hvilkas bifall man företrädesvis byggt, och som i alla händelser kunnat skänka det *utan äfventyr*, emedan förslaget redan var makuleradt genom de öfriga riksståndens beslut, innan det till pröfning upptogs i borgareståndet, fick det likväl endast 33 röster för sig emot 19, som afslogo detsamma.

Det var den allvarsammaste risbastu konungens rådgifvare fått i mannaminne. Också blef nyfikenheten gränslös följande aftonen på Post- och Inrikes-Tidningarnes "regeringsåtgärder", för att få göra åtminstone nominel bekantskap med de efterträdare, konungen utsett åt det skeppsbrutna aprilkabinettet. Men detta fortfor, oaktadt löftet, oaktadt bastonaden, oaktadt det ojäfviga beviset på förloradt förtroende af nationalrepresentationen, att stå upprätt, med samma lugn, som då man slår vatten öfver gåsen.

Slätaste figuren gör hans exellens Gustaf Adolf Sparre på denna miserabla tafla. I enskilda lifvet en man af utmärkt heder och välvilja, har han likväl i det offentliga illa dokumenterat sin kallelse till statsman. Det är han som kontrasignerat och till riksens ständer framburit det representationsförslag, hvilket de med så ofantlig majoritet kasserat. Det är således honom

det moraliska ansvaret i främsta rummet åligger, för såväl förslagets innehåll, som för den föga relief, som konungens underskrift å en handling, hvilken blifvit svårt misshandlad af både allmänna tänkesättet och den andra statsmakten, beredt den monarkiska principen. Att förslagets öde icke rubbat hans excellens' ställning bevisar, att Oskar I:s hjerta är vida mindre hårdt än grefve Sparres panna. Ty om någonsin det konstitutionella samhällsskicket *decorum* oeftergifligt fordrat ett offer, så är det just vid detta tillfälle, der nederlaget gält, icke en småsak, utan det mest maktpåliggande, som kunnat bli föremål för behandling af någon kronans minister. För grefvens egen skull, i hans äras välförstådda intresse, hade offret bort ske genast och frivilligt. Skulle han, mot förmodan, ej vara i den lyckliga belägenhet att kunna umbära kronans kaka, behöfde han i alla fall ej öfvergifva hoppet att i sinom tid få hvad deraf kan på hans anpart belöpa. Statsrådet Silfverstolpe, till exempel, hade ju länge varit entledigad från konseljbestyret, då han hugnades med Westmanlands län. Mot föreställningen att hans excellens vore omistlig på sin post protestera högt de utnämningar, som under hans auspicier skett till äfven det högsta domareembetet. *In medio consistit virtus* är visserligen en gyllene regel, hvilken dock konungens närmaste man ej bör öfversätta med: "konsten att uppleta och pligten att framdraga *medelmåttor*".

När sjelfve kontrasignanten af den förkastade propositionen tog denna sakens utgång så kallt, må man mindre förundra sig öfver, att kamraterna läto den trankilt passera. Lyckligast i detta afseende äro statsråden Fåhræus, Genberg och Wallenstéen, just derför att de ej ega säte och stämma i någotdera riksståndet. De *kunde* invända, att *om* de fått deltaga i öfverläggningarna, skulle de med bindande argument och flödande vältalighet åstadkommit ett annat resultat. Det kan åtminstone sägas och låter tänka sig, ehuru — öppet erkändt — jag ej skulle vågat en kopparslant i vad på rönet. Ministrarne med representationsrätt på Riddarhuset förordade naturligtvis der det kungliga förslaget: herr Sandströmer varmast, herr Gripenstedt grannast, herr Gynther sakrikast."

Förutom förslaget till representationsförändring, behandlar Crusenstolpe i föreliggande skrift de nya anslag som begärdes på första hufvudtiteln.

"Ett särdeles upplysande bevis" — yttrar han i denna ännu särdeles läsvärda och genom extra episoder roande framställning — "att h. exc. Stjerneld och herrarne af nya regimen läsa och förstå 4:de § regeringsformen ("konungen eger att *allena* styra riket på det sätt, denna regeringsform föreskrifver") alldeles

på *samma* sätt, som deras företrädare framlidne h. exc. Wetterstedt och gamla systemets män, förefinnes i det protokoll öfver finansärenden den 13 november 1850, hvilket är bifogadt konungens två dagar senare daterade proposition angående statsverkets tillstånd och behof, rörande första hufvudtiteln. Efter anmälan af finansministern Sandströmer om det från 25,000 till 100,000 riksdaler för tronföljaren såsom förmäld, på grund af rikets ständers beslut, förhöjda anslaget, "behagade kongl. maj:t i sammanhang dermed, nådigst förklara, att, *i anledning af det emellan h. k. h. kronprinsen och h. k. h. kronprinsessan afslutade giftermålskontrakt,* ville kongl. maj:t äfven i nåder föreslå rikets ständer att, i enlighet med hvad förut i lika fall iakttagits, såsom handpenningar för h. k. h. kronprinsessan anvisa 18,000 riksdaler banko".

Statsrådsprotokollet föranleder icke, att någon af konseljens ledamöter i anledning häraf öppnade sin mun till ordspråk. Hans excellens Stjerneld, till hvars departement underhandlingarna om det höga äktenskapet hört, har således förskottsvis, *medelst kontrakt*, å Sveriges vägnar, utfäst en årlig statsutgift, *innan* ens proposition om beviljande deraf varit till rikets ständer framstäld. Månne icke, oberäknadt granlagenhetens fordringar mot den andra statsmakten, på hvars bifall statsanslagen uteslutande bero, och åt hvilken åtminstone borde förunnas *skenet* af fri beslutande rätt, baron Stjerneld kunnat finna någon vink om sakens behandling i 76 § regeringsformen, så lydande: "*Utan riksens ständers samtycke* kan konungen icke lån in- eller utrikes göra eller riket med ny gäld belasta". — — —

De nu begärda handpenningarna äro således visserligen en småsak, *jemförda* med de sammanräknade summor, som förut blifvit beviljade åt kongl. huset; och det sorl som deraf uppstått bland allmänheten kan endast förklaras ur samma synpunkt, som då en tillagd droppe förorsakar att det öfverfylda glaset flödar öfver bräddarna. Rykten hade obetänksamt blifvit satta i omlopp angående omätliga rikedomar, som den höga bruden medförde i hemföljd åt sin gemål, och massan af folket lifvades af tvåfaldigt hopp: det ena, att skatterna ej skulle skrinläggas, utan med dem, som det fordom skedde på kungligt vis, spridas glädje, glans och nyttiga välgerningar i stort: det andra, att rikedomarna skulle lända, om icke de skattdragande positivt till lisa, åtminstone negativt till undvikande af bördornas ökande. Felet ligger dessutom i bristande förutseende och lättsinnig förtröstan på förtjusningens ovansklighet, när statsregleringen uppgjordes vid tronombytet 1844, ehuru väckelser till besinning då ej saknades och förutsägelser gjordes, som redan tyvärr slagit in. — — —

Man ansåg, om icke dåraktigt, åtminstone öfverflödigt att

bekymra sig för kommande dagar i afseende på en monark, som nu redan uppnått popularitetens högsta spets, och ett folk, hvars bröst svälde af underdånig hänryckning. Sex år hafva sedermera flyktat, och på deras vingar både populariteten och hänryckningen. Törhända inser man nu på ett visst håll, att förevarande råd hade varit klokt att följa; ty den tiden var det nog att från Logårdshvalfvet yttra en önskan, för att få sin vilja fram. Så vida den monarkiska principen ännu florerar, när, efter naturens ordning, nästa tronombyte inträffar, blifva likväl diskussionerna om första hufvudtiteln vid riksdagarna *efter* 1844 en spegel för både monarken och de statsmän, som då skola ordna underhållet åt hans familj.

Det anförda uppslaget mellan kulisserna var emellertid blott förelöpare till ett annat på scenen, som väckte ännu större uppseende. Vid motionstidens slut uppträdde nämligen L. F. Rääf på Riddarhuset med förslag, att till 60,000 riksdaler triplera det anslag, som hertigarne och prinsessan med 20,000 rdr åtnjutit sedan 1844. Crusenstolpe skref då i sin riksdagsbroschyr:

Då konungen sjelf i propositionen om statsverkets tillstånd och behof, aflåten den 15 november 1850, icke funnit skäl, icke funnit behöfligt, att för medlemmarne af sitt hus föreslå annan tillökning, än ofvannämnda handpenningar till tronföljarens gemål, 18,000 riksdaler, så är det temligen skandalöst, att knapt månaden efter det samma proposition aflemnades till statsutskottet, en "sjelfskrifven" passagerare (således utan kommittenters uppdrag) framstår att truga på hofvet ytterligare 40,000 riksdaler. Det är en dubbel förnärmelse mot konungens vishet, som icke insett det förmenta behofvet, och mot hans faderskänsla, som icke behjertat detsamma. Det är en grof tillvitelse mot hela hans konselj, att den slumrat vid första hufvudtitelns föredragning och försummat att i propositionen upptaga den post, som en enskild motionär sedermera funnit vara af högsta nödvändighet. Och icke desto mindre fortsätter ministèren sin hvila på taburetterna! Borde den icke hastat att afskudda sig och det högre intresse, hvars äras bevakande ligger å dess vårdnad, den sårande misstanken för maskopi med den Rääfska beställsamheten? Konung Oskars aprilkabinett hade ej behöft större portion förstånd och månhet om sin monarks och sitt eget rykte, än hans herr faders ministrar ådagalade i ett likartadt fall för 22 år tillbaka, då lycksökeriet, sig alltid likt, fjeskade kring en af de unga furstars vagga, för hvilka det ånyo gjort sig grönt.

Hertigen af Östergötland föddes under pågående riksdag

1829 och hans maj:t Karl Johan inbjöd riksens ständer till faddrar. Den 28 januari döptes prinsen, och flux! den 30 i samma månad var löjtnanten grefve Otto August Cronhjelm tillreds med en pompös motion om faddergåfva åt hans kongl. höghet. Då, som nu, rynkades mången fosterländsk panna i anledning af en privat persons försök att göra sig angenäm på det allmännas bekostnad. Men Karl XIV och hans ministrar lemnade ej vid detta tillfälle missnöjet rådrum att rotfästa sig. Redan den 2 februari aflät kongl. maj:t en så lydande skrifvelse till riksens ständer:

"Då kongl. maj:t beslöt, att kalla rikets nu församlade ständer till faddrar vid kongl. maj:ts käralskelige sonsons, h. k. h. hertigens af Östergötland döpelseakt, förklarade kongl. maj:t sitt syftemål vara, att, i öfverensstämmelse med dess konungsliga och faderliga böjelse, genom ett ytterligare af religionen helgadt band, fästa denne kongl. maj:ts nyfödde afkomling vid det trogna folk, hvars öden han under kommande tider skall dela; och kongl. maj:ts bestämda föresats var derjemte, att *söka afböja alla sådana anledningar till ökade utgifter för nationen,* hvilka möjligen kunde hemtas af de särskilda och närmare förhållanden, hvari kongl. maj:ts tredje sonson befinner sig till rikets ständer såsom dess faddrar. Till kongl. maj:ts kännedom har sedermera kommit, att hos ridderskapet och adeln en motion blifvit gjord om anslående af en faddergåfva åt h. k. h. hertigen af Östergötland. Kongl. maj:t gör den fullkomligaste rättvisa åt de tänkesätt, som föranledt denna framställning; men, trogen sin första, redan förut fattade föresats, skyndar kongl. maj:t nu att för rikets ständer tillkännagifva sin önskan, *att den ifrågavarande motionen ej må få någon vidare påföljd.* De bevis af kärlek och underdånig tillgifvenhet, som kongl. maj:t så ofta emottagit af rikets ständer och af nationen, äro djupt förvarade i kongl. maj:ts hjerta, och kongl. maj:t skattar högt den allmänna glädjen, som yttrat sig vid närvarande tillfälle".

Af de nio ledamöter, som bildade Karl Johans konselj, när han afklippte det Cronhjelmska lycksökeriet, äro blott deras excellenser Löwenhjelm och af Ugglas för närvarande qvar i lifvet. De öfriga sju hette: Gyllenborg, af Wetterstedt, Rosenblad, Mörner, af Nordin, Schwan och von Schulzenheim.

Sakerna hafva hunnit bra långt i sin utveckling och illusionerna måste ända till sista gnistan vara utrotade, då till och med liberala och konstitutionelt sinnade skola behöfva framhålla gamla systemets åtgärder och handlingssätt som mönster för nya regimen, och då vid sammanställningen dem emellan det är det *gamla* systemet, som vinner på jemförelsen.

Allt hvad hittills blifvit här ofvan yttradt afser blott det

formela af motionen, eller sättet huru den blifvit bragt å bane. Om regeringen direkte sjelf äskat det ifrågastälda anslaget, hade åtminstone allt det obehag sparats, som uppkommit derigenom, att man låtit den enskilde motionären öppna dansen; och man hade genast befunnit sig på hufvudföremålets område, dit vi nu förfoga oss.

Att börja med ämna vi ingalunda pruta om de belopp, herr kammarjunkaren Rääf vill bestå hvar och en af Sveriges unga hertigar särskildt, när de skola bosätta sig och föra sig upp på egen hand. Familjlifvet är allas bestämmelse; familjglädjen allas mål. Dessutom ljusna alltid perspektiven för vetenskaper och konster, ja, för sjelfva armodet, då furstar med hufvud och hjerta äro stadda vid kassa. Detsamma gäller äfven om prinsessan, derest hon framdeles, i likhet med framlidna hennes kongl. höghet Sofia Albertina, flyttar ur konungaborgen. Till dess detta inträffar och så länge prinsessan Eugenia har allt hvad hon högst kan önska af sina höga och hulda föräldrars ömma vårdnad, vore snart sagdt en förolämpning mot dem att sätta i fråga något för hennes kongl. höghets behof eller nöjen. Den enda rimliga och anständiga rubrik, hvarunder, så länge dessa afundsvärdt lyckliga förhållanden fortfara, åt prinsessan kan erbjudas någon skärf af statsmedlen, är, att bereda henne tillfredsställelsen och vänja henne att öfva välgerningar, och dertill förslå så mycket säkrare ett par, tre hundra riksdaler i månaden, som det eljest vore att allt för högt uppdrifva utgifterna för deras majestäter sjelfva, enär de naturligtvis måste mångdubbla värdet af sina gåfvor i proportion af hennes kongl. höghets . . .

De sammanställningar, medelst hvilka herr Rääf sökt motivera sitt förslag, äro nästan i alla afseenden haltande. Adolf Fredriks söner, hertigarne Karl och Fredrik, underhöllos af staten hufvudsakligen derför, att deras föräldrar näppeligen mäktat underhålla dem. Adolf Fredrik och Lovisa Ulrika egde ringa eller ingen privat förmögenhet. De hade dessutom, genom frikostighet mot enskilda samt på vetenskaper och konster, råkat i det trångmål, att riksens ständer måste, för att frälsa både konungaparet och dess borgenärer ur verklig förlägenhet, betala deras majestäters skulder. Vårt nu regerande konungahus är deremot, Gud vare ärad! ganska väl behållet och har icke ruinerat sig genom otidigt slöseri hvarken på ett eller annat föremål. Att dynastierna i andra länder falla dessas statsutgifter tyngre till last än vår, må vara en sanning, men bevisar alldeles ingenting. Ty dels äro dessa länder vida bättre lottade af naturen, läget och industrien m. m., och dels kan det väl icke vara statens egentliga bestämmelse att bokstafligen uppätas af sina furstestammar. Sådan skulle en gång konjunkturen kunna blifva, att

regentslägterna finge orsak att skatta sig lyckliga, icke i proportion af de summor de tagit ur folkens fickor, utan just i motsatt förhållande, i mån af den moderation och oegennytta de i detta afseende ådagalagt . . .

Lycksökeriets otidiga fjesk har på en gång frambringat dessa oangenäma, men ovedersägliga invändningar och beröfvat konungen sjelf en gynsam utväg, att i en mer eller mindre aflägsen framtid, om han så pröfvade lämpligt och funne för godt, till och med *utan* att afstå något af 1815 års donation, åt hertigarne begära den Rääfska förhöjningen af apanaget, *i och med detsamma* hans maj:t erbjöd *motsvarande lisa åt statsverket.* H. m. enkedrottningen har redan inträdt i sitt 70:de lefnadsår. Oaktadt nationens utan tvifvel enhälliga önskan, att dynastiens vördnadsvärda stammoders dagar måtte blifva så sälla och så många som möjligt, skrifva likväl naturens lagar en oöfverstiglig gräns för våra förhoppningar i detta afseende. En tid varder kommande, då förlusten af det dyrbara föremålet, huru fördröjd den blir, huru smärtsam den än låter erfara sig, när den inträffar, likväl ej längre kan undvikas. Det vore då en tröst för konungen i dess, af folket delade, djupa sorg, att kunna hemställa åt rikets ständer en förhöjning i anslaget åt sina yngre herrar söner och handpenningar åt h. k. h. prinsessan (kanske just med det belopp kammarjunkaren Rääf nu *i otid föreslagit*), hvartill *hälften* af enkedrottningens dittills åtnjutna underhållssumma *då* kunde användas, under det att *den andra* hälften med 40,000 riksdaler årligen besparades åt statsverket.

Öfver en sådan plan i händelse den vore konungens, har Rääfven nu dragit ett streck — så vida icke statsutskottet och riksens ständer, enligt hvad svenska folket har rätt att vänta, förfara på enahanda sätt med hela den beryktade motionen*.

Vi afsluta härmed utdragen ur den broschyr, om hvilken Ad. Hedin yttrar i sin förut citerade uppsats att den tillhör de Crusenstolpeska arbeten hvilka, »med varsam kritik anlitade, icke sakna sin vigt vid studiet af vår närmaste förtids historia».

Närmast i ordningen följde »Europas hof, från början af 18:de seklet till medlet af det 19:de» (dels bearbetningar, dels originaluppsatser) samt smärre broschyrer, såsom ett minnesblad öfver konung Oskar (1859). Polska resningen

---

* Med Rääf instämde på Riddarhuset blott hr Gillis Edenhjelm, och motionen ströks af statsutskottet på den grund, att K. M:t icke aflåtit någon proposition i ämnet.

1863 framkallade af Crusenstolpe boken »Ett sekel och ett år af polska frågan». Med anledning häraf knöt förf. förbindelse med furst Constantin Czartorysky, som från Paris i juni 1863 sände Crusenstolpe åtskilliga bref af medlemmar af ätten Czartorysky samt vid detta tillfälle för egen del bifogade en artig skrifvelse, hvari han betygar sin tacksamhet för hvad Crusenstolpe skrifvit i Polens heliga sak*.

Till början af 1860-talet höra ock de digra arbetena »Stamfaderns antecedentia» samt »Karl XIII och Hedvig Elisabeth Charlotta», hvari förf. tillgodogjorde sina bref- och manuskriptsamlingar.

Såsom våra läsare redan sett af sändebrefvet till L. J. Hierta, förvandlades »Ställningar och förhållanden» från och med 1852 till en regelbunden månadsskrift, som fortgick ända till förf:s död och till och med utkom med ett posthumt häfte. Förutom redan nämnda bidrag till den periodiska pressen, böra vi anteckna att Crusenstolpe tillsammans med A. Lindeberg och Th. Sandström någon tid utgaf en daglig tidning i Stockholm** samt att han i juli 1859 började lemna en politisk bilaga till veckoskriften »När och fjerran»; för öfrigt författade han stundom uppsatser i så skilda organ som »Nya Dagligt Allehanda» och det nyare »Fäderneslandet», m. fl. af hufvudstadens tidningar.

Det har blifvit vid flera tillfällen anmärkt af den välvisa kritiken, att Crusenstolpe under sina senaste lefnadsår slappnade något och att allmänheten med mindre intresse än förut tog kännedom särskildt om hans »Ställningar och förhållanden». Må vara! Men ett stort tomrum kändes i alla fall, då denna månadtliga ransakning omsider upphörde, och för öfrigt gäller i afseende härpå i någon mån hvad förf. en gång yttrat om statssekreteraren Rosenstein (i skriften »1720,

* »Je vous prie Monsieur, accordez à ces lettres dans votre belle collection, une petite place, un souvenir de celui qui vous les offre, comme un faible témoignage de sa reconnaissance pour ce que vous avez écrit, et pour ce que vous écrivez encore, pour la sainte cause de la Pologne.»

** »*Dagen*», som utkom från den 11 december 1845 till den 18 april 1846, då förläggaren, boktryckaren Schultze, afvek från utgifningsorten.

1772, 1809» sid. 288): »Att han de sista åren af sin lefnad hade den olyckan att, som man säger, öfverlefva sig sjelf, minskar så mycket mindre värdet af hela den föregående tidens förtjenster, som man öfverallt på embetsbanan har för ögonen subjekter, hvilka aldrig kunna öfverlefva sin lysande epok, emedan någon sådan i afseende på dem aldrig förefunnits. Hvardagsmenniskan lefver som djuret, och dör — som hon lefvat: man blir det knapt varse; ty det är enligt sakernas vanliga ordning, medan hela verlden märker och den fåniga hopen jublar vid hvarje fjäder ur snillets örnvinge, som nedfaller på jorden, från hvars ovanskliga tyngdlagar den sjelfständige anden förgäfves sträfvar att slita sig lös».

Om i följd af denna oundvikliga lag Crusenstolpes popularitet hos den läsande allmänheten aftog i någon mån, då han nalkades de sjutio åren — ehuru han visserligen icke kom i den olyckliga belägenheten att »öfverlefva sig sjelf» — så var han i vänkretsen fortfarande lika uppburen som någonsin och satte sjelf alljemnt stort värde på sina förbindelser ända från ungdomen*.

Orvar Odd säger i sin förutnämnda minnesteckning: »Crusenstolpe egde i hela sin personlighet någonting i hög grad bestickande, hans sällskap var det angenämaste, och man märkte lätt, att mycket, som man hos denne man icke kunde gilla, måste mindre härröra från brist på hjerta och känsla, än från vissa förvända föreställningar och sällsamma begrepp. Crusenstolpe var snarare alltför mycket känslomenniska, äfven i god mening; vid en närmare bekantskap med honom upptäckte man genast, att man här hade för sig en vulkanisk, lidelsefull natur, nyckfull och oberäknelig som alla sådana, men af hvilken man just derför också borde vara beredd på allt annat än det vanliga och normala. Man tillgaf honom derför såsom en undantagsmenniska, såsom »feno-

* Från Knutsgillet i Lund kom den 1 januari 1863 följande telegram: »Knutsgillet skickar sin hjertliga helsning, beklagande att vid aftonens fest sakna sin illustre jubelbroder». Emottagaren svarade härpå: »Crusenstolpe betygar sin djupa erkänsla och sina varma välönskningar för St. Knutsgillet, som blifver ett af hans käraste ungdomsminnen».

men», mycket som hos en jemn, lugn, beräknande natur skulle varit oförlåtligt, och det underbara inträffade här, att Crusenstolpe, som hatade så bittert och sårade så blodigt, egde i sjelfva verket färre personliga ovänner, än han, om man så vill, ärligen hade förtjenat, samt att han måhända mer än de flesta menniskor kunde å andra sidan räkna uppriktiga vänner till och med bland dem som han systematiskt förorättade».

I öfverensstämmelse härmed skref Nya Dagligt Allehanda i sin nekrolog: »Crusenstolpes hjerta ömmade för likars nöd, och tårar saknades icke i hans öga. Hvad man tyckte att han försyndat sig uti, såsom skriftställare, det glömde äfven hans fiender, då de kommo inom trollkretsen af hans personliga umgänge. Hans fel var hans koleriskt-sangviniska natur, hvilken ledde honom på afvägar. Hans förnuft beherskade icke hans passioner, men hans hjerta ville gerna ställa till rätta hvad hans lynne brutit. Han var en originel, en intressant personlighet. Tadlet skall tystna vid hans graf, sedan glömskan sållat sin aska öfver hans förvillelser och ärren grott igen öfver de sår, dem hans penna — stundom hvass som en stilett — tillfogat hans motståndare. Men hans bild skall qvarstå i svenska literaturens tempel, såsom representanten af en stil, som söker sin like i klarhet, finhet och behag».

Det var den 18 januari 1865, M. J. Crusenstolpe kallades hädan, efter en kortare sjukdom (svullnad i ena foten och bröståkomma).

Till hans sista stund var ingen vitne: hans dotter talade med honom klockan 5 på morgonen nämnda dag och emottog hans ömma uppmaning att söka någon hvila; då hon två timmar senare inträdde i rummet, låg han död tvärs öfver bädden. — Begrafningen försiggick på Johannes kyrkogård den 24 nämnda månad; i processionen märktes grosshandlarne L. J. Hierta och Schwan, professor Nilsson, friherre Knut Bonde m. fl. framstående personligheter.

Det porträtt, vi i detta häfte meddela (ur kalendern Nordstjernan för 1843) gifver en ganska god föreställning om Crusenstolpes utseende äfven under de senare lefnads-

åren. Någon senare afbildning af honom finnes icke, och någon fotograf ville han aldrig anlita. Efter Crusenstolpes död infann sig hans vän Höckert, den ryktbare konstnären, och begärde enträget att få taga en fotografi af den döde, hvilket emellertid i enlighet med dennes i lifstiden uttalade motvilja härför, afslogs af de efterlefvande. Höckert tecknade då ur minnet det porträtt, som omedelbart derefter infördes i Ny Illustrerad Tidning, men hvilket ej utmärker sig för likhet. Den egenhet, som visar sig å det af oss här intagna konterfejet, att nämligen mustacherna äro till en del rakade, berodde på en nervös känslighet hos föremålet, som icke tålte kittlingen i näsborrarne. I klädseln är den åtdragna halsduken utan löskrage ock någonting som alltid af Crusenstolpe iakttogs. Hans långa hvita hårlock — som under de senare lefnadsåren ådrog honom mötandes uppmärksamhet — sökte Höckert med ritstiftet bevara åt efterverlden.

Anmärkningar och tillägg,

rörande Crusenstolpes förmenta zigenarblod m. fl. biografiska gissningar.

Af Stockholmskorrespondenten "Göran" hafva Göteborgspostens läsare i maj månad innevarande år erhållit en mängd smärre skenbart faktiska uppgifter jemte en större sensationsnyhet, för hvilken icke ens "Göran" sjelf vill gå i full borgen, men hvilken han dock ansett sig böra utkolportera. Göteborgsposten har lemnat plats för en af oss insänd kortfattad vederläggning af dess korrespondents uppgifter, hvilka vi nu skola belysa utförligare än hvad ske kan i en tidning. Det kunde nämligen låta sig tänka att "Görans" artiklar i ämnet någon gång i framtiden finge rang, heder och värdighet af källskrift. Ur denna synpunkt bör det anses vigtigt att — medan kontroll ännu är möjlig — skilja fantasifostren från verkligheten, så mycket mera som "Görans" inbillningsfrukter blifvit upptagna i flera andra landsortstidningar och alltså redan ådragit sig en viss uppmärksamhet.

Lemnande å sido de allmänna resonnemangerna, skola vi blott hålla oss vid sådant som bär utseende af sakförhållande. För att börja med den första egentliga anmärkningen mot förra häftet af föreliggande arbete, så anser "Göran" såsom en oriktighet, att Crusenstolpes politiska bana blifvit i en särskild afdelningstitel begränsad med ingången af 1840-talet. "Göran" utbrister i afseende härpå helt emfatiskt: "Antingen afbröts denna bana, då Crusenstolpe den 20 juli 1838 blef afförd till Vaxholms fästning, eller ock fortsattes den alla tre åren, till dess han samma dag 1841 lemnade fästningen". *Antingen-eller*, således? Sakförhållandet är dock, att här gifves verkligen ett tredje. Att Crusenstolpe under och närmast efter 1838 fortsatte sin politiska verksamhet, derom vitna hans på Vaxholms fästning författade *Fjerde bref, Vidräkning och reform,* samt *Röst ur ett svenskt statsfängelse;* men från och med 1840 egnade han sig väsentligen åt romanförfattarskap — första delen af "Morianen" utkom 1841 — hvilket dock icke hindrade att han längre fram äfven återvände till politiken.

Vi bedja nu att få taga fasta på ett exempel af "Görans" förmåga att draga slutsatser. "Betecknande är" — skrifver han — "att under Crusenstolpes fängelsetid, då han var mest popu-

lär, utgafs i tryck endast ett porträtt af honom i litografi, hvilket färglades af Darell, men i så ringa antal exemplar, att det nu knappast eges af alla svenska porträttsamlare." — Med fullkomligt samma rätt skulle man kunna anföra som ett bevis, huru ringa Crusenstolpes popularitet i sjelfva verket varit, att af hans roman "Morianen" trycktes, enligt tillförlitliga uppgifter af "Göran", ett så litet antal exemplar, att den ursprungliga upplagan numera knapt eges af alla svenska antiqvariska bokhandlare. Hvar och en annan än "Göran" skulle i det anförda snarare se ett bevis på motsatsen, med andra ord ett ganska talande vitnesbörd att ifrågavarande bokhandelsartikel haft en strykande åtgång.

Att i alla detaljer visa, huru fantasien rusat åstad med "Göran", skulle bli alltför vidlyftigt*. Vi öfvergå nu till den ofvannämnda stora sensationsnyheten.

Äfven med fara att förstöra en i hög grad bizarr idé, satt i scen med stor dramatisk effekt, angående Crusenstolpes verkliga ursprung, måste denna dock lemna rum för den allt öfverbevisande sanningen. I "Görans" artikel läsas följande rader:

»Under sommaren 1861 besökte *Eilert Sundt* Stockholm, för att studera fattigvården. Emedan han året förut hade visat mig mycken välvilja i Norge, erbjöd jag honom mitt biträde här. Sedan vi en eftermiddag besökt fattighuset på Ladugårdslandet föreslog jag, att vi skulle styra färden till Hasselbacken. Ensam på en soffa der satt den 66-årige Crusenstolpe, redan då synbart angripen af den sjukdom som fyra år derefter lade honom i grafven. För honom presenterade jag Sundt. Samtalet blef snart ganska lifligt, derunder Crusenstolpe utvecklade hela sitt angenäma väsen och hela sin tjusningskraft. Då jag såg huru den nya bekantskapen lifligt intresserade Sundt — hvilket förvånade mig, emedan han annars alls icke befattade sig med politiska frågor och, ständigt upptagen af sina specialstudier, egde om Crusenstolpes lefnadsbana föga kännedom — föreslog jag, i afsigt att förlänga samvaron, att vi skulle supera gemensamt. Under måltiden häfdade Crusenstolpe ännu

* Blott *en enda* anmärkning gör han, så beskaffad, att vi kunna erkänna dess riktighet, men denna omständighet har redan förut varit i tryck påpekad (i H. Wieselgrens bok om L. J. Hierta), att vi nämligen icke behöft göra oss besvär att i Svea hofrätts arkiv uppleta namnen på jurymännen i Crusenstolpeska målet 1838, alldenstund dessa namn finnas uppgifna i den samtida pressen. Vi begagna tillfället att här rätta ett tryckfel: i slutet af Crusenstolpes uppsats om Anders Lindeberg står 1779 i st. f. 1789. Derjemte göra vi det tillägget i redogörelsen för Crusenstolpes riksdagsmannaverksamhet, att han den 28 febr. 1829 ingaf till konstitutionsutskottet en skrift, deri han yrkade indragningsmaktens afskaffande.

det rykte han förvärfvat under helsans dagar för gourmandism. Slutligen, sent på aftonen skedde uppbrott, då Sundt såsom ett synnerligt prof på Crusenstolpes välvilja anhöll om tillåtelse att någon af de följande dagarne få besöka honom.

Vi hade icke väl sett Crusenstolpe taga plats i en omnibus, och lemnat honom, förr än den annars mycket stillsamme Sundt, i ordets hela bemärkelse hänförd, yttrade:

»Det var den intressantaste bekantskap jag någonsin gjort, ty Crusenstolpe är den förste zigenare med bildning, som jag anträffat».

Detta uttalande, som kom så omedelbart, som gjordes af en man hvilken egnat många år åt studier af zigenarfolket och hvilken i detta fack af antropologien var en erkänd autoritet, slog mig med häpnad. Emellertid anmärkte jag, att man visserligen velat förklara många af Crusenstolpes handlingar från hans »sydländska blod», men att ingen visste, huru det införts i hans slägt, enär den i flera led var svensk, och att ingen här hyste ens den ringaste föreställning om, att han kunde vara befryndad med den antydda mystiska folkstammen.

Men Sundt vidhöll mycket bestämdt sin uppfattning. Han erinrade om, att icke någon i Sverige sysselsatt sig med studier rörande zigenarfolket men att, om någon så gjort och sett Crusenstolpe, hade ganska säkert redan samma uttalande gjorts rörande honom, som det nu af Sundt fälda» o. s. v.

En fransk författare har skarpsinnigt anmärkt, att "individen tager vanligtvis intryck af hvad han närmast omgifver sig med". Denna sats kan i någon mån förklara, hvarför den celebre norrmannen, som egnat specialstudier åt zigenarrasen, i hänförelsen öfver Crusenstolpes intressanta personlighet med den ovanliga utländska prägeln, tyckte sig i denna hafva upptäckt en lycklig acqvisition för sina iakttagelser. Derjemte bör dock noga hågkommas, att Eilert Sundt tillhör numera icke de lefvande och är följaktligen ur stånd att hindra "Göran" från att på hans läppar lägga hvilka fantastiska påhitt som helst.

Till belysning af den besynnerliga hypotesen är det af ej ringa vigt, att en frukt af Crusenstolpes genealogiska forskningar rörande hans egen ätt finnes qvar än i dag: en af honom egenhändigt upprättad slägttafla, som innehafves af hans efterlefvande dotter. Eftersom denna ättelängd — ej ursprungligen afsedd för offentligheten, men af förekommen anledning nu af oss intagen i häftet, genomsedd och ordnad af Gabriel Anrep — går tillbaka nära nog så långt Sveriges historia räcker, skulle det alltså varit under jernåldern eller dessförinnan, det så skarpsinnigt påfunna zigenarblodet inblandats i slägten, hvaremot dock den kinkiga omständigheten strider, att zigenarne icke, så vidt hittills kändt varit, före 1400-talet uppträdt i Europa. Dervid ligger ock nära till hands att undra, huru mycket af detta blod månde

kunna återstå, när man hunnit så långt som till sista grenen, eller ned till den förmente zigenaren M. J. Crusenstolpe, hvilken d. 11 mars 1795 för första gången såg ljuset. Det är möjligt — säger "Göran" — att "den förste Corin, som till Sverige på 1600-talet invandrade från Dorpt, hade zigenarblod i sina ådror, en annan konjektur är att detta blod inympades i slägten af en Helena Svensdotter, född i Vestervik, der likasom i några andra nyanlagda städer kändt är att zigenare först tvångsvis blefvo bosatta, emedan de voro handtverksmessiga". — I de nu anförda raderna har Göran om möjligt öfverträffat sig sjelf i afseende på förmågan att uppställa "konjekturer" så beskaffade att hvar och en måste afstå från deras kontrollering. Hvad deremot angår de yttre konturerna af hufvudbildning, som också enligt Sundts åsigt skulle utgöra ett slående bevis på äkta zigenarras, så måste de som verkligen minnas Crusenstolpe, häremot inlägga en bestämd reservation. Crusenstolpes hufvud var i allo välformadt och dertill, för en man af hans resliga växt, ovanligt litet. Det var ingalunda något "*groft formadt bakhufvud*", tvärtom var just denna afdelning synnerligen fint formad, hvaremot den främre, slutande med den höghvälfda pannan och de om stark inbillningskraft vitnande breda tinningarne, var det förherskande partiet. Det var alltså icke blott i egenskap af ryktbar skriftställare, som Crusenstolpe af den bekante frenologen professor Schwartz ansattes med böner om medgifvandet af en aftagning i gips, utan äfven på grund af hufvudets urbildliga form. Det lyckades slutligen S. att dertill öfvertala Crusenstolpe, men i anseende till den obehagliga proceduren vid ett sådant aftryck, kunde Crusenstolpe med sin nervösa ömtålighet icke fullständigt underkasta sig saken; bakhufvudet samt halfva pannan blefvo emellertid återgifna, och möjligen befinner sig detta gipsaftryck ännu i någon samlares ego. Hvad slutligen angår Eilert Sundts observationer om plirande ögon, tjocka läppar, breda, platta fötter etc. samt å andra sidan "Görans" uttryck om briljant utseende, oemotståndlig tjusningsförmåga o. s. v. kan man häraf svårligen få någon klar bild: af det hela blir under sådana förhållanden ingenting annat än en på fri hand skizzerad karrikatyr.

Så mycket om zigenartypen. Låt oss nu öfvergå till Vaxholmslifvet, hvarvid "Göran" äfvenledes utförligt uppehåller sig. Den hittills gängse föreställningen om Crusenstolpes bevakning å Vaxholm är, i trots af "Görans" påståenden om motsatsen, alldeles riktig. Crusenstolpe var under de första veckorna af fångenskapen till och med förbjuden att lemna sina rum, så vida han ej vid promenaden å klippan ville underkasta sig att gå med "betäckning", i likhet med de å fästningen stationerade korrektionisterna. Han underkastade sig icke en sådan förödmjukelse,

utan lemnade under loppet af denna tid icke rummet. Samma order gälde äfven hans hustru, som delade fångenskapen, ty "de borde följas åt", stod det på dagordningen; likväl ändrades denna temligen snart för *henne,* i anseende till den starka ovilja, som från allmänheten förspordes öfver tvångsåtgärderna. Att emellertid obehaget för Crusenstolpe, så väl som för hans gäster, då sådana infunno sig, var ganska stort, framgår ur ett bref från L. J. Hierta (tryckt i förra häftet, sid. 198).

För öfrigt påstår "Göran", att vid Crusenstolpes ankomst till fästningen "stodo tre rum iordningstälda för hans räkning, förut begagnade af officersbefälet". Någon bostad var dock så mycket mindre anordnad, som kommendanten i likhet med de flesta trodde att amnesti skulle utfärdas för Crusenstolpe och att något fästningsstraff icke skulle gå i verkställighet, utan blott en chikan åstadkommas genom domen. När alltså fången sent på qvällen den 20 juli 1838 anlände till fästningen, fans kommendanten icke på platsen, utan efterskickades med ilbud från sin i trakten belägna egendom Blynäs. Crusenstolpe och hans maka fingo sig under tiden de rum anvisade, som voro afsedda för statsfångar: tvänne djupt nere vid foten af fästningsvallen belägna kyffen, för tillfället alldeles tomma. Eftersom de senast begagnats till upplag för spanmål, voro de icke ens derifrån rengjorda. Uttröttad af resan och af alla de skakande uppträden, som föregått densamma, intog Crusenstolpe genast bara golfvet till hviloplats, hvaremot fru C., som af vaktmästarens hustru fått en träpall till låns, intog denna till sittplats. I denna ställning passerade det fångna paret första natten i fängelset, tills deras egna möbler följande dagen hunno anlända, enligt den väl underrättade "Görans" uppgift transporterade dit med statens medel.

Önskligt vore emellertid i sanning, att med statens medel alltid så strängt hushållades, som vid detta tillfälle, ty Crusenstolpes stora egna möblemang utgjordes af en säng med sängkläder, en byrå och en lavoir. Och oaktadt den starka björnkohort, hvarmed "Göran" par préférence älskar att omgifva C., hade man dock skonat så mycket, att han verkligen af egna medel kunde bekosta transporten af ofvannämnda möbler.

Att icke — såsom "Göran" säger — *korten* utgjorde en af Crusenstolpe ifrigt anlitad förströelse på fästningen, bevisas bäst af alla de derstädes författade arbeten, hvilka, när han omsider *tilläts att begagna bläck och penna,* tid efter annan i manuskript skickades till Stockholm. Hvar och en dödlig har sin *corde sensible* — derom är ingenting att säga, om man blott har fördrag med andras.

Vi skola nu öfvergå till en grannlagenhetsfråga af ganska

märklig beskaffenhet. Det är icke första gången "Göran" riktat anfall mot Crusenstolpe — nb. efter dennes död — i anledning af den mellan C. och friherre Knut Bonde förda brefvexlingen. I en ur "Görans" bref till Göteborgsposten för den 20 oktober 1874 reproducerad artikel i Stockholms Dagblad för den 21 oktober nämnda år med rubrik "Manderströmska brefvexlingen med grefvinnan Hamilton" läses följande: "Efter Crusenstolpes död såldes hans samling af papper till den högstbjudande. I den förekom en mängd förtroliga bref till och med från hans välgörare, som nödgades återköpa dem för att ej komprometteras". Ett i Stockholms Dagblad (26 okt.) infördt beriktigande häraf lydde sålunda: "Det torde tillåtas, att få rättadt ett misstag, sannolikt begånget derigenom, att uppsatsens författare icke har sig bekant, hvilka som inköpte Crusenstolpes efterlemnade manuskript- och brefsamling. Ur denna såldes aldrig något eller några bref särskildt, men väl återlemnades korrespondenser utan ersättning. Den åberopade "välgöraren" behöfde alltså icke återköpa sina bref af fruktan att blifva "komprometterad", då han i främsta rummet hade att göra med personer af ära, och dessutom i dens ego, der Crusenstolpes samlingar slutligen stannade, var och förblef en garanti, höjd öfver misstankar om ett ogranlaga förfarande". Denna förklaring är icke "Göran" nog, ty — säger han i artikeln af den 6 maj 1881 — grannlagenheten hade bort mana Crusenstolpe att förstöra eller återställa dem till friherre Bonde, men han var *samlare* och derför gjorde han intetdera". — Artikelförfattaren tyckes helt och hållet förbisett, ehuru han anser sig så väl underrättad om alla förhållanden, att den som efter Crusenstolpes död katalogiserade och ordnade hans papper var hans egen dotter, väl initierad i de olika brancher af autografer desamma innehöllo och med tillbörlig urskilning till bedömande af hvad som tillhörde det offentliga eller enskilda området. När till dessa samlingar aldrig varit i verkligheten fråga om andra köpare än friherrarne Bonde sjelfva, kunde således icke någon risk uppstå af ifrågavarande brefvexling. Värre synes oss den ogrannlagenhet, "Göran" sjelf ådagalägger, då han yppar en del af korrespondensens tendenser — i afseende hvarpå vi nöja oss med en hänvisning till hans artikel — hvilka säkerligen aldrig kommit i ljuset, så vida han icke af grannlagenhetsparoxysm så förblindats, att han i ifvern förråder hemligheter, dem han förebrår en annan att blott hafva gömt. Detta påminner starkt om grandet och bjelken.

I sammanhang med denna episod skrifver "Göran" vidare: "Enligt en nyligen mig skriftligt meddelad underrättelse af en fullt tillförlitlig person, som tog kännedom om Crusenstolpes samlingar kort efter dödsfallet, funnos då ibland dessa äfven de

förlidet år af hr Ahnfelt utgifna Nauckhoffska memoarerna, hvilka på grund af deras perfida beskaffenhet ingen förut tilltrott sig publicera". Låtom oss tillse, huru härmed förhåller sig. Crusenstolpe dog den 18 januari 1865, och först efter hans makas hädangång den 12 mars samma år, i slutet af nämnda månad, började katalogen öfver samlingarna upprättas, under hvilken tid ingen obehörig hade tillträde, lika litet som förut eller efteråt. Endast en gång hade ett par af k. bibliotekets amanuenser anhållit att få kasta ett öga på detta ganska digra arbete, katalogen nämligen, men någon revidering i samlingarna tilläts ej och begärdes icke heller. Hvad de Nauckhoffska anteckningarna angår, så ligger en fråga nära till hands: om, enligt "den tillförlitliga personens" påstående, de verkligen funnits i Crusenstolpes samlingar, hvarför begagnade han då icke denna källa för åtskilliga af sina egna publikationer? Hvarför skulle Crusenstolpe i Ställningar och förhållanden januari 1859 behöft låna från Illustrerad Tidning (deri Aug. Blanche verkligen "tilltrott sig att publicera" åtskilliga utdrag ur handskriften) en uppgift angående Karl Johans förmögenhetsvilkor, som förefunnits i frih. Nauckhoffs anteckningar, *om* C. haft sjelfva källan att tillgå?

Att punkt för punkt uppvisa halten af "Görans" framställning, skulle, såsom vi redan antydt, blifva alltför vidlyftigt och torde icke heller vara nödigt, men ännu några af hufvudsakerna deri böra, i anseende till deras verkligt "*perfida beskaffenhet*" icke lemnas obelysta. Vi hafva redan till bemötande upptagit allt väsentligt i "Görans" tvänne första uppsatser (Göteborgsposten för den 6 och 11 maj); återstår hans tredje uppsats (för den 18 maj), deri han bland annat skrifver:

»Då alla som lyckades komma i nära beröring med Karl XIV Johan och voro i penningebehof, utan tvekan och alltid med framgång vädjade till hans gifmildhet, förefaller det högst besynnerligt *om* Crusenstolpe, som stod i så intimt förhållande till konungen att han ansågs hafva uppnått gunstlingsgraden, som tillika egde en så underbar tjusningsförmåga och som i egenskap af Fäderneslandets utgifvare stridde och svårt led just för de grundsatser som konungen hyllade, och som i grefve Brahe hade en lika inflytelserik som välvillig förespråkare, skulle varit den *ende* af de många penningebehöfvande för hvilken den kungliga handkassan hölls sluten. Det är så mycket mera otroligt, då af en handling som hr Ahnfelt anlitat befinnes, att utgifvaren af två konservativa tidningar, »Anmärkaren» och »Granskaren», ehuru hans skriftställaretalang var Crusenstolpes vida underlägsen, sjelf uppgifver att ensamt han från konungens handkassa uppburit 50,000 rdr. Och vidare, just den omständigheten, att Crusenstolpe för de läror som predikades i Fäderneslandet blef så obarmhertigt hudflängd i oppositionspressen, berättigade honom till materiel ersättning för de obehag som drabbade

honom, och den vägrades honom sannolikt dess mindre som påtagligt var att, fastän han ådrog sig missbelåtenhet för tidningens ekonomiska skötsel, han dock ansågs behöflig för tidningen och kamarillan.

Alla omständigheter synas alltså tala för den uppfattningen att Crusenstolpe icke gjorde någon *ekonomisk förlust* på sin befattning såsom Fäderneslandets utgifvare. Han »existerade» under denna tid jemförelsevis ganska väl, och det väsentligaste existensvilkoret, det att tidningen fortgick på sin bana, hade han i sin hand. Men lika gifvet var, att då han icke blott uttömt sina gynnares förtroende, utan äfven konsumerat alla för tidningen anvisade medel, måste en brytning uppstå, och tidningen upphörde, men icke emedan de som bekostat den hade förändrat sin konservativa politik, utan af ekonomiska skäl, plus det upphörda förtroendet för Crusenstolpe. Då hans servila skriftställeri icke längre blef inkomstbringande, måste han se sig om efter andra utvägar för att existera».

Sedda från artikelförfattarens synpunkt, bli de anförda omständigheterna mycket klara, emedan dessa fullkomligt öfverensstämma med kostymen i hvilken "Göran" anser Crusenstolpe böra uppträda. Sedt åter från den synpunkt, hvarifrån hans *verkliga* karakter framträder, får förhållandet en annan färg. Om artikelförfattaren icke kan tänka sig möjligheten af den ridderligheten att icke begära, äfven der man är i sin rätt att fordra, så borde han dock kunna förstå, att Crusenstolpe var för mycket hofman, för att icke såsom sådan inse sin position, den tid då han ännu stod omstrålad af nådens solsken. Han äfventyrade således icke att med besvärliga påminnelser förlora en ynnest, den han ännu önskade bibehålla. Utan någon skarpare psykologisk analys af personer och förhållanden, endast en smula observatör, finner man snart att ingenting verkar så disgracierande, som anfall på portemonnaien — frikostigheten må nu hafva varit den höga personens starkaste eller svagaste sida.

Hvad beträffar det ofta i tid och otid åberopade "affallet", så hänvisa vi till det häfte af Ställningar och förhållanden, författadt 1838 och adresseradt till excellensen Brahe, deri förf. sjelf i öppen dag framlagt hela sitt uppträdande vid hofvet, de vedermälen af nåd, han derunder rönt, samt brytningen, hvilken slutligen förde till fästningsstraff. Kanske ändå en person sjelf bäst skulle kunna känna och bedöma sina egna lefnadsöden? Eller åtminstone bör den läsare, som vill gifva och taga skäl, kunna af en så detaljerad sjelfbiografisk framställning, som Crusenstolpes ifrågavarande fjerde bref, bilda sig ett omdöme i frågan. Ända till dess någon med fakta — icke med lösa hypoteser — vederlagt Crusenstolpes ifrågavarande uppsats, måste ock dess hufvudinnehåll anses öfverensstämmande med verkliga förhållandet. Det torde alltså vara orimligt begärdt, att vi — såsom

och annan kritiker fordrat — skulle i hufvudsak kunna lemna en någon annan förklaring af brytningen, än hvad Crusenstolpe sjelf afslöjat; dock gåfvo vi i förra häftet flera kommentarier härtill jemte beriktiganden af tolkningar som andra försökt sig med utan faktisk grund. För egen del vilja vi endast ytterligare anmärka, att i hvarje lands historia finnas exempel på att stora celebriteter ändrat tänkesätt efter händelsernas kraf och omvexlingar, utan att deraf behöfva dragas några förnedrande slutsatser. Och i Crusenstolpes tvekan, huruvida han borde återgå till den förut beträdda banan eller inslå på en helt och hållet ny, ligger ingenting underligt. Hans håg låg ursprungligen åt den diplomatiska vägen, men — såsom han säger i fjerde brefvet — en vördad faders vilja kastade honom in på den juridiska. Sedan andras brutna löften, i förening med hans egen öfverlägsna begåfning, oåterkalleligen fört honom in på den publicistiska stråten, slöt han sig dock, efter brytningen med hofvet, i följd af de observationer han gjort icke till något parti: han var och förblef "en makt för sig".

Att komma till rätta med motståndare, som läsa och citera källor efter eget godtfinnande, är i sanning svårt, men lika svår eller omöjlig blir uppgiften att under sådana förhållanden tillfredsställa smaken i afseende på framställningen af en celeber författares lefnadsöden. Vi hade hoppats och trott, att *den* vi försökt skulle utgöra ett bidrag till literaturens historia, en öfvertygelse hvilken vi ock drista oss att ännu bibehålla, eftersom omständigheterna satt oss i tillfälle att med åtskilliga nya och hittills otryckta aktstycken belysa hvad vi ur tryckta källor samlat och excerperat. I afseende på jurymålet 1838 har ett rätt intressant bidrag blifvit åt oss öfverlemnadt. I sin uppsats af den 18 maj skrifver "Göran": "Hr Ahnfelt hade kunnat inhemta, att frih. Berzelius, som var juryman, men icke vald af Crusenstolpe, hade friat honom, hvilket bestämdt meddelades, men först efter frih. Berzelii död, af två honom nära stående personer, nämligen hans svärfar, presidenten Poppius och professor Lars Svanberg, hvilka haft befattning med ordnandet af hans efterlemnade papper och haft tillgång till en af frih. B. i många år förd minnesbok, i hvilken en anteckning förekom, att han hade friat Crusenstolpe". — Detta låter ju rätt vackert och tillförlitligt, om blott icke "Göran" här som annars, då han skall anföra källor, citerade *muntliga yttranden af numera hädangångna sagesmän.* I afseende på Berzelii förhållande till juryn kan i sjelfva verket ingenting annat numera samvetsgrant meddelas, än hvad vi anfört i förra häftet, att nämligen Berzelius skall, enligt en *sägen,* hafva gifvit frikännande votum. Enligt en annan sägen var hans votum fällande, men det tillägges att han seder-

mera uttalat ånger häröfver. Redan i förra häftet hänvisade vi till en vid hundraårsfesten öfver Berzelius 1879 i Stockholms Dagblad införd artikel, hvari vi återgifvit ett bref från Berzelius, deri denne i mycket skymfliga ordalag uttalar sig om Crusenstolpe just med anledning af händelserna 1838*. Det kan ju dock anses möjligt, att Berzelius, på samma gång som han hyste den här nedan anförda uppfattningen af Crusenstolpe, dock ansåg sig böra inom juryn frikänna honom, eftersom snart sagdt *alla* tänkande menniskor ansågo åtalet befängdt, äfven de som unnade Crusenstolpe en minnesbeta. Emellertid var det icke blott inför Wöhler, som Berzelius uttryckte sig på detta sätt. Till en annan utländsk lärd, professor Heinrich Rose, som äfvenledes idkat studier i Stockholm under Berzelii ledning, skrifver han i liknande ordalag af 20 augusti 1838**:

"Vi hafva, sedan jag erhöll ditt bref, haft ganska oroligt i Stockholm, hvarvid äfven min ringa person kommit i fråga. Utan tvifvel hafva utländska tidningar refererat händelserna, så att det är öfverflödigt ingå i deras detaljer, men insidan deraf hafva de troligen oriktigt uppfattat. Vi hafva, med undantag af den officiella föga lästa tidningen, icke annat än oppositionstidningar, redigerade med mycket geni, men som i *alla* regeringens handlingar uppleta fel och mindre goda afsigter, öfver hvilka de då tillåta sig de gröfsta anmärkningar, och tidningspressen

---

* Originalbrefvet är jemte en mängd andra under försegling (till år 1900) förvaradt i k. vetenskapsakademien i Stockholm, dit emottagaren, professor Wöhler, skänkt dem, men i ett par häften af Deutsche Revue för 1879 har han i utdrag infört dem i tysk öfversättning. De ifrågavarande raderna lyda som följer (efter en beskrifning på ryske sjelfherskarens stockholmsbesök 1838): »Einige Tage zuvor sass ich in einer Jury über eine Pressfreiheit-Sache, wo der angeklagte zu dreijährigem Festungsgefängniss verurtheilt wurde. Es war dies der insidiöseste Racker, der je die Feder geführt hat. Von unseren Zeitungen werden nur die Oppositionsblätter der infamsten Tendenz gelesen. Diese forderten zur Rache an dem Gericht und dem Ankläger auf, in der Nacht wurden diesen die Fenster eingeschlagen und eine ungeheure Volksmasse sammelte sich vor dem Fenster des Delinquenten und musste durch Militair auseinander getrieben werden. Die Mitglieder der Jury blieben indessen unangefochten, obgleich die Zeitungen berichteten, dass man auch ihnen die Fenster eingeworfen habe, vermuthlich um daran zu erinnern, dass es vergessen worden sei. Unsere Regierung ist nicht stark genug um solcher Zügellosigkeit Einhalt zu thun, und wenn Freiheit in diese übergeht, wird die Lage schlimmer als unter reiner Despotie».

** Originalbrefvet, skrifvet på svenska, är numera införlifvadt med samlingarna i k. vetenskapsakademien i Stockholm.

har sedan 3 eller 4 år öfvergått till det gröfsta tryckfrihetsmissbruk. Styrelsen har velat synas generös och icke susceptibel, och lät derför ej anklaga mindre tryckfrihetsmål, men den betjente sig af en annan, verkligen förhatlig utväg, som ständerna en gång temporärt medgåfvo, att indraga tidningen och förklara utgifvaren förlustig rättigheten att utgifva en tidning. Dervid blef aldrig skälet till indragning för folket bekant och redaktören, som med sannolikheten af en sådan händelse, hade i förhand ett under en väns namn uttaget privilegium på en ny tidning, fortsatte dagen derpå sitt handtverk och framstälde gissningar på ganska oskyldiga artiklar såsom anledning till indragningen. Deraf uppkom efter hand ett misstroende till regeringens både skicklighet och afsigter, och dessa blad hafva spridt sig ända till böndernas byalag i rikets alla provinser. Jemte dessa uppträdde en broschyrförfattare Crusenstolpe med en ovanlig förmåga att skrifva i den smädliga genren, gjorde dervid allt hvad vi hafva utmärkt till föremål för smädliga dels sanna men också ofta fullkomligt osanna uppgifter. Denne vann en ofantlig afsättning på sina skrifter, af framgången blef han djerfvare och gick slutligen så långt att han efter en ganska bitter kritik af ett befordringsmål inom militären, slutar med att halfförtäckt gifva sina läsare tillkänna att kungen hvarken frågar efter Guds, verldslig eller konstitutionel lag. Nu tyckte man ändtligen, att tiden var inne att sätta bom för tryckfrihetsmissbruket. Han blef anklagad för lasteligt yttrande om konungen, och juryn, hvaraf jag var kallad till ledamot, förklarade honom skyldig till anklagelsen, hvarpå följde för författaren 3 års fästningsfängelse. Å ena sidan utfördes icke anklagelsen med skicklighet och domstolen gaf anledning till misstankar att uppenbart önska den anklagades fällande, och å den andra begagnades detta med mycken skicklighet af oppositionspressen för att framställa Crusenstolpe såsom en oskyldig martyr för yttranderättens frihet och begagnades såsom en caussa occasionalis till yttringar af missnöjet, hvarvid de exalterade tidningsläsarne genom penningar och fria trakteringar på krogarne satte packets armar i rörelse, som icke visste det ringaste hvaröfver de agerade, men väl att de skulle göra oljud, slå ut fönster o. d., och så förstörd och så oskicklig har vår polis blifvit, att vid alla dessa handlingar, i hvilka ett par tusen menniskor deltagit, ingen enda brottslig har kunnat upptäckas, icke ens någon som utslagit fönster. Packets medverkan är visserligen undanröjd med bajonetterna, men icke den källa till packets handlingar, som än en gång i bajonetternas frånvaro kan sätta det i verksamhet". —

Som läsaren finner, framskymtar i detta bref icke det minsta tecken dertill, att Berzelius, då han skref detsamma skulle varit

missnöjd med juryns beslut och befunnit sig i minoritet. För öfrigt öfverlemna vi åt våra läsare att sjelfva draga slutsatserna, om annars detta låter sig göra. Vi återgå i stället till ännu ett par moment af Görans framställning, hvilka kräfva belysning såsom innebärande kränkande beskyllningar mot en afliden man, tydligen beroende på en förutfattad afsigt att framställa hela hans personlighet i den svartaste dager. "Jag kan icke erinra mig" — skrifver Göran — "att någon af de många, med hvilka jag hittills kommit i beröring, i samma höga grad som Crusenstolpe har egt förmågan att så lätt förvärfva beundrare, till och med vänner, och att lika lätt stöta sig med dem, icke heller någon hvilken så obesväradt som han både tagit deras hjelpsamhet i anspråk och mera hastigt glömt den välvilja som åtnjutits." Härmed må jemföras hvad Crusenstolpe sjelf säger i ett bref till sin hustru från Vaxholms fästning: "Af alla fjettrar äro *tacksamhetens* de enda jag aldrig kan förmå mig att bryta. Jag skrifver detta med tårar i ögonen. Verlden må döma om mig hvad den behagar". Se vidare Emilie Fl.-Carléns Minnen ur svenskt författarlif.

Till nämnda arbete hänvisar märkvärdigt nog "Göran" uti en af de insinuationer, som tarfva ett beriktigande. Han skrifver nämligen: "Något mer än ett halft år innan Crusenstolpe lemnade fästningen afled hans svärmor i Stockholm. Af ett bref från honom, meddeladt i fru Flygare-Carléns "Minnen" inhemtas, att han icke hade råd inköpa särskild graf på Nya kyrkogården för fru Palmstruchs stoft. Emedan någon bouppteckning efter henne *icke* i Svea hofrätt blifvit inregistrerad, är sannolikt, att i sterbhuset icke funnos några tillgångar".

En så beskaffad tolkning af brefvet skulle säkert ingen annan än "Göran" kunna åstadkomma. I detsamma förekommer nämligen *icke ett ord om någon grafplats på Nya kyrkogården* och kunde så mycket mindre ifrågakomma, som "den hjertegoda svärmodern", för hvilken Crusenstolpe hade den största sonliga pietet, alltid hyst den önskan att få hvila å Johannis kyrkogård, i samma graf der stoftet af hennes förut hädangångne son blifvit nedsatt. Hvarför en graf skulle falla sig dyrare å Nya kyrkogården, än å den nyssnämnda, har säkert endast "Göran" nyckeln till, på samma gång som han ansåg tillfället passande att i ett hörn kunna placera en lurande björn. Angående bouppteckningen torde det icke vara ur vägen att citera hvad Crusenstolpe sjelf derom skrifver till sin hustru: "Underrätta gode vän*, att den 22 februari (1841) afgick härifrån genom kommendantsembetet min ansökan till Svea hofrätt angående bouppteckningen efter salig svärmor".

* Theodor Sandström.

Hvad i allmänhet beträffar Crusenstolpes förtviflade affärsställning, som "Göran" vid alla tänkbara tillfällen framhåller, så var denna dock icke af sådan beskaffenhet, att den ej kunde rangeras, hvilket ock C. kort före sin död skulle fullständigt genomfört, så vida icke en hans förläggare och vän spelat honom ett elakt spratt genom en af C. godtroget påtecknad vexelaccept å ett betydligt belopp, som C. nödgades att med upplånta medel honorera. Saken redde sig dock efter hans död, ty genom en musikalisk matiné, för hvilken ett par af Crusenstolpes verkliga vänner stälde sig i spetsen, till förmån för hans efterlefvande familj, blefvo de i tillfälle att med dessa medel klarera det hela. Ingen fläck, ingen skymt af oredlighet vidlåder hans minne, och de insinuationer om balans och försnillning, som "Göran" utslungat mot den, hvilken icke mera kan försvara sig, bevisa blott att *han* lika litet förmår uppfatta minnets helgd, som familjens band.

* * *

I slutet af sin tredje uppsats skrifver Göran:

»Mina noter och mariginalanteckningar i anledning af hr Ahnfelts s. k. »lefnadsteckning» af Crusenstolpe afbrytas här af det skäl, att den omförmälda lefnadsteckningen ej går längre än till den tid då Crusenstolpe upphörde att vara statsfånge.

Möjligen skulle anmärkas att det som här framstälts i anledning af och mot hr Ahnfelts arbete gjorts för tidigt, enär han icke ännu afslutat det. — Till bemötande af denna anmärkning bör jag likväl erinra *dels*, att då hr A. redan i första häftet har behandlat Crusenstolpes politiska lefnadsbana »till och med 1840» — den har enligt förf:s uppfattning börjat redan under Crusenstolpes barndom, ehuru något sådant ej framgår af lefnadsteckningen* — *dels* att då hr A., såsom det vill synas, redan i omförmälda häfte gjort sig till godo alla de för hans syfte »ovärderliga papper» som han kommit öfver** — rätteligen äro dock dessa af föga värde för Crusenstolpes lefnadsteckning — *dels* att då han i förordet till nämnda häfte uttryckligen meddelar, att »ännu ett häfte behandlande Crusenstolpes författarebana 1840—1865 och åtföljdt af ett porträtt från hans senare lefnadsår lägges oförtöfvadt under pressen», och *dels* att då nära ett halft år för-

* En af »Göran» flera gånger upprepad, temligen långsökt qvickhet, med anledning deraf att en afdelningstitel i första häftet blott upptager det som i häftet hufvudsakligen behandlas, nämligen Crusenstolpes politiska bana till och med 1840.

** Att »Göran» här utlåtit sig om saker som han icke känt, visar redan den flygtigaste blick på det nu föreliggande andra häftet med dess ganska vidlyftiga brefsamling.

flutit sedan första häftet utkom, har jag antagit att hr A. med den utlofvade »lefnadsteckningens» utförande ej kommit till rätta, utan funnit bäst vara att låta den vara, möjligen äfven andra häftet.

För dessa antaganden har jag äfven funnit ett särskildt stöd i den omständigheten, att hr A. i år dels utgifvit dels lofvat utgifva andra arbeten, hvilka, efter titlarne att döma, ej skola innehålla några af hr A. författade lefnadsteckningar».

Ett yttrande af artikelförf. är vidare alltför klassiskt, för att icke böra i detta sammanhang återgifvas. Han klandrar nämligen såsom ett påträffadt faktum, att vi *icke satt oss i beröring med någon som känt Crusenstolpe.* Månne icke ändå motsatsen temligen påtagligt framgår af den vederläggning vi nu utfört, att vi med andra ord haft till vårt förfogande ganska goda hjelptrupper, ehuru vi villigt erkänna att det aldrig fallit oss in att bland dem som känt Crusenstolpe begära råd och upplysningar af t. ex. — "*Göran*".

Våra läsare behagade nu taga kännedom om den förut nämnda slägttaflan. Enligt hvad bekant är, var Crusenstolpe alltid synnerligen intresserad af genealogiska forskningar, och att han skulle anställa sådana rörande sin egen slägt, var alltså i sin ordning.

Crusenstolpes slägttafla.

Efter hans egna anteckningar uppgjord af *Gabriel Anrep.*

Fädernet:

Tab. 1.

Magnus Corinus; Lefde på 1600-talet; Extra Professor vid Dorpts Akademi.

Son:

Magnus Corinus; Fil. Magister; Kyrkoherde i Agunnaryd i Småland; † 1701. -- Gift med *Sara Svenonia,* se Tab. 2.

Son:

Magnus Corin, f. 1688; Fil. Magister; Stadskomminister i Göteborg; † 1736. — Gift med *Maria Magdalena Falckman,* f. 1699, † 1787, se Tab. 5.

Son:

Magnus Corin, adlad *Crusenstolpe* 1770, f. 1724; Assessor i Göta Hofrätt; † 1805. — Gift med *Sara Maria Hall,* f. 1729, † 1784. Se Tab. 6.

Son:

Johan Magnus Crusenstolpe, f. 1757; Vice President i Göta Hofrätt; Riddare af Nordstjerneorden; † 1841. — Gift med *Christina Charlotta Nymansson,* f. 1770, † 1818, se Mödernet, Tab. 1.

Son:

Magnus Jakob Crusenstolpe, f. 1795; Assessor i Svea Hofrätt; Skriftställare; † 1865.

Tab. 2.

Sven Enevaldsson; Jernhandlare i Annerstad i Småland. — Gift med *Ingjerd Nilsdotter;* Prestdotter från Östergötland.

Son:

Enevaldus Svenonius; f. 1617; Theol. Doktor; Utnämnd Biskop, först i Lund, sedan i Wexiö; † 1688. — Gift med *Susanna Gyl-*

denstolpe (syster till Kongl. Rådet och Kanslipresidenten Grefve Nils Gyldenstolpe), se Tab. 3.

Dotter:

Sara Svenonia. Gift med *Magnus Corinus*, se Tab. 1.

Tab. 3.

Olof; Bonde inom Ångermanland.

Son:

Olaus Olai Angermannus; Lefde 1608; Oecononus Pauperorum i Wexiö. -- Gift med *Gunilla Erlandsdotter;* Dotter af kyrkoherden Erlandus Petri i Pjetteryd i Småland.

Son:

Michaël Olai Wexionius, adlad *Gyldenstolpe* 1650, till Jokola, m. m., i Finland, f. 1609; Häradshöfding i Österbotten; † 1670. — Gift med *Susanna Crucimontana*, f. 1617, † 1678, se Tab. 4.

Dotter:

Susanna Gyldenstolpe. Gift med *Enevaldus Svenonius*, se Tab. 2.

Tab. 4.

Sven Nilsson; Bonde i Korsberga i Småland.

Son:

Nicolaus Svenonis Crucimontanus; Fil. Magister; Kyrkoherde i Algutsboda i Småland; Häradsprost i Uppvidinge; † 1642. — Gift med *Magdalena Grip.*

Dotter:

Susanna Crucimontana, f. 1617, † 1678. Gift med *Michaël Olai Wexionius*, adlad *Gyldenstolpe*, se Tab. 3.

Tab. 5.

Carl Falckman; Major vid Carelska Dragonerna. — Gift med *Maja Hästesko.* (Hon finnes ej upptagen på Hästeskoska stamtaflorna å riddarhuset.)

Son:

Daniel Falckman; Kapten vid Lifdragonerna. — Gift med *Lena Svensdotter;* Rådmansdotter från Westervik.

D o t t e r:

Maria Magdalena Falckman, f. 1699, † 1787. Gift med *Magnus Corin*, se Tab. 1.

Tab. 6.

Petrus Petri; Kyrkoherde i Hallaryd i Småland; † 1638.

S o n:

Andreas Petri Hallander; Kyrkoherde i Hallaryd efter fadern; † 1659. — Gift med *Sara Carlsdotter*, † s. å.

S o n:

Peter Hall, f. 1639; Häradshöfding öfver hela Halland; † 1686. — Gift med *Carin Hassel;* Dotter af Kyrkoherden i Hasslöf i nämnda provins Christen Pedersson.

S o n:

Johan Magnus Hall, f. 1685; Hofrättsråd i Göta Hofrätt; † 1753. — Gift 1:o med *Maria Cajsa Junbeck*, f. 1707, † 1730, se Tab. 7.

D o t t e r:

Sara Maria Hall, f. 1729, † 1784. Gift med *Magnus Corin*, adlad *Crusenstolpe*, se Tab. 1.

Tab. 7.

Lars Jonsson; Slottsfogde i Jönköping.

S o n:

Arvid Larsson; Klockgjutare i Jönköping. — Gift med *Märta Thoresdotter;* Dotter af Rådmannen i nämnda stad Thore Pehrsson och Märta Gottske.

S o n:

Theodor Junbeck; Fil. Magister; Kyrkoherde i Jönköping; † 1739. — Gift med *Margaretha Dryselia*, † 1757; Dotter af företrädaren i embetet, Prosten, Magister Erland Dryselius och Catharina Ljungberg.

D o t t e r:

Maria Cajsa Junbeck, f. 1707, † 1730. Gift med *Johan Magnus Hall*, se Tab 6.

Mödernet:

Tab. 1.

Lars Nyman; Frälseinspektor på Fånö i Upland.

Son:

Johan Nyman, f. 1706; Fil. Magister; Kyrkoherde i Björklinge i Upland; † 1753. — Gift med *Charlotta Kyronia*, f. 1703, † 1794, se Tab. 2.

Son:

Nils Jakob Nymansson, f. 1735; Fil. Magister; Hofpredikant; Kyrkoherde i Kungsholmen i Stockholm; Utnämnd Kyrkoherde på Wermdön; † 1777. — Gift med *Ulrika Grave*, i hennes 2:a gifte, f. 1742, † 1800, se Tab. 3.

Dotter:

Christina Charlotta Nymansson, f. 1770, † 1818. Gift med *Johan Magnus Crusenstolpe*, se Fädernet, Tab. 1.

Tab. 2.

Nils Kråk; Lefde på 1500-talet; Handlande i Calmar.

Son:

Truls Kråk; Rådman i Calmar i 46 år. — Gift med *Maria Jönsdotter*; Lektorsdotter derst.

Son:

Nils Kråk; Borgmästare i Calmar. — Gift med *Brita Calinædotter Jäger*.

Son:

Peter Kråk, sedan *Kyronius;* Handelsborgmästare i Stockholm. — Gift 1:o med *Catharina Wudd*, f. 1639, † 1701; Dotter af Borgmästaren i Thorshälla Carl Riggardsson Wudd, af Skottsk adel, och Carin Månsdotter.

Son:

Nils Kyronius, f. 1662; Hofpredikant; Kyrkoherde i Björklinge; † 1743. — Gift med *Ingrid Catharina Beckerfelt*, † 1726.

Dotter:

Charlotta Kyronia, f. 1703, † 1794. Gift med *Johan Nyman*, se Tab. 1.

Tab. 3.

Christopher Grave; Inkom på 1580-talet från Österrikiska Nederländerna och blef Bergmästare öfver Hornkulls grufvor i Wermland.

Son:

Bryngel Grave; Borgare i Filipstad, strax efter stadens anläggning 1611. — Gift med *Apollonia.*

Son:

Sebastian Grave; Rådman i Filipstad. — Gift med *Wahlborg.*

Son:

Bryngel Grave, f. 1656; Rådman i Filipstad; † 1713. Gift med *Brita Thorstensdotter*, f. 1662, † 1734.

Son:

Sebastian Grave, f. 1684; Brukspatron; † 1748. — Gift med *Anna Christina Chenon*, f. 1713, † 1769, se Tab. 4.

Dotter:

Ulrika Grave, f. 1742, † 1800. Gift med *Nils Jakob Nymansson*, se Tab. 1.

Tab. 4.

Paschilius Dionysii Chenon; Fransk Adelsman, som förde i vapnet två blå dufvor; Flyktade under hugenottförföljelserna till Sverige, bortlade sitt adeliga namn och sönderbröt vapenplåten. — Gift med *Johanna Pehrsdotter.*

Son:

Dionysius Paschillii eller *Denis Påkesson;* Rådman i Filipstad; † 1689. — Gift med *Margaretha Eriksdotter*, i hennes 1:a gifte, f. 1631, † 1719.

Son:

Dionysius Dionysii, sedan *Chenon*, f. 1676; Fil. Magister; Kyrkoherde i Filipstad; Prost; † 1740. — Gift med *Elsa Wallwik*, f. 1688, † 1757, se Tab. 5.

Dotter:

Anna Christina Chenon, f. 1713, † 1769. Gift med *Sebastian Grave*, se Tab. 3.

Tab. 5.

Claës Eriksson; Bergsman vid Stora Kopparberget och Befallningsman öfver Salbergs län; † 1651. — Gift 2:o med *Elisabeth Tersera*, f. 1602, † 1695, se Tab. 6.

Son:

Jöns Wallwik, f. 1631; Assessor i Svea Hofrätt; † 1691. — Gift med *Magdalena Rudbeck*, f. 1647, † 1726, se Tab. 9.

Dotter:

Elsa Wallwik, f. 1688, † 1757. Gift med *Dionysius Dionysii*, sedan *Chenon*, se Tab. 4.

Tab. 6.

Elof Jönsson; Bonde på Reckestad i Tuna socken och Helsingland.

Son:

Ingelbertus Elavi; Kyrkoherde i Leksand och Prost öfver Dalarne; † 1602. — Gift 1:o med *Brita Elofsdotter;* Dotter af Kyrkoherden Elavus i Delsbo i Helsingland.

Son:

Elavus Ingelberti Terserus, f. 1554; Fil. Magister; Kyrkoherde i Leksand, efter fadern; Prost i Öster-Dalarne; † 1617. — Gift 1:o med *Anna Danielsdotter*, f. 1570, † 1609, se Tab. 7.

Dotter:

Elisabeth Tersera, f. 1602, † 1695. Gift med *Claës Eriksson*, se Tab. 5.

Tab. 7.

Torkil; Lefde på 1500-talet; Bergsman vid Stora Kopparberget. — Gift med *Ragnild.*

Son:

Daniel Torkilsson, till Fremby eller Fremmandeby i Kopparbergs socken; Adlad 1581, erhållande till vapen ett hvitt svinhufvud i rödt fält. — Gift 1:o med *Anna Jönsdotter*, se Tab. 8.

Son:

Daniel Danielis Cuprimontanus; Kyrkoherde i Wika i Dalarne; † 1588. — Gift 1:o med *Brita Nilsdotter;* Fogdedotter från Åland.

D o t t e r:

Anna Danielsdotter, f. 1570, † 1609. Gift med *Elavus Ingelberti Terserus*, se Tab. 6.

Tab. 8.

Pehr Jönsson Skrifvare; Lefde 1495; Landsdomare i Dalarne. — Gift med *Barbro Johansdotter;* Dotter af Johan Hjort, till Ornäs i Dalarne, stamfader för adel. ätten Hjort af Ornäs, med Brita Jönsdotter, som var dotter af Jöns Ingemarsson, till Ornäs, af gamla eller svarta Svinhufvudslägten, hvilken i vapnet förde ett svart svinhufvud i guldfält, med Kjerstin Olofsdotter, som hade en lilja i vapnet.

S o n:

Jöns Pehrsson, på Risholm; Domare i Dalarne. — Gift med *Margaretha Hansdotter;* Dotter af Hans Jeppesson, af gamla Svinhufvudslägten, med hans 2:a hustru, Elin.

D o t t e r:

Anna Jönsdotter, Gift med *Daniel Torkilsson*, se Tab. 7.

Tab. 9.

Oxe Ovesen; Lefde 1380; Riddare; Egare af godset Rudbeck i Holstein.

S o n:

Peder Oxesen, till Rudbeck, m. m.; Lefde 1435; Hertigens af Holstein Råd och Hofmästare.

S o n:

Laurentz Pedersen, i Hoppetorp (Hofterup); Lefde 1450; Riddare.

S o n:

Jöns Laurentzsen, i Hoppetorp; Lefde 1489.

S o n:

Hanis Jönssen, i Hoppetorp; Lefde 1530.

S o n:

Peder Hanissen, i Hoppetorp; Lefde 1560; Arfherre till godset Rudbeck. — Gift med *Kjerstin Göransdotter*.

S o n:

Johan Pedersson Rudbeck, f. 1550 på Rudbeck; Inkom till Sverige och blef Stadsskrifvare i Örebro samt Hertig Carls Amtman; † 1603. — Gift med *Christina Boose*, f. 1567; Dotter af Kyrkoherden i Örebro Esbernus Petri Boose.

S o n:

Johannes Rudbeckius, f. 1581; Theol. Doktor; Biskop i Westerås; † 1646. — Gift med *Malin Hising*, f. 1602, † 1649; Dotter af Kyrkoherden i Fellingsbro i Westmanland, Prosten, Magister Carolus Olai Hising, son till stamfadern för Hisingerska ätten, med Cecilia Mattsdotter Hintze.

S o n:

Nicolaus Rudbeckius, f. 1622; Theol. Doktor; Biskop i Westerås; † 1676. — Gift 1:o med *Catharina Nenzelia;* Dotter af Kyrkoherden i Stora Tuna i Dalarne, Magister Segericus Segerici Nenzelius.

D o t t e r:

Magdalena Rudbeck, f. 1647, † 1726. Gift med *Jöns Wallwik*, se Tab. 5.

De nu meddelade tabellerna äro grundade på Crusenstolpes egna anteckningar, hvilka emellertid, såsom vi redan antydt, troligen blifvit hvilande obegagnade, så vida ej omständigheterna föranledt ett referat. Under ordnandet af dessa papper har hr Gabriel Anrep gjort åtskilliga intressanta genealogiska rön, hvilka vi dock anse alltför vidlyftiga att här upptaga. Vi nämna blott, att genom *Magdalena Grip* (Tab. 4) på fädernet och *Ingrid Catharina Beckerfelt* (Tab. 2) på mödernet kan Crusenstolpes härkomst ledas tillbaka till *Erik den Helige* (i 24:de led) samt till och med till *Olof Skötkonung* (i 29:e led), m. fl. af Sveriges samt Norges och Danmarks äldsta konungar, såsom ock fallet är med många andra af våra adeliga slägter — helt naturligt, eftersom de under medeltiden gifte sig blott inbördes. Enligt hr Anreps undersökningar — för hvilka bevisen äro hemtade ur Riddarhusets stamtaflor — kunna vidare bland Crusenstolpes förfäder räknas *Ivar Blå till Gröneborg* (i 17:e led), *Birger Pehrsson till Finsta*, S:ta Birgittas fader (i 19:e led), m. fl. ryktbara och märkliga män.

INNEHÅLL.

End

